הלכות גירושין פרק י' - תמלול

סיכום השיעור

הלכות גירושין פרק י'

הקדמה צו פרק י'

חידושים און הסברים

* **[דיגרעסיע: דרך ארץ ביים לערנען און דער באגריף פון א חברותא]:** ביים לערנען דארף מען נישט רעדן מיט קיין באזונדערן "דרך ארץ" אדער הכנעה (אזוי האט אויך דער **ראב"ד** געהאלטן). דער יסוד דערפון איז אז יעדעס מאל וואס מען לערנט, איז עס בעצם א "חברותא" – אפילו ווען מען לערנט א משנה, איז די משנה אליין ווי א חברותא. א ראיה דערצו איז פון דער משנה אין **פרקי אבות**: "ואל תאמר קבלו דעתי לפי שהם רשאים ולא אתה". די משנה רעדט דאך צו די תנאים אליין (נישט נאר צו אונז), וואס באווייזט אז אפילו א תנא טאר נישט זאגן "קבלו דעתי" אויטאמאטיש, נאר מען דארף זיך דינגען ווי חברותות (ר' יצחק).

* **דער סדר און די סטרוקטור פון פרק י':** אין די פריערדיגע ניין פרקים האט דער רמב"ם אסאך מאל געניצט די באגריפן "גט בטל" און "גט פסול" (און שוין אין פרק ב' האט דער רמב"ם מקדים געווען אז "פסול" מיינט מדרבנן און "בטל" מיינט מדאורייתא). יעצט, אין פרק י', קומט דער רמב"ם צו ערקלערן די פראקטישע נפקא מינות (דעם סטאטוס) פון די אלע פעלער: וואס געשעט אויב א פרוי האט חתונה געהאט אויפ'ן סמך פון אזא גט (ר' יואל אשר).

דער פרק אנטהאלט אבער אויך אנדערע הלכות וואס זענען אויס נישט דירעקט שייך צו גיטין פסולים, ווי למשל: מענטשן וואס טארן נישט חתונה האבן מיט דער פרוי (ווי א שליח וואס זאגט בפני נכתב), די הלכות פון יחוד מיט א גרושה ("חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות"), און ביים סוף פרק – וועלכע פרוי איז א מצוה צו גט'ן (ר' יצחק).

דעריבער איז די אלגעמיינע טעמע פון די פרקים אויף א כראנאלאגישן סדר פון דער מעשה הגט: נאכדעם וואס מען האט געלערנט וויאזוי מען שרייבט דעם גט, וויאזוי מען שיקט עס, און די תנאים, האלט מען יעצט ביי **"דיני אחר הגט"** (אדער נאכ'ן "נישט-גט") – אלע שאלות וואס אנטשטייען פאר דעם פארפאלק נאכדעם וואס דער אקט פונעם גט איז פארגעקומען, ביז זי ווערט אינגאנצן מותרת לשוק, און דער קומענדיגער פרק י"א וועט שוין רעדן וועגן מחזיר גרושתו (כאטש דער סוף פרק, וועמען מען זאל גט'ן, איז נאך אלץ אביסל שווער אריינצופאסן אין דעם קעפל) (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

הלכה א'

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

כל מקום שאמרנו בחיבור זה שהגט בטל או אינו גט או אינה מגורשת, הרי זה בטל מן התורה, ועדיין היא אשת איש גמורה. ואם נישאת תצא, והולד ממזר. ואם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו משום גרושה. חוץ מן המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם, שאף על פי שאינו גט, נאסרה לכהונה מדבריהם, שנאמר ואשה גרושה מאישה, אמרו חכמים אפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לכל נאסרה לכהונה, וזה הוא ריח הגט שפוסל בכהונה מדבריהם.

2. פשט אין רמב"ם

עס זענען דא דריי סארטן גיטין וואס זענען נישט כשר: 1) גט בטל (אינגאנצן נישט קיין גט מן התורה); 2) גט פסול (כשר מדאורייתא, אבער פסול מדרבנן); 3) ספק גט.

אין הלכה א' פסק'נט דער רמב"ם אז יעדעס מאל וואס ער שרייבט אין זיין חיבור "גט בטל", "אינו גט", אדער "אינה מגורשת", מיינט עס אז דער גט איז בטל מדאורייתא (סיי לקולא און סיי לחומרא). ממילא איז זי ווייטער אן אשת איש גמורה; אויב זי האט חתונה מיט אן אנדערן האבן די קידושין נישט תופס געווען, זי מוז ארויסגיין ("תצא"), און דאס קינד פונעם צווייטן מאן איז א ממזר. פון דער אנדערער זייט (לקולא), אויב איר ערשטער מאן איז א כהן, איז זי נישט געווארן אסור אויף אים משום גרושה און ער מעג זי צוריקנעמען.

אויסער איין אויסנאם ("חוץ"): אויב איינער גט זיין ווייב און זאגט איר "הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם". כאטש דער גט איז בטל מדאורייתא (ווייל עס פעלט אין "כריתות"), איז זי פונדעסטוועגן אסור לכהונה מדרבנן. די חכמים האבן דאס ארויסגעלערנט פונעם פסוק "ואשה גרושה מאישה" – אפילו זי איז נאר גע'גט געווארן פון איר מאן ("מאישה") אבער נישט מותר געווארן פאר יעדן, ווערט זי פסול לכהונה. דאס איז דער באגריף פון "ריח הגט" וואס פסל'ט לכהונה מדרבנן (עס איז נישט קיין גט, אבער עס "שמעקט" פון א גט).

3. חידושים און הסברים

* **די השוואה צו פרק ב':** דער רמב"ם בינדט דאס שיין צוזאמען מיט פרק ב' – ביידע הויבן זיך אן מיט'ן זעלבן לשון: "כל מקום שאמרנו בחיבור זה". דארט האט ער געגעבן דעם כלל, און דא ברענגט ער ארויס די הלכה למעשה (ר' יואל אשר).

* **דיוק אין "ואם היה בעלה כהן":** לכאורה איז זי דאך נישט אסור אויף *קיין שום* כהן אין דער וועלט, נישט נאר אויף איר מאן ("ואם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו")! (ר' יצחק). די נפקא מינה פאר אן אנדערן כהן איז אויב איר ערשטער מאן שטארבט נאך דעם בטל'דיגן גט – זי ווערט פארראכנט נאר ווי אן אלמנה,

און נישט ווי א גרושה, און זי מעג חתונה האבן מיט אן אנדערן כהן (ר' יואל אשר). דער רמב"ם האט נאר נקט געווען "בעלה" פאר'ן ציור (ווייל כל זמן ער לעבט איז זי דאך אסור צו יעדן אלס אשת איש), אבער באמת מיינט עס אז זי האט בכלל נישט קיין שם גרושה פאר קיינעם (ר' יצחק).

* **דער טייטש פון "לא נתגרשה אלא מאישה" (ווען דער גט איז בטל):** וועז די חכמים זאגן "אפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לכל", מיינט עס נישט אז דער גט האט באמת געארבעט צו איר אפשיידן פונעם מאן! מיר ווייסן דאך אז אזא גט איז אינגאנצן בטל מדאורייתא און זי איז נאך אלץ אן אשת איש גמורה. נאר דער פשט איז אז דאס איז געווען דער *תנאי* וואס דער מאן האט פרובירט צו מאכן (ער האט געגעבן א שטר גט מיט'ן לשון אז זי איז מגורשת פון אים אבער נישט מותרת לכל). כאטש דער תנאי האט צעשטערט דעם גט אינגאנצן, האבן חכמים געזאגט אז אזא אקט ("גרושה מאישה" לויט זיין תנאי) לאזט איבער א "ריח הגט" צו פסל'ען לכהונה (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* **פארוואס איז "ריח הגט" נאר מדרבנן אויב עס שטייט א פסוק?** דער רמב"ם נעמט אן אז דער פסול פון "ואשה גרושה מאישה" איז נאר מדרבנן ("מדבריהם"), טראץ דעם וואס די גמרא ברענגט אויף דעם א פסוק. די סברא איז פשוט: היות די תורה פאדערט "ספר כריתות" – א זאך וואס שניידט אינגאנצן אפ – איז א גט וואס לאזט איבער א תנאי ("אי את מותרת לכל אדם") מדאורייתא גארנישט (אינו גט). אויב מדאורייתא איז עס בכלל נישט קיין גט, איז נישט שייך אז דער פסוק זאל איר באמת אסר'ן מדאורייתא אלס גרושה. דעריבער מוז מען זאגן אז דער פסוק איז נאר אן אסמכתא, און די חכמים האבן דא מחמיר געווען מדרבנן צוליב "ריח הגט" (ר' יצחק).

* **די מחלוקת צווישן דעם רמב"ם און דעם ראב"ד לגבי אנדערע פסולים:** פארוואס האבן די חכמים מחמיר געווען מיט "ריח הגט" דווקא ביי דעם פסול (פון "אי את מותרת לכל אדם") און נישט ביי אלע אנדערע גיטין וואס זענען בטל מדאורייתא?

דער **ראב"ד** אין זיין השגה קריגט טאקע אויפ'ן רמב"ם כלל אז ביי יעדן "אינו גט" איז זי מותר לכהונה, און שרייבט: "יש מקומות הרבה שאין מוכיח לפסלות הגט, ויאמרו הותרה גרושה לכהן". דעם ראב"ד'ס סברא איז אסאך מער פארשטענדליך ווי דעם רמב"ם'ס: ביים רמב"ם איז שווער צו פארשטיין פארוואס א גט וואס איז אינגאנצן בטל זאל פסל'ען לכהונה, און דער רמב"ם מוז עס אוועקשטעלן ווי א גזירת הכתוב אדער אן אסמכתא פון א פסוק. דער ראב"ד אבער מאכט א קלארן חילוק אין סברא: אויב דער פסול אינעם גט איז א זאך וואס איז "ניכר לכל" (קלאר פאר יעדן איינעם אז עס איז נישט קיין כשר'ער גט), דעמאלט איז זי נישט נפסלה לכהונה. אבער אויב עס איז א פסול וואס נאר תלמידי חכמים ווייסן אז דער גט איז בטל (ווי למשל דער פאל פון "חוץ מפלוני", וואו פשוט'ע מענטשן כאפן נישט אז עס איז אזא פראבלעם), האבן חכמים גוזר געווען אז זי איז פסול לכהונה מדרבנן ווי א נארמאלער סייג לתורה – "שמא יאמרו הותרה גרושה לכהן". דער ראב"ד האט לכאורה געהאט מקורות אין דער גמרא וואס זענען משמע אז א גט פסול פסל'ט לכהונה (ר' יצחק).

* **צי איז די מחלוקת רמב"ם וראב"ד אין דעם גדר פון "ריח הגט"?**

* *שאלה:* אויפ'ן לשון פונעם רמב"ם "וזה הוא ריח הגט": צי מיינט דער רמב"ם אז *נאר* דער אינציגער פאל אין דער וועלט הייסט "ריח הגט", און דער ראב"ד האלט אז עס זענען דא נאך פעלער פון "ריח הגט"? (ר' יואל אשר).

* *ענטפער:* דער באגריף "ריח הגט" וואס שטייט אין דער גמרא גייט זיכער נאר אויף דעם ספעציפישן פאל פון "גרושה מאישה" ווי דער רמב"ם זאגט. דער ראב"ד קריגט נישט אויף דעם טייטש פון "ריח הגט", נאר דער ראב"ד טענה'ט אז חוץ דעם דין פון ריח הגט, זענען דא נאך אנדערע פעלער וואו מען דארף גוזר זיין מדרבנן משום מראית העין, שלא יאמרו הותרה גרושה לכהן (ר' יצחק).

* **חקירה אין דעם באגריף פון "ריח הגט":** מען האט אנפאנג געוואלט פארשטיין דעם טייטש פון "ריח הגט" אזוי: א כהן האט א הויכע מדרגה (איסורי קדושה), און א גרושה איז א שוואכערער סטאנדארט וואס פאסט נישט פאר'ן כבוד פון כהונה. ממילא, א פרוי וואס איז דורכגעגאנגען דעם פראצעס פון א גט – אפילו א גט פסול – איז שוין געווארן נתבזה און "פארשטינקען" מיט א ריח הגט, און דאס אליין מאכט איר נפגם לכהונה (ר' יואל אשר).

* *די קשיא אויף דעם מהלך:* די סברא וואלט נאר געמאכט זינען אויב עס וואלט געווען א כלליות'דיגע הלכה ביי אלע גיטין פסולין. אבער לויט'ן רמב"ם איז עס נאר נוגע אין דעם איינציגן פאל (פון "חוץ מפלוני") וואו עס איז דא א דרש פון א פסוק, און יעדער איז מודה אז נישט יעדער גט פסול אין דער וועלט פסל'ט לכהונה (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

* *לויט'ן ראב"ד:* לויט'ן ראב"ד קען דער גענאנק נאך אלץ שטימען, ווייל וועז דער פסול איז קלאר פאר יעדן, ווייסט מען אז זי איז נישט קיין גרושה און זי ווערט נישט נפגם; ממילא איז "ריח הגט" נישט נאר א קאטעגאריע נאר אויך א סיבה (ר' יואל אשר). אבער מען דארף מדייק זיין אז דער ראב"ד ניצט בכלל נישט דאס ווארט "ריח הגט", נאר גייט פשוט מיט דער סברא פון א גזירה "שמא יאמרו" (ר' יצחק).

הלכה ב'

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

וכל מקום שאמרנו בחיבור זה שהגט פסול הרי זה פסול מדברי סופרים בלבד, ונפסלה בו מן הכהונה מדברי תורה, ולכתחילה לא תינשא ואם נישאת לא תצא והולד כשר, וכותבין לה גט אחר כשר ונותנין לה והיא תחת בעלה, ואם אי אפשר לכתוב אחר והיה הבעל ותיק וגירש מעצמו הרי זה משובח, במה דברים אמורים כשלא היו לה בנים אבל אם יש לה בנים לא יוציא מפני פיסול הגט שמא יוציא לעז על בניו.

2. פשט אין רמב"ם

אין הלכה ב' רעדט דער רמב"ם פון א "גט פסול" (פסול מדרבנן): היות מדאורייתא איז עס א גוטער גט, ווערט זי דערמיט נפסלה לכהונה מדאורייתא (לחומרא). לכתחילה טאר זי נישט חתונה האבן מיט א צווייטן מאן ווייל חכמים האבן דעם גט געא'אסר'ט. אויב זי האט יא חתונה געהאט, דארף זי נישט ארויסגיין פון איר נייעם מאן ("לא תצא"), און די קינדער זענען כשר (ווייל ממזרות קומט נאר פון אן איסור דאורייתא). אבער דער ערשטער מאן דארף איר שרייבן און געבן א נייעם כשר'ן גט בשעת זי וואוינט מיט'ן צווייטן מאן ("והיא תחת בעלה"). אויב מען קען נישט באקומען קיין נייעם גט פונעם ערשטן מאן (למשל ער איז שוטה געווארן אדער אוועקגעפארן; אויב ער איז געשטארבן איז דאך בכלל נישטא קיין פראבלעם), און דער צווייטער מאן איז א "ותיק" (א פרומער, מדקדק במצות) און גט איר פון זיך אליין כדי נישט צו וואוינען מיט איר באיסור דרבנן, איז ער משובח. דאס איז אבער נאר אויב זיי האבן נישט קיין קינדער. אויב זיי האבן קינדער, טאר ער איר נישט גט'ן צוליב דעם פסול מדרבנן ("מפני פיסול הגט"), ווייל דאס וועט ארויסברענגען א לעז אויף די קינדער אז זיי זענען ממזרים.

3. חידושים און הסברים

*** געבן א גט פאר א פרוי "והיא תחת בעלה":**

* *די תמיה:* עס איז א וואונדער אויף דער הלכה אז דער ערשטער מאן גיט איר א נייעם גט בשעת זי זיצט אונטער איר צווייטן מאן. עס זעט אויס ווי א "תרתי דסתרי" און זייער מאדנע: אויב מען רופט דעם צווייטן "איר מאן" און זי בלייבט מיט אים ("לא תצא"), וויאזוי קען אן אנדערער מענטש געבן א גט פאר אן אשת איש? דערפאר וואלט מען געוואלט זאגן אז דאס צווינגען צו שרייבן א צווייטן גט איז נישט קיין אמת'ער גט נאר א סארט "שפיל" אדער א קנס, ווייל מיט'ן זאגן "לא תצא" האבן חכמים איר שוין בעצם מתיר געווען לשוק (ר' יואל אשר).

* *דער תירוץ:* עס איז נישט קיין קנס און מען האט איר נישט מתיר געווען לשוק. מדרבנן איז דער ערשטער גט נישט געווען כשר, ממילא מדרבנן איז זי נאך אלץ דעם ערשטן מאנ'ס ווייב און לעבט יעצט באיסור מיט'ן צווייטן. פונקט ווי ווען זי וואלט נישט חתונה געהאט וואלט דער ערשטער מאן געדארפט געבן א נייעם גט, ווערט זי נישט פטור פון דעם חיוב נאר ווייל זי האט שוין חתונה געהאט. דאס וואס חכמים זאגן "לא תצא" איז נאר א בדיעבד'דיגע קולא (כדי נישט צו מאכן אירע קינדער ווי ממזרים צוליב א חומרא דרבנן), אבער כדי צו פארריכטן דעם איסור דרבנן מוז דער ערשטער מאן איר געבן א גוטן גט (ר' יצחק).

* **[דיגרעסיע: דאס וואורט "ותיק"]:** דאס וואורט "ותיק" מיינט א קלוגער, פלייסיגער, פלינקער מענטש, אדער א פרומער ("מדקדק במצות"), ענליך צו "ותיקין" ביי קריאת שמע און תפילה מיט נץ החמה. מען טרעפט נישט קיין קלארן מקור פאר'ן וואורט אין תנ"ך, און בדרך מליצה קען מען באמערקן אז אין די תפילות (פיוטים מיט אל"ף-בי"ת) ניצט מען די ווערטער "וועד ווותיק" נאר ווייל עס איז זייער שווער צו טרעפן ווערטער אויפ'ן אות ו' (אויסער צו ניצן א ו' השמש ווי "ויאמר"), הגם קיינער ווייסט נישט קלאר דעם שורש פונעם וואורט (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

* **דער טייטש פון "מפני פיסול הגט":** מען האט אנפאנג געוואלט טייטשן אז דער צווייטער מאן זאל נישט ארויסלאזן זיין ווייב, ווייל מיט דעם וועלן מענטשן אנקוקן דעם ערשטן גט ווי פסול (ר' יואל אשר). אבער אין דעם רמב"ם'ס טערמינאלאגיע מיינט דאס וואורט "פסול" שטענדיג "פסול מדרבנן". דער רמב"ם זאגט אז דער מאן זאל איר נישט גט'ן *צוליב* דעם פסול הגט (דאס הייסט, צוליב דעם וואס דער ערשטער גט איז געווען פסול מדרבנן), ווייל מענטשן וועלן מיינען אז דער ערשטער גט איז געווען בטל מדאורייתא און אז די קינדער זענען ממזרים (ר' יצחק).

* **די סכנה פון א נישט-ריכטיגער חומרא ("שמא יוציא לעז על בניו"):** די סברא פארוואס א "ותיק" טאר נישט מחמיר זיין ווען עס זענען דא קינדער איז ווייל פרומקייט ברענגט נאכמאכערס ("קאפי-קעט"). אויב דער מאן ווען זיין א גרויסער פרומער און זי גט'ן צוליב דעם איסור דרבנן, ווען קומען דער צווייטער פרומער און זיך שוין נישט וועלן משדך זיין מיט די קינדער לחומרא – און לויט יענעמ'ס טעות ווען ער אפילו זיין געערעכט. דערפאר האבן חכמים געזאגט אז אזא חומרא עקזיסטירט נישט: עס פאסט פאר א ותיק צו מגרש זיין ווען ער האט נישט קיין קינדער, אבער צו מאכן אן אייגענע חומרא אויפ'ן חשבון פון מאכן די קינדער פאר ממזרים איז זיכער נישט קיין וועג (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

הלכה ג'

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

וכל מקום שאמרנו בחיבור זה הרי זה ספק גירושין או שהיא ספק מגורשת לא תינשא, ואם נישאת תצא, והולד ספק ממזר מפני שהיא ספק ערוה. ובין שגירש את אשתו בגט פסול או שהיתה ספק מגורשת ורצה להחזירה, הרי זו מותרת לבעלה, ואינו צריך לחדש הנישואין ולברך שבע ברכות ולכתוב כתובה עד שתתגרש גירושין גמורין.

2. פשט אין רמב"ם

אומעטום וואו דער רמב"ם רופט אן א פאל "ספק גירושין" אדער "ספק מגורשת", איז עס א ספק דאורייתא (דער ערגסטער מצב). ממילא טאר זי לכתחילה נישט חתונה האבן מיט אן אנדערן, און אויב זי האט יא חתונה געהאט, איז מען מחמיר מספק דאורייתא אז זי מוז ארויסגיין פון איר נייעם מאן ("תצא"), און דאס קינד איז א ספק ממזר וויל עס איז א ספק דאורייתא (ספק ערוה).

אויב דער ערשטער מאן (וואס איז נישט קיין כהן) ווייל איר צוריקנעמען נאך א "גט פסול" (מדרבנן) אדער א "ספק גט", מעג ער, און ער דארף נישט באנייען די נישואין, נישט מאכן קיין שבע

ברכות און נישט שרייבן א נייע כתובה, ביז זי ווערט געזונט מיט א פולקאמען גט.

3. חידושים און הסברים

* **ספק דאורייתא לחומרא מדרבנן:** דער **שב שמעתתא** הייבט אן זיין ספר מיט'ן פלפול וואס וואלט געווען ביי אזעלכע ספקות אויב ספק דאורייתא איז נאר לחומרא מדרבנן (ר' יואל אשר).

* **וואס מיינט "אינו צריך לחדש הנישואין"? צי דארף מען נייע קידושין?**

* *די שאלה:* פארוואס זאגט דער רמב"ם נאר אז מען דארף נישט מחדש זיין די "נישואין", און דערמאנט נישט "קידושין"? א גט מאכט דאך אויס די קידושין אויך! און נאך מער: ביי א ספק גט (און גט פסול מדרבנן, וואס מדאורייתא איז זי דאך מגורשת), פארוואס זאל מען נישט מחמיר זיין אז ער מוז איר געבן נייע קידושין און נישואין? (ר' יואל אשר).

* *דער מגיד משנה'ס ביאור:* דער **מגיד משנה** זאגט קלאר אז **אודאי דארף ער איר נאכאמאל מקדש זיין (לקדש שנית)**! סיי ביי א ספק גט און אודאי ביי א גט פסול (וואו מדאורייתא איז זי דאך אינגאנצן געזונט). נאר ביי א "גט בטל" דארף מען נישט קיין נייע קידושין (ר' יצחק).

* *חילוק צווישן קידושין און נישואין:* דער טעם פארוואס דער רמב"ם רעדט נאר פון נישואין איז ווייל קידושין איז א דין דאורייתא, דעריבער מוז מען עס איבערמאכן מספק (אדער ווייל מדאורייתא איז דער גט פסול יא א גט). אבער וואוינען מיט אן ארוסה אן נישואין (חופה) איז נאר אן איסור דרבנן ("בא על ארוסתו בבית חמיו" באקומט מכת מרדות). דעריבער, אין א פאל פון א גט פסול אדער ספק גט, האבן חכמים נישט מחייב געווען איבערצומאכן די זאכן וואס זענען נאר מדרבנן (ווי נישואין/חופה). עס איז פארט א חידוש אז ביי ספק מגורשת דארף מען נישט די דרבנן'ס (נישואין וכו'), ווייל כאטש מ'פסק'נט לחומרא מדאורייתא (אז דאס קינד איז א ספק ממזר), האבן די חכמים נישט מוסיף געווען אויף דער חומרא צו מחייב זיין נייע נישואין מדרבנן (ר' יואל אשר).

* **דער טייטש פון דעם רמב"ם'ס לשון "לחדש הנישואין":** מען האט צוערשט געוואלט זאגן אז "לחדש הנישואין" מיינט א באזונדערע זאך (כאטש בועל זיין לשם נישואין/חופה) (ר' יואל אשר). אבער וויבאלד זיי וואוינען דאך שוין אין איין הויז, איז דער פשט אז "לחדש הנישואין" איז נישט קיין דריטע זאך, נאר דער רמב"ם איז מפרש זיינע ווערטער: וואס מיינט באנייען די נישואין? דהיינו "לברך שבע ברכות ולכתוב כתובה" (ר' יצחק).

* **פארוואס מאכט מען נישט קיין שבע ברכות און כתובה?**

1. *שבע ברכות:* דער **מגיד משנה** ברענגט אז דאס גייט לויט דעם רמב"ם'ס כלל גדול אין הלכות ברכות אז "ספק ברכות להקל", און אפילו ווען מען טוט א מצוה מחמת א ספק אדער תקנת חכמים, מאכט מען נישט דערויף קיין ברכה (ספק דבריהם לא בעיא ברכה) (ר' יצחק).

2. *כתובה:* אפילו ביי א גוטן גט, ווען א מאן נעמט צוריק זיין גרושה, דארף ער באמת נישט שרייבן א נייע כתובה ווייל ער קען איר צוריקנעמען "על דעת כתובה ראשונה" (ר' יואל אשר), און די כתובה שטייט אויף איר חזקה (ר' יצחק).

הלכה ד'

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

כל מי שנישאת בגט בטל... הרי זו צריכה גט מבעל שני מדבריהם כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט. וצריכה גט מן הראשון להתירה לשאר העם. ונאסרה על שניהם לעולם, אף על פי שנבעלה בשגגה, כדי שלא יאמרו החזיר זה גרושתו אחר שנישאת. ואם עבר אחד משניהם והחזירה - יוציא. וכן הדין באשה שבאו לה עדים שמת בעלה ונישאת ואחר כך בא בעלה, בין שהיה בעלה פיקח בין שהיה חרש, בין שנישאת לפיקח בין שנישאת לחרש שאין קידושיו קידושין גמורין – תצא משניהם, וצריכה גט משניהם, ונאסרה על שניהם עולמית.

2. פשט אין רמב"ם

אויב א פרוי האט באקומען א "גט בטל" (וואס איז גארנישט ווערט) און האט חתונה געהאט מיט א צווייטן מאן בשוגג (מיינענדיג אז דער גט איז כשר), האלט מען זי פראקטיש ווי אירע צווייטע נישואין וואלטן געווען אמת'ע לגבי דער גאס:

1. זי דארף א גט פונעם צווייטן מאן מדרבנן ("מדבריהם").

2. זי דארף א גט פונעם ערשטן מאן כדי צו ווערן מותר צו דער וועלט.

3. זי ווערט אסור אויף אייביג צו ביידע מענער (סיי צום ערשטן און סיי צום צווייטן), אפילו די בעילה מיט'ן צווייטן איז געווען בשוגג.

4. אויב איינער פון די צוויי מענער האט עובר געווען אויף דעם איסור דרבנן און זי צוריקגענומען, מוז ער זי גט'ן ("יוציא").

דער זעלבער דין גילט ביי א פרוי וואס צוויי עדים האבן איר געזאגט אז איר מאן איז געשטארבן, און זי האט אויף דעם סמך חתונה געהאט מיט א צווייטן, און דערנאך איז איר ערשטער מאן אנגעקומען לעבעדיגערהייט. אפילו אויב דער ערשטער מאן אדער דער צווייטער מאן (אדער זי אליין) איז געווען א חרש – וואס זיינע קידושין זענען נאר מדרבנן ("אין קידושיו קידושין גמורין", ווייל א חרש קען נישט מאכן קיין קניינים מדאורייתא) – מוז זי ארויסגיין פון ביידע מענער, דארף א גט פון ביידע, און איז אסור אויף ביידע אויף אייביג.

3. חידושים און הסברים

* **פארוואס דארף זי א גט פונעם צווייטן מאן?** מען וואלט געמיינט אז וויבאלד דער ערשטער גט איז בטל, איז זי נאך אלץ אן אשת איש, און קידושין תופס נישט ביי אן אשת איש — איז דער צווייטער מאן גארנישט! זאגט דער רמב"ם אז עס איז נאר א

קנס/גזירה מדרבנן, ווייל די וועלט מיינט אז דער ערשטער גט איז יא געווען גוט און זי איז יעצט דעם צווייטנ'ס ווייב; אויב זי וועט אוועקגיין פון אים אן א גט, וועט מען זאגן אז אן אשת איש גייט ארויס אן א גט (וואס וועט אפשוואכן דעם איסור אשת איש). אבער כדי צו ווערן באמת מותר לעלמא, מוז זי האבן א גט פונעם ערשטן מאן (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

* **דער חידוש פארוואס זי ווערט אסור אויפ'ן ערשטן מאן אפילו "בשגגה":**

* *דער יסוד אין דיני סוטה/זנות:* אן אשת איש וואס איז מזנה אונטער איר מאן ווערט נאר אסור אויף איר מאן מדאורייתא אויב זי האט עס געטוהן **במזיד**. אויב אבער זי איז נבעל געווארן **באונס** אדער **בשוגג** (למשל, זי האט געמיינט אז זי איז נישט קיין אשת איש אדער אז עס איז מותר), ווערט זי *נישט* אסור אויף איר מאן מדאורייתא.

* *די שאלה אין אונזער פאל:* דא ביי א גט בטל, איז זי דאך באמת אן אשת איש וואס האט חתונה געהאט מיט א צווייטן **בשוגג** (ווייל זיי האבן געמיינט אז דער גט איז כשר און די נייע קידושין זענען כשר; אפילו אויב זיי האבן געווואוסט די מציאות, זענען זיי געווען שוגג אין דער הלכה). אויב אזוי, מדאורייתא וואלט זי געדארפט בלייבן מותר צו איר ערשטן מאן!

* *מדאורייתא איז דא אויך נישטא דער לאו פון "מחזיר גרושתו":* אין דער תורה (דברים כ"ד) שטייט אז אויב א מאן גט זיין ווייב און זי האט חתונה מיט אן אנדערן, טאר איר דער ערשטער מאן מער נישט צוריקנעמען ("לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה... אחרי אשר הוטמאה"). מדאורייתא זענען דא צוויי וועגן וויאזוי א פרוי ווערט אסור אויף איר ערשטן מאן: 1) אן אשת איש וואס איז מזנה במזיד; 2) אן אמת'ע גרושה וואס האט געהאט קידושין/נישואין מיט א צווייטן מאן. אין אונזער פאל איז קיין איינס פון די צוויי נישטא מדאורייתא: זי איז נישט מזנה במזיד (ווייל ס'איז שוגג), און זי איז נישט קיין גרושה שנישאת (ווייל דער גט איז געווען בטל!).

* *דער תירוץ (גזירה דרבנן):* פונדעסטוועגן האבן חכמים גוזר געווען אז זי ווערט אסור אויפ'ן ערשטן מאן מדרבנן, **"כדי שלא יאמרו החזיר זה גרושתו אחר שנישאת"** — ווייל מענטשן ווייסן נישט אז דער ערשטער גט איז געווען בטל, און זיי ווילן מיינען אז מען מעג צוריקנעמען א גרושה נאכדעם וואס זי האט חתונה געהאט מיט א צווייטן (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

* **די נאטור פון נישואין קעגן קידושין בנוגע "שמא יאמרו":** דער גאנצער פראבלעם פון "שמא יאמרו" (אז מענטשן ווילן זאגן אז אן אשת איש גייט ארויס אן א גט, אדער אז דער ערשטער איז א מחזיר גרושתו משנישאת) שטאמט דערפון וואס די צווייטע *נישואין* זענען אויס עכט אין די אויגן פון דער גאס. דער פסול אינעם גט איז א זאך וואס נאר די דיינים ווייסן, אבער די גאס קוקט זי אן ווי א גרושה וואס האט געהאט גוטע צווייטע קידושין און נישואין (ר' יואל אשר). טיפער דעפינירט: נישואין איז א זאך וואס מען מאכט מיט א פרסום; "נישואין איז די גשמיות פון דער רוחניות וואס די קידושין איז" – עס מיינט אז מען וואוינט צוזאמען בפועל און יעדער זעט עס. ממילא, הגם די נישואין זענען באמת בטל מעיקרא, מוז מען זיך פירן לחומרא כאילו זיי זענען געווען בהיתר, און זי בלייבט אינגאנצן פארכאפט ("סטאק") פון אלע זייטן (ר' יצחק).

* **אפילו בדיעבד ("ואם עבר... והחזירה יוציא") - וואס איז אויב זיי האבן קינדער?** דא זאגט דער רמב"ם גלאט אז אויב ער האט זי צוריקגענומען מוז ער זי ארויסלאזן ("יוציא"). מען קען אבער שטעלן א סברא אז דא רעדט מען *פאר* זיי האבן געהאט קינדער; אויב אבער זיי האבן שוין געהאט קינדער נאכ'ן צוריקנעמען, וועט מען מסתמא ניצן די זעלבע הלכה ווי פריער (אז זי דארף נישט ארויסגיין) ווייל די רבנן זענען שטענדיג זייער פארזיכטיג שלא להוציא לעז אויף די קינדער (ר' יואל אשר). דאס בלייבט אבער אן אפענע שאלה וויל עס שטייט נישט מפורש דא אינעם רמב"ם (ר' יצחק).

* **[דיגרעסיע: אשת איש שזנתה במזיד קעגן שוגג, און דער גדר פון "אומר מותר"]:**

* דער רמב"ם רעדט דא וואו זי האט נישט געוואוסט אז דער גט איז בטל (בשוגג), און דעריבער איז דער איסור צוריקצוגיין צום ערשטן מאן נאר א קנס/גזירה דרבנן משום "שמא יאמרו". אויב אבער זי וואלט געוואוסט אז דער גט איז בטל – למשל, מען האט איר דערציילט אז דער גט איז בטל און זי האט ווייטער געלעבט מיט'ן צווייטן מאן אפילו איין טאג במזיד – דאן דארף מען בכלל נישט אנקומען צו דער גזירה דרבנן, ווייל זי ווערט אסור אויפ'ן ערשטן מאן *מדאורייתא* מדין אשת איש שזנתה ברצון! (ר' יצחק).

* *חקירה ווען "בגידה":* מען קען אריינקלערן צי אשת איש שזנתה דארף האבן א גדר פון "בגידה" (אומגעטרייאשאפט). אין דעם פאל וואו זי האט אנגעהויבן וואוינען מיט'ן צווייטן מאן בהיתר (מיינענדיג אז זי איז גע'גט) און נאכדעם וואס מען האט איר געזאגט אז דער גט איז בטל האט זי בלויז ממשיך געווען צו וואוינען מיט אים – צי הייסט דאס א "בגידה" אינעם ערשטן מאן? אפשר מאכט נישט יעדע ביאת איסור איר אסור לבעלה, נאר בלויז וואו עס איז א בגידה (ר' יואל אשר).

* *דער חילוק אין "אומר מותר" קעגן דעם מהרי"ט:* אבער באמת מאכט יעדע ביאת איסור פון אן אשת איש ברצון איר אסור. אין א פריערדיגער סוגיא זאגט דער רמב"ם אז "שוגג" איז אזוי ווי "אונס" (און זי ווערט נישט אסור לבעלה). דארט זענען דא צוויי ציורים פון שוגג: איין ציור איז א שוגג במעשה (זי האט געמיינט אז דער מאן אין בעט איז איר אייגענער מאן, א פארקערטער ציור פון יעקב און לאה). א צווייטער ציור איז "אומר מותר" (זי האט געמיינט אז מען מעג). א **תשובת מהרי"ט** האט מחדש געווען א דרשה פונעם פסוק "כי מעול ימעל באשה" אז "אומר מותר" העלפט *נישט* צו פטר'ן אן אשת איש שזנתה (ווען זי ווייסט די מציאות אבער מיינט אז מען מעג מזנה זיין, הייסט עס נישט קיין שוגג).

פונעם רמב"ם דא זעט מען אבער א געוואלדיגן חילוק אין "אומר מותר": דא האט זי געהאט א גט (נאר ער איז געווען בטל) און זי האט געמיינט אז זי מעג חתונה האבן מיט'ן צווייטן. דאס איז א קלארער פאל פון "אומר מותר", און דאך איז זי מדאורייתא *מותר* צום ערשטן מאן (און נאר אסור מדרבנן משום שמא יאמרו)! ממילא, אפילו לויט'ן מהרי"ט איז נישטא קיין אלגעמיינער כלל אז "אומר מותר" העלפט נישט; מען מוז מחלק זיין צווישן אן "אומר מותר" וואו זי מיינט סתם אז מען מעג מזנה זיין, צו אן "אומר מותר" וואו זי שטיצט זיך אויף א גט וואס האט זיך ארויסגעשטעלט צו זיין בטל (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* **"בריא ברגליו" קעגן צוויי עדים:** וועו צוויי עדים זאגן אז דער מאן איז געשטארבן און דערנאך קומט דער מאן אליין אריין, פארוואס איז ער מער נאמן ווי די צוויי עדים (וועלכע האבן דאך דעם כח התורה פון "על פי שני עדים")? דאס איז ווייל ער שטייט דא אויף זיינע אייגענע פיס ("הדא דכתיב ברוג ברגליו") (ר' יצחק). דער גדר איז: וועו דער מענטש אליין שטייט פאר אונז, ווערט יעדער איינער וואס זעט אים א חלק פון אן "אנן סהדי" אז ער לעבט. אן "אנן סהדי" איז א קלארקייט אן קיין שום ספק, וואס איז שטערקער ווי די עדות פון צוויי עדים (ר' יואל אשר).

* **צוויי טעמים פאר דער הלכה פון "תצא מזה ומזה": "שמא יאמרו" קעגן א "קנס" (כדי שתידוק):**

* די קולות וואס חז"ל האבן געמאכט ביי עדות אשה (אז א פרוי אליין, אדער איין עד, איז נאמן צו זאגן "מת בעלי") זענען באזירט אויף דעם וואס מיר פארלאזן זיך אז "אשה דייקא ומינסבא" – א פרוי פארשט נאך זייער גוט פאר זי האט חתונה, צוליב דער שרעק פון דער שארפער סאנקציע ("תצא מזה ומזה") אויב דער מאן קומט צוריק (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

* עס איז דא א יסודות'דיגער חילוק אין די טעמים: דא אין משנה תורה זאגט דער רמב"ם אז דער טעם פאר "תצא מזה ומזה" איז משום "כדי שלא יאמרו" (אז אן אשת איש גייט ארויס אן א גט וכו'). אבער דער **לחם משנה** ברענגט פון אנדערע ראשונים – און אויך פונעם **רמב"ם אליין אין זיין פירוש המשנה** – אז דער דין איז א *קנס*! הגם זי איז נעבעך געווען א שוגג און האט נישט געוואוסט, קנס'ט מען זי פארט כדי א פרוי זאל מאכן זייער זיכער פאר זי האט חתונה אז איר גט איז כשר אדער אז איר מאן איז באמת טויט.

די צוויי זאכן הענגען צוזאמען (פאר דער אלגעמיינער טובה פון די פרויען, משום "שקדו חכמים על תקנת עגונות"): דווקא ווייל די הלכה האט אוועקגעשטעלט אזא טראגישע און שארפע סאנקציע אויב עס שטעלט זיך ארויס א טעות, האט דאס געשאפן די מציאות אז א פרוי איז "דייקא ומינסבא", און דאס אליין האט ערמעגליכט פאר חז"ל צו זיין מקיל ביי עגונות און איר געבן נאמנות מלכתחילה! עס בלייבט א ספק צי דער רמב"ם אין משנה תורה איז צוריקגעגאנגען פונעם טעם פון קנס (און האלט נאר פון "שמא יאמרו"), אדער אז ביידע טעמים ליגן דא אינאיינעם (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* **דער גרויסער חידוש ביי "נישאת לחרש":** אין דעם פאל וואו דער ערשטער מאן איז א פיקח (קידושין דאורייתא) און ער קומט צוריק לעבעדיג, און דער צווייטער מאן מיט וועמען זי האט חתונה געהאט איז א חרש, איז א געוואלדיגער חידוש אז זי מוז ארויסגיין פונעם ערשטן מאן ("תצא משניהם")! פארוואס?

1. מדאורייתא זענען די קידושין און נישואין פונעם חרש גארנישט (א חרש קען נישט מקדש זיין).

2. מצד ביאת איסור (זנתה תחת בעלה) איז זי אויך נישט אסור אויפ'ן ערשטן מאן, ווייל זי האט עס געטוהן בשוגג (מיינענדיג אז דער ערשטער איז טויט).

אויב אזוי, פארוואס זאל זי ווערן אסור אויף איר אמת'ן, ערשטן מאן צוליב א צווייטן מאן וואס איז נאר א חרש מדרבנן? (ר' יואל אשר).

* *תירוץ:* וויבאלד די רבנן האבן מתקן געווען קידושין און נישואין פאר א חרש און עס געגעבן א פולע צורה פון געהעריגע קידושין, שאפט זיך שוין ממילא אין דער גאס דער זעלבער חשש פון "שמא יאמרו". חז"ל האבן נישט געוואלט מאכן קיין מדרגות ("לעוועלס") און חילוקים צווישן קידושין דאורייתא און קידושין דרבנן בנוגע דעם קנס/גזירה (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

הלכה ה'

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

הרי שנתקדשה האשה ואחר כך בא בעלה [או נמצא הגט בטל] – הרי זו מותרת לבעלה, ואינה צריכה גט משני, שאין קידושין תופסין בעריות. ואין חוששין שמא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט, כיון שלא נישאת אומרים תנאי היה בקידושין ולא נתקיים.

2. פשט אין רמב"ם

אויב א פרוי האט באקומען א גט בטל (אדער עדים האבן געזאגט אז איר מאן איז טויט), און א צווייטער מאן האט איר געגעבן בלויז *קידושין* (אירוסין), אבער זי האט נאכנישט געהאט קיין *נישואין* (זי האט נאכנישט געוואוינט מיט אים), און דעמאלט קומט איר ערשטער מאן צוריק אדער מען טרעפט אויס אז דער גט איז בטל: די פרוי איז פולשטענדיג מותר צוריקצוגיין צו איר ערשטן מאן. זי דארף אפילו נישט קיין גט פונעם צווייטן מאן, ווייל זי איז אן אשת איש און קידושין כאפן נישט ביי עריות. און מיר זענען נישט חושש פאר "שמא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט", ווייל וויבאלד זי האט נאכנישט געהאט קיין נישואין, וועלן מענטשן אליין זאגן אז עס איז מסתמא געווען א תנאי אין די קידושין פונעם צווייטן מאן וואס איז נישט מקוים געווארן (און די קידושין זענען בטל געווארן).

3. חידושים און הסברים

*** צוויי מהלכים פארוואס קידושין אליין ברענגט נישט קיין "שמא יאמרו":**

1. דעם רמב"ם'ס טעם (א תנאי איז שייך נאר ביי קידושין, נישט ביי נישואין): פונעם רמב"ם'ס ווערטער ("כיון שלא נישאת אומרים תנאי היה בקידושין") לערנט מען ארויס א שטארקן יסוד: מענטשן נעמען נישט קידושין אזוי ערנסט ווי נישואין, ווייל נאך קידושין איז אלעמאל דא א גרינגער, באקאנטער וועג ארויסצופאלן פון די קידושין אן א גט – דורך א תנאי וואס איז נישט מקוים געווארן ("עס האט געבאונסט"). דעריבער, ווען מענטשן זען אז זי גייט צוריק צום ערשטן מאן אן א גט פונעם צווייטן, וועלן זיי נישט קומען צו קיין טעות אין הלכה, נאר וועלן תולה זיין אין א תנאי. אבער ביי *נישואין* איז נישט שייך צו זאגן אז עס איז געווען א תנאי! א מענטש מאכט נישט קיין נישואין אויף א תנאי (מען האט שוין חתונה געהאט און געוואוינט צוזאמען), ממילא נאך נישואין העלפט נישט די תליה, און מען מוז גוזר זיין משום "שמא יאמרו" (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

2. סברא מצד מהות הקידושין (נאר א זאך וואס מען זעט מיט די פליישיגע אויגן שאפט א "שמא יאמרו"): אלע גזירות פון "שמא יאמרו" זענען נאר ביי זאכן וואס די וועלט זעט מיט די פליישיגע אויגן. קידושין איז נאר אן אקט פון געבן א פרוטה פאר צוויי עדים, וואס די ברייטע גאס זעט נישט כסדר; נישואין אבער איז א קענטיגע מציאות פון וואוינען צוזאמען וואס יעדער זעט מיט די אויגן, און נאר דאס האט דעם כח צו שאפן א "שמא יאמרו" אין דער גאס (ר' יצחק).

*** וואס איז מיט'ן חשש אז מענטשן וועלן זאגן אז דער ערשטער מאן איז א "מחזיר גרושתו מן האירוסין"?**

* *די שאלה:* דער רמב"ם פארענטפערט נאר פארוואס מענטשן וועלן נישט זאגן אז "אשת איש יוצאה בלא גט" פונעם צווייטן (ווייל זיי וועלן זאגן אז עס איז געווען א תנאי אין די צווייטע קידושין). אבער אויב מענטשן האבן געמיינט אז דער גט פונעם ערשטן מאן איז געווען א גוטער גט, פארוואס זארגן מיר נישט אז ווען זי גייט צוריק צום ערשטן וועלן מענטשן זאגן אז מען מעג זיין א "מחזיר גרושתו משנתקדשה" (נאך אירוסין)? צי איז מחזיר גרושתו נאר משנישאת? (ר' יואל אשר).

* *ענטפער:* הגם מחזיר גרושתו איז אסור אפילו מן האירוסין (ווי מען וועט לערנען אינעם קומענדיגן פרק), פאלט דער חשש דא אויך אוועק דורכ'ן זעלבן תירוץ פונעם רמב"ם: וויבאלד מענטשן וועלן זאגן אז עס איז געווען א תנאי אין די קידושין פונעם צווייטן מאן און דער תנאי איז נישט מקוים געווארן, הייסט עס אין די אויגן פון די מענטשן אז די צווייטע קידושין זענען בטל למפרע (ווי קיינמאל נישט געווען), און ממילא איז דער ערשטער מאן בכלל נישט קיין מחזיר גרושתו משנתקדשה! (ר' יצחק).

הלכה ו' – ז'

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

[הלכה ו'] האשה שנישאת ואחר כך נמצא הגט בטל או בא בעלה אחר ששמעה שמת, אין הבעל הראשון ולא השני זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפר נדריה. וכל פירות שאכלו שניהם אחר שנישאת אין מוציאין אותן מידם. ואין לה כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה ולא מזונות לא על זה ולא על זה, ואם נטלה מזה או מזה תחזיר. וכל מה שבלה או אבד מנכסיה אפילו מנכסי צאן ברזל אין מוציאין אותן לא מזה ולא מזה. והולד מן השני ממזר, ואם בא עליה הראשון קודם שיגרש השני הרי הולד ממזר מדבריהם.

[הלכה ז'] גירשה השני ונטלה ממנו כתובה ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל, אין מוציאין מידה מה שנטלה לא מן המזונות ולא מן הכתובה.

2. פשט אין רמב"ם

א פרוי וואס האט חתונה געהאט (נישואין) און דערנאך האט זיך ארויסגעשטעלט אז דער ערשטער גט איז בטל אדער דער ערשטער מאן לעבט (וועלכע איז אסור אויף ביידע מענער): קיינער פון די צוויי מענער האט נישט די ממונות'דיגע זכותים פון א מאן (מציאתה, מעשה ידיה) און אויך נישט דאס רעכט מפר צו זיין אירע נדרים. אבער די פירות פון אירע נכסי מלוג וואס די מענער האבן שוין אויפגעגעסן, נעמט מען נישט צוריק פון זיי. אויך זי פארלירט אלע אירע זכותים: זי באקומט נישט קיין כתובה, נישט קיין תנאי כתובה (ווי פדיון שבויים וכדומה), און נישט קיין מזונות פון קיינעם פון זיי. אויב זי האט יא געמומען פון איינעם פון זיי, דארף זי עס צוריקגעבן. אויב עפעס פון אירע נכסים איז קאליע געווארן אדער פארלוירן געווארן – אפילו נכסי צאן ברזל וואו דער מאן נעמט געווענליך אחריות – דארף קיינער פון די מענער עס נישט באצאלן. א קינד פונעם צווייטן מאן איז א ממזר דאורייתא; און אויב דער ערשטער מאן האט געלעבט מיט איר איידער דער צווייטער האט איר געגעבן א גט, איז דאס קינד א ממזר מדרבנן.

אין הלכה ז' פסק'נט דער רמב"ם: אויב דער צווייטער מאן האט איר גע'גט און זי האט שוין געמומען פון אים די כתובה און מזונות, און ערשט *נאכדעם* איז דער ערשטער מאן צוריקגעקומען אדער עס האט זיך ארויסגעשטעלט אז דער ערשטער גט איז בטל, נעמט מען נישט צוריק פון איר וואס זי האט שוין געמומען (נישט די מזונות און נישט די כתובה).

3. חידושים און הסברים

* **דער טעם פארוואס די מענער פארלירן זייערע זכותים:** דאס איז ענליך צום אלגעמיינעם כלל אז וועמען א מאן האט חתונה מיט א פרוי וואס איז אסור אויף אים

(און דער דין איז "יוציא"), זענען נישטא די תנאי כתובה און זכותים (ר' יואל אשר). אין דער גמרא שטייט דער ספעציפישער טעם: די תקנה אז א מאן באקומט איר מציאה און מעשה ידיה איז געמאכט געווארן "משום איבה" (כדי עס זאל נישט זיין קיין שנאה צווישן זיי). דא אבער, אזוי ווי זי איז אסור אויף ביידע, ווילן חז"ל אדרבה אז עס זאל יא זיין איבה כדי זיי זאלן זיך צעשיידן ("תצא ויוציא") (ר' יצחק).

*** די קשיא צווישן "פירות שאכלו" און "נטלה מזה או מזה תחזיר", און די אויפקלערונג דורך הלכה ז':**

* *דער אנפאנג פונעם שמועס אין הלכה ו':* ביים לערנען דעם דין אז אויב זי האט געגומען מזונות אדער כתובה דארף זי צוריקגעבן ("תחזיר"), האט מען אנפאנג געוואלט זאגן אז דאס גייט נאר אויף כתובה, ווייל מזונות וואס זי האט שוין אויפגעגעסן קען זי דאך נישט אויסברעכן (ר' יואל אשר). אין דער גמרא שטייט אבער קלאר אז זי דארף באצאלן פאר די מזונות אויך, ווייל דאס גאנצע געלט וואס זי האט געגומען איז געווען בטעות (ר' יצחק).

* *די קשיא:* אויף דעם איז שווער: פארוואס ביי די פירות וואס די מענער האבן געגעסן פון אירע נכסי מלוג זאגן מיר אז מען נעמט עס נישט צוריק (צוליב מוחזקות), ואילו ביי די מזונות וואס זי האט געגעסן זאגן מיר נישט אז זי איז מוחזק, נאר זי דארף אלעס צוריקצאלן? אויף אן אלגעמיינעם אופן זעט עס אויס ווי דער קנס איז אסאך שווערער אויף איר ווי אויף די מענער, ווייל וועג מען טוט א זאך פאר איר טובה קען מען אסאך אריינציפן, אבער וועג מען האנדלט פאר דער אייגענער טובה באקומט מען א שטארקע שטראף (ר' יואל אשר).

* *דער ערשטער תירוץ עפ"י גמרא וירושלמי:* אין דער גמרא און אין די מפרשים זעט מען אז דער דין פון פירות איז נישט מצד סתם "מוחזקות", נאר עס איז דא א באזונדערע סברא. ערשטנס, זעט מען אז נישט אלעס ווערט אויטאמאטיש בטל למפרע, נאר אויף יעדן פרט דארף מען א טעם. ביי פירות זאגט די גמרא אז דער מאן קען טענה'ן אז ער האט עס געגעסן "בדין". הגם חז"ל האבן מתקן געווען פירות כנגד פדיונה (אז ער זאל איר אויסלייזן אויב זי ווערט געפאנגען), און דא איז ער דאך פטור פון פדיונה, קען דער מאן אבער זאגן א מאדנע טענה: "איך האלט יא פון תנאי כתובה, און דאס וואס איך בין איר נישט פודה איז נאר א צדדי'דיגע זאך ווייל זי האט נישט קיין כתובה". דער **ירושלמי** זאגט אז דאס וואס דער מאן דארף נישט צוריקגעבן די פירות איז נאר ווען ער האט עס געגעסן "בדין" – דאס הייסט בשעת מען האט נאך געמיינט בטעות אז זיי זענען מאן און וויב (פאר דער ערשטער מאן איז געקומען אדער פאר דער גט איז בטל געווארן) (ר' יצחק).

* *די פולשטענדיגע אויפקלערונג אויפ'ן סמך פון הלכה ז':* ווען מען ליינט הלכה ז', פאלט אראפ די גאנצע שוועריגקייט פון הלכה ו', און די פריערדיגע הנחה שטעלט זיך ארויס אלס א טעות. עס איז באמת גלייך פאר ביידע צדדים (סיי פאר די מענער ביי פירות און סיי פאר דער פרוי ביי מזונות און כתובה):

1. אלעס וואס מען האט געגומען "בהיתר" – דאס הייסט "בטעות", אין דער צייט וואס מען האט נאך באמת געמיינט אז די צווייטע חתונה איז כשר – דארף מען *נישט* צוריקגעבן. דערפאר אין הלכה ז', וואו זי האט געגומען מזונות און כתובה איידער דער אמת איז ארויסגעקומען, בלייבט עס ביי איר (און דאס זעלבע איז מיט די פירות וואס די מענער האבן געגעסן אין יענער צייט, ווי דער ירושלמי האט געזאגט).

2. דאס וואס שטייט אין הלכה ו' "ואם נטלה מזה או מזה תחזיר", רעדט זיך נאר ווען זי האט עס געגומען *באיסור* (שלא ביושר) – דאס הייסט, *נאכדעם* וואס מען איז שוין געוואויר געווארן אז דער ערשטער מאן לעבט אדער אז דער גט איז בטל, איז זי געגאנגען און ארויסגעכאפט מזונות אדער כתובה. אין אזא פאל איז עס פשוט ווי א גנב וואס מוז צוריקגעבן וואס ער האט געגומען שלא כדין (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* **ממזר מדבריהם:** דאס קינד פונעם ערשטן מאן (אויב ער האט געלעבט מיט איר פאר דער צווייטער האט איר גע'גט) איז נאר א ממזר מדרבנן, ווייל מן התורה איז זי דאך זיין אייגענע ווייב און דעם צווייטנ'ס קידושין האבן גארנישט תופס געווען. דאס וואס זי דארף א גט פונעם צווייטן און איז אסור אויפ'ן ערשטן איז נאר א גזירה מדרבנן משום "שמא יאמרו", ממילא איז דאס קינד אויך נאר א ממזר מדבריהם (ר' יואל אשר).

* **[דיגרעסיע: דער מעמד פון א ממזר דרבנן]:** בנוגע דעם מעמד פון א ממזר דרבנן (וועלכער ווערט באהאנדלט אין הלכות איסורי ביאה), איז דא א שאלה צי א ממזר מדרבנן מעג חתונה האבן מיט א ספק ממזר, אדער נאר מיט אן אנדערן ממזר מדרבנן. אויף א וועגטל צי ער מעג חתונה האבן מיט א קראי, איז דער ענטפער אז מיט א קראי טאר מען סיי ווי נישט חתונה האבן (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

הלכה ח' – י' (דינים פון אשת אחיו, אחות אשתו און שאר עריות)

1. די וועגטער פונעם רמב"ם

וכן הדין באחיו שקידש אשה והלך ושמע בו שמת וביבם אשתו ואחר כך בא, תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה. וכן אם קידש במדינה אשה והלכה למדינה אחרת ושמע שמתה ונשא אחותה ואחר כך נודע שלא מתה צריכות ממנו שתיהן גט וכל הדרכים האלו בהן. אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת ושמע שמתה ונשא אחותה ונמצאת אשתו קיימת אין אחותה צריכה ממנו גט ואשתו מותרת לו. וכן שאר העריות שנישאו בחזקת היתר ונמצאו ערוה אינן צריכות גט שאין קידושין תופסין בעריות. ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט שמא יאמרו תנאי היה באירוסין וכדת נשא אחותה, והואיל ויוצאה אחותה בגט אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה כדי שלא יאמרו נשא אחות גרושתו.

2. פשט אין רמב"ם

דער זעלבער דין איז אויך ווען איינער האט מקדש געווען א פרוי און איז אוועקגעפארן, און מען האט געהערט אז ער איז געשטארבן, און זיין ברודער האט איר מייבם געווען, און דערנאך איז דער ערשטער ברודער צוריקגעקומען (אזוי אז דער יבום איז געווען באיסור מיט אן אשת אחיו בחיי אחיו). זי מוז ארויסגיין פון ביידע ברידער, זי דארף א גט פון ביידע, און אלע פריערדיגע דינים ("כל הדרכים האלו בה") זענען נוהג דא אויך.

אזוי אויך אויב איינער האט מקדש געווען (אירוסין) א פרוי, זי איז אוועקגעפארן, ער האט געהערט אז זי איז געשטארבן און ער האט חתונה געהאט מיט איר שוועסטער (וואס איז מותר נאכ'ן טויט פונעם ווייב), און דערנאך האט זיך ארויסגעשטעלט אז די ערשטע לעבט נאך – דארפן ביידע א גט פון אים, און אלע פריערדיגע חומרות (אריינגערעכנט די ממונות-דינים) גילטן אויף זיי.

אבער, אויב די ערשטע פרוי איז שוין געווען א נשואה (נישט נאר ארוסה), און ער האט געהערט אז זי איז געשטארבן און חתונה געהאט מיט איר שוועסטער, און דערנאך האט זיך ארויסגעשטעלט אז זיין ווייב לעבט – דארף די שוועסטער נישט קיין גט (ווייל קידושין תופס נישט ביי אחות אשתו), און זיין ערשטע ווייב בלייבט אים מותר. דאס זעלבע איז ביי אלע אנדערע עריות וואס האבן חתונה געהאט בחזקת היתר (למשל מ'האט געמיינט אז דער קרוב וואס מאכט דעם איסור לעבט שוין נישט) און ס'האט זיך ארויסגעשטעלט אז זיי זענען אן ערוה – זיי דארפן נישט קיין גט ווייל קידושין איז נישט תופס בעריות.

דער רמב"ם ערקלערט דעם חילוק: פארוואס דארף אחות ארוסתו יא א גט? ווייל מענטשן וועלן זאגן אז ס'איז געווען א תנאי אין די ערשטע אירוסין (וואס איז נישט מקוים געווארן), ממילא זענען די אירוסין בטל געווארן און ער האט כדת וכדין חתונה געהאט מיט דער שוועסטער; אויב וועט די שוועסטער יעצט ארויסגיין אן א גט, וועט אויסקומען אז אן אשת איש גייט ארויס בלא גט. און איינמאל מען איז אים מחייב צו געבן א גט פאר דער צווייטער, וועלן די ערשטע (די ארוסה) אסור אויף אים, כדי מענטשן זאלן נישט זאגן אז ער האט חתונה געהאט מיט דער שוועסטער פון זיין גרושה (אחות גרושתו).

3. חידושים און הסברים

* **די פסיכאלאגיע פון "שמא יאמרו" ביי אירוסין:** עס איז אינטערעסאנט דער געדאנקענגאנג פון מענטשן. ביי אירוסין האבן מענטשן תירוצים אין קאפ און מאכן אויף א מעשה אז ס'איז מסתמא געווען א תנאי וואס האט זיך צעבראכן. אבער איידער מענטשן גייען חושד זיין אז אן אשת איש גייט ארויס אן א גט, פארוואס קענען זיי נישט פשוט איבערקוקן ("ריוויזיטן") זייער אייגענע אויפגעמאכטע מעשה און פארשטיין אז ס'איז טאקע נישט געווען קיין תנאי אין די אירוסין? דער ענטפער איז אז מ'קען נישט פארהאלטן מענטשן פאר זייערע אויבערפלעכליכע ("ארם-טשעיר") חששות – דער פאקט איז אז מענטשן טראכטן אזוי (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

* **די לייזונג אליין באשאפט דעם צווייטן פראבלעם (ראב"ד'ס קשיא):** דער **ראב"ד** פרעגט: מילא פארוואס די צווייטע דארף א גט פארשטייט מען, אבער פארוואס ווערט די ערשטע אסור? (ר' יצחק). דער חידוש אין דעם רמב"ם'ס תירוץ איז: מיר ווייסן דאך אז דער גט פאר דער צווייטער איז נאר מדרבנן (מדאורייתא איז קידושין נישט תופס), ממילא איז די ערשטע באמת נישט אחות גרושתו. אבער "די נייע לייזונג ברענגט א נייעם פראבלעם" – איינמאל חז"ל האבן מתקן געווען א גט פאר דער צווייטער, באשאפט דער גט אליין א נייעם חשש פון "נשא אחות גרושתו", וואס אסר'ט די ערשטע (ר' יואל אשר).

* **סברא פארוואס ביי נשואה איז מען מקיל:** עס מאכט אסאך זינען אז ביי א נשואה (ווען די ערשטע איז שוין געווען אינגאנצן פארהייראט) האט מען נישט געוואלט גוזר זיין, ווייל מ'וויל ראטעווען די אריגינעלע נישואין ("סעיוון די מערידזש") אז זי זאל קענען צוריקגיין צו איר מאן (ר' יואל אשר).

* **כלל אין די קנסות פון חכמים ("שלא יאמרו" אליין איז נישט גענוג):** א סך הכל פון די הלכות שטעלט אוועק א יסוד: די אלע גרויסע חומרות (פון תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה) זענען נאר דא אין ספעציפישע פעלער: (1) גט בטל, (2) געמיינט אז דער מאן איז געשטארבן (מת בעלה), און (3) אחות אשה אדער אשת אח מן האירוסין. ביי אלע אנדערע עריות גייט מען מעיקר הדין (קידושין תופס נישט, קיין גט פעלט נישט אויס, און מ'קען צוריקגיין צום ערשטן). פארוואס זאגט מען נישט ביי אלע עריות דעם חשש פון "שלא יאמרו" (אז מענטשן וועלן זאגן אז אן אשת איש גייט ארויס אן א גט)? דערפון זעט מען אז דער חשש פון "שלא יאמרו" אליין איז נישט גענוג צו מאכן די גזירה! עס מוז אויך זיין איינגעבונדן מיט'ן ענין פון **קנס** – אז א מענטש האט געהאט אן אחריות צו מאכן זיכער אז דער גט איז כשר אדער אז די עדות אויף דער מיתה איז קלאר. נאר וואו עס איז דא דער יסוד פון קנס צוזאמען מיט שלא יאמרו, דארט האבן חכמים ארויפגעלייגט די הארבע חומרות (ר' יצחק).

הלכה י"א (טעות מיט'ן גט און שובר)

1. די וועריאציע פונעם רמב"ם

כתב הסופר וטעה ונתן גט לאיש ושובר לאשה, או שטעו הם ונטל הבעל הגט ונטלה היא השובר וכמדומה להן שנתגרשה, ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש. אם לא נישאת הרי זו אינה מגורשת ונתגלה הדבר שעדיין לא נתגרשה ויתן לה הגט בפנינו ותהיה מגורשת משעת נתינתו. ואם נישאת ואחר כך הוציא הבעל את הגט ואמר עדיין לא נתגרשה שהרי הגט בידי ולא הגיע לידה אין שומעין לו לאסרה על בעלה, אלא הרי זו בחזקת גרושה ונפל הגט מידה ומצאו זה והרי בא לאסרה על בעלה השני.

2. פשט אין רמב"ם

אויב עס איז געשען א טעות און דער מאן איז געבליבן מיט'ן גט אין דער האנט און די פרוי מיט'ן שובר (די קבלה אויף דער כתובה), און ביידע האבן געמיינט אז זי איז געהעריג גע'גט געווארן, און נאך א צייט קומט ארויס דער גט פון דעם מאנ'ס האנט:

אויב זי האט נאכנישט חתונה געהאט מיט א צווייטן, איז זי נישט מגורשת (ווייל די מציאות האט זיך ארויסגעשטעלט אז ס'איז נישט געווען קיין נתינת הגט); ער זאל איר יעצט איבערגעבן דעם גט פאר אונז, און זי ווערט מגורשת פון יעצט אן.

אבער אויב זי האט שוין יא חתונה געהאט, און דערנאך נעמט דער ערשטער מאן ארויס דעם גט און טענה'ט אז זי איז קיינמאל נישט געוואָרן ווייל דער גט איז געבליבן ביי אים – הערט מען אים נישט אויס צו אסר'ן זי אויף איר צווייטן מאן. נאר זי בלייבט בחזקת גרושה, און מיר זאגן אז דער גט איז איר ארויסגעפאלן פון דער האנט נאך די גירושין, און דער ערשטער מאן האט עס געפונען און ווייל זי יעצט קאליע מאכן און אסר'ן אויפ'ן צווייטן מאן.

3. חידושים און הסברים

*** קשיא אויפ'ן לשון הרמב"ם "ונתן גט לאיש ושובר לאשה" קעגן דער משנה:**

* *די קשיא:* די ערשטע ווערטער פונעם רמב"ם זענען אז דער סופר האט געמאכט א טעות און געגעבן דעם גט פאר'ן מאן און דעם שובר פאר דער פרוי. לכאורה מאכט דאס נישט קיין זינען – דאס איז דאך נישט קיין טעות! נארמאל דארף דאך דער סופר טאקע געבן דעם גט פאר'ן מאן (אז ער זאל עס געבן פאר דער פרוי) און דעם שובר פאר דער פרוי (אז זי זאל עס געבן פאר'ן מאן)! אין דער משנה שטייט טאקע פונקט פארקערט: "נתן גט לאשה ושובר לאיש" (אז דער סופר האט זיי געגעבן די פארקערטע שטרות איידער זיי האבן זיך איבערגעטוישט). פארוואס האט דער רמב"ם עס איבערגעדרייט? (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* *דער תירוץ (לפי פירוש המשניות להרמב"ם):* באזירט אויפ'ן **רמב"ם אין פירוש המשניות**, רעדט מען דא פון א פאל וואו דער מאן האט געזאגט "כתבו ותנו" – דער סופר איז אליין געווען דער **שליח הבעל** צו מסדר זיין און אויספירן דעם גט! ממילא, ווען דער סופר פירט אויס זיין שליחות ריכטיג, דארף ער איבערגעבן דעם גט אין דער האנט פון דער פרוי, און ברענגען פאר'ן מאן דעם שובר אלס באווייז אז ער האט אויסגעפירט זיין שליחות. דער טעות פונעם סופר (אלס שליח) איז געווען אז ער האט געגעבן דעם גט צוריק פאר'ן מאן און דעם שובר פאר דער פרוי, ממילא איז קיינמאל נישט געווען קיין נתינת הגט (ר' יואל אשר).

*** דער פאראדאקס אין דעם רמב"ם'ס ניסוח (מציאות קעגן הלכה'דיגע נאמנות):**

* *די באמערקונג:* עס איז דא א שטארקע אירא‌ניע אין דעם רמב"ם'ס לשון. דער רמב"ם הייבט אן די הלכה מיט א קעפל (א הקדמה פון די פאקטן): ער דערציילט אונז דעם סוד אז באמת האט דער סופר אדער דער מאן טאקע געמאכט א טעות, און דער מאן האט געגומען דעם גט ("כתב הסופר וטעה... או שטעו הם ונטל הבעל הגט"). דערנאך, אין דער צווייטער העלפט פון דער הלכה ("ואם נישאת"), זאגט דער רמב"ם אז אויב זי האט חתונה געהאט און דער מאן קומט מיט'ן גט, גלייבט מען אים נישט, נאר מיר זאגן אז "נפל הגט מידה ומצאו זה"! אבער דער רמב"ם אליין האט אונז דאך שוין אויסגעזאגט אין דער הקדמה אז ס'איז באמת יא געווען א טעות און זי האט קיינמאל נישט באקומען דעם גט! וואלט דער רמב"ם געדארפט מאכן אן אנדער קעפל פאר דעם צווייטן פאל! (ר' יואל אשר).

* *דער יסוד:* דער עומק דערין איז אז דער רמב"ם איז נישט געבונדן צו די טענות; ער שרייבט די הלכה פון אן אויבערשטן קוק-ווינקל (פון אויבן אראפ, אזוי ווי אליהו הנביא וואס קוקט פון אויבן און ווייסט די אמת'ע מציאות). דער רמב"ם מעג וויסן דעם אמת אז עס איז געווען א טעות. אבער די הלכה רעדט וועגן וואס בית דין פסק'נט ווען די צוויי מענטשן שטייען פאר זיי: איינמאל זי איז אין א חזקת גרושה און האט חתונה געהאט, גייט מען נישט נאך דעם באהאלטענעם אמת, נאר די הלכה איז אז "אין שומעין לו" – ווען דער מאן ווייזט דעם גט אין זיין האנט אלס ראיה, און זי ענטפערט אז עס איז ארויסגעפאלן פון איר האנט און ער וויל איר סתם אסר'ן אויפ'ן צווייטן מאן, מוז בית דין אננעמען איר געשיכטע (אויב איז עס פאר דער צווייטער חתונה איז מען חושש צו זיינע ווערטער, און אויב איז עס נאך דער חתונה גלייבט מען אים נישט). דאס איז ענליך צו דער באקאנטער שאלה וואס וואלט געווען אויב אליהו הנביא אליין וואלט געקומען זאגן וואס ער האט געזען פון אויבן, צי דער דין וואלט זיך געטוישט (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

*** די סברא פארוואס מען גלייבט נישט דעם מאן (חזקת שונא) און דער חילוק צווישן "נישאת" און "לא נישאת":**

* *דער מהלך:* די הלכה פאסט געוואלדיג אריין אין דעם המשך פונעם פרק אלס א דין אין *נאמנות* פון א מאן צו פסל'ען א גט. ווייל מיר האבן פריער געלערנט דעם הארבן דין פון "תצא מזה ומזה", איז דא א גוטע געלעגנהייט פאר'ן ערשטן מאן צו קאליע מאכן פאר'ן צווייטן מאן. דער ערשטער מאן איז דאך סיי ווי נישט אינטערעסירט אין איר – ער האט דאך פרובירט איר צו געבן א גט, נאר ער איז געווען א שלימזל און עס איז אים ארויסגעפאלן. וואס וויל ער יעצט? ער וויל נאר אפטוהן דעם צווייטן מאן! פונקט ווי ביי די שוועגערינס וואס האבן א "חזקת שונאה" איינע אויף דער אנדערער, אזוי אויך דא, צוליב דעם דין פון "תצא מזה ומזה", האט דער ערשטער מאן א חזקה אז ער איז א שונא וואס וויל איר קאליע מאכן.

מיט דעם ווערט ערקלערט פארוואס "אם לא נישאת" גלייבט מען אים יא (אז זי דארף א נייעם גט): ווייל אויב זי האט נאכנישט חתונה געהאט מיט קיין צווייטן, גייט זיין רשעות דאך גארנישט אויפטוהן! ער קען איר נישט מאכן "תצא מזה ומזה", איז נישטא קיין סיבה פארוואס ער זאל זיין א רשע און זאגן ליגנט (ר' יואל אשר).

* *א הערה אין דער סברא:* עס איז אבער דא א שוואכקייט אין דער סברא: אויב דער מאן איז א למדן און ער קען די הלכה אז נאכ'ן חתונה האבן גלייבט מען אים נישט, קען ער דאך באשליסן צו קומען *פאר* זי האט חתונה צו זאגן ליגנט כדי איר צו צווינגען צו נעמען נאך א גט און איר אויסמוטשען (ר' יואל אשר, ר' יצחק). דערפאר איז יענע סברא מער א מענטשליכע סברא, אבער דער עיקר הלכה'דיגער געדאנק איז אז א מענטש האט א רעכט צו אסר'ן און מאכן א פראבלעם פאר זיך אליין – אז ער זאל איר דארפן

געבן א גט – אבער ער האט נישט קיין רעכט צו אסר'ן איר אויף א צווייטן (ר' יצחק).

*** וועז האט א מאן בכלל א כח צו מערער זיין אויף א גט?**

* *שאלה:* וואס איז דער דין אויב א מאן קומט נאכדעם וואס זי האט חתונה געהאט און ווייזט אן אויף אן אנדערן פסול אינעם גט (נישט די מעשה מיט'ן טרעפן דעם גט, נאר למשל ער זאגט אז ער האט מוסר מודעה געווען פאר'ן גט, אדער אן אנדער פסול)? וועז גלייבט מען אים יא און וועז נישט? (ר' יואל אשר).

* *ענטפער:* א מאן האט בכלל נישט קיין שום באזונדערע רעכט צו מערער זיין אויף א גט מער ווי יעדן אנדערן איד! אויב עס איז דא א קלארער פסול אינעם גט (ווי א פאלשער נאמען אדער עפעס וואס יעדער זעט), קען יעדער אינער עס אנווייזן. אבער דער מאן אליין האט נישט קיין שום נאמנות צו קומען און מערער זיין. די אינציגסטע סיבה פארוואס דא אין אונזער הלכה איז בכלל דא א הווא אמינא אים צו גלייבן (און מען גלייבט אים טאקע אויב זי האט נאכנישט חתונה געהאט), איז נאר ווייל ער שטייט דא מיט א שטארקער ראיה – ער האלט דעם גט אין זיין האנט! דאס אליין ווייזט לכאורה אז עס איז געווען א מאדנע מעשה. קומט די הלכה און זאגט אז אפילו מיט דער ראיה, אזוי ווי עס איז שוין מוחזק אז עס איז געווען א גט, גלייבט מען אים נישט קעגן איר טענה אז עס איז איר ארויסגעפאלן.

דאס וואס מיר האבן פריער געלערנט אז א מאן האט א ספעציעלן כח צו מערער זיין, איז נאר ביי דער הלכה פון א שליח וואס ברענגט א גט ממדינת הים (אין פרק ז' אדער ח'), וואו דער שליח דארף זאגן "בפני נכתב ובפני נחתם" צוליב דעם חשש "שמא יבוא הבעל ויערער". דארט האט דער בעל א ספעציעלע רעכט מערער צו זיין אויף דער כתיבה וחתימה אויב מען האט עס נישט מקיים געווען. אבער דא אין אונזער הלכה רעדט מען נישט פון יענעם ערעור; דא האט ער געשוויגן אויף דער כתיבה, און ער קומט יעצט מיט א נייער טענה אז ער האט עס קיינמאל נישט איבערגעגעבן (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

הלכה י"ב – י"ג (המוציא משום שם רע, נדרים, אילונית או רואה דם)

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

המוציא את אשתו משום שם רע, או משום שהיא פרוצה בנדרים, אומרין לו: הודיעה שמפני זה אתה מוציאה כדי לייסרה, ודע אתה שאין אתה מחזיר אותה לעולם. ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם? גזירה שמא תינשא לאחר ותעשה תשובה ותהיה צנועה תחתיו, ויאמר הראשון: אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה, ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים. לפיכך אומרין לו: גמור בלבך לגרשה שאין זו חוזרת לך לעולם. ואם עבר והחזיר לא יוציא. וכן המגרש את אשתו מפני שהיא אילונית או מפני שהיא רואה דם בכל עת תשמיש הרי זה לא יחזיר לעולם. שמא תינשא לאחר ותלד האילונית ותתרפא הנידה ויאמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי מגרש ונמצא הגט בטל והבנים ממזרים. ואם עבר והחזיר לא יוציא.

2. פשט אין רמב"ם

די הלכה האט צו טוהן מיט דינים וואס זענען נוגע נאך א גוטן גט, וועז א מאן טאר נישט צוריקנעמען זיין גרושה מדרבנן (די לאווין דאורייתא פון מחזיר גרושתו קומען אינעם קומענדיגן פרק).

א מאן וואס גט זיין וועב וויל עס איז ארויס אויף איר א שלעכטער נאמען (שם רע) אדער וויל זי איז "פרוצה בנדרים" (זי מאכט אסאך נדרים), זאגט מען אין בית דין צוויי באזונדערע זאכן: ערשטנס, זאל ער איר מודיע זיין אז ער גט איר צוליב דער סיבה, כדי איר צו געבן מוסר און שטראפן (כדי לייסרה). צווייטנס, זאגט מען צום מאן: זאלסט וויסן אז דו טארסט איר שוין קיינמאל נישט צוריקנעמען.

די סיבה פארוואס חכמים האבן גוזר געווען אז ער טאר איר קיינמאל נישט צוריקנעמען איז: טאמער וועט זי חתונה האבן מיט א צווייטן מאן, און ביי יענעם וועט זי תשובה טוהן און זיך פירן צניעות'דיג (אדער אויפהערן מיט די נדרים), וועט דער ערשטער מאן זאגן: "וועז איך וואלט געוואוסט אז מען קען מאכן פון איר א מענטש און זי קען זיך ענדערן, וואלט איך איר קיינמאל נישט גע'גט!" ממילא וועט אויסקומען אין זיין קאפ ווי ער האט איר גע'גט אויף א תנאי וואס איז נישט מקוים געווארן, און דער גט וועט זיין בטל למפרע (און אירע קינדער פונעם צווייטן מאן וועלן זיין ממזרים). דעריבער זאגט מען אים פאר'ן גט: "באשליס אין דיין הארץ אינגאנצן איר צו גט'ן אויף נצח נצחים, ווייל זי קומט שוין קיינמאל נישט צוריק צו דיר." אויב אבער ער האט איבערגעטרעטן און איר יא צוריקגענומען ("עבר והחזיר"), צווינגט מען אים נישט איר צו גט'ן ("לא יוציא").

דער זעלבער דין גילט ביי איינעם וואס גט זיין וועב וויל זי איז אן אילונית (קען נישט האבן קיין קינדער) אדער וויל זי זעט בלוט ביי יעדן תשמיש (און איז אסור אויף אים). ער טאר איר קיינמאל נישט צוריקנעמען, וויל טאמער וועט זי חתונה האבן מיט א צווייטן און דורך א נס וועט זי יא האבן קינדער אדער אויסגעהיילט ווערן, וועט דער ערשטער מאן זאגן "וועז איך וואלט געוואוסט אז מען קען עס אויסהיילן וואלט איך נישט גע'גט", און דער גט וועט ווערן בטל און די קינדער ממזרים. אויב ער האט איבערגעטרעטן און איר יא צוריקגענומען, דארף ער איר נישט גט'ן.

3. חידושים און הסברים

* **וואס מיינט "פרוצה בנדרים"?** אין הלכות כתובות האבן מיר געלערנט אז אויב א פרוי האט אסאך נדרים איז עס א סיבה איר צו גט'ן (ר' יואל אשר). דער דיוק דארט אין כתובות איז אז עס איז איינע פון די זאכן פון "עוברת על דת" וואס זי גייט ארויס אן א כתובה, און דאס מיינט דווקא אז זי איז "נודרת ואינה מקיימת" (ווייל צוליב דעם שטארבן די קינדער ח"ו). עס איז נישט א דין אין "מקח טעות" (אי אפשי באשה נדרנית), וויל מקח טעות איז א גאנץ אנדערע נושא (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

*** דער ענין פון "כדי לייסרה" (מוסר זאגן ביים גט'ן):**

* *מוסר-געדאנק:* אויף די ווערטער "הודיעה שמפני זה אתה מוציאה כדי לייסרה" קען מען ברענגען **רש"י** אין אנהייב ספר דברים, וואס זאגט אז משה רבינו האט געזאגט תוכחה פאר כלל ישראל ערשט פאר זיין פטירה, ווייל פארדעם איז עס קאמפליצירט און מענטשן נעמען נישט אן. דאס זעלבע איז ביי א פארפאלק: א גאנץ לעבן האט דער מאן געהאט אויף איר אן ערנסטע טענה (שם רע אדער נדרים), אבער ער האט זיך געשעמט איר צו זאגן אין פנים אריין ווייל זי וואלט עס נישט מקבל געווען און עס וואלט נאר געמאכט קריגעריי. אבער יעצט אז מען גט זיך שוין סיי ווי – זי האט שוין דערגרייכט דעם אפגרונט ("ראק באטאם") – יעצט איז די ריכטיגע צייט צו מקיים זיין די מצוה פון "הוכח תוכיח את עמיתך". ער דארף האבן מיט איר אן ערנסטן שמועס, נישט כדי צו זיין שלעכט צו איר, נאר "כדי לייסרה", איר צו זאגן מוסר אז זי זאל וויסן פארוואס ער גט איר, און אפשר וועט זי דורך דעם יעצט תשובה טוהן (ר' יואל אשר).

* *הלכה'דיגער פשט:* דער "צריך להודיעה" איז נישט סתם א גוטע הנהגה פון מוסר, נאר עס איז אן הקדמה און א טייל פון דער הלכה אליין – מען וויל אז דער מאן זאל נישט קענען ניצן די זאך אלס א באהאלטענער אויסרייד צו גט'ן און עס האלטן אין בויך; ער מוז עס ארויסלייגן אפן אויפ'ן טיש, און דעמאלט זאגט מען אים גלייך דעם צווייטן טייל: "ודע שאין אתה מחזיר אותה לעולם" (ר' יצחק).

*** די קשיא אויף דער גזירה "נמצא כמגרש על תנאי" און דער תירוץ:**

* *די קשיא:* נארמאלערהייט, אויב א מאן גיט א גט סתם אזוי אן אויסצורעדן קיין שום תנאי בשעת'ן גט, קען ער דאך שפעטער נישט קומען און זאגן "איך האב עס געמיינט אויף א תנאי" (דברים שבלב אינם דברים, חוץ ביי א שכיב מרע)! אויב אזוי, פארוואס איז מען דא חושש אז ווען זי וועט תשובה טוהן ביים צווייטן מאן, וועט דער ערשטער מאן קענען זאגן "אילו הייתי יודע לא הייתי מגרשה" און עס וועט באמת ווערן א גט בטל למפרע און מאכן ממזרים? וואספארא כח האט ער צו מאכן א תנאי למפרע וואס ער האט קיינמאל נישט אויסגערעדט? (ר' יואל אשר).

* *דער תירוץ:* דא האט ער עס *יא* אויסגערעדט! דאס גייט דאך אלעס דורך בית דין – ער קומט אין בית דין איר צו גט'ן אן צו באצאלן די כתובה, און בית דין פרעגט אים פארוואס ער גיט נישט קיין כתובה, און ער ענטפערט קלאר אז ער גט איר צוליב איר שם רע אדער צוליב אירע נדרים, און בית דין הייסט אים אפילו גיין און איר מודיע זיין אז "מפני זה אתה מוציאה"! ווייל די סיבה פונעם גט איז אזוי קלאר ארויסגעלייגט געווארן אין בית דין אלס דער גאנצער יסוד פונעם גט, איז עס אן אומדערטרעגליכע אמת'ע טענה אז אויב עס שטעלט זיך ארויס אז זי קען זיך אויפירן נארמאל, וואלט ער באמת געהאט א לעגיטימע טענה אז דער גאנצער גט איז געווען א טעות און ווי א תנאי וואס איז בטל למפרע!

דעריבער האבן חכמים געמוזט מאכן א תקנה *אויסצומעקן* און צו נעאטראליזירן דעם תנאי פון פאראויס: מען פארבאט אים איר צוריקצונעמען עולמית, און מען זאגט אים פאר'ן גט "גמור בלבך לגרשה שאין זו חוזרת לך לעולם". אין דער רגע וואס דער מאן ווייסט קלאר אז עס איז נישטא קיין צוריקוועגס אפילו אויב זי וועט וועלן די גרעסטע צנועה אדער מתיר נדר זיין, צווינגט עס אים צו מאכן א פולקאמען בלב שלם באשלוס איר צו גט'ן אלס אן ענדגילטיגער עונש אויף אייביג אן קיין שום תנאי אין זיין הארץ. ממילא קען ער שוין שפעטער נישט קומען מיט קיין טענות פון "אילו הייתי יודע" און מוציא לעז זיין אויפ'ן גט (ר' יצחק). דאס ווייזט אויך אז מען קען נישט ניצן א גט אלס א "סטראשע" איר צו צווינגען תשובה צו טוהן, ווייל א גט איז אן ערנסטע און ענדגילטיגע זאך (ר' יואל אשר).

*** קשיא: פארוואס מאכט מען אים נישט פשוט מבטל זיין אלע תנאים?**

* *די קשיא:* אויב דער גאנצער חשש איז אז ער וועט שפעטער זאגן אז ער האט גע'גט על תנאי, פארוואס דארפן חכמים אויסטראכטן א נייעם איסור אז "אין אתה מחזיר אותה לעולם" (וואס איז לכאורה נישט קיין אמת'דיגע זאך מעיקרא)? פארוואס זאל מען אים נישט פשוט הייסן ביים גט מבטל זיין אלע תנאים, פונקט ווי מען איז מחייב יעדן מאן פאר א גט צו מבטל זיין אלע מודעות? (ר' יואל אשר).

* *תירוץ א':* די הלכה איז א ברייטערער יסוד. חכמים האבן געוואלט מאכן א שטרענגע תקנה אז א מאן זאל נישט קענען ניצן א גט אלס א שפילצייג אדער א סטראשע ("טרעט") צוליב שם רע אדער נדרים. ער מוז וויסן אז א גט איז אן ערנסטע זאך, און אויב ער ניצט די טענה פון שם רע/נדר צו גט'ן, פארלירט ער איר אויף אייביג (ר' יואל אשר).

* *תירוץ ב':* יענע סברא שטימט נישט מיט'ן רמב"ם, ווייל דער רמב"ם שרייבט קלאר אז די סיבה איז נאר צוליב "קלקול" (ער זאל נישט זאגן אילו הייתי יודע). דער אמת'ער תירוץ איז אז ביטול מודעה אדער ביטול תנאי העלפט נישט דא, ווייל דא האט ער נישט געמאכט קיין תנאי, נאר עס איז א פאקט אין מציאות – ער גט איר בפירוש צוליב דעם שם רע! ממילא, אויב עס שטעלט זיך ארויס אז דער שם רע איז געווען פאלש, איז דער גט בטל מצד **מקח טעות** (אן איינגעבויטער, "אימפלייד" תנאי וואס מען דארף אפילו נישט ארויסזאגן). קענן א טענה פון מקח טעות העלפט נישט קיין סתם ביטול תנאי; דער אינציגסטער וועג אוועקצונעמען די טענה איז צו שאפן א נייע מציאות אז ער טאר איר סיי ווי קיינמאל נישט צוריקנעמען, ממילא איז דער גט אבסאלוט און נישט תלוי אין גארנישט (ר' יצחק).

*** איז עס אן אמת'ער מקח טעות ("אנן סהדי") אדער נאר א חשש פונעם מאנ'ס טענה?**

* *די שאלה:* אויב מיר זאגן אז ביי אילונית אדער רואה דם איז דא אן "אנן סהדי" (א קלארער אומדן דעת) אז דער מאן גט איר נאר אויף דעם חשבון, פארוואס ווערט דער גט נישט אויטאמאטיש

בטל וועט זי ווערט אויסגעהיילט? פארוואס האבן חכמים נישט מתקן געווען אז וועט זי ווערט אויסגעהיילט ביים צווייטן מאן, זאל דער צווייטער מאן איר מוזן געבן נייע קידושין אדער אז זי זאל ווערן אסור ("תצא מזה ומזה")? פארוואס איז דער גאנצער חשש נאר "שמא... **ויאמר** אילו הייתי יודע" – נאר אויב דער ערשטער מאן זאגט עס בפירוש? (ר' יואל אשר).

* *דער תירוץ:* באמת איז דער גט נישט בטל מעיקרא, ווייל ער האט דאך למעשה נישט געמאכט קיין תנאי ביים גט. דער גאנצער פראבלעם איז נאר אז דער מאן וועט שפעטער אויפהייבן א **טענה** ("ויאמר") און מוציא לעז זיין אויפ'ן גט. דעריבער, איינמאל חכמים האבן געפונען א וועג צו פארשטאפן זיין מויל ער זאל נישט קענען זאגן די טענה (דורך אים אסר'ן איר צוריקצונעמען), איז דער גט פולשטענדיג גוט און מען דארף גארנישט חושש זיין (ר' יצחק).

* **דער גדר פון "ואם עבר והחזיר לא יוציא":** וואספארא איסור האט דער מאן בכלל געטוהן ווען ער נעמט איר צוריק? מען האט אים דאך נאר געזאגט אז ער קען איר נישט צוריקנעמען כדי דער גט זאל זיין עכט אן קיין תנאי! דער ענטפער איז אז חכמים האבן טאקע געמאכט א גזירה און אן איסור מדרבנן (אדער עס איז א בחינה פון "מוצא שפתיך תשמור" ווייל מען האט אים געווארנט און ער האט מסכים געווען דערצו). אבער וויבאלד דער גט איז געווען הונדערט פראצענט גילטיג, אויב ער פייפט זיך אן אויף דער ווארענונג פון בית דין און נעמט איר צוריק (מיט נייע קידושין), איז עס חל און ער דארף איר נישט גט'ן ("לא יוציא") (ר' יצחק).

הלכה י"ד – י"ז (באגרעניצונגען אויף וועמען די פרוי ווערט מותר נאכ'ן גט: שליח, עד, חכם והנטען)

1. די וועריאציע פונעם רמב"ם

[הלכה י"ד-ט"ו] שליח שהביא גט מחוצה לארץ הרי זה לא ישאנה שאנו חוששין שמא עיניו נתן בה ולפיכך העיד לה. וכן עד אחד שהעיד לאשה שמת בעלה ונישאת על פיו הרי זה לא ישאנה. וכן החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה הרי זה לא ישאנה. וכן הנטען על השפחה ונשתחררה או על הנכרית ונתגיירה הרי זה לא ישאנה. וכן גוי ועבד הבא על בת ישראל אף על פי שחזר הגוי ונתגייר והעבד ונשתחרר הרי זה לא ישאנה. וכולם אם עברו ונשאו אין מוציאין מידם. וכולם שהיו להם נשים ומתו נשיהם, או נתגרשו והיו הנשים הן שהרגילו את בעליהן לגרשן, הרי אלו מותרות להינשא להם לכתחילה. וכן אם הלכו נשים אלו ונשאו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו הרי אלו מותרות להינשא להן לכתחילה.

[הלכה ט"ז] וכל אחת מהן מותרת להינשא לבן העד שהעיד לה, או לבן חכם שאסרה על בעלה, או לבן הנטען עליה, או לשאר קרוביהן, שאין אדם חוטא כדי שייהנה אחר.

[הלכה י"ז] ומותרת האשה להינשא לאחד מעדי גירושיה או לאחד מעדי מיאונה או לאחד מן הדיינים שחלצה בפניהם, שאין חוששין אלא לעדות אחד. ולעולם יתרחק אדם מעדות מיאון וידבק בעדות חליצה.

2. פשט אין רמב"ם

די הלכות זענען "הגבלות בענין התירה לכל אדם" – באגרעניצונגען אויף וועמען די פרוי ווערט מותר נאכ'ן גט. דער רמב"ם רעכנט אויס פעלער וואו א מענטש טאר לכתחילה נישט חתונה האבן מיט א פרוי:

1. א שליח וואס ברענגט א גט פון חוץ לארץ (וואו ער מוז זאגן "בפני נכתב ובפני נחתם" און מיט זיין אייגענעם דיבור מאכט ער איר מותר לשוק).

2. אן עד אחד וואס האט מעיד געווען פאר א פרוי אז איר מאן איז געשטארבן (וואו חכמים האבן געגעבן א ספעציעלע קולא צו גלייבן איין עד משום עיגונא).

3. א חכם וואס האט גע'פסק'נט אויף א פרוי'ס נדר אז עס קען נישט מותר ווערן און האט איר דערמיט גע'אסר'ט אויף איר מאן און געצוואונגען א גט.

אין די אלע דריי פעלער איז דער טעם: "שמא עיניו נתן בה" – מיר האבן מורא אז ער האט זיך פארגלוסט אויף דער פרוי און דעריבער האט ער פאלש מעיד געווען אדער אזוי גע'פסק'נט.

4. איינער וואס איז "נטען" (מען האט געערעדט אויף אים אז ער האט געהאט אן אסור'דיגן קשר) מיט א שפחה און זי איז שפעטער באפרייט געווארן, אדער מיט א גויה און זי האט זיך שפעטער מגייר געווען; און אזוי אויך א גוי און אן עבד וואס האבן געלעבט מיט א בת ישראל און זיך שפעטער מגייר געווען אדער באפרייט געווארן – זיי טארן מיט איר לכתחילה נישט חתונה האבן.

אבער אין אלע פעלער, אויב זיי האבן עובר געווען און יא חתונה געהאט, צווינגט מען זיי נישט זיך צו גט'ן ("אין מוציאין מידם").

אויסנאמען ווען עס איז מותר לכתחילה: (א) אויב דער שליח/עד/חכם האט געהאט א ווייב אין דער צייט וואס ער האט איר מתיר געווען, און דערנאך איז זיין ווייב געשטארבן, אדער זיי האבן זיך גע'גט אבער דאס ווייב איז געווען די וואס האט אים דערצו געברענגט ("הרגילו"); (ב) אויב די פרוי וואס ער האט מתיר געווען האט קודם חתונה געהאט מיט אן אנדערן מאן און איז דערנאך געווארן אן אלמנה אדער גרושה; (ג) די פרוי מעג לכתחילה חתונה האבן מיט'ן זון (אדער אנדערע קרובים) פונעם עד, חכם, אדער נטען, ווייל א מענטש זינדיגט נישט כדי א צווייטער זאל האבן הנאה; (ד) א פרוי מעג חתונה האבן מיט איינעם פון די צוויי עדים וואס האבן אונטערגעשריבן איר גט אדער פאר וועמען זי האט געמאכט מיאון, אדער מיט איינעם פון די דריי דיינים ביי איר חליצה, ווייל מען איז נאר חושש ווען דער היתר הענגט אויף איין מענטש. צום סוף מערקט דער רמב"ם אן אז א מענטש זאל זיך שטענדיג דערווייטערן פון צו זיין אן עד אויף מיאון, און זיך באהעפטן צו זיין אן עד אויף חליצה.

3. חידושים און הסברים

* **דער צירקולערער כח פון דעם איסור "לא ישאנה":** ביי די ערשטע דריי פעלער (שליח, עד אחד, חכם), היות חכמים האבן געגעבן פאר איין מענטש אזא ריזיגן כח (קעגן דעם כלל פון "אין דבר שבערוה פחות משנים") אז אויף זיין ווארט אליין ווערט אן אשת איש מותר צו דער וועלט, וואלט געווען א גרויסע סכנה אז איינער וואס גלוסט נאך א פרוי זאל קומען און זאגן ליגנט. דעריבער האבן חכמים גע'אסר'ט אויף אים חתונה צו האבן מיט איר. און דאס ארבעט אויף א צירקולערן אופן: דאס גופא וואס ער ווייסט אז ער וועט קיינמאל נישט קענען חתונה האבן מיט איר, נעמט אוועק דעם חשש אז ער זאגט ליגנט, און דאס גופא איז וואס גיט אים דאס נאמנות מעיקרא מתיר צו זיין די פרוי פאר אנדערע! (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

* **דער חילוק צווישן די ערשטע דריי פעלער און דעם פאל פון נטען על השפחה ועל הנכרית (און גוי ועבד):**

* *די קשיא:* וואס איז דער טעם ביי נטען על השפחה ונשתחררה אדער נכרית ונתגיירה? אין די ערשטע דריי פעלער ליגט דאס גאנצע נאמנות און דער היתר פון דער פרוי אין די הענט פון דעם מענטש (דער שליח, דער עד, דער חכם). אבער ביי א שפחה וואס איז באפרייט געווארן (זי האט א גט שחרור) אדער א גויה וואס האט זיך מגייר געווען אין בית דין – איר היתר ליגט דאך בכלל נישט אין זיינע הענט (סיידן מען זאל זאגן אז ער אליין איז דער עד וואס זאגט אז זי איז באפרייט געווארן, אבער דאס שטייט נישט אינעם רמב"ם)! פארוואס טאר ער נישט חתונה האבן מיט איר? (ר' יואל אשר).

* *מהלך א' (חשש אויפ'ן גיור/שחרור) און די אפווענדונג:* מען האט אנפאנג געוואלט ענטפערן אז דער טעם איז כדי מענטשן זאלן נישט זאגן אז דער גיור אדער דער שחרור איז נישט געווען קיין עכטער, נאר עס איז געווען בלויז לשם איש (כדי חתונה צו האבן מיט אים). הגם להלכה איז א גיור לשם איש יא חל בדיעבד, איז עס אבער פארדעכטיגט ("פישי"), און מען וויל נישט אז מענטשן זאלן רעדן (ר' יצחק). אבער דאס איז שווער: ביי גיור קען מען נאך פארשטיין אז עס דארף זיין לשם שמים און נישט לשם איש, אבער ביי א שפחה וואס ווערט משוחרר – וואספארא חסרון איז דא אויב מען איז איר משחרר כדי חתונה צו האבן מיט איר? שחרור דארף דאך נישט זיין "לשם שחרור"! (ר' יואל אשר).

* *מהלך ב' (קנס אויף דער עבירה):* מען קען זאגן אז דאס איז פשוט א קנס אויף דער עבירה וואס ער האט פריער געטוהן (וואוינען מיט א שפחה). דער פסיכאלאגישער טעם איז: ביז יעצט האט ער געהאט א "טונקעלן סוד" אויף וואס ער האט זיך געשעמט און געדארפט תשובה טוהן; אויב וועט מען אים יעצט לאזן חתונה האבן מיט איר לכתחילה, ווערט ער א "נבל ברשות התורה" און אלעס גייט אים גוט, דעריבער קנס'ט מען אים (ר' יואל אשר).

* *מהלך ג' (שיטת רש"י – שלא להחזיק הקול):* דער טעם פון קנס איז נישט אינגאנצן קלאר (ווייל ס'איז נישט קלאר פונקטליך אויף וואס דער קנס איז), און די מפרשים מוטשען זיך טאקע דערויף. **רש"י** (אין יבמות פרק ב' משנה ח', וואו די אלע דינים זענען גערעכנט אין איין משנה) זאגט אן אנדער סברא: מען וויל נישט אז ער זאל מיט איר חתונה האבן ווייל דעמאלט וועט מען באשטעטיגן דעם פריערדיגן קול און לעז (מען וועט זאגן: "זעסט, ס'איז טאקע געווען אמת אז ער האט געלעבט מיט איר באיסור ווען זי איז געווען א שפחה") (ר' יצחק).

* **"אם עברו ונ

שאו אין מוציאין מידם":**

* *די קולא:* דאס איז א קולא אין די דאזיגע איסורים דרבנן, אז אפילו זיי האבן נישט קיין קינדער, איז מען נישט מוציא מידם (אנדערש ווי אנדערע דינים דרבנן וואס מיר האבן פריער געלערנט אז מען לאזט זיי נאר אויב ס'איז שוין דא א קינד) (ר' יואל אשר).

* *קשיא אויף נאמנות און דער תירוץ:* ביי די הלכות וואו דער איסור איז צוליב נאמנות (ווי א שליח אדער עד), אויב די הלכה איז אז בדיעבד "אין מוציאין מידם", קען דאך א מענטש וואס וויל אן אשת איש אויסשפילן די סיסטעם – ער וועט זאגן ליגנט אז איר מאן איז געשטארבן, און דערנאך עובר זיין און חתונה האבן מיט איר, און מען וועט זיי נישט צעשיידן! (ר' יואל אשר). דער תירוץ איז אז דאס אליין וואס ס'איז דא א גדר אז לכתחילה לאזט מען אים נישט חתונה האבן, איז שוין גענוג אפצוהאלטן מענטשן פון צו געבן פאלשע עדות אדער שלעכטע עצות – ענליך צו א טעראפיסט וואס ראט א פרוי זיך צו גט'ן כדי אליין מיט איר חתונה צו האבן, וואו דער גדר אז לכתחילה טאר ער נישט, העלפט אז מענטשן זאלן נישט געבן אזעלכע עצות (ר' יצחק).

* *דיוק אין "ונשאו":* די ראשונים זענען מדייק אינעם ווארט "ונשאו" – אז נאר אויב ער האט שוין געהאט נישואין (ווען ער וואוינט שוין מיט איר) איז מען נישט מוציא, אבער אויב ער האט נאר געגעבן קידושין (אירוסין), וועט מען אים יא צווינגען צו געבן א גט. עס בלייבט א ספק צי מען קען טאקע אזוי מדייק זיין אינעם רמב"ם (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

* **די אויסנאמען ווען עס איז מותר לכתחילה:**

* *"היו להם נשים":* ווייל ער האט געהאט א ווייב בשעת מעשה, נעמט עס אראפ דעם חשד אז ער האט עס געטוהן כדי מיט איר חתונה צו האבן. אויף דער שאלה אז אפשר האט ער געוואלט האבן א צווייטע ווייב, איז דער ענטפער אז חז"ל זענען נישט חושש אזוי ווייט (ר' יואל אשר).

* *דאס לשון "הרגילו" [און א השקפה-דיגרעסיע]:* אויב ער האט זיך סתם גע'גט פון זיין ערשטער ווייב, איז עס נישט קיין ראיה, ווייל אפשר האט ער זיך טאקע גע'גט לכבוד דעם וואס ער האט געוואלט נעמען די צווייטע פרוי. נאר אויב דאס ווייב איז געווען שולדיג און זי האט "געמאכט" דעם גט, איז ער ריין פון חשד.

דאס לשון "הרגילו" (וואס שטאמט פון דער משנה) מיינט אז זיי האבן זיך צעקריגט און זי האט אים דערצו געברענגט (ר' יצחק). הגם א פרוי קען דאך על פי הלכה נישט צווינגען א מאן צו געבן א גט, איז אבער דער הסבר אז א מאן האט דעם כח פון צוואנג

("מוסר אביך"), בשעת א פרוי האט דעם כח פון "תורת אמך" – איבער'חזר'ן און "מרגיל" זיין. זי קען מרגיל זיין דעם מאן דורכדעם וואס זי רעדט דערפון טויזנט מאל ביז עס ווערט א פאקט און ער גיט א גט (ר' יואל אשר).

* *ווען זי האט קודם חתונה געהאט מיט א צווייטן:* דאס וואס זי האט קודם חתונה געהאט מיט אן אנדערן מענטש האקט איבער דעם צוזאמענהאנג און ווייזט אז דער שליח האט נישט געמיינט איר צו נעמען פאר זיך. חז"ל נעמען אן אז מענטשן זענען פשוט און שפילן נישט קיין קאמפליצירטן שאך ("4D שאך") אז ער זאל איר מתיר זיין מיט א חשבון אז זי וועט חתונה האבן מיט א צווייטן, זיך גט'ן, און דערנאך קומען צו אים (ר' יואל אשר).

* **די פסיכאלאגיע פון א זינד ("אין אדם חוטא כדי שייהנה אחר"):** מען וואלט געקענט טראכטן אז א טאטע וואס האט א זון אן אלטן בחור וועט זאגן ליגנט כדי מתיר צו זיין א פרוי פאר זיין זון. זאגט דער רמב"ם אז נישט:

1. *טבע החטא:* גוטע זאכן טוט מען פאר א צווייטן, אבער זינדיגן זינדיגט א מענטש נאר פאר זיך אליין. "א מענטש זינדיגט מיט זיין גוף, מיט זיין בויך, נישט מיט זיין קאפ" – די גאנצע מציאות פון אן עבירה איז אז דעם מענטש'ס אייגענע תאוה און הנאה איז ביי אים שטארקער ווי דער איסור. צו גיין אויסרעכענען מיט'ן קאפ א פלאן צו זינדיגן כדי צו העלפן א צווייטן (אפילו אן אייגענעם זון) איז א מדרגה פון "עבירה לשמה" אויף וועלכער מענטשן שטייען נישט (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

2. *ער וויל נישט מכשיל זיין דעם זון:* נאך א שטארקע לאגישע סברא: אויב דער טאטע זאגט ליגנט, איז ער דאך דער אינציגסטער וואס ווייסט דעם אמת אז די פרוי איז באמת אן אשת איש! פאר זיך אליין קען מען זאגן אז זיין תאוה איז אים גובר, אבער ער וועט דאך זיכער נישט וועלן בכוונה אריינשטעלן זיין אייגענעם זון צו לעבן באיסור מיט אן אשת איש! (ר' יואל אשר).

* **טעם פארוואס מען איז נישט חושש ביי צוויי עדים:** ווען איין מענטש האט די פולע קאנטראל אויף דער חלות (ווי א שליח אדער איין עד), איז מען חושש פאר זיינע תאוות און חשבונות. אבער ווען עס זענען דא צוויי עדים, פאלט דער חשד אוועק. דער **ירושלמי** דריקט עס אויס: "אין שנים מצויין לחטוא בשביל אחד" – פונקט ווי איין מענטש זינדיגט נישט פאר א צווייטן, אזוי אויך וועט דער צווייטער עד נישט גיין זינדיגן (און זאגן ליגנט) כדי דער ערשטער עד זאל קענען חתונה האבן מיט דער פרוי (ר' יצחק).

* **"יתרחק אדם מעדות מיאון וידבק בעדות חליצה":**

* *דער טעם פונעם חילוק:* לויט דער גמרא איז דער טעם ווייל ביי מיאון איז זי נאך א קליין מיידל; יעצט האט זי נישט ליב איר מאן, אבער ס'איז זייער מעגליך אז ווען זי וועט עלטער ווערן וועט זי חרטה האבן אויפ'ן מיאון. דעריבער איז נישט קיין חזקה אז דער מיאון איז א טובה פאר איר. אבער ביי חליצה איז עס אייביג א טובה פאר דער יבמה צו ווערן מותר לשוק, און ס'איז נישטא קיין ענין פון חרטה האבן דערויף (ר' יואל אשר).

* *שווערigקייטן אין דער הלכה ("און אומקלארע הלכה"):*

1. אויב צוויי מענטשן האבן שוין געהערט ווי דאס מיידל מאכט מיאון, איז דאך דא א חיוב צו זאגן עדות ("אם לא יגיד")! דער ענטפער איז אז "יתרחק" מיינט לכתחילה: מען זאל נישט זיין פון די מענטשן וואס דרייען זיך ארום קליינע מיידלעך, זיי געבן עצות צו מאכן מיאון, און זוכן די דאזיגע "מצוה". אויב זי קומט אין בית דין, דארף בית דין עס אננעמען, אבער מען זאל עס נישט גיין זוכן (ר' יואל אשר).

2. אויב אלע אידן וועלן זיין ערליך און פרום און מקיים זיין די הלכה פון "לעולם יתרחק", וועט מען דאך קיינמאל נישט קענען מאכן קיין מיאון וויייל ס'וועלן נישט זיין קיין עדים! הגם מען קען עס פארגלייכן צו א מושג אז נישט יעדער דארף טוהן אלע מצוות און מען לאזט עס איבער פאר א צווייטן, איז נאך אלץ שווער ווער דער צווייטער וועט זיין (ר' יצחק).

3. עס איז אויך א וואונדער אויפ'ן סדר הדברים פונעם רמב"ם: וואס קומט פלוצלינג אריין דא די הנהגה וועגן מיאון און חליצה אינמיטן הלכות גירושין, בשעת די עיקר דינים פון מיאון וועלן קומען שפעטער? דאס בלייבט א נישט-קלארע זאך (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

הלכה י"ח – י"ט (המגרש את אשתו וחזר ובעלה, און די מחלוקת מיט די גאונים)

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

[הלכה י"ח] המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים קודם שתינשא לאחר, בין שגירשה מן הנישואין בין מן האירוסין, הואיל ואשתו היתה הרי זו בחזקת שהחזירה ולשם קידושין בעל לא לשם זנות. ואפילו ראו אותו שנתן לה מעות, שחזקה היא שאין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות, והרי בידו לעשותה בעילת מצוה. לפיכך הרי זו בחזקת מקודשת קידושי ודאי וצריכה ממנו גט שני. נתייחד עמה בפני עדים, אם היתה מגורשת מן הנישואין חוששין לה שמא נבעלה, והוא שיהיו שני העדים כאחד והן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה, לפיכך צריכה גט מספק והרי היא ספק מקודשת. ואם היתה מתגרשת מן האירוסין אין חוששין לה, שהרי אין לבו גס בה.

[הלכה י"ט] הורו מקצת הגאונים שכל אשה שתיבעל בפני עדים צריכה גט, שחזקה היא שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. והגדילו והוסיפו בדבר זה שעלה על דעתם, עד שהורו שמי שיש לו בן משפחתו חוששין לו ולא תתייבם אשתו, שמא שחרר שפחתו ואחר כך בא עליה. ויש מהן שהורה שודאי שחרר, שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. וכל הדברים האלו רחוקים הם בעיני עד מאד מדרכי ההוראה, ואין ראוי לסמוך עליהן. שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגירשה בלבד, או במקדש על תנאי ובעל סתם, שהרי היא אשתו ובאשתו הוא שחזקתו שאינו עושה בעילתו בעילת זנות עד שיפרש שהיא בעילת זנות או שיפרש שעל תנאי הוא

בועל. אבל בשאר נשים הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות עד שיפרש שהוא לשם קידושין. ואין צריך לומר בשפחה או גויה שאינה בת קידושין שאין חוששין להן כלל, והרי הבן מהן בחזקת גוי ועבד עד שייודע בודאי שנשתחררה אמו או נתגיירה.

2. פשט אין רמב"ם

אויב א מאן האט מגרש געווען זיין ווייב (צי זי איז געווען אן ארוסה אדער א נשואה) און איידער זי האט חתונה געהאט מיט אן אנדערן האט ער ווידער געוואוינט מיט איר פאר עדים, זאגן מיר אז ער האט איר זיכער צוריקגענומען לשם קידושין און נישט לשם זנות. אפילו אויב מען האט געזען אז ער גיט איר געלט (וואס זעט אויס ווי א דרך פון זנות), איז דא א פעסטע חזקה אז א מענטש מאכט נישט זיין בעילה מיט זיין געווועזענער ווייב פאר א בעילת זנות ווען ער האט די מעגליכקייט עס צו מאכן פאר א בעילת מצוה (קידושין). דעריבער איז זי ודאי מקודשת און דארף א צווייטן גט.

אויב די עדים האבן נאר געזען יחוד (למשל במשנה: "לן עמה בפונדק"), אבער מען ווייסט נישט אויף זיכער אז עס איז געווען א בעילה: אויב זי איז א מגורשת מן הנישואין, וואו זיי זענען שוין היימיש און נאנט איינער מיט'ן צווייטן ("לבו גס בה"), איז מען חושש אז זיי האבן בועל געווען. וויבאלד ביי קידושין איז דער כלל אז "הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה" (אויב צוויי עדים זענען דעם יחוד אינאיינעם), ווערט זי א ספק מקודשת און דארף א גט מספק. אבער אויב זי איז א מגורשת מן האירוסין, וואו ער איז נישט אזוי נאנט מיט איר ("אין לבו גס בה"), איז מען נישט חושש אז זיי האבן בועל געווען, און דער יחוד מאכט גארנישט.

אין הלכה י"ט ברענגט דער רמב"ם אז געוויסע גאונים האבן געמומען די חזקה פון "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות" און עס אויסגעברייטערט אויף יעדער פנויה (אז אויב א מאן איז בועל סתם א פנויה פאר עדים דארף זי א גט), און אפילו אויף א שפחה (אז אויב א מאן שטארבט אן קינדער פון זיין ווייב אבער האט א קינד פון זיין שפחה, איז מען חושש – אדער אפילו א ודאי לויט איינעם פון די גאונים – אז ער האט איר פריער משחרר געווען און מקדש געווען מיט ביאה, ממילא איז דאס קינד כשר און פטר'ט דאס ווייב פון יבום). דער רמב"ם ווארפט אפ די אלע זאכן אלס זייער ווייט פון דרכי ההוראה: די חזקה איז נאר געזאגט געווארן ביי זיין אייגענער ווייב (ווען ער האט איר געגט, אדער מקדש געווען אויף א תנאי און געוואוינט מיט איר סתם וואו ער איז מוחל דעם תנאי). אבער ביי אלע אנדערע פרויען איז די חזקה פונקט פארקערט — אז עס איז לשם זנות, סיידן ער זאגט בפירוש לשם קידושין. און אודאי ביי א שפחה אדער א גויה וואס איז נישט קיין בת קידושין, אז דאס קינד בלייבט בחזקת גוי און עבד ביז מען ווייסט זיכער אז די מאמע איז באפרייט אדער מגייר געווארן.

3. חידושים און הסברים

* **וואס מיינט "בעלה בפני עדים"?** "בעלה בפני עדים" מיינט אודאי נישט אז די עדים האבן געזען די מעשה ביאה ממש, נאר אזוי ווי ביי יעדע קידושי ביאה מיינט עס אז זיי האבן זיך מתייחד געווען לשם ביאה (למשל, ער האט געזאגט פאר די עדים אז ער גייט יעצט בועל זיין, אדער אויף וועלכן אופן "עדי ביאה" ארבעט אלעמאל אין הלכה, וואו מען ווייסט קלאר אז עס איז געווען א ביאה) (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* **פארוואס איז נישטא קיין חילוק צווישן ארוסה און נשואה ביי ודאי ביאה?** כאטש ביי אן ארוסה איז נישטא אזא נאנטשאפט ("לבו גס בה") ווי ביי א נשואה, און מען וואלט אפשר געקענט טראכטן אז ער האט נישט אין זינען געהאט נישואין/קידושין, פונדעסטוועגן, "הואיל ואשתו היתה" — די רגע וואס זי איז שוין אמאל געווען זיין ווייב און מיר ווייסן אז עס איז געווען א בעילה, ארבעט די חזקה אינגאנצן (ר' יצחק).

* **די ראליע פון די עדים:** אויפ'ן יסוד פון דער גמרא אין פרק הזורק, זענען די עדים נישט דא בלויז אלס א ראיה אונז צו דערציילן אז די מעשה איז געשען, נאר ווייל קידושין בעצם קען נישט חל זיין אן עדים. אן עדים איז עס פשוט נישט קיין קידושין (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* **דער כח פון דער חזקה ("קידושי ודאי"):** די חזקה ("אין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות") מאכט נישט בלויז א ספק, נאר א ודאי גמור ("קידושי ודאי"). די סברא איז: פארוואס זאל א מענטש טוהן א רשעות און אן איסור ווען עס ליגט אין זיין האנט ("בידו") גאר גרינג צו מאכן א פרישע קידושין און נעמען א מצוה? (ר' יצחק).

* **ביי "נתייחד עמה": פארוואס דארף מען "הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה", און וואס איז דער ספק?**

* *די ראליע פון "הן הן עדי ייחוד":* אויב קידושין מוז האבן עדים, און די עדים האבן דא נאר געזען א סתם יחוד (למשל, זיי האבן געהאט א "פיקניק" אדער געשלאפן אין א פונדק) און נישט קיין ביאה, וויאזוי קען בכלל חל זיין קידושין אן עדי ביאה? דערויף ברענגט דער רמב"ם דעם כלל פון "הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה": אין הלכות קידושין דארף מען קיינמאל נישט צוויי באזונדערע עדות'ן (איינס אויף יחוד און איינס אויף ביאה), נאר די עדות אויף יחוד דינט אליין אלס די עדות אויף דער ביאה (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

* *די קשיא וועגן דער כוונה פון די עדים און דעם מאן:* צו מאכן קידושין דארף מען דאך עדי קידושין. דא שטייען צוויי מענטשן אינדרויסן און קוקן אויף דעם פארפאלק; די עדים טראכטן גאר אז זיי קוקן אויף איינעם וואס טוט אן עוולה (יחוד מיט א גרושה), און זיי כאפן בכלל נישט אז זיי קוקן אויף א קידושין! און פון דער צווייטער זייט, דער מאן זעט צוויי מענטשן קוקן אויף אים מיט א קריטישן ("דזשאדזשמענטל") בליק, און מיר זאגן אז ער איז אזא "צדיק'ל" אז ער נעמט זיי אויף אלס עדי קידושין?! און אויב די חזקה ארבעט דא, פארוואס מאכט עס נישט פאר א ודאי אזוי ווי אין דעם ערשטן פאל? (ר' יואל אשר).

* *דער תירוץ (דער חילוק צווישן דעם ספק און דער ודאי):* מען מוז טיילן צווישן צוויי זאכן: דער ספק דא איז **נישט** וואס דער מאן האט געמיינט (צי לשם קידושין אדער לשם זנות). אויב עס איז

טאקע געווען א ביאה בפני עדים, איז זיכער — צוליב דער חזקה — אז ער האט געמיינט לשם קידושין, און די עדים וואס האבן געזען דעם יחוד זענען אויטאמאטיש עדי קידושין ("הן הן עדי ביאה"). דער גאנצער ספק ביי "נתייחד עמה" איז נאר א מציאות'דיגער ספק: **צי איז בכלל געווען א ביאה אדער נישט?** ביי א געוועהנליכער קידושי ביאה ווייסן מיר אז עס איז א יחוד פון ביאה (ווייל ער זאגט זיי אז ער גייט בועל זיין וכדו'); דא אבער האט ער גארנישט געזאגט און זיי זענען נאר געשלאפן אינאיינעם אין א פונדק. די חזקה ("אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות") ארבעט נאר *נאכדעם* וואס מיר ווייסן אז עס איז געווען א בעילה; אבער וועט מיר ווייסן נאר פון יחוד, איז דאס גופא צי עס איז געווען א בעילה נאר א סברא און א חשש מצד "לבו גס בה" (ביי מן הנישואין), ממילא קען עס נאר מאכן א "ספק מקודשת" און זי דארף א גט מספק (ר' יצחק).

* **דער שורש פון דער מחלוקת צווישן דעם רמב"ם און די גאונים (חקירה אין דעם יסוד החזקה):**

אין דער גמרא שטייט דאס לשון סתם: "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות". דער רמב"ם אבער האט שוין אין הלכה י"ח אריינגעלייגט זיין דיוק: "אין אדם עושה בעילתו **באשתו** בעילת זנות". די מחלוקת הענגט אין דער חקירה וואס דער יסוד פון דער חזקה איז:

* **די שיטה פון די גאונים (חזקת כשרות):** די גאונים האבן אנגעקוקט די חזקה לומד'יש ווי א כלליות'דיגע "חזקת כשרות" אויף יעדן מענטש אין יעדער סיטואציע — אן ערליכער איד וויל נישט טוהן קיין עבירה פון זנות. ממילא, אויב עס איז טעכניש מעגליך פאר אים עס צו טוהן בהיתר (ווי ביי א פנויה דורך א שנעלע קידושין, אדער ביי א שפחה וואו עס איז בידו איר צו משחרר זיין און מגייר זיין), נעמען מיר אן אז ער האט עס געטוהן.

* **די שיטה פונעם רמב"ם (קביעות און דרך אישות):** דער רמב"ם האלט אז דאס איז נישט קיין "חזקת כשרות" אויף אויסצומיידן עבירות, נאר א נאטירליכע מציאות (טבע) פון מענטשליכע באציאונגען ("דרך אישות"). גירושין מאכט נאר "לומד'יש" אויס ווייב, אבער פראקטיש, אז זיי פירן זיך ווייטער בדרך אישות און זי קומט צוריק אין זיין הויז און אין זיין בעט, איז דאך "לבו גס בה" און זי איז פראקטיש זיין ווייב — זיי ווילן צוריק "אינסטיטוציאנאליזירן" און ממשיך זיין זייער אלטע קביעות ווי א פארפאלק. אבער א מענטש וואס גייט צו א פרעמדער פנויה (אדער א שפחה), האט נישט קיין שום כוונה צו מאכן מיט איר א קביעות פון אישות; עס איז פשוט זנות (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* **ראיה פון תחילת הלכות אישות:** לויט די גאונים וואלט מען עוקר געווען דעם גאנצן יסוד וויאזוי דער רמב"ם הייבט אן הלכות אישות (אז קודם מתן תורה פלעגט א מענטש טרעפן א פרוי אין מארק און וואוינען מיט איר אן קידושין, און די תורה האט באפוילן צו מאכן אן עכטע קידושין). אויב יעדער וואס וואוינט מיט א פרוי אויפ'ן וועג ווערט געערעכנט ווי ער האט געמאכט קידושין, צעפאלט דער גאנצער חילוק צווישן זנות און נישואין (ר' יואל אשר).

* **דאס לשון פונעם רמב"ם ("שעלה על דעתם") און די "עוואלוציע" פון א טעות:** וועט דער רמב"ם ניצט דאס לשון "בדבר זה שעלה על דעתם", איז עס דעם רמב"ם'ס איידעלער וועג צו זאגן אז זיי האבן זיך אויסגעטראכט א סברא וואס איז אינגאנצן א טעות (ר' יצחק). דער רמב"ם מאלט דא אראפ די אנטוויקלונג ("עוואלוציע") פון א טעות און ווי ווייט עס קען צוגיין: (1) קודם האט מען אויסגעברייטערט די חזקה פון גרושתו אויף יעדער פנויה; (2) דערנאך האט מען צוגעלייגט ("והגדילו והוסיפו") אז אפילו ביי א שפחה — וואו קידושין איז בכלל נישט תופס! — זאל מען מאכן א חשש אז ער האט איר אויך משחרר געווען כדי נישט צו טוהן קיין בעילת זנות; (3) און צום סוף איז איינער געגאנגען אזוי ווייט צו זאגן אז עס איז א **ודאי** אז ער האט איר משחרר געווען! (ר' יואל אשר).

* **[דיגרעסיע: די היסטארישע מעשה פון בוסתנאי דער ראש גלותא]:**

אונטער דעם פסק פון די גאונים וועגן א בן שפחה ליגט א באוואוסטער היסטארישער הינטערגרונט פון זמן הגאונים:

אין יענער צייט איז געווען א ראש גלותא (דער "מלך" פון די אידן, מקורב למלכות) מיט'ן נאמען **בוסתנאי**. דער ישמעאלישער מלך, עמר בן כטאב, האט איינגענומען פרס און געפאנגען די טאכטער פונעם מלך פרס (א פרינצעסין מיט'ן נאמען **איזדאדואר**), און — ווי עס איז געווען דער סדר צווישן מלכים — האט ער איר געגעבן אלס א מתנה פאר בוסתנאי צו זיין זיין שפחה. בוסתנאי האט געהאט א זון (אדער קינדער) פון דער "יחוס'דיגער" שפחה איזדאדואר. נאכדעם וואס בוסתנאי איז געשטארבן, זענען געקומען זיינע אנדערע קינדער (די האלבע ברידער, די כשר'ע יורשים) אין בית דין און האבן געוואלט פארקויפן דעם זון פון דער שפחה אלס אן עבד, ווייל על פי דין איז דאס קינד פון א שפחה אן עבד וואס געהערט צו די יורשים.

איז געווארן א גרויסע און פאליטישע דין-תורה אין די ישיבות פון די גאונים וועגן דעם מעמד פון דעם זון. געוויסע גאונים האבן געזען'ט: וויבאלד בוסתנאי איז געווען א גרויסער מאן, דער ראש גלותא, וויאזוי קען מען זאגן אז ער האט געלעבט אין זנות מיט א שפחה? מוז מען דאך זאגן אז ער האט איר פריער משחרר געווען און מגייר געווען, צוליב דער חזקה פון "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות"! (אנדערע גאונים האבן זיך אבער שטארק קעגנגעשטעלט, אזוי ווי דער רמב"ם טענה'ט דא) (ר' יצחק). לויט דעם הינטערגרונט דארף מען נישט אומבאדינגט זאגן אז די גאונים האבן געהאלטן פון א חזקה כללית פאר יעדן מענטש; מען קען זאגן אז ספעציעל אויף אזא "אדם גדול" און "אדם חשוב", דער נשיא און פירער פון די אידן ("כל שכן נשיא"), האבן זיי געהאט א חזקה אז ער וועט נישט וואוינען אין זנות מיט א שפחה אן איר פריער משחרר זיין (ר' יואל אשר).

* **דער טייטש פון "רחוקים הם בעיני עד מאד מדרכי ההוראה" (חומרא קעגן פאליטיק):**

* *מהלך א' (קעגן אומבאגרינדעטע חומרות):* אויף דעם גאון וואס איז מיקל לכתחילה (צו זאגן אז מען האט ודאי משחרר געווען די שפחה און דער מאן מעג ווייטער וואוינען מיט איר אן קידושין) דארף מען נישט זאגן "רחוק מדרכי ההוראה", ווייל יענער טוט פשוט אן עוולה. דאס לשון "רחוק מדרכי ההוראה" גייט ארויף אויף דעם וואס וויל זיין א "גרויסער פרומער" און מחמיר זיין אז יעדער וואס איז מזנה מיט א פנויה דארף א גט לחומרא. אויף דעם זאגט דער רמב"ם (און אויך אין זיין תשובה) אז צוצולייגן אזעלכע אומבאגרינדעטע חומרות איז ווייט פון דרכי ההוראה (ר' יואל אשר).

* *מהלך ב' (דרכי ההוראה קעגן פאליטיק):* וועו מען קוקט אין דער היסטארישער מעשה פון בוסתנאי, זעט מען אז דער פסק פון די גאונים צו כשר'ן דאס קינד איז נישט ארויסגעקומען פון א סתם טעארעטישן לימוד, נאר איז געווען אויסגעמישט מיט פאליטיק לכבוד דער משפחה פונעם ראש גלותא. דער רמב"ם האלט אז וועו מען וואלט געפרעגט יענעם חכם אין בית המדרש אליין וואס דער דין איז, וואלט ער מודה געווען אז דאס קינד איז אן עבד. דאס מיינט דער רמב"ם מיט זיין שארפן לשון: דער פסק איז נישט געווען "דרכי ההוראה", נאר "דרכי פאליטיק" (ר' יצחק).

* **הלכה למעשה:** דער **שולחן ערוך** פסק'נט בעיקר ווי דער רמב"ם, אבער דער **רמ"א** ברענגט א "יש אומרים" ווי די אנדערע שיטה (ממילא בלייבט עס א פלאץ וואו מען קען זיך "שפילן" אין הלכה וועו מען דארף אמאל א וויכטיגן היתר) (ר' יצחק).

* **[דיגרעסיע: דער חילוק צווישן א "ריש גלותא" (גדול הדור/פאליטישער פירער) און א "תלמיד חכם"]:**

בוסתנאי איז נישט געווען א גאון (ראש ישיבה), נאר א "ריש גלותא" — וואס מיינט א פאליטישער פירער (ווי א ראש ממשלה).

* אמאליגע צייטן האט מען קלאר געוואוסט דעם חילוק צווישן דעם "מלך/פאליטישן פירער" און דעם "צדיק/תלמיד חכם" (אנדערש ווי היינט וואס מענטשן האבן זיך צעמישט און מיינען אז ווער עס איז א פירער אדער רבי פון א גרויסער קהילה ווערט אויטאמאטיש א תלמיד חכם און א צדיק).

* עס איז דא א פארשפרייטער טעות אין דעם מאמר חז"ל: "מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד". דער עולם מיינט אז דאס מיינט א תלמיד חכם וואס איז אויך א גביר (עשיר). דאס איז א טעות גמור. "גדולה" מיינט פאליטישע מאכט (נשיאות). רבי יהודה הנשיא איז געווען אן אויסנאם ווייל ער איז געווען סיי דער נשיא (פאליטישער פירער) און סיי דער ראש ישיבה.

* א ראיה דערצו איז די גמרא וואס זאגט אז אויב א תלמיד חכם קען נישט טרעפן א בת תלמיד חכם, זאל ער נעמען א "בת גדולי הדור" — דאס הייסט אז א "גדול הדור" (א פירער פון דער קהילה) איז בחזקה *נישט* קיין תלמיד חכם! מען דארף אים מכבד זיין בתור גדול הדור (פירער), אבער נישט בתור תלמיד חכם.

* די ראשי גלותא זענען געווענליך געווען פשוטי עם (און כאטש רב נחמן איז געווען אן איידעם ביים ריש גלותא, האט דאס נישט געמאכט דעם ריש גלותא פאר א תלמיד חכם). אמאל האבן די אמוראים געקענט מוחה זיין קעגן זיי (ווי ביי לולב הגזול) און אמאל נישט, און די ראשי גלותא פלעגן אויך ממנה זיין דיינים. ביי דער מעשה פון בוסתנאי, האט מען די הלכה-שאלה געפרעגט פון די רבנים אין דער ישיבה, נישט פונעם ריש גלותא (ר' יצחק).

הלכה כ' (קול קידושין וקול גירושין)

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

מי שהוחזקה אשת איש בין מן הנישואין בין מן האירוסין, ויצא שמה בעיר מגורשת, אפילו רוב העיר או כולן מעבירין קול שנתגרשה, אין חוששין לה והרי זו בחזקתה. אבל אם יצא שמה בעיר מקודשת, והוחזק הקול בבית דין שהרי היא מקודשת בספק כמו שביארנו, ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקידושין, אין חוששין לה שקול אסרה וקול התירה.

2. פשט אין רמב"ם

א פרוי וואס האט אן עכטע חזקה אז זי איז אן אשת איש (סיי מן הנישואין סיי מן האירוסין), און עס גייט ארויס א קול (א שמועה) אין שטאט אז זי האט זיך גע'גט — אפילו רוב שטאט אדער די גאנצע שטאט רעדט דערפון — רעכנט מען זיך נישט דערמיט ("אין חוששין לה"), און זי בלייבט אין איר חזקה פון אן אשת איש. אבער אויב דער גאנצער יסוד פארוואס מיר האלטן איר פאר מקודשת איז נאר צוליב א קול וואס איז ארויס אין שטאט אז זי איז מקודשת — אפילו דער קול איז געווארן באשטעטיגט אין בית דין ("הוחזק הקול בבית דין"), וואס מאכט איר נאר פאר א "מקודשת בספק" (ווי ערקלערט אין הלכות אישות פרק ט') — און דערנאך גייט ארויס א צווייטער קול אז זי איז גע'גט געווארן פון יענע קידושין, דעמאלט איז זי יא מותר חתונה צו האבן מיט אן אנדערן, ווייל א קול האט איר גע'אסר'ט און א קול האט איר מתיר געווען.

3. חידושים און הסברים

* **קול גירושין קעגן חזקת אשת איש:** דער כלל איז: עס איז דא א מושג פון "קול קידושין" (וואס קען אסר'ן א פנויה מספק), אבער עס איז נישטא קיין מושג פון "קול גירושין" ארויסצונעמען א פרוי פון א ודאי חזקת אשת איש. וועו עס איז דא אן עכטע, שטארקע חזקה אז זי איז אן אשת איש (למשל, יעדער ווייסט אז זי האט חתונה געהאט אין דעם און דעם זאל אין דעם און דעם טאג), קען א בלויזע שמועה איר נישט מתיר זיין, נאר מען מוז האבן צוויי עדים אז זי איז געווארן מגורשת. (די ווערטער "אין חוששין לה" אין דער רישא מיינען נישט אז מען דארף נישט חושש זיין אז זי איז אן אשת איש, נאר פארקערט — מען לייגט נישט קיין אכט

אויפ'ן קול אז זי איז א גרושה, און זי בלייבט בחזקת אשת איש (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* **דער באדייט פון "הוחזק הקול בבית דין" (פארוואס איז עס נאר א ספק?):**

* *די שאלה:* אויב דער קול איז "הוחזק בבית דין", פארוואס רופט עס דער רמב"ם אן בלויז "מקודשת בספק"? געווענליך וועט א קול איז הוחזק בבית דין גייט מען דאך נאכ'ן קול! (ר' יואל אשר).

* *דער הסבר:* ווי עס שטייט אין הלכות אישות פרק ט', וויבאלד עס איז סוף כל סוף נישטא קיין "עדות ברורה" אויף די קידושין אליין, בלייבט עס נאר א ספק מקודשת (ר' יצחק). דער חילוק אין דעם באגריף "הוחזק בבית דין" איז: אמאל מיינט עס אז בית דין האט אויסגעפארשט די זאך און מברר געווען דעם אמת. אבער דא מיינט "הוחזק הקול בבית דין" בלויז אז בית דין האט אויסגעפארשט, פראטאקאלירט און באשטעטיגט אז *עס דרייט זיך טאקע אזא קול* אין שטאט. בית דין האט אבער גארנישט מברר געווען וועגן די קידושין אליין. ווייל עס איז בסך הכל נאר א קול און איר גאנצער איסור אשת איש הענגט נאר אויף וואס מענטשן שמועסן, קען א צווייטער קול פון גירושין קומען און איר מתיר זיין ("קול אסרה וקול התירה") (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

הלכה כ"א (דעתו לגרשה, און גירושי אשה ראשונה ושניה)

1. די וועדטער פונעם רמב"ם

לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה, ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה. ולא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא אם כן מצא בה ערות דבר... ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה, אבל שניה אם שנאה ישלחה.

2. פשט אין רמב"ם

א מענטש טאר נישט חתונה האבן מיט א פרוי בשעת ער האט אין זינען איר צו גט'ן. אויך, אויב ער האט שוין חתונה געהאט מיט איר מיט א געהעריגער כוונה און שפעטער האט ער מחליט געווען איר צו גט'ן, טאר ער איר נישט האלטן אונטער זיך אז זי זאל אים וועדטער באדינען בשעת ער פלאנט איר צו געבן א גט.

וועדטער פסק'נט דער רמב"ם: א מענטש זאל נישט גט'ן זיין ערשטע וויב סיידן ער האט געטראפן ביי איר אן "ערות דבר" (אן אומאנשטענדיגע זאך). און עס פאסט נישט זיך צו איילן אוועקצושיקן די ערשטע וויב (מען דארף פרובירן עס צו מאכן ארבעטן), אבער א צווייטע וויב, אויב ער האט איר פיינט, מעג ער איר גלייך אוועקשיקן.

3. חידושים און הסברים

* **דער טעם פונעם איסור "ודעתו לגרשה" – אפנארן און אויסניצן ("אל תחרש על רעך רעה"):** דער רמב"ם ברענגט דא צוויי באזונדערע הלכות פון צוויי גמרות (סיי ביים חתונה האבן און סיי נאכ'ן חתונה האבן). דער יסוד פון ביידע איז דער פסוק וואס די גמרא ברענגט: "אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך". עס איז א גרויסע עוולה פון אויסניצן א צווייטן: די פרוי מיינט אז ער האט איר ליב און באדינט אים ווי א געטרייע וויב, בשעת ער טראכט שוין וויאזוי פטור צו ווערן פון איר און ווייל נאר דערווייל "אריינכאפן די רווחים" און די תשמישים וואס זי טוט פאר אים. כאטש דער פסוק רעדט פון סתם א חבר, איז עס א קל וחומר אויף אן אייגענער פרוי (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* **[דיגרעסיע: חניפה און אויסניצן חברים אין אלגעמיין]:** דאס מאכט זיך אסאך צווישן מענטשן וואס מאכן זיך ווי חברים כדי אויסצוניצן יענעם (למשל ארויסצוקווועטשן א גראבע נדבה) און פלאנען אים דערנאך אוועקצואווארפן. אויב מען וויל א נדבה זאל מען בעטן גראד, און אויב מען וויל יענעם מכבד זיין זאל מען אים מכבד זיין באמת (ר' יואל אשר). יענץ איז אבער א פראבלעם פון "חניפה", וואס איז אביסל אן אנדערע נושא ווי דא (ר' יצחק).

* **וועו די פרוי ווייסט דערפון (כסף משנה, און "מאן הויא ליומא"):** דער גאנצער איסור איז נאר וועו ער נארט איר אפ און זאגט איר נישט. אבער אויב ער זאגט איר קלאר פאר'ן חתונה האבן אז ער פלאנט איר צו גט'ן (אזוי ווי מיר געפינען אין דער גמרא ביי רב וואס האט געפרעגט "מאן הויא ליומא" – וועו וויל חתונה האבן אויף איין טאג און מארגן א גט), איז נישטא קיין שאלה. דאס שטייט טאקע קלאר אין **כסף משנה** אויפ'ן רמב"ם: אויב מען זאגט דער פרוי קלאר אז מען גייט איר שפעטער גט'ן, מעג מען (ר' יצחק).

* **א פארפאלק וואס האט שוין מחליט געווען זיך צו גט'ן (און תשמיש בדעתו לגרשה):** אויפ'ן סמך פונעם כסף משנה קומט ארויס א חידוש למעשה: אויב א פארפאלק האט שוין קלאר מחליט געווען אז זיי גייען זיך גט'ן (אדער זיי פרובירן נאך צו זען צי עס קען ארבעטן, אדער אפילו זיי האבן שוין אן אפמאך זיך צו גט'ן שפעטער), מעגן זיי נאך אלץ וואוינען און לעבן צוזאמען דערווייל, ווייל קיינער נארט נישט דעם צווייטן (ר' יצחק, ר' יואל אשר). בנוגע דער שאלה צי עס איז נישט פאראן א באזונדערער איסור פון "תשמיש בדעתו לגרשה" (אדער וועו עס איז דא א מריבה) אפילו וועו ביידע ווייסן (ר' יואל אשר), קען זיין אז אויך יענער איסור איז תלוי אין דעם צי ער נארט איר אפ, און אויב זי ווייסט און איז מסכים איז עס מותר (ר' יצחק).

* **די קשיא פארוואס "ערות דבר" גייט נאר אויף אשתו ראשונה, און דער תירוץ עפ"י המשך הרמב"ם:**

* *די קשיא:* אויב דער מקור אז מען טאר נישט גט'ן איז פונעם פסוק "כי מצא בה ערות דבר", פארוואס זאגט די גמרא אז דאס גייט נאר אויף אשתו ראשונה (אויף וועמען חז"ל זאגן אז דער מזבח מוריד דמעות, און דער פסוק זאגט "אשת נעורים כי תמאס")? פונעם פסוק אליין האט עס געדארפט זיין א כלליות'דיגע הלכה ביי יעדער וויב! (ר' יואל אשר).

* *דער תירוץ:* לויט'ן סדר פונעם רמב"ם איז דאס א גלייכער המשך פונעם פריערדיגן דין אין דער זעלבער הלכה ("אל תחרש

על רעך רעה"). ביי אן אשתו ראשונה, וויבאלד זי האט זיך אינגאנצן אוועקגעגעבן פאר אים צום ערשטן מאל ("זי איז געווען זיין ערשטע"), איז דא א פיל טיפערע התחייבות בינו לחבירו. ממילא, סתם ווייל ער האט איר פיינט טאר ער איר נישט אוועקווארפן; נאר אויב זי האט אן "ערות דבר" (וואס מיינט נישט דווקא ממש עריות, נאר א שם רע אדער אויפפירונג וואס ווייזט אז זי האט בוגד געווען אין זייער התחייבות), דעמאלט מעג ער איר גט'ן. אבער אן אשה שניה איז שוין מער ווי א געשעפטליכע פארבינדונג ("דיעל"), וואו עס איז נישטא יענע טיפע התחייבות פון אשת נעורים, דעריבער "אם שנאה ישלחה" (ר' יצחק).

* **ראיה פון שיטת הרמ"א – נאר בעל כרחה:** א ראיה צו דעם מהלך איז פונעם **רמ"א** אין שולחן ערוך. דער שולחן ערוך פסק'נט ווי דער רמב"ם אז מען טאר נישט מגרש זיין אשתו ראשונה אן ערות דבר, און דער רמ"א לייגט צו אז דאס איז נאר ווען ער גט איר בעל כרחה (קעגן איר ווילן). דאס שטימט גאנץ גוט: ווייל דער איסור איז מצד בגידה אין איר, איז אויב ביידע זענען מסכים זיך צו גט'ן, איז בכלל נישטא די הלכה (ר' יצחק).

* **די השלכה אויף היינטיגע צייטן ווען די פרוי פאדערט דעם גט ("מאיס עלי"):** צוליב דער הלכה פון "אין ראוי לו למהר", ווען א מאן קומט אין בית דין גט'ן זיין ערשטע ווייב, וועט בית דין אים אפשטופן און פרובירן מאכן שלום (ר' יואל אשר). אין היינטיגע צייטן, וואס רוב גיטין קומען מצד דער פרוי וואס טענה'ט אז זי האט פיינט דעם מאן ("מאיס עלי"), מוז די זעלבע הלכה ניין אויך פארקערט אויף דער פרוי'ס זייט – אז ביי אן ערשטער חתונה איז דאס אליין וואס מען האט זיך פיינט נישט קיין גילטיגער תירוץ זיך גלייך צו גט'ן, און אויך די פרוי טאר זיך נישט איילן און בית דין דארף זיך נישט איילן איר נאכצוגעבן (ר' יצחק).

הלכה כ"ב (גירושי אשה רעה ופרוצה)

1. די וועריאציע פונעם רמב"ם

אשה רעה בדעותיה ושאינה צנועה כבנות ישראל הכשרות מצוה לגרשה שנאמר גרש לץ ויצא מדון... ואשה שנתגרשה משום פריצות אין ראוי לאדם כשר שישאנה, שאין זה מוציא רשעה מביתו וזה מכניסה לתוך ביתו.

2. פשט אין רמב"ם

א פרוי וואס האט שלעכטע מדות און פירט זיך נישט צניעות'דיג ווי כשר'ע אידישע טעכטער, איז א מצוה איר צו גט'ן (אפילו אן אשה ראשונה), ווי דער פסוק זאגט "גרש לץ ויצא מדון". און א פרוי וואס איז גע'גט געווארן צוליב פריצות, פאסט נישט פאר אן אדם כשר מיט איר חתונה צו האבן, ווייל עס האט נישט קיין זינען אז איינער טרייבט ארויס די רשעות פון זיין הויז און דער צווייטער נעמט איר אריין אין זיין הויז.

3. חידושים און הסברים

* **ביאור אין "רעה בדעותיה" און "ויצא מדון":** "דעות" אין לשון הרמב"ם מיינט תמיד "מדות" (נישט השקפות). לויט'ן פסוק "גרש לץ ויצא מדון", מיינט "רעה בדעותיה" א פרוי וואס מאכט קריגעריין א גאנצע צייט; דער גט איז דער מיטל אפצושטעלן די קריגעריין (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

* **[דיגרעסיע: דער גדר פון הלכות צניעות לויט דער סביבה]:** א יונגערמאן האט געפרעגט וועגן הלכות צניעות, און ווען מען האט אים געענטפערט אז עס וועגדט זיך צו וועלכער קהילה און משפחה מען באלאנגט, האט יענער געמיינט אז מען מאכט אלעס פאר "פאליטיק". אבער פונעם רמב"ם לשון "צנועה כבנות ישראל הכשרות" זעט מען אז דער גדר פון צניעות איז טאקע וויאזוי כשר'ע אידישע פרויען אין דיין סביבה גייען אנגעטוהן, און נישט דווקא א געוויסע מאס וואס שטייט אין א ספר (ר' יואל אשר). דאס ווערט אויך געשטיצט פונעם רמב"ם פריער (אין הלכות אישות) וואס זאגט אז לענין כתובה און גירושין גייט מען נאך מנהג המדינה און מנהג עירה, און א מאן קען נישט האבן קיין טענות אויף א פרוי וואס פירט זיך לויט איר שטאט (כאטש דער רמב"ם אליין אין הלכות דעות האלט אז מען זאל נישט וואוינען אין א שטאט מיט שלעכטע מנהגים ווייל דער מענטש ווערט באאיינפלוסט פון זיין סביבה) (ר' יצחק).

* **סתירה מיט דעם באגריף פון תשובה, און דער רש"י אויפ'ן פסוק "והיתה לאיש אחר":** מיר האבן דאך פריער געלערנט אז מענטשן טוען אסאך מאל תשובה, פארוואס זאגט דער רמב"ם אז אן אדם כשר זאל נישט חתונה האבן מיט איר? דער ענטפער איז אז דא רעדט מען ווען זי האט נאכנישט תשובה געטוהן, און אן אדם כשר טאר נישט נעמען קיין שאנסן ("טשענסעס") און זאגן "איך וועל זוכה זיין אז זי וועט ביי מיר תשובה טוהן" – זי מוז קודם תשובה טוהן (ר' יואל אשר, ר' יצחק). דערויף זאגט די גמרא (גיטין צ' ע"ב, געברענגט אין **רש"י** אין חומש דברים כ"ד, ב') אויפ'ן פסוק "והיתה לאיש אחר" – אז דער צווייטער מאן ווערט אנגערופן "אחר" ווייל ער איז אן אנדער סארט מענטש (א נידריגער מענטש): דער ערשטער האט ארויסגעווארפן א מרשעת פון זיין הויז, און דער צווייטער נעמט איר אריין (ר' יצחק).

* **[דיגרעסיע: צי א כשר'ע פרוי מעג חתונה האבן מיט א שלעכטן מאן כדי אים צו פארריכטן – די מעשה פון דינה און עשו]:** וואס איז די הלכה פארקערט: צי איז "אין ראוי לאשה כשרה" חתונה צו האבן מיט א מאן וואס פירט זיך נישט לייטיג? אין דעם באקאנטן מדרש (פרשת וישלח) שטייט אז יעקב אבינו איז געווארן באשטראפט ווייל ער האט באהאלטן דינה פון עשו, ווייל זי האט אים געקענט מחזיר בתשובה זיין. מען קען פארלייגן א חידוש אז אפשר שטימט דער מדרש מיט דער הלכה: נאר ביי א מאן זאגט מען אז עס איז נישט זיין ארבעט צו פארריכטן א שלעכטע פרוי, אבער א פרוי האט יא דעם כח צו פארריכטן א מאן (ר' יואל אשר).

אבער יענער מדרש וועגן דינה איז א פלא'דיגער מדרש פון וועלכן מען קען נישט לערנען קיין הדרכה למעשה (און אדרבה, לויט דער הלכה וואלט מען אודאי געזאגט פאר א פרוי נישט חתונה צו האבן מיט א שלעכטן מאן). מען קען צולייגן צוויי הערות: ערשטנס, אין

די צייטן פון חז"ל און דעם רמב"ם איז דער מאן געווען דער "בעל הכח" אינעם הויז, וואס איז אן אנדערע מציאות ווי היינט; צווייטנס, אינעם מדרש איז די תביעה אויף יעקב אבינו (פארוואס ער האט איר נישט געגעבן), און אפשר איז דער ענין דארט אז דורכ'ן וועלן א מחותן מיט יעקב וואלט עשו תשובה געטוהן, וואס איז א גאנץ אנדערע נושא (ר' יצחק).

הלכה כ"ג (מי שנתחרשה אשתו או נשתטת)

1. די וועריאנט פונעם רמב"ם

מי שנתחרשה אשתו הרי זה מגרשה בגט ותהיה גרושה. אבל אם נשתטת אינו מוציאה עד שתבריא. ודבר זה תקנת חכמים הוא כדי שלא תהיה הפקר לפרוצים שהרי אינה יכולה לשמור את עצמה. לפיכך מניחה ונושא אחרת ומאכילה ומשקה משלה. ואין מחייבין אותו בשאר כסות ועונה שאין כח בבן דעת לדור עם השוטים בבית אחד. ואינו חייב לרפאתה. ואם גירשה הרי זו מגורשת ומוציאה מביתו ואינו חייב לחזור ולהיטפל בה.

2. פשט אין רמב"ם

אויב איינעמ'ס ווייב איז געווארן א חרשת, קען ער איר געבן א גט און זי איז מגורשת. אבער אויב זי איז געווארן א שוטה, טאר ער איר נישט גט'ן ביז זי ווערט געזונט. דאס איז א תקנת חכמים כדי זי זאל נישט ווערן הפקר פאר פרוצים, ווייל זי קען זיך נישט אליין אפהיטן. וויבאלד ער טאר איר נישט גט'ן, לאזט ער איר אפ, ער האט חתונה מיט אן אנדערער פרוי, און ער גיט איר צו עסן

און טרינקען פון איר אייגן געלט (אירע נכסי מלוג). מען איז אים נישט מחייב אין שאר, כסות ועונה, ווייל א בר דעת האט נישט קיין כח צו וואוינען מיט שוטים אין איין הויז, און ער איז אויך נישט חייב צו צאלן פאר איר רפואה. אויב האט ער עובר געווען און איר יא געגעבן א גט, איז זי מגורשת (ווייל מן התורה תופס דער גט), ער שיקט איר ארויס פון זיין הויז, און ער איז נישט חייב זיך מער אפצוגעבן מיט איר.

3. חידושים און הסברים

* **דער חילוק צווישן קידושין און גירושין ביי א חרשת (קיין צורך אין דעת האשה):** ביי קידושין קען א חרש אדער א חרשת נישט מאכן קיין קנין מן התורה (ווי יעדער חרש, שוטה וקטן), און נאר חכמים האבן מתקן געווען קידושין דרבנן כדי זי זאל נישט זיין הפקר און נישט בלייבן אליין. ביי גירושין אבער קען מען יא מגרש זיין א חרשת אפילו מן התורה. דער טעם איז ווייל א גט פאדערט בעצם נישט קיין "דעת האשה", ווייל מען קען דאך מגרש זיין א פרוי בעל כרחה (עס פאדערט זיך נאר אז זי זאל נישט זיין אין א מצב פון "משלחה וחוזרת") (ר' יואל אשר, ר' יצחק).

* **גירושי שוטה – מדאורייתא אדער מדרבנן (פסק הלכה כרבי יצחק):** לויט ווי מען געדענקט פון חדר (אין מסכת גיטין) פאדערט זיך מן התורה אז זי זאל נישט זיין "משלחה וחוזרת", וואס וואלט געהייסן אז א שוטה קען זיך נישט גט'ן מדאורייתא. אבער דא אינעם רמב"ם זעט מען קלאר ("ודבר זה תקנת חכמים הוא... ואם גירשה הרי זו מגורשת") אז מדאורייתא איז א גט פאר א שוטה אינגאנצן גילטיג, און נאר מדרבנן האט מען עס אסור געמאכט.

דאס איז א מחלוקת אין דער גמרא, און דער רמב"ם פסק'נט די מסקנא ווי **רבי יצחק**: דבר תורה איז א שוטה מתגרשת ווייל מען קען גט'ן א פרוי בעל כרחה פונקט ווי א פקחת, און מען דארף נישט איר דעת. נאר די רבנן האבן מתקן געווען אז דער מאן זאל איר איינהאלטן און נישט מפקיר זיין, כדי זי זאל נישט זיין הפקר פאר אלע פרוצים פון דער שטאט וויבאלד זי קען זיך נישט אליין אפהיטן (ר' יצחק).

* **"אין כח בבן דעת לדור עם השוטים" – די פטורים פונעם מאן:** וויבאלד די רבנן לאזן אים נישט געבן א גט, קען מען אים אבער אויך נישט צווינגען צו וואוינען מיט איר אין איין דירה (אזוי ווי "אין אדם דר עם נחש בכפיפה"). דערפאר איז ער פטור פון שאר, כסות ועונה, און אפילו די מזונות וואס ער גיט איר ("מאכילה ומשקה") דארף ער נישט געבן פון זיין אייגענער טאש, נאר "משלה" – פון אירע אייגענע נכסי מלוג. אויף א ווערטל צי א שוטה האט יא כח צו וואוינען מיט א בן דעת, איז דער ענטפער אז א שוטה ווייסט בכלל נישט צי ער האט כח אדער נישט; אבער פאר א בר דעת נעמט עס אויס זייער אסאך כח און עס איז "אי אפשר" אים צו מחייב זיין אין אזא זאך (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* **מחלוקת רמב"ם און ראב"ד איבער רפואה פאר א שוטה:** דער רמב"ם פסק'נט "ואינו חייב לרפאתה". דער **ראב"ד** אין זיין השגה איז חולק און זאגט אז אויב מען קען איר אויסהיילן פון איר שטות אליין, איז דער מאן יא חייב איר צו היילן, ווייל "כמה יש משתטות מכח חולי וכשחוזרים מתרפאות".

* *דער ביאור אין דעם ראב"ד:* דער ראב"ד רעדט פון אזא מצב ווי דעפרעסיע נאך א געבורט ("פאוסטפארטום דעפרעשאן"), אדער יעדע פיזישע חולי און שוואכקייט וואס ברענגט צייטווייליג צו שטות אדער דמיונות און האט א רפואה, וואו זיי ווערן שפעטער צוריק געזונט (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* *דער ביאור אין דעם רמב"ם:* צו פארענטפערן דעם רמב"ם קען מען מאכן א חילוק: דער רמב"ם רעדט לכאורה נישט פון א רפואה פאר'ן שטות אליין (ווייל פאר שטות איז נישט דא אזא גרינגע רפואה), נאר ער רעדט פון איר היילן פון אן אנדערער סתם קראנקהייט בשעת זי איז א שוטה – אויף דעם זאגט דער רמב"ם אז ער איז פטור (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

* *פארגלייך צו א פקחת:* דאס איז א קאנטראסט צו וואס דער רמב"ם האט פריער געזאגט ביי א פקחת: דארט טאר א מאן נישט אפלאזן און גט'ן זיין וויבי אפילו אויב איר רפואה קאסט צו פיל געלט, ווייל דאס איז נישט קיין דרך ארץ. דא אבער, ביי א שוטה, וויבאלד "אין כח בבן דעת לדור עם השוטים" און מען קען אים נישט צווינגען צו לעבן מיט איר, איז ער אינגאנצן פטור פון איר רפואה (ר' יצחק).

* **[דיגרעסיע: מוסר השכל וועגן לימוד התורה און דער חילוק צווישן א "שוטה", א "בור" און אן "עם הארץ"]:**

* *כח התורה צו לערנען מיט תלמידים:* פון די ווערטער "אין כח בבן דעת לדור עם השוטים" קען מען ארויסציען א מוסר השכל: ביי חתונה האבן פאדערט מען נישט פון א בר דעת צו וואוינען מיט א שוטה. אבער ביי לימוד התורה פאדערט מען יא פון א תלמיד חכם צו זיין מרבה תורה און לערנען מיט אומוויסנדע תלמידים – וואס אין א יחס צו אים זענען זיי ווי שוטים. דער מלמד קען נישט שרייען "כ'האב נישט קיין כח" און זיך דרייען נאר מיט בעלי דעת אויף זיין אייגענעם ניוואו, נאר ער מוז זיצן מיט די תלמידים ביז זיי ווערן אויס שוטים. פון דא זעט מען דעם גרויסן כח און וויכטיגקייט פון תורה (ר' יואל אשר).

* *די הגדרות פון שוטה, בור און עם הארץ:* מען דארף אבער מדקדק זיין אז תלמידים וואס ווייסן נישט זענען נישט קיין "שוטים" חס ושלום, נאר "בורים". די פונקטליכע הגדרות (וואס דער **רמב"ם ברענגט אין פירוש המשניות אויף מסכת אבות,** הגם נישט אלס הלכה פסוקה) זענען:

1. **שוטה:** אן אקטיוואר טיפש, איינער וואס מאכט זיך משוגע און טוט נארישקייטן.
2. **בור:** איינער וואס איז אינגאנצן אומוויסנד – ער ווייסט נאכנישט גארנישט (נישט קיין תורה און נישט קיין דרך ארץ), אבער ער איז נישט קיין שלעכטער מענטש און נישט קיין אקטיוואר טיפש.
3. **עם הארץ:** איינער וואס האט דרך ארץ, נאר ער קען נישט קיין תורה (ר' יצחק, ר' יואל אשר).

תמלול מלא

הלכות גירושין להרמב"ם – פרק י'

הקדמה: דרך ארץ ביים לערנען און דער באגריף פון א חברותא

ר' יצחק: [[#1]] יא, ס'איז ארבעט.

ר' יואל אשר: אבער דו פרעגסט טראץ אלעם אויב ס'דארף זיין מיט דרך ארץ?

ר' יצחק: ניין. ס'איז א גרויסע מחלוקת. דער ראב"ד האט געהאלטן אז מ'דארף נישט רעדן מיט דרך ארץ, און ס'זעט מיר אויס דברים פשוטים אז מ'דארף נישט.

ר' יואל אשר: אקעי. ניין, אויב מ'איז שותף ממילא, אבער אויב דו לערנסט פאר און דו...

ר' יצחק: איז א קל וחומר אז מ'דארף נישט קיין דרך ארץ. אקעי. אלעמאל ווען מ'לערנט איז בעצם א חברותא. אפילו ווען מ'לערנט מיט א משנה, איז די משנה אויך נאך א חברותא. דאס איז מיין שיטה וואס מ'האט מסביר געווען באריכות אין א שיעור לעצטע וואך, צוויי וואכן צוריק, און שוין, מער ווער ס'וויל קען קוקן דארט.

ס'שטייט אין דער תורה, שטייט א משנה: **"ואל תאמר קבלו דעתי לפי שהם רשאים ולא אתה".** וועט האט אזוי געזאגט? א משנה אין פרקי אבות, און די משנה האט געזאגט אויף די תנאים, יא? נישט אויף אונז. ס'איז דאך טייטש אז די תנאים טארן אויך נישט זאגן קבלו דעתי. א מפורש'ע משנה, וועט ס'זאגט אנדערש, יא, גייט קעגן א משנה. יא. ענייוועס, לערן, לערן, לערן שוין. כ'וויל אנהייבן שוין. זיי גוט, לערן, פרק יו"ד. אקעי.

אריינפיר צו פרק י': דיני אחר הגט

ר' יואל אשר: אונז לערנען הלכות גירושין להרמב"ם, פרק יו"ד. יא. און אונז ווילן באדאנקען די ספאנסערס פונעם שיעור, און אונזער ידיד ר' יואל ווערצבערגער פאר'ן ספאנסערן ביד רחבה. יא.

אונז לערנען דא, דער פרק גייט זיין אן אינטערעסאנטער פרק, ווייל ס'איז אזוי ווי, מ'קען עס אנרופן אזוי ווי א הוספה. אונז האבן שוין געלערנט מערערע מאל אין די לעצטע צען פרקים, די לעצטע ניין פרקים, אז דער גט איז בטל אדער אז דער גט איז פסול. און דער רמב"ם האט שוין אפילו אונז געזאגט אין פרק ב' אלס א הקדמה, אז יעדעס מאל איך גיי אין דעם חיבור זאגן פסול מיינט עס פסול מדרבנן. יעדעס מאל איך גיי זאגן בטל, גייט זיין בטל מדאורייתא.

יעצט גייט דער רמב"ם און מאכט פון די אלע פריערדיגע וואס מ'האט שוין דערמאנט, וואס איז זייער סטאטוס טאקע? אונז האבן געזאגט גט בטל אדער גט פסול, גייט דאך דאס ברענגען א גאנצע באנטש פון שאלות. טייטש, וואס געשעט אויב זי האט נישט געווואוסט אז דער גט איז בטל און זי גייט, זי האט נאכאמאל חתונה? און אין דעם גייט אריינקומען פארשידענע סארטן סצענעריאוס, וואס געשעט נאך דעם גט פסול אדער דעם גט בטל, און אלע הלכות וואס קומען ארויס פון דעם. און סוף פרק איז מער א כלליות'דיגע: וועלכע פרוי, וועמען זאל מען מגרש זיין.

ר' יצחק: און דאס איז מער ווייניגער. יא, רייט, ס'זעט אויס אביסל מער, ס'הייסט דאס איז דער עיקר פרק, אבער ס'זעט אויס ווי נאכדעם אין דעם המשך פון דעם פרק רעדט דער רמב"ם פון נאך זאכן וואס געשען. למשל מענטשן וואס טארן נישט חתונה האבן מיט א פרוי, ווייל זיי זענען געווען דער וואס מ'זאגט בפני נכתב, אדער אזעלכע סארט זאכן, און וועמען מ'זאל מגרש זיין, און די נושא פון חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. רייט.

ס'קען זיין אז כאילו מ'דארף אנרופן דעם פרק, נישט אזוי ווי איך האב עס געפרופן דא דיני גיטין פסולים אזוי ווי דו זאגסט, אפשר

מער אזוי ווי... ביז יעצט גייט דאך דער רמב"ם אין א געוויסן זין, גייט דאך אלעס אויף דעם סדר פון דער מעשה, רייט? מ'האט געשריבן דעם גט, נאכדעם האט מען עס געשיקט, מ'האט געלערנט אלע מיני הלכות פון עס שיקן, און תנאים וואס מען קען מאכן, און אזוי ווייטער. און יעצט, כאילו נאך דעם גט, וואס געשעט נאכדעם? דו קענסט זאגן א פרק פון אזוי ווי וואס געשעט נאכדעם, וואס איז די הלכה אויב לויט די אלע פריערדיגע הלכות, אויב ס'איז פסול וכדומה? אויכט וואס ס'איז כשר ביי דה וועי, דארף מען וויסן, אבער דעמאלטס ווייסט מען שוין. און נאכדעם דער נעקסטער פרק גייט דאך זיין ווייטער פון דעם, מ'טאר נישט חתונה האבן צוריק מיט אים. ס'גייט דאך אלעס אויף דעם סדר בערך.

ר' יואל אשר: ס'הייסט ס'איז א כראנאלאגישער סדר. מ'האלט יעצט נאך דעם גט.

ר' יצחק: וואס איז יעצט נוגע פאר דער קאפל? קען זיין, אזוי זעט אויס, אז נאך, אדער נאך דעם נישט-גט.

ר' יואל אשר: אדער וואס איז נאך נוגע פאר זי ווערט אמת'דיג מותרת לכולי עלמא.

ר' יצחק: יא, קענסט זאגן נאך דעם נישט-גט, אדער נאך דעם וואס האט געזאגט בפני נכתב, צי קען ער אליינס חתונה האבן מיט אירי? אדער נאך דעם גט, זי האט זיך מתייחד געווען מיט איינעם, צי מ'זאגט אין אדם עושה בעילתו...

ר' יואל אשר: עפעס אזוי. דאס קעפל דא איז דיני אחר הגט, ווייל די גרויסע סוגיא פון אז אויב ער האט זיך מתייחד געווען מיט זיין גרושה, אפשר האט ער איר נאכאמאל מקדש געווען, די גאנצע מחלוקת פון די גאונים מיט דעם רמב"ם, רייט, דאס איז אלעס אן ענין פון דיני אחר הגט.

ר' יצחק: רייט, אבער איך ווייס נאכנישט וויאזוי עס צו רופן, דעם פרק, אז ס'זאל האבן די, ווי אחר הגט. שוין, אפילו דאס וועמען זאל מען גט'ן איז עפעס ווייס איך אויך נישט וויאזוי מען קען עס אריינלייגן אין נאך דעם גט. באט יא, אזוי טראכט איך אז ס'מאכט סענס, אז נישט שטימט נישט דער רעסט פון דעם פרק, ס'קומט נישט דא אריין. רייט. יא.

הלכה א'

דער דין פון א "גט בטל"

ר' יואל אשר: שוין, זאגט דער רמב"ם אזוי: **"כל מקום שאמרנו בחיבור זה"**, און עס קאנעקט זיך זייער שיין דאס מיט דעם פרק ב', ווייל דארטן איז אויך געזאגט: **"כל מקום שאמרנו בחיבור זה"**. דארטן זאגט ער, וואו איך גיי זאגן אין דעם חיבור גט בטל מיינט עס מן התורה, און דא זאגט ער נאכאמאל, ער הייבט אן די נושא וועז ער גייט עס אויסשמועסן אויף למעשה, וויאזוי פירט מען זיך טאקע נאך אזא גט בטל אדער א גט פסול. אבער הייבט ער אויך אן די ווערטער: יעדעס מאל מיר זאגן אין דעם חיבור **"שהגט בטל"**, אדער אויב מען ניצט דאס לשון **"או אינו גט או אינה מגורשת"**, מיינט דאס אז **"הרי זה בטל מן התורה"**. סיי לקולא, סיי לחומרא, אינגאנצן בטל.

וואס איז זי אויב דער גט איז בטל? **"ועדיין היא אשת איש גמורה"**, זי איז נאך אן אשת איש, א געהעריגע אשת איש מדאורייתא. ממילא, **"ואם נישאת"**, אויב איז זי געגאנגען און זי האט חתונה געהאט בעיסד אויף דעם גט בטל, זי האט געמיינט אז זי איז נישט אן אשת איש אדער וואס, **"תצא"**, דארף זי ארויסגיין פון דעם נייעם מאן, עס האט נישט תופס געווען קידושין, זי איז נאך באמת אן אשת איש. און אויב האט זי געהאט א קינד מיט דעם צווייטן מאן, **"והולד ממזר"**, איז דאס קינד א ממזר, אזוי ווי אייביג ווען אן אשת איש...

ר' יצחק: וואוינט מיט אן אנדערן מאן.

ר' יואל אשר: **"ואם היה בעלה כהן"**, אויב איז דער בעל, דער ערשטער בעל מיינט דאס, דער ערשטער...

ר' יצחק: בעל וואס האט...

ר' יואל אשר: איר געגעבן דעם גט בטל איז א כהן, קען ער ווייטער איר צוריקנעמען, און **"לא נאסרה עליו משום גרושה"**. זי איז נישט געווארן אסור משום גרושה, ווייל עס איז דאך נישט געווען א גט. דער גט איז דאך געווארן בטל, זי איז נישט געווארן אסור...

ר' יצחק: משום גרושה מן התורה. לכאורה אויף עניוואן, אויב מען איז מנענע א פראגע אויב מ'איז מדייק, לכאורה עניוואן איז נישט אסור, נישט אפילו בעלה, אבער עניוואן. ער זאגט ער קען צוריקגיין צו...

ר' יואל אשר: עניוואן איז, מיינסט צו זאגן אויב דער מאן גייט שטארבן נאכדעם, גייט זי ווערן נאר אן אלמנה, זי גייט נישט האבן געווען א גרושה אלמנה.

ר' יצחק: יא, יא, ווייל עניוואן איז אשת איש, אבער פארדעם זאגט ער בעלה, אבער באמת'דיג מיינט ער עניוואן. זי איז נישט קיין גרושה, ווייל אינו גט. יא?

דער יוצא מן הכלל: "ריח הגט"

ר' יואל אשר: שוין. יא, זאגט דער רמב"ם ווייטער: **"חוץ"**, זאגט דער רמב"ם, אין דער הלכה איז דא אבער א קאנדישאן, עס איז דא א יוצא דופן. **"מן המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מגורשת ממני"**, אבער **"ואי את מותרת לכל אדם"**, ווערסט נישט מותר לכל אדם. אנדערש ווי דאס לשון הגט איז ביסט געגט פון מיר און דו ווערסט מותר לכל אדם, איינער מאכט אזא תנאי וואס ארבעט נישט.

ר' יצחק: דאס מיינט וואס מיר האבן געלערנט די הלכות פריער.

ר' יואל אשר: דאס שטימט נישט מיט כריתות, אז עס ווערט אזא דבר הכורת. איז האבן אונז געלערנט אז דאס איז אינו גט. היות אז מען טוט א גט וואס איז פסול מדאורייתא איז עס אינו גט. אבער אויב איינער האט געמאכט אזא גט, אזא גט וואס איז עכט, אונז ווייסן אז ס'איז א גט בטל, סאו לויט דעם וואלט זי געדארפט

בלייבן מותר לכהונה אזוי ווי אונז האבן דזשאסט געלערנט, אבער ביי דעם פאל, וועז דער גט איז אינו גט וועגן דער סיבה פון דעם אין את מותרת, דעמאלטס: **"שאף על פי שאינו גט, נאסרה לכהונה מדבריהם"**, מדברי רבנן.

[[#2]] **"שנאמר"**, וועז די תורה זאגט אונז דער זאך אז א כהן טאר נישט חתונה האבן מיט א גרושה שטייט דאס לשון: **"ואשה גרושה מאישה. אמרו חכמים"**, האבן די חכמים דא צוגעלייגט א דרש אזוי: **"אפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לכל נאסרה לכהונה"**, אז אפילו א פרוי וואס בעצם איז זי נישט געווארן א גרושה מותרת לשוק...

ר' יצחק: ווייל זי איז דאך...

ר' יואל אשר: ס'איז דאך, דער מאן האט דאך געמאכט דעם...

ר' יצחק: דעם גט... רייט.

ר' יואל אשר: דער טייטש אויף וואס ער טייטשט אויס...

ר' יצחק: אבער ער האט געטרייט.

ר' יואל אשר: ער האט געגעבן א גט, ער האט געטון דעם גט מאישה, אבער ס'איז נישט געווארן הותרה לכל.

ר' יצחק: אונז ווייסן אז דער גט איז געווארן בטל. לא הותרה לכל מיינט נישט ווייל ס'איז געווארן בטל, לא הותרה לכל מיינט אז...

ר' יואל אשר: ער האט געמאכט אזא תנאי.

ר' יצחק: גראדע האט עס נישט געארבעט די גאנצע זאך, אבער דאס איז א תנאי, דאס איז וואס דער פסוק זאגט. דער פסוק זאגט אז אפילו א פרוי וואס מ'האט איר מגרש געווען נאר מאישה נישט מכל אדם, בלייבט ווייטער אסור אויף דעם כהן.

ר' יואל אשר: רייט. [[#3]] אבער ס'איז נאר אסור מדרבנן, ס'טייטש...

ר' יצחק: די חכמים האבן נישט אריינגעלערנט אז דאס...

ר' יואל אשר: אזוי האט דער רמב"ם געהאלטן. ס'איז געווען אידן וואס האבן געטראכט אנדערש, אבער דער רמב"ם האט אנגענומען אז די סיבה פון ריח הגט, לאמיר זען, דער רמב"ם לייגט צו: **"וזה הוא ריח הגט שפוסל בכהונה מדבריהם"**. ס'איז דא א דין מדרבנן אז נישט נאר א גט פסל'ט, נאר אויך עפעס וואס מ'רופט א ריח הגט. א ריח הגט מיינט עפעס וואס איז דאך נישט אן אמת'דיגער גט, אבער ס'שמעקט פון א גט. יא, ס'איז דאך געווען א שטר און מ'האט געשריבן ווערטער דארטן, נאר וואס דען? ס'איז געשטאנען דארטן הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם, דער גט איז געווארן בטל. אבער א ריח הגט האט עס געהאט, וואס די חכמים זאגן אז דאס פסל'ט אויך פון כהונה. זאגט דער רמב"ם דאס איז דער דרש, דאס איז וואס מ'לערנט ארויס פון דעם פסוק ואשה גרושה מאישה, סאו ממילא לגבי דעם פאל וועט זיין אנדערש ווי דער רעגולער פאל אז לא נאסרה משום גרושה.

די מחלוקת צווישן דעם רמב"ם און דעם ראב"ד בנוגע "ריח הגט" און אנדערע פסולים

ר' יצחק: זייער גוט. רייט. דער רמב"ם האט אנגענומען אז דאס וואס שטייט אין דער גמרא אז ס'איז ווי א לימוד, ס'איז דא א לימוד לכאורה, דער רמב"ם האט געמאכט אן אסאמפשען אז דאס איז מדרבנן. פארוואס? לכאורה דער לאדזשיק איז זייער א פשוט'ע זאך, ווייל דער רמב"ם האט דאך, וואס מ'האט געלערנט שוין א פאר מאל, וויאזוי האט דער רמב"ם געווואוסט אז א זאך איז אסור מדאורייתא? געהאט דער ליסט, אה, ס'שטימט נישט וואס איך זאג, איך רעד נישט צו דעם.

בקיצור, אין די פסולי קנין האב איך געמיינט לגבי דעם גט. דער גט איז פסול מדאורייתא טאקע, פארוואס? ווייל דער רמב"ם האט דאך געזאגט, שטייט טאקע אין דער תורה ספר כריתות. סאו אויב אזוי איז געווען, לכאורה דאס איז די סברא, ס'איז שווער צו גלייבן אז אויב ס'איז מדאורייתא אינו גט, וואס איז דער גט אנדערש ווי אן אנדער פסול? האט דער רמב"ם אנגענומען אז דאס הייסט אבער ריח הגט. פארוואס פונקט אויף דעם פסול האבן די חכמים מחמיר געווען און נישט אויף אלע אנדערע פסולים? ווייס איך נישט.

און דער ראב"ד איז טאקע מחולק. דער ראב"ד זאגט אויף דער הלכה, אויף דאס וואס דער רמב"ם זאגט אז אויף יעדן אינו גט אז אינו אסור משום גרושה, זאגט דער ראב"ד ניין: **"יש מקומות הרבה שאין מוכיח לפסלות הגט, ויאמרו הותרה גרושה לכהן"**. ס'איז דא זייער אסאך אנדערע זאכן וואס דער ראב"ד האט עפעס געטראכט אפשר אנדערש, אז ס'איז מער אזוי ווי א זאך וואס איז קלאר פאר יעדן אז דאס איז א גט פסול, אז ס'איז אינו גט, דארף זיין מותר. אבער ס'איז דא אסאך פסולים וואס נאר די רבנים ווייסן, וואס ס'איז נישט קיין פשוט'ע זאך, ממילא דארף ווייטער זיין אז ס'זאל זיין אסור מדרבנן לגרושה, זאל זיין אסור לכהן. לאמיר פרעגן...

ר' יואל אשר: ס'איז דא נאך זאכן וואס הייסט א ריח הגט וואס איז פוסל מדבריהם? אדער וועז דער רמב"ם זאגט "וזה הוא", דאס איז וואס טייטשט א ריח הגט?

ר' יצחק: יא.

ר' יואל אשר: דער ראב"ד... ס'איז דא נאך פעלער? לויט דעם ראב"ד זעט אויס אז ס'איז דא נאך פעלער.

ר' יצחק: ס'איז דא וואס הייסט א ריח הגט. דער ראב"ד טענה'ט אז ס'איז דא נאך פעלער, אבער דאס וואס שטייט אין דער גמרא ריח הגט רעדט זיכער פון דעם רמב"ם.

ר' יואל אשר: דווקא דער ספעציפיק פאל פון ואשה גרושה מאישה. אזוי מיין איך. איך מיין אז דאס איז די מחלוקת צווישן דעם רמב"ם און דעם ראב"ד, ס'איז דא עפעס א...

ר' יצחק: הלכה וואס הייסט א ריח הגט? ניין, ניין, די מחלוקת האט צו טון מיט דאס וואס... ניין, ניין, איך מיין דער ראב"ד זאגט נישט וועגן ס'איז דא נאך ריח הגט, דער ראב"ד זאגט אז ס'איז דא אנדערע זאכן וואס מ'קען טראכטן מ'זאל אויך גוזר זיין.

ר' יצחק: דער ראב"ד טענה'ט אז ס'איז דא אן אנדער סברא. דאס זאג איך דאך, א זאך וואס דער פסול איז נישט ניכר לכל, דאס

הייסט, ס'מאכט דאך מער א סברא. ווייל דער רמב"ם האבן מיר דאך געזאגט אז ס'איז דאך שווער. איך זאג דאך, די סברא פונעם ראב"ד מאכט אסאך מער סענס פונעם רמב"ם, אזוי ווי אלעמאל. ווייל דער רמב"ם – באלד וועט מיר נאך איינער זאגן אז איך בין אן אפיקורס ווייל איך זאג אז דעם ראב"ד'ס סברא מאכט מער סענס, וואס זאל איך טוהן.

דער רמב"ם זאגט, עס גייט דאך נישט עפעס א וועג, גזירת הכתוב, פאר דעם ברענגט ער לכאורה דעם פסוק, הגם ס'איז נישט קיין פסוק נאר אן אסמכתא. וואס האט ער געזאגט, אז דער פסול ענייוועי איז פסול. זאגט דער ראב"ד, איך האב א בעסערע סברא. וועז ס'איז א פסול וואס איז קלאר, יעדער איינער קען זען אז ס'איז נישט קיין כשר'ער גט, איך ווייס נישט וואס, מ'דארף טראכטן וואס, דעמאלטס בין איך מסכים. אבער א זאך וואס נאר די תלמידי חכמים ווייסן בכלל אז ס'איז אינו גט, איז די מענטשן זאגן אז הותרה גרושה לכהן.

זיין סברא איז זייער א גוטע סברא. און בכלל זעט ער דעם דין, ווייל מענטשן כאפן נישט אז די "הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני" איז עפעס אזא פראבלעם. אבער ס'איז דא נאך זאכן. און דער ראב"ד לכאורה האט געהאט מקורות אין דער גמרא וואס איז משמע געווען אז גט פסול איז פוסל לכהונה, אפילו א גט פסול איז...

ר' יואל אשר: [[#2]] אה, איך האב פארשטאנען אז א "ריח הגט" מיינט אז דער ענין איז אז איינער וואס... א גרושה איז עפעס א שוואכערער סטאנדערט, ס'איז נישט קיין כבוד פאר כהונה, וועגן דעם רופט מען עס איסורי קדושה. לויט דער הויכער מדרגה פון א כהן – א גרושה נישט. סאו איינער וואס איז דורכגעגאנגען א גט איז דאך אויך געווארן נתבזה, דאס איז טייטש ריח הגט. ניין, ניין, ניין. זי איז געווארן פארשטינקען מיט א ריח הגט, איז זי נפגם געווארן לכהונה.

ר' יצחק: אזוי וואלט געקענט,

ר' יואל אשר: דאס וואלט געמאכט סענס אויב איז דאס א כלליות'דיגע הלכה אויף גיטין פסולין, אבער אויב איז עס נאר נוגע ביי דעם איין פאל, און אויף דעם איין פאל איז אויך דא עפעס א

ר' יצחק: דרש פונעם פסוק, איז זיכער יעדער איינער מודה אז נישט יעדער גט פסול אין דער וועלט איז אזוי.

ר' יואל אשר: רייט. אבער לויט'ן ראב"ד שטימט עס יא, ווייל וועז ס'איז אבוויעס ווייסט יעדער איינער אז זי איז נישט א גרושה. דאס מיין איך צו זאגן. לויט'ן ראב"ד איז "ריח הגט" אפשר מער ווי נאר א קאטעגאריע. "ריח הגט" איז אויך אזוי ווי א סיבה באהאלטן אין דעם טייטש.

ר' יצחק: ניין, דער ראב"ד זאגט נישט

ר' יואל אשר: דאס ווארט ריח הגט, ניין,

ר' יצחק: דער ראב"ד זאגט אז ס'איז א פלעינע אויף

ר' יואל אשר: וועז ס'איז דא די שמא יאמרו. יא. אזוי ווי מ'גייט זען שפעטער אז חכמים האבן גוזר געווען שמא יאמרו,

ר' יצחק: א נארמאלער סייג לתורה, אזוי ווי יעדער סייג לתורה. דאס זעט אויס מער אין דעם ראב"ד.

ר' יואל אשר: אקעי. אקעי. ווארט, ס'איז שוין זייער גוט. זאגט דער רמב"ם,

---

הלכה ב': די דינים פון א גט פסול (פסול מדברי סופרים)

ר' יצחק: לאמיר עס מאכן כללות'דיג. ס'איז דא אזוי דריי סארטן גיטין וואס זענען נישט גוט. א פשוט'ער גט איז א כשר'ער גט:

1. ס'איז דא א גט בטל וואס איז אינגאנצן נישט קיין גט מן התורה – זענען מיר יעצט געווען.
2. נאכדעם איז דא פסול.
3. נאכדעם איז דא ספק.

יעצט גייען מיר לערנען די נעקסטע צוויי.

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **וכל מקום שאמרנו בחיבור זה שהגט פסול,** וועז דער לשון איז געווען פסול, **הרי זה פסול מדברי סופרים בלבד.** איז

ר' יצחק: עס נאר פסול מדברי סופרים,

ר' יואל אשר: מדרבנן. אבער נישט מן התורה, סאו דארף מען אננעמען לחומרא. איז אזוי, וואס גייט זיין נוגע? זאגט דער רמב"ם אזוי: **ונפסלה בו מן הכהונה מדברי תורה.** היות לחומרא דארף מען דאך יא אננעמען אז ס'איז געווען א גט, מדאורייתא מעיקר הדין איז דאך עס געווען א גט, סאו קען מען נישט זאגן אז זי הייסט נישט קיין גרושה און זי וועט זיין מותר לכהן. מן התורה איז עס דאך געווען א גט! לחומרא דארף מען אננעמען אז ס'איז געווען א גט.

ולכתחילה לא תינשא, ווייל די חכמים האבן געז'אסר'ט. **ואם נישאת,** אויב האט זי שוין חתונה געהאט, **לא תצא,** זאל זי נישט ארויסגיין פון איר יעצטיגן מאן. און דער רמב"ם גייט שפעטער מסביר זיין פארוואס חכמים האבן נישט געמאכט דעם קנס אזוי שארף. אסאך מאל וואלט מען זיך געגאנגען עד הסוף.

והולד כשר, און דאס קינד איז כשר, אויב האט זי געהאט א קינד איז דאס קינד נישט קיין ממזר, ווייל נאר א דאורייתא, דער איסור נשואין מדאורייתא מאכט ממזרות.

געבן א נייעם גט פאר א פרוי "והיא תחת בעלה"

מ'איז מחייב: **וכותבין לה גט אחר כשר,** כדי ס'זאל נישט ברענגען מכשולות, צווינגט מען איר צו... זי איז דאך יעצט א פרוי וואס איז מן התורה מותר לשוק, מדרבנן אסור לשוק.

ר' יצחק: זי וואוינט שוין מיט א צווייטן מאן.

ר' יואל אשר: וואס? מ'דארף איר פיקסן. **וכותבין לה גט,** וואס?

ר' יצחק: זי וואוינט שוין מיט א צווייטן מאן.

ר' יואל אשר: אה, **וכותבין לה גט אחר כשר,** אפילו וועז זי זיצט שוין מיט איר מאן, אלרייט, זי זיצט מיט איר מאן, איז מען זיי מחייב יעצט אז דער פריערדיגער מאן זאל שרייבן א גט.

ר' יצחק: דער פריערדיגער מאן שרייבט א נייעם גט,

ר' יואל אשר: ונותנין לה, מ'גיט ז'ס ווייל זי איז אונטער איר מאן. נארמאל וואלט דאס געווען אזא תרתי דסתרי, דו רופסט אים דעם מאן און דו ביסט מחייב צו שרייבן א גט. אבער ס'איז נאר אזא...

ר' יצחק: ס'איז נישט קיין פראבלעם. ס'איז נישט קיין קנס.

ר' יואל אשר: א גט וואס מ'איז נישט יוצא געווען מדרבנן. עקזעקטלי, דער גט... ס'איז זייער א ווישרד זאך, ווייל ס'איז דאך נישט קיין מצב אז ס'איז א כשר'ער גט. א מענטש קען נישט געבן א גט ווען די ווייב פאר וועמען ער גיט א גט זיצט לעבן איר מאן.

ר' יצחק: פארוואס נישט? פארקערט, די **והיא תחת בעלה** מיינט אז מ'איז נישט מחייב זי תצא, מ'איז נאר מחייב פאר דעם מאן צו געבן נאך א גט.

ר' יואל אשר: דעטס אל. דער נאך א גט איז אן אינטערעסאנטע זאך, יא, אבער ס'איז נישט א מצב ווען דער גט וואלט געווען א כשר'ער גט. מ'קען נישט געבן א גט פאר אן אשת איש, וואס איז א כשר'ע אשת איש.

ר' יצחק: ער גיט א גט. לויט זיין, על הצד אז ער גיט א גט, איז זי נישט קיין אשת איש, און זי לעבט באיסור.

ר' יואל אשר: איך מיין, דאס איז... סאונדט מיר אביסל מער ווי א קנס.

ר' יצחק: ס'איז נישט אייגענטליך א קנס.

ר' יואל אשר: פארוואס איז עס א קנס? מ'האט מחייב געווען, ווייל ס'איז דאך נאר א שפיל פון א גט, ס'איז דאך נישט קיין אמת'דיגער גט.

ר' יצחק: תצא מבעלה האט צו טוהן מיט דעם וואס דער פריערדיגער גט איז נישט געווען כשר. דער פריערדיגער איז יא געווען כשר, מדרבנן איז עס נישט געווען כשר, דארף מען אים געבן נאך א גט, אזוי ווי יעדעס מאל. וואס וועז זי האט נישט חתונה געהאט, וואס דארף מען טוהן? געבן נאך א גט, אמת? און וואס? באלד זי האט חתונה געהאט, ווערט זי פטור פון באקומען נאך א גט?

ר' יואל אשר: איך ווייס נישט, מיט'ן זאגן אז לא תצא האסטו שוין בעיסיקלי מתיר געווען לשוק.

ר' יצחק: ניין, נישט מתיר לשוק. האסט געזאגט אז בדיעבד האט זי חתונה געהאט מיט איינעם, וואס גיי איך טוהן? איך מאך נישט אירע קינדער ממזרים ווייל די חכמים האבן מדרבנן געמאכט א חומרא? נישט אזוי ווייט.

דאס ווארט "ותיק" און די הלכה וועז מען קען נישט שרייבן א צווייטן גט

ר' יואל אשר: אקעי, לאמיר זען ווייטער. זאגט דער רמב"ם: **ואם אי אפשר לכתוב אחר,** אויב דער פריערדיגער מאן קען נישט שרייבן א נייעם גט, איך ווייס נישט, לאמיר זאגן דער פריערדיגער מאן איז... איך ווייס נישט וואס איז געשען, ער איז יוצא מדעתו.

ר' יצחק: ער איז געשטארבן. ס'איז נאך א דרגא,

ר' יואל אשר: ער איז נישט דא. געשטארבן?

ר' יצחק: אה,

ר' יואל אשר: געשטארבן איז נישט קיין פראבלעם. וואלט לכאורה נישט געווען קיין פראבלעם. סאו לאמיר זאגן אז ער איז נישט דא, ער איז אוועקגעפארן. **והיה הבעל ותיק,** דער נייער מאן איז א קלוגער איד, א פלייסיגער מענטש. וואס טייטש ותיק? ותיק מיינט א פרומער. פרומער. מדקדק במצות.

ר' יצחק: אזוי ווי די ותיקין... מנין ותיקין, וואס שטייען אויף פארטאגס, וואטעווער, זיי זאגן קריאת שמע מיט נץ החמה.

ר' יואל אשר: עס קען זיין מער אזוי ווי פלייסיגע מענטשן. מדקדק במצות מיינט אזוי ווי... אויב איז ער פלינק און ער

ר' יצחק: טוט זיין זאך יעצט, וואס איז טייטש א פרומער?

ר' יואל אשר: מדקדק במצות, אקעי, אזוי זאגסטו. מלשון?

ר' יצחק: איך ווייס נישט. דו ווייסט יא וואס מיינט ותיק? וואס שטייט אין תהלים ותיק? ותיק? איך ווייס נישט.

ר' יואל אשר: נישטא אין תהלים א ווארט ותיק, איך געדענק אין דאוועגען איז דא.

ר' יצחק: אין לשון הקודש איז נישטא אזא ווארט.

ר' יואל אשר: אבער מ'ניצט נאר ותיק ווען מ'דארף א ו', ווען א ו' איז זייער שווער צו טרעפן. אדער טשיעט מען און מ'זאגט ויאמר, א ו' השמש, אדער ניצט מען ותיק. יא. א "וועד וותיק" איז א ראיה.

ר' יצחק: קיינער ווייסט נישט וואס עס מיינט,

ר' יואל אשר: די ביידע פון די ווערטער מיינען גארנישט.

די הלכה פון "שמא יוציא לעז על בניו"

[[#3]] אקעי, אקעי, אויב דער מאן, דער יעצטיגער מאן, איז מדקדק במצות, **וגירש מעצמו,** ער איז געגאנגען און ער האט געג'גט זיין ווייב,

ר' יצחק: היות מדרבנן יא.

ר' יואל אשר: היות מדרבנן טאר ער נישט וואוינען מיט דער ווייב, **הרי זה משובח,** האט ער געטוהן א גוטע זאך. **במה דברים אמורים כשלא היו לה בנים,** אויב האט ער נישט קיין קינדער מיט איר. אויב האט ער נישט קיין קינדער מיט איר, ווייל היות אז זי איז אסור מדרבנן, קען ער מחמיר זיין. **אבל אם יש לה בנים,** אויב האט ער קינדער, דעמאלטס דארף ער יא בלייבן מיט איר. דעמאלטס זאגט מען נישט די הלכה אז אויב איז ער א פרומער זאל ער איר גט'ן. **לא יוציא,** זאל ער דוקא נישט ארויסגיין מיט זיין ווייב. פארוואס? **מפני פיסול הגט,** ווייל מיט דעם וועט עס סאונדן, מענטשן גייען אנקוקן ווי מיט דעם פסל'ט ער דעם גט.

ר' יצחק: נישט אנקוקן, נאר **לא יוציא מפני פיסול הגט שמא** – דער גט איז פסול, פסול איז טייטש מדרבנן. יא, יא, **לא יוציא מפני פיסול הגט,**

ר' יואל אשר: ער זאל נישט ארויסגיין ווייל דער גט איז פסול. פארוואס? **שמא יוציא לעז על בניו,** ווייל מיט'ן ארויסגיין גייט עס סאונדן ווי ער זאגט מיט דעם

ר' יצחק: אז זיינע קינדער זענען ממזרים. ס'גייט נישט סאונדן, ס'גייט זיכער זיין,

ר' יואל אשר: איך מיין נישט אנקוקן, מיט דעם גייען עס מענטשן אנקוקן ווי אז דאס איז א פאל וואו דער גט איז געווען פסול.

ר' יצחק: ניין, אין דעם רמב"ם וועלט איז פסול טייטש פסול מדרבנן.

ר' יואל אשר: פסול מיינט נישט... אה, געראטן, געראטן, פסול מדרבנן. ער זאל נישט פאר דעם פראבלעם וואס איז דא אז ס'איז אסור מדרבנן. ס'איז טאקע א גוטע חומרא מדרבנן,

ר' יצחק: א וואוילער פרומער וואס האט מורא צו וואוינען מיט א ווייב וואס איז נישט מגורשת מדרבנן, אבער אויף דיינע קינדער צו מאכן ממזרים איז דאך נישט קיין וועג.

ר' יואל אשר: ס'וועט זיין נאך פרומע מענטשן. א פרומקייט ברענגט קאפי-קעט. דער נעקסטער פרומער וועט שוין זיך נישט

ר' יצחק: משדך זיין מיט זיינע קינדער.

ר' יואל אשר: ער וועט אויך נעמען לחומרא.

ר' יצחק: ס'וועט דאך אויך זיין געראטן אפילו. נישטא אזא חומרא.

ר' יואל אשר: ער קען פרעגן דעם בית דין אדער איך ווייס נישט וואס, ער דארף דאך נישט גט'ן ווייל זיינע... דער מוציא לעז איז קיינמאל נישט...

ר' יצחק: ניין, ס'איז אינטערעסאנט ווייל ס'הייסט אזויפיל פארשטייען די רבנן אז עס פאסט אז יענער, אויב ער איז א ותיק, זאל ער מגרש זיין, אבער נישט אז מ'זאל זיך פירן מיט זיינע קינדער ווי ממזרים. דאס איז שוין זיכער נישט קיין וועג. עפעס אזא, איך ווייס אזוי.

אקעי. אז דאס איז א הלכה פון א גט פסול, יא? וועלן ס'איז נאר פסול מדרבנן. יא. יעצט, וואס געשעט וועלן ס'איז א ספק? ספק איז די ערגסטע, רייט? יא.

הלכה ג': די דינים פון ספק גירושין

ר' יואל אשר: וכל מקום. איבעראל אין דעם ספר וואו ס'איז געשטאנען **הרי זה ספק גירושין: וכל מקום שאמרנו בחיבור זה הרי זה ספק גירושין או שהיא ספק מגורשת,** דעמאלטס איז די הלכה **לא תינשא,** זי טאר נישט חתונה האבן, ווייל ס'איז נישט נאר מדרבנן, ס'איז א ספק דאורייתא. **ואם נישאת,** אויב האט זי חתונה געהאט, איז מען אויך מחמיר מיט דעם ספיקא דאורייתא אז **תצא,** אז זי דארף ארויסגיין פון בעלה. **והולד,** וואס איז דאס קינד?

ספק מגורשת און דאס צוריקנעמען די פרוי

ר' יואל אשר: דעמאלטס איז די הלכה: **"לא תינשא"**, זי טאר נישט חתונה האבן, ווייל ס'איז נישט נאר מדרבנן, ס'איז א ספק דאורייתא. **"ואם נישאת"**, אויב האט זי חתונה געהאט, איז מען אויך מחמיר מיט דער ספיקא דאורייתא אז **"תצא"**, אז זי דארף ארויסגיין פון בעלה. **"והולד"**, וואס איז דאס קינד? דאס קינד איז נעבעך סטאק, און ער וועלן אנגערופן: **"ספק ממזר"**. מ'זאגט נישט אז ער איז א ממזר ודאי, ער איז נאר א ספק דאורייתא, איז ער א ספק ממזר, **"מפני שהיא ספק ערוה".**

און דא איז וואו דער שב שמעתתא הייבט אן זיין שיינעם פלפול'דיגן חיבור, אז אויב וואלט א ספק נאר געווען א דרבנן, יא,

ר' יצחק: כ'וויים נישט. דו ביסט א תלמיד חכם, דו וויסט די אלע זאכן. איך וויים קוים וואס עס שטייט דא אויף די לאטן אין דער שורה. יא. און דאס איז עטליסט די הלכה פון א ספק. א ספק איז בקיצור זייער פשוט. ס'איז נישט נאר דו טארסט נישט לכתחילה

ר' יואל אשר: חתונה האבן אזוי ווי ביי א פסול. מ'קוקט נישט אן אז ס'איז ממש א פופציג פראצענט פסול, עפעס אזוי ווי,

ר' יצחק: לאמיר זאגן. ס'איז דער טייטש ספק, ספק טייטשט מען וויסט נישט. מ'וויסט נישט אויב זי האט חתונה געהאט אדער נישט. בקיצור, זי דארף נאך א גט, אבער פארשור,

ר' יואל אשר: זי קען נישט לעבן וויטער אן דעם.

ר' יצחק: ניין. יעצט קומט עפעס נאך א, איך דארף דא מאכן נאך אן עראו, אין ביין. וויאזוי מען ברענגט צוריק א פרוי וואס איז געווען ספק מגורשת. לאמיר זאגן, ער וויל איר צוריק יעצט, יא?

ר' יואל אשר: יא. זאגט דער רמב"ם: **"ובין שגירש את אשתו בגט פסול, או שהיתה ספק מגורשת"**, ביידע פעלער, וועלן ס'איז אדער נאר א גט פסול מדרבנן אדער ספק, **"ורצה להחזירה"**, ער וויל צוריקנעמען, דער מאן וויל איר צוריקנעמען. איז **"הרי זו מותרת לבעלה"**, מעג דער מאן איר צוריקנעמען, **"ואינו צריך לחדש הנישואין"**, מ'דארף נישט מאכן א נייע שוין, דער רמב"ם רופט עס לחדש הנישואין, אפשר בועל זיין לשם נישואין,

ר' יצחק: לשם... קוק וואס ער זאגט.

שמועס: וואס מיינט "לחדש הנישואין" און צי דארף מען נייע קידושין?

ר' יואל אשר: אבער לחדש הנישואין, אקעי. **"ולברך שבע ברכות"**? לחדש הנישואין מיינט מאכן קידושין? קידושין... פארוואס זאגט ער נישט קידושין?

ר' יצחק: איך וויים נישט. אפשר מיינט ער אויך קידושין. זיכער אויך קידושין, א גט מאכט אויס קידושין, נישט נאר אויס נישואין. איך מיין לכאורה דאס. **"ולברך"**... יא?

ר' יואל אשר: רייט. **"ולברך שבע ברכות ולכתוב כתובה"**, מ'איז נישט מחייב צו טוהן אלע מצוות פון אזוי ווי מען טוט א נייע ווייב, **"עד שתתגרש גירושין גמורין".**

ר' יצחק: וועלן ס'איז נאר א ספק, דעמאלטס דארף מען נישט טוהן די אלע זאכן.

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט, פארוואס איז עס נישט דא דער זעלבער דין ווי ספק? פארוואס צעטיילט מען נישט דא צווישן א דרבנן און א ספק? היות אז ס'איז א ספק גרושה, זאל מען יעצט האבן די מצוה פון קידושין, נישואין און דעם גאנצן סעט. רייט, ער צעטיילט נישט. אדער עט ליסט די קידושין, אפשר וועגן דעם האט ער יא געזאגט נישט די קידושין? וועגן דעם זאגט ער אפשר נאר אויף די נישואין און שבע ברכות וואס איז א דרבנן?

ר' יצחק: נישואין איז דרבנן? נישואין איז... איי דאונט נאו וואס ס'איז.

ר' יואל אשר: חופה,

ר' יצחק: וואטעווער ס'איז. ס'איז א דרבנן? ס'איז נישואין, נישואין איז נישואין. די אנדערע זאכן זענען תקנות, מ'איז מסכים די שבע ברכות.

ר' יואל אשר: אבער זיין מיט א ווייב אן נישואין איז נישטא קיין איסור. דער איסור דערפון איז דרבנן.

ר' יצחק: דער הייליגער מגיד משנה זאגט אז אודאי **"לקדש שנית"** דארף ער נאכאמאל.

ר' יואל אשר: אה, סאו דאס וואס איך זאג, ווייל...

ר' יצחק: אפילו א גט פסול, קודם כל א גט פסול זיכער.

ר' יואל אשר: נישואין, ניין, איך זאג אפילו אויב נישואין איז א דין דאורייתא, איז נישט קיין איסור דאורייתא פון וואוינען מיט א ווייב אן נישואין. בא על ארוסתו בבית חמיו איז אזוי ווי... וואטעווער, באקומט מיין איך מכת מרדות. יא? אזוי האט דער רמב"ם געזאגט. דער איסור דערפון איז א דרבנן. סאו דער רמב"ם כאפט דא אן אז א זאך וואס איז בגדר דרבנן אדער ספק, די זאך, נאכאמאל חתונה האבן וואס איז א דרבנן, האבן די חכמים נישט מחייב געווען. אבער דעם דין דאורייתא דארף מען,

ר' יצחק: קידושין דארף מען טאקע... הרב המגיד איז מסביר א פשוט'ע זאך. אה. די ברכות זענען דאך, דער רמב"ם האט דאך א כלל גדול פון הלכות ברכות אז ספק ברכות להקל, און ממילא דער רמב"ם האלט דאך פון כללי אז דער רמב"ם לא כרב, דער ראב"ד דארף זיין חולק אויף דער הלכה דעמאלטס, אבער דער רמב"ם האלט אז יעדעס מאל מ'טוט א מצוה דאורייתא מיט א ספק פון דרבנן, וואס די רבנן הייסן טוהן ספק, איז דארף מען נישט מאכן קיין ברכה. **"ספק דבריהם לא בעיא ברכה"**. און כתובה האבן מיר דאך געלערנט,

ר' יואל אשר: אז מ'איז אייביג, אפילו וועז ס'וואלט יא געווען א גוטער גט, וואלט מען נישט געדארפט מאכן א כתובה, ווייל מ'קען מאכן על דעת כתובה ראשונה.

ר' יצחק: ניין, ס'איז א חזקה.

ר' יואל אשר: אה, זייער גוט. סאו לחדש הנישואין מיינט בסך הכל, לאמיר זאגן בועל זיין לשם חופה.

ר' יצחק: איך מיין אז ס'מיינט דאס, **"לברך שבע ברכות ולכתוב כתובה"**. ס'איז נישט אן עקסטערע זאך, אזוי מיין איך.

ר' יואל אשר: איך גלייב נישט אז לחדש הנישואין... זיי וואוינען דאך אין א...

ר' יצחק: זיי וואוינען דאך אין איין הויז. אין דעם בין איך נישט מסכים, אז לחדש הנישואין איז א דריטע זאך. לחדש הנישואין דהיינו לברך שבע ברכות ולכתוב כתובה, דאס מיינט דער רמב"ם צו זאגן. און דאס דארף מען נישט, אפילו וועז ס'איז א ספק, אדער אפילו גט פסול. גט פסול טייטשט, מדאורייתא איז זי יא מגורשת. און וואס זאל מען זען? ווייל דרבנן, די זעלבע רבנן וואס האלטן... וואס לאזן אז ער מעג צוריקנעמען, פארוואס? לויט דאך אז ער איז נישט קיין כהן, רייט? אויב ער איז א כהן מעג ער נישט צוריקנעמען, אבער אויב ער איז נישט קיין כהן מעג ער איר צוריקנעמען. פארוואס? ווייל, פארוואס נישט? כ'מיין בעיסיקלי, דער חידוש איז אז ער טוט נישט... אז ער דארף נישט מאכן קיין שבע ברכות. אבער קידושין דארף ער אוודאי מאכן. אזוי זאגט דער מגיד משנה אז ס'איז קלאר אז ער דארף מאכן קידושין. דער רמב"ם זאגט נישט, אביסל פאני, אבער ס'זעט אויס אז ס'איז פשוט אזוי דער חשבון.

ר' יואל אשר: יא.

ר' יצחק: ביי א גט בטל וועט ער נישט דארפן מאכן קיין קידושין אויך נישט.

ר' יואל אשר: ס'איז אינטערעסאנט, ווייל מ'קען הערן אז ספק מגורשת זאל מען מחייב זיין אויך די דיני דרבנן, ווייל זיי האבן דאך געזאגט ספק מגורשת וועלט אזוי ווי גע'פסק'נט, אז מ'פסק'נט לחומרא. און פסק'נט לחומרא מיינט, הולד ספק ממזר. הולד ספק ממזר, מ'פסק'נט לחומרא, און אויף דעם לחומרא האבן די חכמים נישט מוסיף געווען. אקעי,

ר' יצחק: זייער גוט. יא, אזוי. און... זייער גוט. אקעי.

די הלכות פון א פרוי וואס האט חתונה געהאט מיט א גט בטל

ר' יואל אשר: דאס איז די בעיסיק הלכות פון די דריי סארטן גיטין פסולין, נישט גוטע גיטין.

ר' יצחק: און וואס טוט זיך נאכדעם? ווייטער, אז זי האט חתונה געהאט שוין מיט איינעם פון די זאכן, בעיסיקלי, בעיקר ביי דעם בטל,

ר' יואל אשר: רייט? **"כל מי שנישאת בגט בטל"**, א יעדע פרוי וואס איז געגאנגען און זי האט חתונה געהאט מיט אן אנדערן מאן נאכ'ן באקומען א גט בטל, דער רמב"ם האט שוין געזאגט בעיסיקלי, אין קורצן, **"תצא, והולד ממזר"**. דא זאגט ער ווייטער. יעצט גייט ער וויסן וואס טוט זיך וועגן באקומען א נייעם גט פון דעם נייעם מאן.

ר' יצחק: וואס טוט זיך, א נייער חידוש,

ר' יואל אשר: הלכה. זאגט דער רמב"ם, אז **"הרי זו צריכה גט מבעל שני מדבריהם"**. נארמאל, אונז וואלטן אלע געטראכט אז

דער צווייטער מאן איז קיינמאל נישט געווען עכט חתונה געהאט, ווייל דער פריערדיגער גט איז דאך געווען א גט בטל. אונז ווייסן דאך דעם יסוד אז קידושין איז נישט תופס אין אזא פאל. איז נישט געווען מקודשת. סאו פארוואס זאל זי דארפן א גט?

ר' יצחק: זאגט דער רמב"ם **"מדבריהם"**,

ר' יואל אשר: דאס איז א דין דרבנן אז זי דארף א גט. **"כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט"**. פאר מענטשן האט דאך עס אויסגעקוקט ווי די פרוי איז א געג'גט'ע פרוי, און איינער האט חתונה מיט איר, און אז זי וועט אוועקגיין אן א גט, וועט מען מיינען, ס'וועט שוואך מאכן דעם איסור אשת איש.

שוין, זאגט דער רמב"ם, **"וצריכה גט מן הראשון להתירה לשאר העם"**. דאס איז דאך פשוט. מבעל שני גייט זי ארויס ווייל זי איז נישט עכט געווען א קידושין, און זי באקומט נאך צו דער זייט א גט מדרבנן, אבער נישט דאס איז איר מתיר. אבער זי איז דאך נאך אלץ אסור צו דעם ערשטן מאן. דארף דער ערשטער מאן איר געבן א גט להתירה לשאר העם.

אסור אויף ביידע מענער אפילו בשוגג

ר' יצחק: איי, זאל דער ערשטער מאן איר צוריקנעמען? דאס קען זי אויך נישט.

ר' יואל אשר: אה, דער ערשטער מאן קען איר נישט צוריקנעמען אויך נישט. **"ונאסרה על שניהם לעולם"**. זי איז געווארן אסור אויף ביידע, סיי אויף איר בעל און סיי אויף דעם בועל, דעם צווייטן מאן, דער וואס האט איר נושא געווען. זאגט דער רמב"ם, **"אף על פי שנבעלה בשגגה"**, אפילו מיט דעם צווייטן מאן מיט וועמען זי האט חתונה געהאט, איז די בעילה געווען בשוגג, ווייל זי האט געמיינט אז זי איז כשר, זי האט געמיינט אז ס'איז א גוטער גט, זי האט געמיינט אז די נייע קידושין איז געווען א גוטע קידושין.

ר' יצחק: יעצט רעדט מען אפילו,

ר' יואל אשר: אפשר דאס איז אן אנדער קעיס. לאו דווקא. פארשטייסט אויף וואס איך זאג מען קען נישט, ניין,

ר' יצחק: ס'קען זיין אז זי ווייסט יא

ר' יואל אשר: אז ס'איז א גט בטל, אבער זי איז נישט געווען שוגג בכלל. ניין, ניין, דער רמב"ם זאגט אין דזשענעראל, באופן כללי רעדט מען פארוואס ווייל ס'איז געווען א גט בטל, און ממילא וועגן דעם האט דער צווייטער מקדש געווען. יא, קען זיין אז זיי זענען שקצים, זיי קענען נישט קיין הלכה.

סאו, דער רמב"ם, אונז האבן דאך שוין געלערנט פריער אין הלכה אז אויב אן אשת איש איז מזנה על בעלה, אויב אן אשת איש ווערט נבעל פון אן אנדערן מאן ווייל זי איז מיט א מאן, אויב האט זי געטוהן אזוי במזיד, ווערט זי אסור מן התורה אויף דעם בעל. אבער אויב איז עס געווען בשוגג אדער באונס, איינער האט איר מאנס געווען, אדער איז עס געווען בשוגג, זי האט געמיינט אז זי איז נישט אן אשת איש, אדער זי האט געמיינט אז ס'איז מותר די בעילה, דארט האט מען געזען אז דער עיקר, רייט, דעמאלטס ווערט זי נישט אסור על בעלה.

סאו אויב אזוי איז דאך דא אן ענליכער פאל. דא איז זי נאך אשת איש צו איר ערשטן מאן. זי איז נבעל געווארן, זי האט געהאט אן אנדערן מאן ווייל זי איז געווען אן אשת איש באמת, ווייל זי האט געמיינט זי איז נישט אן אשת איש. אבער דאס איז דאך איר בעילות איז געווען בשוגג, ווייל זי האט געמיינט אז ס'איז געווען א גוטער גט און א גוטע קידושין, איז וואלט זי דאך געדארפט בלייבן מותר אויף דעם מאן.

אבער ס'ווערט אסור, זאגט דער רמב"ם, ס'ווערט אסור מדרבנן אויך **"כדי שלא יאמרו"**. ס'איז דא א גזירה דרבנן, מ'זאל נישט זאגן **"החזיר זה גרושתו אחר שנישאת"**. ס'איז דאך דא א דין אין דער תורה וואס מיר גייען לערנען שפעטער מער ווען, דעם אין דעם נעקסטן פרק, פרק י"ב, כ'מיין וואטעוועך, אדער י"א י"ב. סאו די תורה זאגט, אז אויב איינער האט, גלייך נאך דעם פסוק פון דער עיקר מצות גט, **"וכתב לה ספר כריתות ושלחה מביתו"**, דער נעקסטער פסוק זאגט אזוי: אויב נאכדעם האט זי חתונה געהאט מיט א נייעם מאן, דעמאלטס **"לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה"**, קען איר נישט דער פריערדיגער מאן נעמען, **"אחרי אשר הוטמאה"**, זי איז שוין געווארן טמא צו דעם פריערדיגן מאן.

זאגט דער רמב"ם, דא איז דאך זי נישט געווען קיין גרושה. סאו ווען זי האט בועל געווען אן אנדערן מאן איז דאס נישט געווען אזוי ווי א מחזיר גרושתו משנבעלה, וואס דאס מאכט א דאורייתא. סאו האבן מיר שוין דא צוויי פרויען וואס קענען ווערן אסור מדאורייתא אויף זייער מאן:

1. אדער א פרוי וואס איז אן אשת איש און זי האט געטוהן במזיד,

2. אדער א גרושה וואס האט חתונה געהאט מיט אן אנדערן מאן, נישט בזנות, וואס זי האט געוואוינט מיט א מאן, חתונה געהאט מיט א מאן, באקומען קידושין און געוואוינט מיט א מאן, געהאט נישואין מיט א מאן, ווערט אסור אויף דעם אריידזשינעל מאן.

דא איז דאך נישט געווען די זעלבע זאך, ווייל זי איז דאך נישט געווען אמת'דיג א גרושה.

דער טעם פון "שמא יאמרו" ביי א גט בטל: דער פרסום פון נישואין

ר' יואל אשר: זי האט אליין געמיינט...

ר' יצחק: אז זי איז א גרושה. מענטשן האבן געמיינט בעיקר אז זי איז א נשואה, רייט? דעטס דע פראבלעם.

ר' יואל אשר: אז זי איז א גרושה וואס האט נאכאמאל חתונה געהאט, אז אויב גייט זי יעצט צוריקגיין צו דעם מאן, גייט דער ערשטער מאן...

ר' יצחק: זיין א מחזיר גרושתו. וואס איך זאג דא איז דאך בעיקר אויף די נישואין, ווייל די נישואין איז דאך בעצם בטל, דער פראבלעם איז אז ס'זעט...

ר' יואל אשר: אויס אז זי האט חתונה געהאט.

ר' יצחק: יא, איך בין מסכים אויף דעם.

ר' יואל אשר: ביידע זאכן. ער איז אין די אויגן פון יעדן איינעם. יא.

ר' יצחק: איך זאג דאס וואס זי דארף א גט פון די צוויי, סיי דעם גט פון דעם צווייטן מאן וואס זי דארף, און סיי דער ערשטער איז וועגן ס'זעט אויס ווי קידושין, באלד וועט מען זען אז אלעס רעדט דאך נאר נישואין. בקיצור, ווען זי האט געוואוינט בפראקטיש מיט דעם צווייטן מאן, דארף מען זיך פירן כאילו זי איז טאקע געווען בהיתר, הגם ס'איז נישט. ממילא איז זי סטאק, פון אלע זייטן איז זי סטאק, און זי קען נישט חתונה האבן נישט מיט דעם ערשטן און נישט מיט דעם צווייטן. און דאס איז אפילו בדיעבד.

שמועס: אשת איש שזנתה במזיד קעגן שוגג, און דער גדר פון "אומר מותר"

איך זאג דאס וואס שטייט דאך אז זי כאפט, דאס וואס שטייט אבער אז בשוגג, איך זאג אז ס'קען זיין א קעיס וואס איז במזיד געווען דאס, אפשר איז עס פשוט דעמאלטס.

ר' יואל אשר: ניין, במזיד דארף זי ווערן אסור מדין אשת איש שזנתה.

ר' יצחק: רעכט. דער רמב"ם זאגט אף על פי אז די מעשה האט זי נישט געוואוסט...

ר' יואל אשר: אויב זי האט יא געוואוסט...

ר' יצחק: אויב זי האט געלעבט איין טאג נאכדעם, לאמיר זאגן אז זי האט געלעבט איין טאג מיט דעם מאן נאכדעם וואס מ'האט איר פארציילט אז ס'איז א גט בטל, פארשטייסט דאך אז דא דארף מען נישט אנקומען צו דער גזירה, סתם וועט זי זיין. איך זאג אז ס'איז דא א קעיס אין דער מעשה וואס איז דאורייתא לכאורה. זאגט ער נאר אז אפילו אז... לכאורה דא זאגט ער אן אינטערעסאנטן חידוש, איך מיין אפשר.

ר' יואל אשר: אויב מ'דארף וויסן די דיטעילס, ווייל ס'קען זיין אז די גאנצע אשת איש שזנתה איז א מין בגידה. אויב ס'איז נישט געווען א בגידה, איך ווייס נישט, דו זאגסט אן אינטערעסאנטע היכי תמצי אז זי האט געוואוינט מיט אים...

ר' יצחק: מ'האט איר געזאגט און...

ר' יואל אשר: זי האט ווייטער ממשיך געווען צו וואוינען מיט אים, קען זיין אז דאס וועט אויך הייסן א בגידה, אבער דאס איז אן אנדער מין זאך, מ'דארף מער אריינטשעקן אין ביאת איסור. נישט יעדע ביאת איסור מאכט איר אסור לבעל אזוי ווי אשת איש שזנתה.

ר' יצחק: ניין, יעדע ביאת איסור פון אשת איש. יעדע ברצון. וואס מיר האבן געלערנט דארט איז אז דער רמב"ם האט דארט געזאגט אז שוגג איז אזוי ווי אונס, און דעמאלטס האט מען זיך געמוטשעט אביסל וואס טייטש שוגג. ס'קען זיין דארט איז געטראפן א נייער סארט שוגג. דארט האבן מיר געזאגט אז עס...

ר' יואל אשר: קען זיין...

ר' יצחק: בעיסיקלי ס'קען זיין זי האט געמיינט אז דאס איז איר מאן. פארקערט ווי יעקב און לאה, מען האט פאלש פונקט. זי האט געמיינט אז עס איז דער מאן. און מ'האט דארט געזען אויך אז אן אומר מותר איז געווען א שאלה צי ס'איז. זי האט געמיינט אז מען מעג, און דו געדענקסט אז ס'איז געווען א תשובת מהרי"ט, וואס ער זאגט אז אומר מותר העלפט נישט, ווייל דער מהרי"ט האט מחדש געווען א דרשה פון **כי מעול ימעל באשה** אז אומר מותר העלפט נישט. זי מיינט אז מען מעג מזנה זיין, איז נישט קיין מותר. דא איז יא, ווייל דא איז א גט. דא האט זי געהאט א גט.

ר' יואל אשר: דא שטימט מען אפילו מיט דעם מהרי"ט.

ר' יצחק: פארשטייסטו? יא, ס'איז זיכער דא אן אומר מותר וואס הייסט שוגג, וואס דאס איז דאך ממש אומר מותר. ס'איז נישט קיין כלל אז אומר מותר העלפט נישט. מען מוז מאכן א חילוק פון אזא אומר מותר מיט אזא אומר מותר. שטימט? יא. אויך דא זעסטו אז די רבנן גייען דא זייער שטארק, יא?

נישואין אלס די גשמיות פון דער רוחניות פון קידושין

ר' יואל אשר: אבער ס'איז אינטערעסאנט, די ביידע "כדי שלא יאמרו"'ס איז זייער פראקטיש, און ס'קוקט אויף וואס די גאס קוקט עס אן. ווייל גט בטל איז אייביג די מעשה אז די גאס קוקט עס אן וויי זי איז א גרושה, און די גאס קוקט עס אן וויי ס'איז געווען גוטע קידושין. און דאס ברענגט די ביידע "כדי שלא יאמרו".

ר' יצחק: די נישואין, די צווייטע נישואין זעט אויס עכט, און ממילא טראכט מען אז זי איז א גרושה. ניין...

ר' יואל אשר: די צווייטע נישואין איז געווען עכט. ס'קען זיין אזוי אז א גט איז געווען אן ענין וואס די דיינים האבן געוואוסט.

ר' יצחק: נישואין איז געווען א זאך וואס מ'האט געמאכט מיט א פרסום. אויך נאר וועגן קידושין איז נישט קיין פראבלעם. די גאנצע זאך איז נישואין. נישואין מיינט אז מ'זעט, ס'איז דאך טייטש נישואין. דער גאנצער חילוק, נישואין איז די גשמיות פון דער רוחניות וואס די קידושין, יא פארשטייסט, אזוי דאס איז טייטש נישואין. יא, אבער לאמיר ערלעדיגן דעם נושא, יא.

בדיעבד אויב ער האט זי צוריקגענומען: "ואם עבר אחד משניהם והחזירה"

ר' יואל אשר: גיין ווייטער. [[#2]] **"ואם עבר אחד משניהם והחזירה"** – נישט געפאלגט די דרבנן...

ר' יצחק: יא?

ר' יואל אשר: נישט געפאלגט דרבנן – **"יוציא"**. דא זאגט מען נישט, דא רעדט מען פאר זיי האבן געהאט קינדער. אויב זיי האבן

געהאט קינדער, מסתמא וועט מען אפשר ניצן די זעלבע פריערדיגע הלכה אז דרבנן זענען אייביג קעירפול אויף שלא להוציא לעז.

ר' יצחק: ס'שטייט נישט דא, וואס נאך דא צו זאגן. כ'ווייס נישט.

הלכה: אשה שבאו לה עדים שמת בעלה ונישאת ואחר כך בא בעלה

ר' יואל אשר: **"וכן הדין באשה שבאו לה עדים שמת בעלה"** – ס'איז דא נאך א פאל, אן ענליכער פאל פון וואוינען מיט אן אנדערן מאן בשוגג, יא? אשה שמת בעלה. ס'קומען עדים זאגן מת בעלה, **"ונישאת"** – איז זי געגאנגען, זי האט חתונה געהאט בעיסד אויף די צוויי עדים. **"ואחר כך בא בעלה"** – דער מאן רוקט זיך אן, און ער איז מער נאמן ווי צוויי עדים.

ר' יצחק: יא? ער איז בריא ברגליו. הדא דכתיב בריא ברגליו.

ר' יואל אשר: ער איז דער מענטש אליין.

ר' יצחק: יא? דאס הייסט בריא ברגליו.

ר' יואל אשר: יעדער איינער וואס איז ארום אים, וועלכע גלייך דאן אנן סהדי, סאו ס'איז שטערקער ווי די צוויי עדים. יא. **"בין שהיה בעלה פיקח בין שהיה חרש"**.

ר' יצחק: דא זעט מען קלאר אז נא, ס'איז נישט קיין ספק. דער הדא היא דכתיב בריא ברגליו. יא.

ר' יואל אשר: אבער וואס טייטש, ווי קומט דא אריין... אה, אפילו אויב דער אריזשינעל איז נאר געווען א קידושין דרבנן. **"בין שנישאת לפיקח בין שנישאת לחרש"**, אדער זי איז די וואן וואס איז א חרש, **"שאין קידושיו קידושין גמורין"**, אזוי ווי מיר האבן שוין געלערנט אז א חרש אדער חרשת קען נישט מאכן קנינים. יא. אבער איז די הלכה: **"תצא משניהם"**. דארף זי ארויסגיין פון ביידע, פון דעם פריערדיגן מאן און פון דעם מאן וואס מ'האט געמיינט אז זי איז מת בעלה. **"וצריכה גט משניהם ונאסרה על שניהם עולמית"** – אויף ביידע געווארן אסור.

ר' יצחק: די זעלבע טראגעדיע געשעט, ס'איז זייער סעד, בעסער מ'זאל נישט טוהן.

ר' יואל אשר: אויך פאר די זעלבע "כדי שלא יאמרו", יא? יא.

שמועס: דער טעם פון "שמא יאמרו" קעגן א קנס ("אשה דייקא ומינסבא")

[[#3]] כ'מיין ביי דעם פאל קומט נאך צו עפעס אזא אינטערעסאנטע, אז דאס אליין גיט איר... אקעי, ניין, דער ענין נאמנות. אקעי, ווארט.

ר' יצחק: אז וואס עס גיט איר?

ר' יואל אשר: מ'איז נישט נוגע, אבער דארט שטייט מ'טראכט איבער צוויי, פארוואס באקומט א פרוי נאמנות.

ר' יצחק: ס'הייסט, יא, אבער דאס איז אן אנדער שאלה, ווייל דארט איז דאך דא דער חידוש אז מ'זאגט אז זי איז נאמן לומר מת בעלי, אדער וואטעוועך, און ס'איז דא אלע מיני קולות וואס מ'איז מקיל. פארוואס? ווייל **אשה דייקא ומינסבא**, וויבאלד ס'איז דא אזא שארפע סענקשאן קעגן איר. זייער גוט, וועגן דעם האט עס יא צו טוהן מיט וואס דו זאגסט. ווייל דאס שטימט לכאורה מיט וואס מיר האבן יעצט געלערנט. פריער האט דער רמב"ם געזאגט אז דער ריזען פארוואס די אלע תצא מזה ומזה איז וועגן דעם שלא יאמרו. ס'איז דא אבער אן אנדער ריזען, דא נאך א טעם.

ר' יואל אשר: דער עיקר דא איז דער טעם שלא יאמרו. די דרבנן דארט איז מחמת דעם וואס דער רמב"ם האט געזאגט. דאס איז דער רמב"ם.

ר' יצחק: דאס האט דער רמב"ם געזאגט. אבער אין אנדערע פלעצער, דער לחם משנה ברענגט אין פריערדיגן קעיס אנדערע ראשונים, און אזוי איז משמע, זיכער ביי דעם נושא פון מת בעלה, איז משמע אז ס'איז מער א קנס. די פרוי, א מענטש פאר זי האט חתונה דארף זי מאכן זייער שטארק זיכער אז דער גט איז כשר, אדער מאכן זיכער אז מת בעלה. אויב נישט, הגם מ'קען זאגן בעצם נעבעך זי האט נישט געדארפט וויסן, וואס ווייסט זי? ס'הייסט זי האט יא געדארפט וויסן. סאו, און ער ברענגט דא אז דער רמב"ם אליין אין זיין פירוש המשנה האט דאך געזאגט אז ס'איז א קנס.

סאו ס'קען זיין אז ס'איז ביידע, אז ס'איז דא נאך א טעם דא. אז דאס וואס דו דערמאנסט פון די נאמנות ליגט נאך א טעם, פארוואס? ס'איז דאך זייער א שארפע סענקשאן, דאס וואס מ'זאגט אז זי ווערט ממש סטאק, און דאס איז צרות פון אלע זייטן, און ס'איז דאך א טראגעדיע, זי האט דאך נישט געוואוסט. דער תירוץ איז אז דאס וואס די הלכה שטייט איז כדי זי זאל יא וויסן.

ר' יואל אשר: פאר דער גרעיטער גוד פון די פרויען.

ר' יצחק: יא, דו קענסט אויך קוקן בעקווארדס, אז דאס וואס מ'האט געמאכט אזוי שארף די הלכה, דאס מאכט אז מ'זאל קענען אננעמען, אז זי זאל מאכן זיכער אז...

ר' יואל אשר: רייט, רייט. און דו קוקסט עס מער אן אזוי ווי ס'איז דאך דא **שקדו חכמים על תקנת עגונות**...

ר' יצחק: יא, יא, ס'שטייט דארט אויך אזא סארט זאך, אבער כ'זאג נאר אז דאס איז לכאורה נאך א ריזען. דער רמב"ם האט עס נישט געזאגט, סאו קען זיין אז דער רמב"ם האלט נישט פון דעם טעם, איך ווייס נישט.

דער חידוש ביי "נישאת לחרש"

ר' יואל אשר: אבער דער גרויסער חידוש דא איז, אז אפילו ווען דער צווייטער מאן איז געווען א חרש...

ר' יצחק: וואס איז נאר א קידושין דרבנן...

ר' יואל אשר: איז תצא מבעלה הראשון. פארוואס זאל מען נישט זאגן? ניין, דא.

ר' יצחק: אה, בין שהיה בעלה... סאו...

ר' יואל אשר: "בין שנישאת לחרש" מיינט דער צווייטער מאן, יא?

ר' יצחק: דער ערשטער איז ביידע, "בין שהיה בעלה, בין שנישאת". רייט, בין שנישאת.

ר' יואל אשר: יא. סאו, וועז דער ערשטער מאן איז מדאורייתא, ער לעבט, יא? אהה. דער חרש איז דאך נישט געווען קיין קידושין, יא?

ר' יצחק: א חרש קען נישט מקדש זיין.

ר' יואל אשר: ס'איז דאך נאר א נישואין דרבנן. ס'טייטש, קיין ביאת איסור איז נישט געווען.

ר' יצחק: ס'הייסט נישט אזוי ווי זנתה תחת בעלה, ווייל ס'איז דאך געווען בשוגג.

ר' יואל אשר: אהה. כ'ווייס, יא, אקעי.

ר' יצחק: נו?

ר' יואל אשר: ווייל וועז די רבנן האבן מתקן געווען א קידושין ביי א חרש האבן זיי עס געגעבן א צורה פון א געהעריגע קידושין, ממילא אפשר ווערט וועגן דעם...

ר' יצחק: א שמא יאמרו אויכעט. לכאורה.

ר' יואל אשר: כ'מיין צו זאגן, ס'ווערט שוין אויך דער שמא יאמרו, ווייל... כ'מיין אזוי. יא.

ר' יצחק: אקעי. נישט ריכטיג? ביסט נישט מסכים?

ר' יואל אשר: יא, ס'איז אינטערעסאנט.

ר' יצחק: יא. וואס ווילסטו טוהן? מ'זאל מאכן אויף יעדער זאך לעוועלס? שוין, די גאנצע זאך אז ס'איז דא זאכן דרבנן איז שוין געווג. עקזעקטלי. הגם דא איז א גרויסע חומרא, באט יא.

הלכה: נתקדשה האשה ואחר כך בא בעלה (קידושין אן נישואין)

ר' יצחק: יעצט...

ר' יואל אשר: וואס טוט זיך אויב זי האט געהאט א גט פסול אדער בטל...

ר' יצחק: אבער זי האט נאכנישט...

ר' יואל אשר: געווואוינט מיט א מאן, אבער א מאן האט איר געגעבן קידושין? זאגט דער רמב"ם:

ר' יצחק: "הרי שנתקדשה האשה ואחר כך בא בעלה"...

ר' יואל אשר: נאכדעם איז דער מאן אהיימגעקומען, אדער נאכדעם איז מען געוואויר געווארן אז ס'איז געווען א גט בטל.

ר' יצחק: "או נמצא הגט בטל"... מ'דיסקאווערט אז ס'איז בטל.

ר' יואל אשר: איז **"הרי זו מותרת לבעלה"**, איז זי מותר לבעלה. אהה. די קידושין האט גארנישט געמאכט קיין דעמט. ווערי גוד. **"ואינה צריכה גט משני"**, זי דארף אויך נישט קיין גט פון שני, **"שאין קידושין תופסין בעריות"**, קידושין איז נישט תופס, ס'איז נישט געשען קיין חלות קידושין.

ר' יצחק: איי, וואס איז מיט דעם חשש? **"ואין חוששין שמא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט"**...

ר' יואל אשר: אהה. ס'איז נישטא דער חשש. זאגט דער רמב"ם אן אינטערעסאנטן חידוש. פארוואס? ווייל **"כיון שלא נישאת"**, זי האט דאך נאכנישט חתונה געהאט, גייען מענטשן זען: ס'איז טאקע געווען קידושין, אבער זי האט דאך נאכנישט חתונה געהאט, און יעצט זעט מען זי פלוצלינג מיט אן אנדערן מאן, גייען מענטשן זאגן: אה, **"תנאי היה בקידושין"**, אהה. ס'איז געווען א תנאי אין די קידושין, **"ולא נתקיים"**.

ר' יצחק: ווערי גוד.

שמועס: פארוואס קידושין אליין ברענגט נישט קיין "שמא יאמרו"

ר' יואל אשר: ס'איז נישט נתקיים געווארן, ס'האט געבאונסט, און וועגן דעם האט זי געמעגט צוריקגיין צו איר פריערדיגן מאן. אהה. אזוי גייען מענטשן טראכטן. מענטשן גייען טראכטן אז באמת מחזיר גרושתו איז משנישאת, רייט?

ר' יצחק: יא, אבער דאס איז נאך א זאך.

ר' יואל אשר: מחזיר גרושתו משנתקדשה, וואס איז דער דין מחזיר גרושתו מן הקידושין?

ר' יצחק: מיר גייען עס לערנען אין דעם נעקסטן פרק. אבער דאס ווארט דא איז עפעס אנדערש. דאס ווארט דא איז אז אלע "שמא יאמרו"'ס איז נאר ביי זאכן וואס מ'קען זען מיט די פליישיגע אויגן. נישואין איז א זאך וואס מ'זעט מיט די פליישיגע אויגן.

ר' יואל אשר: קידושין איז דאך נישט קיין זאך וואס מ'זעט. איי, מ'זעט יא?

ר' יצחק: יא, נאך א תירוץ אזוי ווי איך האב געזאגט, אבער אזוי טייטש איך אפשר דא אריין: נאך קידושין איז דאך דא א שיינער וועג ארויסצופאלן פון די קידושין. רייט, ס'קען דאך אלעמאל זיין תנאים. אויף נישואין איז נישט שייך קיין תנאים, אזוי זעט דא אויס. נישואין איז נישט שייך צו זאגן אז ס'איז געווען א תנאי בנישואין. ער האט חתונה געהאט, ער האט געמאכט א תנאי?

דער חילוק צווישן קידושין און נישואין לגבי "שמא יאמרו"

ר' יואל אשר: לאמיר זען אין דעם נעקסטן פרק.

ר' יצחק: אבער דאס ווארט דא איז עפעס אנדערש. דאס ווארט דא איז אז אלע "שמא יאמרו" איז נאר וועז ס'איז א זאך וואס מ'קען זען מיט די פליישיגע אויגן. נישואין איז א זאך וואס מ'זעט מיט די פליישיגע אויגן. קידושין איז דאך נישט קיין זאך וואס מ'זעט. איי, מ'זעט יא, אזוי ווי דו האסט געזאגט,

ר' יואל אשר: אבער דא זעט מען נאך קידושין איז דאך דא א שיינער וועג ארויס, רייט?

ר' יצחק: ס'קען דאך אלעמאל זיין תנאים. אויף נישואין איז נישט שייך קיין תנאים, אזוי זעט דא אויס. נישואין איז נישט שייך צו זאגן אז ס'איז געווען א תנאי ביי נישואין. מ'האט חתונה געהאט, איז נישט שייך אז מ'האט געמאכט א תנאי. אבער ביי קידושין קענסטו אלעמאל, מענטשן אלעמאל זאגן, מענטשן נעמען נישט אזוי ערנסט קידושין – דאס איז בעיסיקלי די נקודה. מאכט סענס? ס'איז נישט ערנסט.

דאס הייסט, דאס אז מ'זעט אז א מענטש, אז ס'איז געווען קידושין און נאכדעם איז זי יוצאה בלא גט, דאס איז נישט קיין קשיא פאר מענטשן. אויף דעם איז דא אסאך תירוצים וואס מענטשן קענען זיך פארענטפערן. עפעס אזא סארט זאך.

הלכה ו': די ממונות'דיגע זכותים און דער דין פון די קינדער

[[#2]] אקעי, יעצט, וואס איז די הלכה אין דעם פאל וועגן אלע אנדערע זכותים וואס דער מאן האט?

ר' יואל אשר: יא. **האשה שנישאת** – א פרוי וואס האט חתונה געהאט – **ואחר כך**, ס'טייטשט,

ר' יצחק: יא, אין דעם פאל, נישט די נתארסה, די נשואה, די פריערדיגע, רייט?

ר' יואל אשר: רייט. **האשה שנישאת ואחר כך נמצא הגט בטל** – אדער די צווייטע דוגמא – **בא בעלה אחר ששמעה שמת**, און יעצט פלוצלינג איז זי אן אשת איש וואס איז שוין אויך יעצט באהאפטן מיט א צווייטן מאן. איז וואס טוט זיך וועגן די זכותים, די ממונות'דיגע זכותים, וועלט יעצט די שאלה. מיר האבן שוין געלערנט "תצא מזה ומזה" וכדומה, אבער וואס טוט זיך וועגן דאס געלט?

זאגט דער רמב"ם: **אין הבעל הראשון** – און נישט דער **ולא השני זכאין** – זיי זענען נישט זכאי, זיי האבן נישט דעם זכות – **לא במציאתה, ולא במעשה ידיה, ולא בהפר נדריה.** אזוי ווי מ'האט שוין געלערנט אז א מאן האט די זכותים אין דער פרוי, אז ער איז זוכה אין דער מציאה, אין איר ארבעט, און ער קען מפר זיין אירע נדרים, אבער היות אז זי דארף ארויסגיין פון ביידע – זי איז אסורה אויף ביידע – איז נישטא דער זכות. אזוי ווי מ'האט שוין געלערנט אייביג, וועלן א מענטש האט חתונה געהאט מיט א פרוי וואס איז אסור, איז נישטא קיין תנאי כתובה.

ר' יצחק: אה, וועגן...

ר' יואל אשר: וועגן דעם. ווייל אדרבה, "יוציא".

ר' יצחק: יא, אבער דא רעדט מען פון די תנאי כתובה, פון זיינע זכותים, ביידע. יא, נישט אינגאנצן דעם וועג פון "יוציא". מ'קען אריינגיין אין דיטעילס אויף יעדער זאך.

דער דין פון פירות נכסי מלוג וואס די מענער האבן געגעסן

ר' יואל אשר: [[#3]] אבער **וכל פירות שאכלו שניהם אחר שנישאת** – די פירות וואס זי האט געגעסן וועלן זי האט חתונה געהאט מיט דעם צווייטן מאן, זי האט געמיינט אז זי איז...

ר' יצחק: אכלו שניהם – זיי האבן געגעסן, יא? די מענער.

ר' יואל אשר: מ'רעדט דא נישט... אה,

ר' יצחק: די צוויי מענער האבן געגעסן.

ר' יואל אשר: נכסי מלוג, רייט? איידער וואן אוו זעם האט געגעסן. יא, זי האט נכסי מלוג און דער נייער מאן האט געגעסן דערפון, און יעצט זאגט מען אים: "טייערער, דו האסט קיינמאל נישט געהאט חתונה געהאט." זאגט זי: "לאמיר ארויסנעמען די פירות וואס ער האט געגעסן וועלן זיי האבן כלומר'שט חתונה געהאט, זיי האבן נישט עכט חתונה געהאט." אדער אויף דעם ערשטן מאן: דער ערשטער מאן קומט יעצט אהיים און ער האט שנעל געכאפט פירות.

ר' יצחק: זאגט מען אים,

ר' יואל אשר: "ניין, ניין, ניין, גיב צוריק די פירות." איינמאל זיי האבן דאס,

ר' יצחק: רחמנא איז נישט אריינגעגאנגען אין דעם.

ר' יואל אשר: ס'איז א נושא פון חזקה שוין. יא, חזקה. ביידע האבן נישט דעם כח ארויסצונעמען: **אין מוציאין אותן מידם.**

כתובה, תנאי כתובה און מזונות

[[#4]] **ואין לה כתובה** – זי באקומט אויך נישט. די מענער זענען נישט זוכה, זי איז אויך נישט זוכה. זי באקומט נישט די כתובה. **ולא תנאי מתנאי כתובה** – זי באקומט אויך נישט קיין שום... למשל, אויב ער האט זיך אונטערגענומען...

ר' יצחק: תנאי כתובה מיינט אלע אנדערע...

ר' יואל אשר: אלע אנדערע זכותים, לפדותה וכדומה, די אלע זאכן וואס דער מאן דארף קעיר נעמען פאר איר. **ולא מזונות לא על זה ולא על זה** – קיינער פון זיי דארף נישט צאלן פאר דער ווייב. און **ואם נטלה מזה או מזה** – אויב זי איז געגאנגען און זי האט געגענומען מזונות אדער זי האט געגענומען כתובה פון איינעם פון די מענער...

דיסקוסיע: פארוואס דארף זי צוריקגעבן מזונות בשעת די מענער האלטן די פירות?

ר' יצחק: זי האט באקומען בשעת זיי האבן נאך געמיינט, רייט? אפילו. לכאורה מיינט עס.

ר' יואל אשר: ניין, מזונות קען מען נישט צוריקבעטן פאר מזונות וואס זי האט געגעסן. ניין, פאר עפעס וואס זי האט...

ר' יצחק: אם נטלה מזה או מזה תחזיר. איך ווייס נישט, ס'שטייט דא אז יא.

ר' יואל אשר: תחזיר מיינט נישט אז זי גייט יעצט אויסברעכן איר עסן, נאר אז זי דארף יעצט באצאלן אויף דעם? **תחזיר** מיינט אויב זי האט געכאפט כתובה,

ר' יצחק: מיינט עס מסתמא. [[#5]] אקעי, איך ווייס נישט. דו זאגסט א דבר.

ר' יואל אשר: וואס טראכסטו, אז מ'דארף יעצט מאכן א...

ר' יצחק: א חשבון וויפיל זי האט געגעסן? יא, אוודאי, ווייל ס'איז דאך געווען די גאנצע זאך בטעות. אזוי זעט עס אויס.

ר' יואל אשר: איך ווייס. אפשר גייט ער מן הסתם...

ר' יצחק: ארויף אויף כתובה צו שפארן מזונות. פארוואס עפעס? וואס איז, מזונות איז נישט?

ר' יואל אשר: זי האט געגעסן מזונות, האט זי געגעסן מזונות ווייל מ'האט געמיינט אז מ'האט חתונה געהאט.

ר' יצחק: סאו ס'איז געווען בטעות, און זי האט געגעסן געלט פון יענעם. ס'איז נישט דיין געלט. שוין. וואס איז דער פראבלעם? פארוואס קען עס נישט זיין?

ר' יואל אשר: פארוואס זאל מען נישט אויף דעם אויך מאכן עט ליסט די חזקה?

ר' יצחק: אה, איך ווייס נישט. די חזקה העלפט נישט. מ'דארף וויסן פארוואס די פירות נעמט מען נישט צוריק. איך ווייס נישט פארוואס. איך ווייס נישט פארוואס ער האלט זיך מיט די פירות,

ר' יואל אשר: מ'גיט עס נישט צוריק.

ר' יצחק: יא. די גמרא איז מסביר, די גמרא האט אן הסבר אויף דעם. פארוואס? ס'איז דא עפעס א טעם.

ר' יואל אשר: אויב נאר מזונות? די גמרא זאגט קלאר אויף מזונות?

ר' יצחק: די אלע זאכן שטייט: **אין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות, ונטלה מזה ומזה תחזיר**. יא, אזוי שטייט אין דער גמרא.

די גמרא איז מסביר: פארוואס באקומט ער נישט מציאתה און מעשה ידיה? ווייל ס'איז דאך אלץ נאר אז עס זאל נישט זיין קיין איבה, און דא וויל מען יא אז עס זאל זיין איבה. ממילא...

ר' יואל אשר: "תצא ויוציא", אזוי עפעס א לשון.

ר' יצחק: דאס איז לגבי דער כתובה אליין, זי רעכנט פון די מזונות און אנדערע זאכן, און אזוי וויטער. ממילא האט ער נישט מעשה ידיה, און ער האט נישט די אלע זאכן.

אבער פארוואס בלייבט ער מיט די פירות? איז דא עפעס א סברא פארוואס ער בלייבט מיט די פירות וואס ער האט שוין געגעסן: ווייל ער זאגט אז ער האט יא געגעסן כדין. אזוי שטייט אין דער גמרא. איך פארשטיי נישט, נישט ווייל ער איז מוחזק, סתם ווייל ער קען טענה'ן אז ער האט געגעסן כדין. פארוואס? יא, ווייל פארוואס נישט? אויף יעדער זאך זעט דא אויס אז ס'איז נישט פשט אז אלעס ווערט בטל. אויף יעדער זאך דארף מען עפעס א סברא אדער א ריזן פארוואס.

יעצט, טעקניקלי, די גמרא זאגט אזוי: טעקניקלי האט מען געלערנט פירות כנגד פדיונה, און ער גייט דאך זיין פטור פון פדיונה ווייל ער זאגט אז זי האט נישט קיין תנאי כתובה. אויף דעם זאגט די גמרא עפעס א פאני זאך, אז ער קען איר זאגן: "ניין, איך גראדע, איך האלט יא אז איך האב די תנאי כתובה; דאס פארוואס איך בין נישט פודה, דאס איז ווייל דו האסט נישט קיין כתובה." איך כאפ נישט פארוואס, איך פארשטיי נישט וואס ער זאגט, באט איי דאנט אנדערסטענד.

און ער זאגט אז דער ירושלמי זאגט אז דאס רעדט זיך נאר ווען ער האט געגעסן בדין טאקע. דאס הייסט, פאר מ'האט דיסקאוועירט אז דער גט איז געווען בטל, אדער פאר דער ערשטער בעל איז געקומען.

ר' יואל אשר: אה, און "תחזיר" איז וועז זי האט געגומען שלא כדין?

ר' יצחק: ניין, "תחזיר" מזונות איז אלעמאל. ער זאגט אז די פירות וואס דער בעל דארף נישט צוריקגעבן איז נאר ווען ער האט געגעסן כדין די פירות. אזוי זאגט ער. "כדין" דאס הייסט אז ער האט געמיינט בטעות. אבער דאס וואס זי דארף צוריקגעבן, זי פארלירט אסאך מער ווי אים. איך ווייס נישט פארוואס.

"וכל מה", די נעקסטע זאך בלייבט יא אביסל ביי איר.

ר' יואל אשר: ס'זעט אויס אז וועז מ'טוט עס פאר איר טובה קען מען אסאך אריינציפן, ווייסט דאך. וועז מ'טוט פאר זיין אייגענער טובה קען מען געבן א גאנץ גוטן פראסק.

ר' יצחק: עס איז דא למדות אין אלע זאכן, דאס איז...

נכסי צאן ברזל און דער דין פון ממזרות

ר' יואל אשר: וכל מה שבלה או אבד מנכסיה – ענייטינג וואס איז געווארן קאליע פון אירע נכסים, אדער נאבד געווארן פון אירע נכסים – **אפילו מנכסי צאן ברזל**, וואס געווענליך דארף דער מאן דאס משלים זיין; ביי נכסי צאן ברזל איז דאך דער דין אז דער מאן נעמט אחריות, און ער דארף צוריקשטעלן די וועדר וואס איז געווען וועז זי האט חתונה געהאט. אבער דא, **אין מוציאין אותן** – מ'קען נישט מוציא זיין פון דעם מאן די וועדר – **לא מזה ולא מזה**, פון ביידע מענער נישט.

והולד – אויב זי האט א קינד **מן השני**, איז דאס קינד א **ממזר. ואם בא עליה הראשון קודם שיגרש השני** – אויב דער ערשטער מאן, ער ווייסט נישט קיין מעשיות, ער נעמט איר צוריק און ער בא עליה און האט א קינד – **הרי הולד ממזר מדבריהם**. היות אז די קידושין האבן נישט תופס געווען – דעם צווייטנ'ס קידושין, בעצם דער צווייטער איז "יוציא" אלס "שמא יאמרו" מדרבנן; דעם גט דארף ער געבן נאר משום "שמא יאמרו". וויל זיין איסור איז א דרבנן'דיגער איסור,

ר' יצחק: איז דאס קינד א ולד ממזר, אבער נאר א ממזר דרבנן,

ר' יואל אשר: נישט קיין ממזר דאורייתא. יא, וואס טוט מען מיט א ממזר דרבנן? מן הסתם לערנט מען עס ערגעץ אנדערש,

ר' יצחק: אין הלכות איסורי ביאה. יא.

ר' יואל אשר: כ'מיין אז גארנישט. ענייוועיז, א ספק ממזר און א ולד ממזר מעג חתונה האבן מיט א ספק ממזר, דאס איז די שאלה.

ר' יצחק: ולד ממזר... ממזר דרבנן. א ממזר דרבנן מעג חתונה האבן מיט א ספק ממזר, דאס איז דא די שאלה. אקעי. ניין, ער איז א ממזר מדרבנן,

ר' יואל אשר: ער טאר נישט חתונה האבן מיט קיינעם, נאר מיט אן אנדער ממזר מדרבנן. אדער מיט א קראי. ניין, מיט א קראי טאר...

ר' יצחק: ער אויך נישט חתונה האבן סתם אזוי. ס'איז נישט קיין חסידישער איד.

הלכה ז': אויב זי האט געגומען כתובה און מזונות איידער דער אמת איז באוואוסט געווארן

הלכה ז'. אקעי, וואס איז טאמער ס'איז אזוי:

ר' יואל אשר: גירשה השני ונטלה ממנו כתובה – טייטש, נאך פאר דער ערשטער מאן איז אהיימגעקומען, אדער נאך פאר ס'איז געווארן קלאר אז דער ערשטער גט איז געווען בטל, האט זי שוין געהאט מיט אים א נישואין, חתונה געהאט מיט אים, און זיך גע'גט, און זי האט געגומען די כתובה. **ואחר כך בא בעלה** – נאכדעם קומט צוריק דער ערשטער מאן – **או נמצא הגט בטל**, און ס'שטעלט זיך ארויס אז זי האט קיינמאל נישט געהאט חתונה געהאט צו דעם צווייטן, און ממילא וויל דער צווייטער מאן צוריק זיין כתובה-געלט: **אין מוציאין מידה מה שנטלה** – מ'נעמט נישט צוריק ארויס פון איר. פארוואס? **לא מן המזונות ולא מן הכתובה**, טאמער האט זי שוין גע'גט. פאטשקעניש, איך ווייס נישט.

אויפקלערונג פון הלכה ו' אויפ'ן סמך פון הלכה ז'

ר' יצחק: אויף איין לעוועל מאכט עס סענס,

ר' יואל אשר: אז ס'סאונדט ווי עס מאכט סענס, אבער וואס איז די לומד'ישע סיבה?

ר' יצחק: איי דאנט נאו.

ר' יואל אשר: דאס שטימט, זייער גוט! דאס שטימט, פארקערט!

ר' יצחק: ס'זעט אויס אז ס'איז אסאך מער געמישט, אז איך האב געזאגט ראנג. ס'הייסט אז דאס וואס מ'נעמט צוריק מזונות, איז אויך נאר די מזונות וואס זי האט געגומען נאכדעם,

ר' יואל אשר: שפעטער! אה, מ'האט אלעס געגומען באיסור! ווען זי איז געווארן געווארן אז זי האט נישט אן אמת'דיגע חתונה געהאט, יא, האט זי געכאפט. אה, יעצט שטימט אלעס זייער גוט.

ר' יצחק: און ממילא דאס וואס...

ר' יואל אשר: "תחזיר" איז געווען ווען זי האט געגומען באיסור. אזוי ווי אייביג, א גנב דארף צוריקגעבן וואס ער האט גע'גנב'עט.

ר' יצחק: לכאורה, כל שכן א גנב. וואלט זי געגומען בהיתר,

ר' יואל אשר: האט מען געגומען בהיתר.

ר' יצחק: אבער יא, ס'איז קיינמאל נישט געווען בהיתר.

ר' יואל אשר: "בהיתר" מיינט אז ס'איז בטעות. ווען זי האט געגומען...

ר' יצחק: שלא ביושר, איז "תחזיר".

ר' יואל אשר: אבער דא, ווען זי האט געגומען די כתובה נאך דעם גט, האט זי דאך באמת געמיינט אז איר ערשטער מאן...

ר' יצחק: ניין, קענסט עס רופן בטעות.

ר' יואל אשר: לא מן המזונות ולא מן הכתובה. מ'קען מאכן א קליינע הפסקה.

הלכה ח': יבום אויפ'ן סמך פון א טעות'דיגער שמועה אז דער ברודער איז געשטארבן

ר' יצחק: יא. [[#6]] יא. הלכה ח', מ'לערנט אז די זעלבע זאך איז אין אן אנדער מעשה.

ר' יואל אשר: יא. מיר לערנען אזוי: **וכן הדין** – איינעמ'ס ברודער – **וכן הדין באחיו שקידש אשה והלך ושמע בו שמת ויבם אשתו.** ס'איז געווען א מענטש וואס איז אוועקגעפארן; א מענטש האט מקדש געווען א פרוי דא און איז נעלם געווארן, און אמאל האט מען געהערט אז ער איז געשטארבן. איז געקומען דער ברודער און ער האט געטוהן דאס וואס מען דארף טוהן אין אזא פאל, ער האט מייבם געווען די ווייב. **ואחר כך בא** – נאכדעם קומט אהיים דער מאן. איז זי יעצט אן אשת איש, און אויך האט ער חתונה געהאט מיט איר אלס אשת אח.

ר' יצחק: אנטשולדיגט.

ר' יואל אשר: ער האט חתונה געהאט מיט אן אשת אחיו, יא, ער האט חתונה געהאט מיט אן אשת אחיו שלא כדין. איז **תצא מזה ומזה,**

ר' יצחק: דארף זי אוועקגיין פון זיי ביידע.

ר' יואל אשר: ארויסגיין פון ביידע, **וצריכה גט מזה ומזה וכל הדרכים...**

דינים פון אשת אחיו, אחות אשתו און שאר עריות

ר' יואל אשר: ער האט חתונה געהאט מיט **אשת אחיו** שלא כדין, איז **תצא מזה ומזה,** דארף זי ארויסגיין פון ביידע, **וצריכה גט מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה,** די אלע זאכן וואס מ'האט געלערנט פריער אין א געווענליכן פאל איז אויך נוגע דא. נישט קיין חילוק, ס'איז צוגעקומען מער איסור, אבער ס'איז נישט אוועקגעגאנגען וויניגער, סאו די אלע חומרות זענען דא דא אויכעט.

וכן אם קידש במדינה אשה, איינער האט מקדש געווען אין אן אנדער פלאץ א פרוי, **והלכה,** זי איז אוועקגעמופט **למדינה אחרת ושמע שמתה,** ער האט געהערט אז זי איז געשטארבן, **ונשא אחותה,** האט ער חתונה געהאט מיט איר שוועסטער. א מענטש טאר נישט חתונה האבן מיט אחות אשתו בחייה, ווי לאנג זי לעבט. אבער ווען דאס ווייב לעבט שוין נישט מעג מען חתונה האבן מיט...

ר' יצחק: דער שוועסטער פונעם ווייב.

ר' יואל אשר: איז פאר דער סיבה האט ער חתונה געהאט מיט איר שוועסטער, ער האט געמיינט אז ס'איז בהיתר. **ואחר כך נודע שלא מתה,** אז דאס געווענדט ווייב איז קיינמאל נישט געשטארבן, און ער וואוינט יעצט מיט אחות אשתו באיסור, **צריכות ממנו שתיהן גט,** דארפן ביידע פון זיי א גט, די פריערדיגע דארף א גט...

ר' יצחק: ווייל ער האט חתונה געהאט מיט איר און מיט דער אויכעט.

ר' יואל אשר: ביידע, ווייל יעצט זענען ביידע אסור אויף אים אלס אחות אשתו. הייסט אז די צווייטע איז נישט אמת'דיג אחות אשתו, ווייל קידושין איז נישט תופס געווען. דא ווערט מסתמא לכאורה דער איסור מדרבנן שלא יאמרו, **וכל הדרכים האלו בהן,** די אלע חומרות וואס זענען געווען ביי דעם פריערדיגן דין אשת איש אויך לגבי לכאורה די ממונות זאכן, די אלע זאכן וואס מ'האט געלערנט...

ר' יצחק: איז **וכל הדרכים האלו בהן. אבל,**

ר' יואל אשר: קוקסטו דא, **אבל אם הלכה אשתו הנשואה**

ר' יצחק: למדינה אחרת ושמע שמתה... דאס הייסט אלץ נאר ווען ס'איז אשה מקודשת, די ביידע הלכות זענען געווען בקידושין.

ר' יואל אשר: אה. די ביידע זענען געווען ווען ס'איז נאר געווען קידושין, אבער וואס טוט זיך אויב ס'איז אויך געווען נישואין? **אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת ושמע שמתה ונשא אחותה ונמצאת אשתו קיימת,** דעמאלטס איז **אין אחותה צריכה ממנו גט,**

ר' יצחק: דארף די שוועסטער, דאס צווייטע...

ר' יואל אשר: ווייב, דארף נישט פון אים א גט, נאר זי דארף ארויסגיין ווייל ס'איז קיינמאל נישט געווען קיין קידושין.

ר' יצחק: יא, זי איז אסור, זי איז אחות אשתו, דאס איז נישט די שאלה, אבער קיין גט דארף זי נישט. פארוואס?

ר' יואל אשר: קיין גט, ווייל קידושין האט קיינמאל נישט תופס געווען.

ר' יצחק: ואשתו מותרת, בלייבט מען צוריק צום אלטן.

ר' יואל אשר: וכן שאר העריות, מ'גייט שוין זען וואס דער רמב"ם גייט זאגן. **וכן שאר העריות שנישאו בחזקת היתר,** אנדערע עריות וואס האבן געמיינט אז ס'איז מותר פאר א סיבה, למשל מ'האט געמיינט אז דער קרוב לעבט שוין נישט, דער קרוב וואס מאכט דעם איסור, וכדומה, **ונמצאו ערוה,** שטעלט זיך ארויס אז ס'איז יא ערוה, **אינן צריכות גט,** ווייל **שאין קידושין תופסין בעריות.**

דער חילוק צווישן אירוסין און נישואין און דער חשש פון "שמא יאמרו"

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם, איז דער רמב"ם מסביר, וואס איז טאקע דער חילוק צווישן די צוויי זאכן? פארוואס ווען ס'איז געווען אזוי ביי אחות אשתו בקידושין איז מען מחמיר די רעגולערע חומרות פון שתיהן צריכות גט, און ווען ס'איז געווען נישואין, וואס לכאורה וואלט מען געדארפט מאכן זאכן הארבער, איז די הלכה שוואכער און אשתו מותרת?

זאגט דער רמב"ם: **ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט?** זאגט דער רמב"ם: **שמא יאמרו,** מענטשן גייען זאגן, **תנאי היה באירוסין וכדת נשא אחותה.** מענטשן גייען מיינען אז ס'איז געווען א תנאי אין די...

ר' יצחק: געדענקסט דאך אז ביי אירוסין האבן מענטשן תירוצים אין זייער קאפ.

ר' יואל אשר: ס'קען זיין ס'איז געווען א תנאי און אזוי ווייטער. ממילא,

ר' יצחק: וויבאלד אז ער איז נאר...

ר' יואל אשר: געווען ארוס צו איר שוועסטער, נאר געווען ביי אירוסין, וועלן מענטשן זאגן אז דער ברודער וואס איז געווען דא לאנג צוריק און אוועקגעגאנגען, און געדענקסט ער האט געהאט געמאכט קידושין? אה, ס'איז געווען א תנאי אין די קידושין, ס'האט זיך ארויסגעשטעלט אז ער האט נישט עכט חתונה געהאט, דער תנאי האט זיך צעבראכן. ממילא האט ער געמעגט חתונה האבן מיט דער שוועסטער, **וכדת נשא אחותה,** און פלוצלינג גייט מען זען אז יענע איז אוועקגעגאנגען אן א גט, און מ'וועט מיינען אשת איש יוצאה בלא גט.

אינטערעסאנט, ווייל פאר'ן חושד זיין יענעם אז ס'איז סתם אן אשת איש יוצאה בלא גט, קענסטו ריוויזיטן דיין סטארי וואס דו האסט אנגעמאכט אין דיין קאפ אז ס'איז תנאי היה באירוסין. אבער מ'קען נישט פארהאלטן מענטשן פאר זייערע חששות.

ר' יצחק: דו קענסט דאך נישט טראכטן פון זייערע ארם-טשעיר זאכן, וויאזוי מענטשן טראכטן. דער פאקט איז מענטשן טראכטן.

ר' יואל אשר: והואיל ויוצאה אחותה בגט אחותה שהיא ארוסתו...

ר' יצחק: און יעצט קומט אויס אז ביידע זענען אסור. איי, פרעגט דער ראב"ד, אקעי, פארוואס די צווייטע דארף א גט פארשטיי איך. פארוואס דארף די ערשטע א גט? פארוואס ווערט די ערשטע אסור?

ר' יואל אשר: אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה כדי שלא יאמרו נשא אחות גרושתו. איינמאל זי גייט ארויס בגט, מיר ווייסן אז ס'איז נישט קיין דאורייתא'דיגער גט, ממילא ווערט זי נישט אמת'דיגע אחות גרושתו, אבער איינמאל ס'איז דא א גט... אינטערעסאנט, די נייע סאלושן ברענגט א נייעם פראבלעם, ווייל דאס איז די סיבה פארוואס ביי אירוסין...

כלל אין די קנסות פון חכמים: "שלא יאמרו" אליין איז נישט נענוג

ר' יצחק: אהה. ממילא מאכט מען. ס'קומט אויס סך הכל פון דער הלכה איז אז די אלע חומרות וואס מיר האבן געלערנט פון גט בטל אדער מישהו מת אשתו איז דוקא ביי די פעלער, און אויך נאך איין

פאל, אחות אשתו אדער אשת אח. ביידע. אשת אח אדער אחות אשה באירוסין. אבער אלע אנדערע עריות האבן נישט די גרויסע חומרות. און נארמאל, אז קידושין, זיי האבן נישט די חומרא תצא פון דער צווייטער, ווייל די קידושין איז נישט תופס געווען, אבער מ'קען יא צוריקגיין געהעריג צו דער ערשטער, ס'איז נישט דא די גאנצע חומרא, ווייל די חומרא איז נאר פאר א ספעציפיק ריזען ביי די אלע קעיסעס.

ר' יואל אשר: ס'מאכט אסאך סענס, ווייל ביי נישואין איז דא מער סיבה צו וועלן סעיוון די מערידזש וכדומה.

ר' יצחק: איך רעד נישט נאר פון לגבי נישואין, איך רעד דאך סתם,

ר' יואל אשר: אפילו דאס... יא יא, איך זאג דאס ספעציפיקלי העלפט עס, ווייל די נישואין ביי א נשואה ווילן מיר סעיוון.

ר' יצחק: אהה. ניין, פארקערט. יא.

ר' יואל אשר: נישט די נשואה, די אריזשינעל.

ר' יצחק: אבער דאס איז נישט דער פוינט. אלע די זאכן האבן נישט די... נאר דער אופן פון אדער דאס בית דין אדער די פרוי האט זיך געכאפט, געוואלט גיין האבן געזאגט מת בעלה, אדער ווייל מ'האט געמיינט אז ס'איז א כשר'ער גט, דעמאלטס איז גרויסע צרות, און נאך איין קעיס פון אחות אשה אדער אשת אח מן האירוסין. אלע אנדערע קעיסעס, גייט מען נארמאל מעיקר הדין.

די ריזען פארוואס איז, לכאורה וואס מיר האבן פריער געלערנט, אז דאס זענען קעיסעס וואס איז געווען א שטארקערער פראבלעם: ס'איז געווען א פסול'ער גט, אדער מ'האט זיך טועה געווען אז יענער איז געשטארבן, דארף מען קנס'ענען, אדער ס'ווערט א גאנצער פראבלעם, שלא יאמרו. מה שאין כן, אבער איך זאג דאך, ביי יעדער ערוה, ווא ס'איז אויך דא שלא יאמרו, זאגט מען נישט די שלא יאמרו. זעט זיך אז די שלא יאמרו איז נישט ענוג. ס'דארף אויך אנקומען מיט דער נושא פון קנס, אז אויף אזא אופן, א מענטש דארף מאכן זיכער נישט חתונה צו האבן מיט איינער וואס דער גט איז נישט געווען גוט, אדער וואס די עדות אויף דער מיתה איז נישט געווען גוט. שטימט? זייער גוט.

א טעות פונעם סופר אדער פונעם פארפאלק מיט'ן גט און שובר

ר' יואל אשר: אקעי. שוין. גייען מיר לערנען נאך פעלער פון וועו דער גט איז נישט געווען קיין גוטער גט, וואס איז דעמאלטס דער דין מיט דעם ווייב. איז אזוי: **כתב הסופר וטעה**, מ'האט געמאכט א טעות אין דעם גט, **ונתן**... ניין, נישט ביים גט, **וטעה**.

ר' יצחק: ער האט געמאכט א טעות, **ונתן**, דאס איז דער טעות.

ר' יואל אשר: ונתן גט לאיש ושובר לאשה.

דיסקוסיע: דעם רמב"ם'ס לשון קעגן דער משנה

ר' יצחק: זאל זיין ער האט רעכטליך געדארפט מאכן אזוי: "וטעה ונתן גט לאשה".

ר' יואל אשר: אז דער סופר, ס'איז נישט עכט א טעות פון דעם סופר. איך מיין צו זאגן, וועו דער סופר איז דער וואס איז מסדר דעם גט כאילו, דאס איז מער דער וואס גיט איבער, יא?

ר' יצחק: ניין, ער שרייבט עס און ער גיט עס פאר יעדן, ס'איז דאך דאס וואס דער סופר טוט.

ר' יואל אשר: אה, מיינסטו מ'איז געקומען צו... אנטשולדיגט, מ'האלט נאך פאר'ן גט.

ר' יצחק: זיי האבן פשוט געהאלטן די ראנג דאקומענטס. ממ-הם. יא. מ'גיט א גט פאר דעם מאן און דעם שובר לאשה, האט ער געמאכט א טעות, ס'איז געווען א טעות. ס'איז בחיים נישט געווען קיין גט. דעם גט באקומט די פרוי און דעם שובר לאיש, האט ער געמאכט א טעות. ס'איז אין אנדערע וועו ערטער,

ר' יואל אשר: ניין, אבער אייביג דעם גט גיט דער סופר פאר דעם מאן, אז דער מאן זאל עס געבן פאר דעם ווייב, ניין? ס'טייטש ער איז געווען א שליח אזוי וי? און אנשטאטס געבן דעם גט פאר דעם ווייב און צוריקברענגען פאר דעם מאן א שובר? ס'טייטש ער איז געווען עפעס אזא שליח דא?

ר' יצחק: אהה, איך ווייס נישט. ס'מאכט נישט קיין סענס, ס'האט געדארפט זיין פארקערט.

ר' יואל אשר: ס'איז א ציווי לסופר אזוי.

ר' יצחק: איך פארשטיי נישט קלאר. דער פוינט איז אז זיי בלייבן מיט די ראנג, מיט די פארקערטע שטרות. ס'איז נישט קלאר די הלכה. **או שטעו הם**, דער רמב"ם זאגט... אה, ער ברענגט פון פירוש המשניות,

ר' יואל אשר: אז וואס זאגט מען נאך, יא? כ'ווייס נישט. אז דער סופר איז געווען אזא שליח הבעל.

ר' יצחק: איז דא א משנה: **נתן גט לאשה**,

ר' יואל אשר: פארמאל דארף דער סופר אייביג געבן דעם גט לאיש,

ר' יצחק: ושובר לאשה. אין דער משנה שטייט פארקערט: **נתן גט לאשה ושובר לאיש**. דאס מאכט סענס, ווייל ער דארף געבן דעם גט לאיש און דעם שובר לאשה, און זיי טוישן זיך איבער בשעת'ן גט. דער רמב"ם שרייבט דאך פונקט פארקערט!

ר' יואל אשר: מ'רעדט דא פון אזא סופר וואס וועו ער האט געזאגט "כתבו ותנו", און יעצט איז דא דער סופר וואס איז מסדר די זאך. און נארמאל וועו ער פירט אלעס אויס ווי ס'דארף צו זיין, וואלט ער געדארפט ברענגען פאר דעם איש א שובר, יא, כ'האב אויסגעפירט דיין זאך, און איבערגעבן פאר דער פרוי אלס שליח דעם גט, און ער האט זיך טועה געווען. סאו, ס'איז נישט געווען קיין אמת'דיגע נתינת הגט. בקיצור, א מעשה שהיה.

דער חילוק צווישן "לא נישאת" און "נישאת"

ר' יואל אשר: או שטעו הם, דער בעל און די אשה האבן זיך טועה געווען, **ונטל הבעל הגט**, אנשטאטס וואס דער בעל זאל אויפפיקן פון דעם שליח די רעסיט, און מאכן זיכער אז די פרוי

האט באקומען דעם גט, איז געווען פארקערט: **נטל הבעל הגט ונטלה היא השובר וכמדומה להן שנתגרשה**, ביידע מיינען אז זי איז נתגרש, אז ס'איז געווען א גוטער גט. **ולאחר זמן**, א שטיק צייט, דער מאן טשעקט זיינע דאקומענטס אדער דאס, **והרי הגט יוצא מתחת ידי האיש**, ער האט דעם גט. ווי האט ער דעם גט? ווי קומט דער גט ביי מיר? אוי, די פרוי איז נישט געווארן גע'גט.

איז **אם לא נישאת**, אויב האט זי קיינמאל נישט חתונה געהאט, **הרי זו אינה מגורשת**, זאגן מיר אז די הלכה איז אזוי ווי דער מציאות זאגט אונז, אז ס'איז נישט געווען קיין גוטער גט. **ונתגלה הדבר שעדיין לא נתגרשה**, דעמאלטס וואס זאל מען טוהן? **ויתן לה הגט בפנינו**, זאל מען יעצט שנעל פיקסן און איבערגעבן דעם גט. דער שטר איז דאך נאך דא אפילו. **ותהיה מגורשת משעת נתינתו**, פון וועו איז זי מגורשת? פון יעצט.

ואם נישאת, אבער אויב האט זי שוין חתונה געהאט **ואחר כך הוציא הבעל את הגט ואמר עדיין לא נתגרשה שהרי הגט בידי ולא הגיע לידה אין שומעין לו לאסרה על בעלה.**

ר' יצחק: זייער גוט.

ר' יואל אשר: דעמאלטס האט ער געזאגט, דיפאלט טראסט מען נישט דעם מאן, אפילו ער איז דער יוצא מתחת ידו, **אלא הרי זו בחזקת גרושה.** ס'איז געווען כמדומה להן, יעדער האט זיך אנגעקוקט ווי גרושים. **הרי זו בחזקת גרושה**, איי דער בעל ברענגט א צעטל? **ונפל הגט מידה ומצאו זה והרי בא לאסרה על בעלה השני.**

דער פאראדאקס אין דעם רמב"ם'ס ניסוח: מציאות קעגן נאמנות

ר' יואל אשר: ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל דער רמב"ם האט וועו געדארפט מאכן אן אנדער העדינג, ווייל אין דער העדינג האט ער אונז פארציילט דעם סיקרעט אז ס'איז יא געווען א ראנג גט.

ר' יצחק: ס'איז זייער אינטערעסאנט.

ר' יואל אשר: אין שומעין לו לאסרה על בעלה. ס'איז זייער אינטערעסאנט. מ'גלייבט אים נישט. ס'איז לעפץ אזוי, א גוטער דזשאוק. מ'גלייבט אים נישט, טא דארף ער איבערטוישן דאס קעפל. און יעצט ווייסן אז חכמים זאגן אז מיר דארפן גלייבן די סטארי, די אשה האט געהאט א גט,

ר' יצחק: און דער מאן האט געטראפן. העלאו, דאס איז געווען די מעשה, נאר די הלכה איז אז מ'גלייבט אים נישט. ניין, ס'איז זייער אינטערעסאנט. דער רמב"ם איז נישט אין יענער קעיס, דער רמב"ם מעג וויסן די ריעליטי. נאר די צוויי ווערטער זענען געטווישט.

ר' יואל אשר: אזוי ווי די אלע שאלות, אויב אליהו הנביא וואלט געקומען און ער האט יא געזען, פון אויבן וואו ער זעט קען ער זען די גאנצע ריעליטי, וואלט געווען אנדערש.

דער חילוק צווישן דעם מציאות און דעם פסק פון בית דין

ר' יצחק: מ'גלייבט אים נישט.

ר' יואל אשר: דא דארף ער איבערטוישן דאס קעפל. ווייל יעצט ווייסן מיר, חכמים זאגן אז מיר דארפן גלייבן דעי סטארי, אז די אשה האט געהאט א גט, און דער מאן האט עס געטראפן.

ר' יצחק: העלאו, דאס איז געווען די מעשה? נאר אויף אזוי ווייט אז מ'גלייבט אים נישט. ס'איז נישט דא.

ר' יואל אשר: יא.

ר' יצחק: ס'איז זייער אינטערעסאנט. [[#2]] דער רמב"ם איז נישט אין יענע קעידזש, דער רמב"ם מעג וויסן די ריעליטי. נאר די צוויי מענטשן.

ר' יואל אשר: אזוי ווי די אלע שאלות, אויב אליהו הנביא וואלט געקומען און ער האט יא געזען, פון אויבן וואס ער זעט קען ער זען די גאנצע ריעליטי, וואלט געווען אנדערש?

ר' יצחק: די הלכה, מ'דארף עס זאגן אזוי: אז א מאן וואס קומט נאך א חתונה...

ר' יואל אשר: ס'קומען אין פראנט צו בית דין, קומען א מאן מיט א פרוי, דער מאן זאגט ווי איז דא געווען די סטארי, זעסט דאך אז ס'קומט אין מיינע הענט. זאגט זי, ניין ס'איז ארויסגעפאלן פון מיינע הענט און ער וויל סתם אסר'ן אויף מיין צווייטן בעל.

ר' יצחק: וועו ס'איז פאר דעם גט איז מען חושש, און וועו ס'איז נאכדעם איז נישט. דאס איז רילי האו...

די סברא פארוואס מ'גלייבט נישט דעם מאן (חזקת שונא)

ר' יואל אשר: אבער ס'קומט דא זייער גוט אריין, ס'איז זייער אינטערעסאנט. דעי הלכה איז אן אנדער מין הלכה, ס'איז א הלכה פון נאמנות פון א בעל צו זאגן "דיין גט איז א פסול'ער גט". נאר ווייל מיר האבן געלערנט אז ס'איז דא א הלכה פון תצא מזה ומזה, ממילא איז דאך אז ס'איז יעצט דא א גוטע געלעגנהייט ווי דער בעל הראשון קען יעצט קאליע מאכן פאר א בעל השני. דער בעל הראשון איז דאך עניוועי נישט אינטערעסירט אין איר, ער האט געטרייט צו געבן א גט, און ער איז נעבעך א שלימזל, ס'איז אים נישט געלונגען. וואס וויל ער יא יעצט טון? ער וויל אפטון דעם צווייטן.

מיר האבן דאך שוין געלערנט פון דעי אשה שונאה, א חזקת שונאה, דאס איז א חזקת שונאה. ווייל מיר האבן געלערנט תצא מזה ומזה, זאגט דער רמב"ם, איז דא א חזקה אז דער מאן איז א שונא. וועו ער קומט מיט אזא סטארי, אזוי ווי איך האב געזאגט, ס'איז זייער אינטערעסאנט, **אם לא נישאת** גלייבט מען אים, גלייבט מען אים אויף געגוג. פארוואס גלייבט מען אים? [[#3]] אהה. ווייל דעמאלטס גייט דאך זיין רשעות זיך נישט אינגעבן אויך נישט, יא? יא. כאפסט קעניג? **אם לא נישאת**, גייט ער דאך גארנישט אויפטון מיט זיין רשעות.

ר' יצחק: כ'הער, אקעי, קענסטו זאגן אז בעצם...

ר' יואל אשר: דארף ער נישט געבן א גט אויך נישט אין אזא פאל, ווייל דעמאלטס איז נישט דא קיין ריזן צו זיין א רשע. יא. יא, אויב ווייסן מיר אז דער בעל לערנט איז דאך אויך דא דער פראבלעם,

ר' יצחק: אז אויב דער מאן לערנט...

ר' יואל אשר: אהה. איז דאך עס א פראבלעם, יא?

ר' יצחק: יא, איך הער. ס'איז דא, כ'ווייס נישט אויב דאס איז די ריזענינג. דו זאגסט א סברא, נישט א סברא אזוי ווי א געווייסע מענטשליכע...

ר' יואל אשר: מ'דארף קוקן יעצט אין דער גמרא, איך געדענק נישט וויאזוי ס'שטייט אין די משניות, אבער דאס איז דאס ווארט.

ר' יצחק: ער האט קיין רעכט צו אסר'ן, דאס איז דאס ווארט. ער האט א רעכט צו אסר'ן אויף זיך אליינס נישט אויף יענעם, כאילו פארשטייסטו אזוי, צו מאכן אז דו דארפסט אליינס געבן א פראבלעם. יא. אקעי, לאמיר לערנען עס ווייטער. [[#4]] ווארט, ווארט.

וועז האט א מאן בכלל א כח מערער צו זיין אויף א גט?

ר' יואל אשר: דער רמב"ם האט אונז נאכנישט געזאגט, וואס טוט זיך וועז דער מאן ברענגט א פסול אויפ'ן גט, נאכדעם וואס זי האט נאכאמאל חתונה געהאט? ער ברענגט די מעשה פונעם שובר. אבער וואס טוט זיך וועז ער ווייזט א גראבן פסול?

ר' יצחק: ער ווייזט אז א נאמען איז געשריבן ראנג. לאמיר דא פארשטיין,

ר' יואל אשר: לאמיר דא פארשטיין קלארער.

ר' יצחק: וואס וועט דעמאלטס זיין דער דין? איי דאנט נאו, ס'איז נישטא אזעלכע הלכות, ס'איז נישטא קיין נאמען געשריבן ראנג, איך ווייס נישט אז מ'קען גרייכן אז ס'איז דא אזא פראבלעם. ס'איז נישטא קיין וועג.

ר' יואל אשר: ס'איז דאך גענוג, דער רמב"ם האט דאך אויסגערעכנט אין אנפאנג. לאמיר זאגן ער וועט זאגן ער האט געמאכט א מודעה, מ'האט נישט געמאכט א מסירת מודעה בשעת, ס'איז נאך דא וועגן אז ער קען פסל'ען. וועז גלייבט מען אים יא און וועז נישט? מיר האבן שוין געהאט עפעס.

ר' יצחק: ניין? ס'שטייט נישט אז דער מאן האט א רעכט, פארוואס דער מאן? ענייוואן, עני איד קען זאגן אויב ס'איז דא א פראבלעם, ס'איז דא אנדערע נושאים. אבער דער רמב"ם האט נישט געהאט קיין הכרע נאכנישט. אבער וואס מיר רעדן דא איז אן אנדער נושא. איך מיין מ'רעדט פון א גט מעושה, ניין? דא טייטשט ניין, ווארט, ווארט.

וואס מיר רעדן דא איז אפילו, דאס האט ער געטייטשט, אפילו אז ער שטייט מיט'ן גט, דאס איז דאך דאס ווארט, רייט? באופן כללי אויף זיכער, פארוואס זאל ער האבן א רעכט מערער צו זיין אויפ'ן גט? ס'איז נישט קיין הווא אמינא אז א מענטש האט א רעכט מערער צו זיין אויף יענעמ'ס גט. ער שטייט דאך מיט'ן גט, און ממילא איז משמע אז ס'איז געוועז א ווירד מעשה.

ר' יואל אשר: אבער דא ווייזט ער זיך לכאורה אויב ס'איז א ווירד מעשה, ס'איז ארויסגעפאלן פון אירע הענט, און ער האט עס געטראפן.

ר' יצחק: גלייבט מען נישט. ס'איז נישט קיין מעשה, איך ווייס אז ס'איז געווען א גט, ס'איז מוחזק אז ס'איז געווען א גט.

ר' יואל אשר: [[#5]] יא. זייער גוט.

ר' יצחק: יא. אקעי. דאס עד כאן איז, מ'קען גיין ווייטער אדער נישט?

ר' יואל אשר: מ'קען גיין ווייטער, אבער איך טריי זיך צו דערמאנען אז מ'האט יא עפעס געלערנט, אז מ'האט שוין געהאלטן עפעס א פאל וועז דער מאן האט יא אדער נישט רעכט מערער צו זיין אויפ'ן גט נאכ'ן עס געבן.

ר' יצחק: יא, יא, ס'איז אסאך זאכן.

ר' יואל אשר: אבער וואס איז יעצט דער דין?

ר' יצחק: איז וויאזוי, וועז?

ר' יואל אשר: איך ווייס נישט. אייביג איז געווען דער דין. אבער פלעט אויט אז דער מאן האט נישט קיין...

ר' יצחק: זאג מיר נאכאמאל, דו רעדסט פון די בפני נכתב ובפני נחתם, איך פארשטיי נישט. דאס איז דאך די הלכה, אז אויב מען זאגט נישט קען ער מערער זיין, שמא יבוא הבעל ויערער. און טאמער האט מען געזאגט בפני נכתב קען ער נישט מערער זיין, דאס רעדסטו וועגן, רייט? דאס איז דאך די גאנצע הלכה פון מביא גט ממדינת הים, וואס מיר האבן געלערנט אין פרק ח', איך ווייס נישט צי ס'איז איינער פון די פרקים ז' אדער ח', ס'איז איינער פון יענע פרקים, ס'איז דאך די גאנצע הלכה. אבער וואס דא איז, ער האט געשוויגן.

ר' יואל אשר: אקעי.

ר' יצחק: זייער גוט. א פארט דאד, ס'שטייט דארט אז א בעל האט א רעכט מערער צו זיין, א ספעשל רעכט.

ר' יואל אשר: זייער גוט, וואו.

ר' יצחק: דא רעדט מען נישט פון יענעם ערעור וואס ער מאכט. דא רעדט ער,

ר' יואל אשר: ער האט דאך א נייע טענה. [[#6]] יא. שוין.

המוציא את אשתו משום שם רע או משום נדרים

הקדמה צו דער הלכה

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם,

ר' יצחק: סאו מיר לערנען ווייטער, לאמיר פארשטיין, מיר לערנען אלץ ווייטער וואס געשעט נאך דעם גט, בעיסיקלי, סאו לערנען מיר נאך א הלכה וואס געשעט נאך א גט.

ר' יואל אשר: מ'האט שוין געענדיגט דעי נושא פון אויב ס'שטעלט זיך ארויס אז ס'איז געווען א גט בטל, דעי ענין פון תצא מזה ומזה, נאך הלכות וואס זענען נוגע נאך דעם גט.

ר' יצחק: זאגט דער רמב"ם יא, קענסט זאגן נאך מענטשן וואס טארן נישט מחזיר זיין, צוריקנעמען זייער פרוי, אדער נאך וועגן

וואס די פרוי ווערט אסור נאך דעם גט. ס'איז דא אזא סארט...

ר' יואל אשר: אה, דא רעדט מען שוין אז ס'איז יא געווען א גוטער גט.

ר' יצחק: ס'איז יא געווען א גוטער גט. ס'איז פארהאן נאך א הלכה, מ'דארף עס טון אין א געוויסן וועג, אויך וועגן געוויסע חששות פון מחזיר גרושתו וכדומה, באט איך מיין אז דאס איז דער וועג ווי ס'קומט דא אריין.

ר' יואל אשר: דער רמב"ם אין הלכות גירושין האט אונז געזאגט אז אין דעם איז דא שתי מצות לא תעשה. דא איז דער והאיש אשר יעשה בזדון?

ר' יצחק: ניין, ניין, ס'איז נאכנישט. דער נעקסטער פרק ערשט הייבט זיך אן די לאווין.

ר' יואל אשר: הייבט אן געהעריג מיט די לאווין?

ר' יצחק: יא, יא, יא. ניין, ניין, נעקסטער פרק. דא איז נאר משום דאס וואס מ'האט שוין געלערנט איינמאל, משום שלא יאמרו מחזיר גרושתו. מ'עסיומט שוין, מ'ווייסט שוין יענע מצוה. ער זאגט נישט דא עיקר...

ר' יואל אשר: די מוציא שם רע און מחזיר גרושתו משום... ניין.

ר' יצחק: ניין, באלד, באלד גייען מיר לערנען. ניין, ניין.

דער דין פון המוציא משום שם רע או פרוצה בנדרים

ר' יואל אשר: המוציא את אשתו משום שם רע, אזוי ווי מיר האבן שוין געלערנט, אז אויב ס'איז דא א שם רע אויף א פרוי, **או משום שהיא פרוצה בנדרים**, אדער אויב זי האט אסאך נדרים, האבן מיר עס געלערנט שוין אין הלכות כתובות אז דאס איז א סיבה מגרש צו זיין.

ר' יצחק: פרוצה בנדרים מיינט אז זי איז נודרת ואינה מקיימת, וואס מיר האבן געלערנט אז דאס איז איינע פון די עוברת על דת וואס יוצאה בלא כתובה.

ר' יואל אשר: [[#7]] ניין, ניין,

ר' יצחק: ניין, דאס איז א נושא פון מקח טעות, א גאנץ אנדער נושא.

ר' יואל אשר: אומרין לו, זאגט מען פאר דעם מאן, **הודיעה שמפני זה אתה מוציאה.**

ר' יצחק: אהה.

ר' יואל אשר: לאז איר וויסן אז דאס איז די סיבה פארוואס דו ווילסט איר גט'ן, **כדי לייסרה.** אקעי. מוסר איר אז זי זאל וויסן... אקעי.

ר' יצחק: ודע אתה, אז זי זאל וויסן אז דו...

ר' יואל אשר: טוסט עס פאר דעי סיבה. אהה. **ודע שאין אתה מחזיר אותה לעולם**, זאלסט וויסן אז נאך דעם גט וואס איז פאר דעי סיבה, טארסטו נישט נאכאמאל חתונה האבן מיט איר.

דער ענין פון "כדי לייסרה"

ר' יצחק: יא, ס'איז אינטערעסאנט אז דעי לדעת קומט נישט דא אריין. דעי לדעת איז אפשר סתם עפעס אן ענין פון מוסר אז א מענטש זאל וויסן, אבער ס'זעט לכאורה אויס אז דאס איז אזוי ווי פארט פון דעם, אז א מענטש זאל נישט קענען זאגן איך ניץ די עקסקיוז צו גט'ן, אבער איך זאג נישט אויס.

ר' יואל אשר: דארפסט אויסזאגן. אקעי, דער רמב"ם ער גייט שוין מסביר זיין, איך פארשטיי. אקעי, די **לייסרה** האב איך געטראכט אז רש"י זאגט אין אנפאנג דברים אז משה רבינו פאר מ'שטארבט איז די בעסטע צייט צו מוסר'ן, ווייל פארדעם איז נאך זאכן קאמפליקעיטעד. סאו אויך א קאפל, דו האסט דא אויף איר אן ערנסטע טענה, האסט זיך געשעמט איר צו זאגן אין איר פנים אריין: זאלסט וויסן, דו האסט א שם רע, זאלסט וויסן דו ביסט פרוצה בנדרים. ער האט עס איר קיינמאל נישט געזאגט, ווייל מ'איז נישט מקבל. און דו ביסט יא א גוטער מאן? אבער יעצט, מ'גט זיך, איז די ריכטיגע צייט, דארף ער איר מייסר זיין. אז הוכח תוכיח את עמיתך, שיינע זאך, רייט? ער דארף האבן מיט איר א קאנווערסעישן, נישט ווייל צו זיין שלעכט פאר איר. **כדי לייסרה**, אז ער זאל איר מוסר'ן, אז זי זאל וויסן אז מען גט איר וועגן דעם שם רע, אדער פרוצה בנדרים. אפשר יעצט וועסטו תשובה טון.

ר' יצחק: שי היט ראק באטאם. אקעי, איך וויל נאר זאגן, ס'קען זיין דער רמב"ם לייגט אריין דעם **לייסרה**, אבער איך מיין אז די עיקר זאך איז דא, אז צריך להודיעה, אבער די צריך להודיעה איז א הקדמה פאר דער הלכה וואס מיר לערנען דא.

די סיבה פאר דער גזירה: שמא יאמר אילו הייתי יודע

ר' יואל אשר: רייט. אבער די עיקר זאך וואס ער זאגט דא איז אז ער טאר נישט נאכאמאל חתונה האבן מיט איר. לכאורה, פארוואס טאר נישט א מענטש נאכאמאל חתונה האבן מיט זיין געוועזענער ווייב? אויב איז מען שפעטער מתיר, לכאורה מעג ער חתונה האבן מיט איר נאכאמאל. ס'איז נישטא קיין איסור חתונה צו האבן מיט א פרוי וואס

ר' יצחק: האט א שם רע.

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם**, פארוואס טאקע דער מאן וואס גט זיין וויב משום שם רע, טאר נישט חתונה האבן מיט איר שפעטער? זאגט דער רמב"ם: **גזירה**, די גזירה איז אזוי: **שמא תינשא לאחר, ותעשה תשובה**, זי וועט חתונה האבן מיט א צווייטן און זי וועט אנהייבן ביהעיוון, **ותהיה צנועה תחתיו. ויאמר הראשון**, גייט דער ערשטער זאגן: **אילו הייתי יודע שכן הוא, לא הייתי מגרשה.** ווען איך וויים ווען אז מ'קען מאכן מיט איר א מענטש, וואלט איך דאך איר געמאכט פאר א מענטש, איך וואלט איר נישט גע'גט. **ונמצא**, אין זיין קאפ גייט ער

ר' יצחק: זאגן אז ס'איז

ר' יואל אשר: דאך **כמגרש על תנאי**. אקעי. **ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים**, אין אזא פאל וואלט דאך געווען

ר' יצחק: א גט בטל למפרע. ס'קען אבער, ביי דע וועי, ס'קען זיין אז ער טאקע על פי אמת קען האבן אזא טענה, דאס איז דאך דאס ווארט, ער קען על פי אמת האבן אזא טענה.

ר' יואל אשר: ויאמר הראשון מיינט וואס, ער גייט קומען אזוי ווי זאגן פאר בית דין?

ר' יצחק: יא, ער גייט האבן אזא טענה.

ר' יואל אשר: ס'איז דאך דא אזא טענה. ער וועט נישט וועלן חתונה האבן, דער ערשטער גייט זאגן אז ער איז קיינמאל נישט... יא, יא, דער צווייטער איז נישט געווען קיין גוטע חתונה.

ר' יצחק: יא, אלע זאכן וואס געשען. און ס'קומט אויס זיינע קינדער פון דעם צווייטן זענען ממזרים.

ר' יואל אשר: אין אזא פאל וואלט דאך געווען גט בטל למפרע, ער גייט האבן די, ער גייט קענען מאכן די ערוה, יא.

ר' יצחק: יא, קומט אויס אז די נעקסטע איז אין ממזרים. דאס איז דאך דער פראבלעם.

שמועס: וויאזוי קען דער מאן מאכן א תנאי למפרע?

ר' יואל אשר: ס'הייסט, אבער איך וויל פארשטיין, נארמאלערהייט האט נישט א מאן

ר' יצחק: א רעכט צו זאגן

ר' יואל אשר: אז ס'איז געווען א תנאי. א מאן קען נישט קומען נאך א גט זאגן ס'איז געווען א תנאי, האט ער?

ר' יצחק: וואס טייטש? מ'האט דאך געריידט קלאר אין בית דין.

ר' יואל אשר: זי האט נאכאמאל חתונה געהאט. קען ער יעצט קומען זאגן אז ס'איז געווען א גט על תנאי? איך האב עס נישט געהאט, בסוף דיני תנאים איז געשטאנען עפעס וועגן דעם.

ר' יצחק: וועגן וואס? אז וואס?

ר' יואל אשר: אז מ'קען אייביג חושש זיין אז ס'איז געווען א תנאי?

ר' יצחק: איך פארשטיי נישט. וואס הייסט חושש זיין? אז ס'איז דא אזא קלארע זאך אז מ'האט דא

ר' יואל אשר: געזען מ'האט געלערנט אז

ר' יצחק: באמת ביי א שכיב מרע.

ר' יואל אשר: נאכדעם, ס'איז געווען א גט, מ'האט גארנישט געמענשנט קיין תנאים.

ר' יצחק: מ'האט יא געמענשנט. מ'האט דאך איר אפילו מודיע געווען אז **מפני זה אתה מוציאה.** מ'האט דאך געריידט, מ'קומט אין בית דין, פארוואס גיט ער נישט קיין כתובה? ווייל זי איז א שיקסע.

ר' יואל אשר: ניין, דאס איז דאך איין לאנגע זאך, מפני מה אתה מוציאה. כ'פארשטיי.

ר' יצחק: נאכאמאל, מ'רעדט דאך יעצט פון דעם.

ר' יואל אשר: מפני מה אתה מוציאה קומט א קאנווערסעישן צווישן זיי צוויי.

ר' יצחק: ניין, ניין, אוודאי אין בית דין. ער גיט דאך נישט קיין כתובה וועגן דעם. וואט אר יו טאקינג אבאוט? אוודאי. ס'איז א קלארע זאך אז ער איז מגרש וועגן דעם. מיר דארפן צולייגן פאר דעם, כדי ער זאל נישט... ער וואלט געהאט א לעדזשיט טענה, ס'וואלט ממש געווען א לעדזשיט טענה. ממילא זאגט מען אים אז ניין, ס'איז דאך דא א פראבלעם, ממילא זאגט מען אים אז ער זאל וויסן אז ער גייט איר קיינמאל נישט קענען צוריקנעמען. דאס הייסט, ער מאכט נישט קיין תנאי. בקיצור, מ'מאכט עס קלאר אז ער מאכט נישט דעם תנאי. דעמט אלל. ווייל ווען דו טשעינדזשסט דעם מח, ס'מיינט אן אנדער וועג פון זאגן אז דו מאכסט נישט קיין תנאי, דעמט אלל. **לפיכך,**

ר' יואל אשר: יא. **לפיכך אומרין לו גמור בלבך לגרשה,** דו קענסט נישט מאכן אזא האלבע... א גט איז זייער א סיריעס זאך, מ'קען עס נישט ניצן אלס א סטראשע.

ר' יצחק: ניין, ניין, **שאין זו,**

ר' יואל אשר: גמור בלבך לגרשה שאין זו חוזרת לך לעולם. א פשט, ווען ער קומט צו בית דין, זאגט דער בית דין ביים גט'ן,

ר' יצחק: מ'זאגט אים אז ער זאל קיינמאל נישט צוריקנעמען די פרוי.

ר' יואל אשר: מ'זאגט צוויי זאכן, מ'זאגט צו איר.

ר' יצחק: ס'איז אלעס פארט פון דער זעלבער משנה. ס'איז אינטערעסאנט.

ר' יצחק: בקיצור, מ'מאכט עס קלאר אז ער מאכט נישט דעם תנאי, דעמט אלל. **ודע אתה שאין אתה מחזיר,** זי מיינט אן אנדער וועג פון זאגן אז דו מאכסט נישט קיין תנאי, דעמט אלל. **לפיכך,** יא.

ר' יואל אשר: לפיכך אומרין לו גמור בלבך לגרשה, דו קענסט נישט מאכן אזא האלבע... א גט איז זייער א סיריעס זאך, מ'קען עס נישט ניצן אלס א טרעט.

ר' יצחק: ניין ניין, **שאין זו,**

ר' יואל אשר: גמור בלבך לגרשה שאין זו חוזרת לך לעולם. אה, אין אנדערע ווערטער, ער קומט צו בית דין, זאגט דער בית דין ביים גט'ן. ביים גט'ן זאגט דער בית דין,

ר' יצחק: מ'זאגט אים אז ער זאל קיינמאל נישט צוריקנעמען די פרוי.

ר' יואל אשר: מ'זאגט צוויי זאכן, מ'זאגט צו איר,

ר' יצחק: ס'איז אלעס פארט פון דער זעלבער מעשה.

ר' יואל אשר: צו איר זאגט מען כדי לייסרה, און ס'פעלט נישט אויס פאר איר צו זאגן די **אין אתה מחזיר אותה לעולם, ודע אתה** איז ער זאל וויסן, רייט.

ר' יצחק: עקזעקטלי, ממילא אין דער רגע וואס מ'זאגט אים דאס, איז דאך קלאר אז ער האט נישט געמיינט צו מאכן א תנאי אז נאר

על מנת אז אויב זי וועט ווערן בעסער וועט ער איר צוריקנעמען, ווייל ער קען דאך נישט צוריקנעמען ענייוועס. אלא מאי? ס'איז אזוי ווי אן עונש, זי איז נישט געווען וואויל מיט אים, ער גט איר אויף נצח נצחים. און שוין, ממילא איז נישט דא דער פראבלעם מער.

דיסקוסיע: דער גדר פון "ואם עבר והחזיר לא יוציא" און פארוואס מען איז נישט מבטל דעם תנאי

ר' יואל אשר: ממילא פון דער זעלבער סיבה **ואם עבר והחזיר לא יוציא**. אויב ער איז יא, ער איז א חברה מאן יא, ער זאגט די גאנצע זאך איז דאך געווען כדי איך זאל נישט קענען זאגן, איך זאג טאקע נישט.

ר' יצחק: ס'איז דאך פשוט פארוואס נישט? פארוואס יא יוציא? **עבר והחזיר** איז בכלל נישט קיין שום איסור. וועלכן איסור האט ער געטוהן צו מחזיר זיין? ער האט נאר געמאכט א תנאי,

ר' יואל אשר: דעם גאנצן תנאי. מ'האט אים געזאגט דאס **שאין**

ר' יצחק: אתה מחזיר אותה לעולם. איז קענסט זאגן נאכדעם, דער ריזן פארוואס מ'האט געזאגט איז נאר צו זאגן אז די גירושין זאל זיין עכט, אז וועו ער איז מחזיר נישט

ר' יואל אשר: ער זאגט די גירושין איז נישט מערער... וועו ער זאגט **עבר**, וועו מ'זאגט **ואם עבר והחזיר** ער טאר דאס נישט טוהן ווייל מ'האט אים מתרה געווען, מ'האט אים געווארנט.

ר' יצחק: מ'האט געמאכט אזא גזירה. עקזעקטלי, כאילו ער מאכט אזא תנאי. וואס איז דער תנאי פונקטליך? פארוואס איז אן איסור מדרבנן? איך ווייס נישט פונקטליך וואס. אבער דאס שטימט? שטימט וואס איך זאג? ס'איז פשוט. אבער למעשה וועו ער איז מחזיר, אויב **עבר והחזיר** זאגט נישט אז ער דארף נישט קיין נייע קידושין אז די גירושין איז געווען פסול. סתם, ער איז עובר אויף

ר' יואל אשר: דעם כאילו מ'האט אים געווארנט,

ר' יצחק: יא עקזעקטלי. ער איז עובר אויף

ר' יואל אשר: דעם איסור מ'האט אים געווארנט, יא. ער זאגט איך ווייס נישט,

ר' יצחק: יא. ער ווייסט יא, אבער ער פייפט זיך אן. ער זאגט וועלכע עבירה טו איך? אקעי. טוט טאקע נישט קיין עבירה.

ר' יואל אשר: וועלכע עבירה טוט ער? קען מאכן א בעסערן תנאי. **ודע** מ'דארף אים זאגן אז דו האסט נישט קיין שום רעכט צו מערער זיין ס'איז נישט קיין תנאי. אויב דו וועסט וועלן נאכאמאל חתונה האבן מיט איר וועסטו אדער אויב ס'איז נאך סתירה פון א מאן, אדער אויב דער צווייטער מאן גייט איר גט'ן.

ר' יצחק: ס'איז דאך אבער יא דער תנאי,

ר' יואל אשר: רייט? דארף ער מבטל זיין די תנאים, מ'דארף מ'זאל אויסלערנען מבטל זיין תנאים. פארוואס דארף מען אים זאגן אז **אין אתה מחזיר אותה לעולם**? ס'איז נישט קיין אמיתי'גע זאך. חכמים זענען ריעל.

ר' יצחק: וועגן דעם זעט אויס דער וועג, אויב ער איז יא מחזיר מיינט ער האט געטוהן אן עבירה, כאילו אז חכמים לאזן אים נישט. ער איז דאך עובר געווען אויף דעם וואס ער האט געזאגט, אבער... ער איז עובר געווען אויף וואס ער האט געזאגט, ער איז נאר עובר געווען אויף אזא "מוצא שפתיך תשמור", אדער ער איז עובר געווען אויף דער זאך אז **אין אתה מחזיר אותה לעולם**. אבער א פשוט'ע זאך: ס'איז נישטא קיין וועג צו מאכן אן אויס תנאי, ער זאגט דאך ס'איז קלאר אז איך מאך עס וועגן דעם. ממילא זאגט מען אים אז ס'איז נישטא קיין אנדער דיעל. אויב דו האסט א בעסערע סאלושן. מ'קען נישט סתם זאגן...

ר' יואל אשר: ניין, וועגן דעם זעט מיר אויס אז די גאנצע זאך איז אביסל א גרעסערע הלכה פון דעם. אז א מאן קען נישט ניצן שם רע אדער נדרים אלס אזא געים, ער דארף וויסן אז ס'איז זייער סיריעס, אויב גייט ער גט'ן איז...

ר' יצחק: איי דאנט נאו וועיר יו געט דיס ניו הלכה, ס'שטייט דא קלאר דער פראבלעם. דער פראבלעם איז, אז ער וועט זאגן אז ס'וועט אויס גט, און זי וועט מוציא לעז זיין אז זי האט נאכדעם חתונה געהאט, ער וועט זאגן אז ער האט נישט געמיינט קיינמאל צו גט'ן. וודאי איז זי געווארן בעסער, ער האט נאר ג'עג'גט ווייל זי איז געווען שלעכט. ממילא מ'נעמט אים אוועק די אפשען. וואס וועט מען זאגן קלאר עני מ.ס.נ.? ס'קען זיין, אבער דאס איז מיין איך דער בעסטער וועג צו מאכן קלאר, ווייל אויב נישט קען ער דאך ווייטער טענה'ן...

ר' יואל אשר: אזוי ווי מ'האט געלערנט לגבי מודעה אז מ'איז מחייב פאר א

ר' יצחק: גט צו מבטל זיין מודעות, אז... יא, אבער דאס איז נישט קיין מודעה, דאס איז א פאקט. ס'איז דאך א פאקט אז ער איז מוציא משום שם רע, מ'זאגט דאך אפילו, ער זאגט קלאר: "איך בין מוציא משום שם רע". ווייזט זיך אויס אז ס'איז אויס שם רע, האב איך נישט געמיינט מוציא צו זיין. וועגן דעם דער איינציגסטער וועג צו מונע זיין די טענה איז צו מאכן דעם תנאי כאילו אז מ'זאגט אים אז ער קען נישט מוציא זיין קיין...

ר' יואל אשר: ס'איז מער אזוי ווי ענליך צו מקח טעות, נישט אזוי ווי מגרש על תנאי. ס'איז אזוי ווי...

ר' יצחק: דאס איז תנאי, יעדער מקח טעות איז אן אימפלייד תנאי וואס יעדער פארשטייט,

ר' יואל אשר: יא. אה, ס'איז א תנאי וואס מ'האט נישט געדארפט ארויסזאגן כאילו.

המגרש משום אילונית או רואה דם בכל עת תשמיש

ר' יצחק: און די זעלבע זאך, און דאס האבן מיר שוין געלערנט ביי די וועי די הלכה איינמאל. די זעלבע זאך... איז אומדערהערט די זאך.

ר' יואל אשר: איינער דארף נעבעך גט'ן זיין ווייב פאר סיבות, אדער ווייל ס'האט זיך ארויסגעשטעלט אז זי איז אן אילונית, זי

קען נישט האבן קיין קינדער. אדער ווייל ער טאר נישט וואוינען מיט איר ווייל זי איז **רואה דם בכל עת תשמיש**,

ר' יצחק: אויך... יא,

ר' יואל אשר: אזוי ווי מיר גייען לערנען וועגן דעם אין הלכות איסורי ביאה, וועט דער רמב"ם... מ'האט שוין געלערנט איינמאל די הלכה, רייט?

ר' יצחק: אין הלכות ביי כתובות האבן מיר

ר' יואל אשר: געלערנט די ביידע זאכן. אה, יא יא יא. איז **הרי זה לא יחזיר לעולם**, טאר ער אויך נישט חתונה האבן מיט איר נאכאמאל. פארוואס? **שמא תינשא לאחר ותלד האילונית**, ס'וועט זיך ארויסשטעלן ס'וועט זיין א נס, **ותתרפא הנידה, ויאמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי מגרש**, וועט ער וואלט געוואוסט אז מען קען דאס פיקסן, וואלט איך איר נישט מגרש געווען. **ונמצא הגט בטל**, אויב וואלט מען אים געגלייבט, וואלט אויסגעקומען אז א גט בטל, **והבנים ממזרים**. ווייל ער וואלט זיך איינגערעדט אז ס'איז א תנאי, האבן מיר אים געזאגט אז ניין, ער קען נישט,

ר' יצחק: ממילא וועט ער נישט זאגן אזא זאך, ער וועט נישט מאכן אזעלכע תנאים.

דיסקוסיע: צי איז דער חשש מצד אנן סהדי אדער נאר אויב דער מאן טענה'ט עס בפירוש

ר' יואל אשר: ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל ס'זעט אויס וועט מיר וואלטן אנגעקוקט, אז מ'דארף עס אנקוקן אז ס'איז טאקע אזא תנאי, אז אנן סהדי אז אין אזא פאל וואלט ער נישט גע'גט, וואלטן אפשר די חכמים געזאגט אז דער נייער מאן דארף איר געבן א נייע קידושין נאכדעם,

ר' יצחק: נאכדעם וואס ס'שטעלט זיך ארויס דאס,

ר' יואל אשר: און א גט מחומרא. תצא מזה ומזה, אדער עפעס וואלט געדארפט זיין. זעט אויס, נאר אויב ער זאגט עס. אינטערעסאנטע זאך, ס'זעט די גאנצע צייט אויס ווי נאר אויב ער זאגט עס, ממילא איינמאל האט מען געטראפן א וועג ער זאל עס נישט זאגן, וועגן דעם האט מען געמאכט דעם דין **הרי זה לא יחזיר**.

ר' יצחק: ניין, אוודאי זאל ער נאר אויב ער זאגט עס. ער האט נישט געמאכט קיין תנאי, ער האט טאקע נישט געמאכט קיין תנאי. ס'איז א טענה,

ר' יואל אשר: אבער כ'וויל זאגן א פאל וועט ס'איז אנן סהדי, יעדער ווייסט אז א קידושין אין אזא פאל, יא? קידושין, אקעי, ווייטער. **ואם עבר והחזיר, לא יוציא**. ווייטער זייגער, זאגט דער רמב"ם:

ר' יצחק: זעלבע הלכה ווי פריער. יא. שוין.

שליח, עד, חכם והנטען שאסורים לישא את האשה

ר' יצחק: אקעי, יעצט לערנט מען נאך אפאר זאכן וועגן חתונה האבן, דאס הייסט אלס תיקון, מ'קען זאגן אז דער פרק איז הלכות חתונה האבן נאך א גט. אפשר עפעס אזא סארט כותרת וואלט מען געדארפט מאכן. קען מען לערנען נאך מענטשן, נאך אופנים. כאילו, ס'איז נישט הלכות זיווג שני, הלכות התירה. אה! כ'האב געוואלט זאגן אזוי, נאך א גט ווערט זי מותרת לכל אדם, הגבלות בענין התירה לכל אדם,

ר' יואל אשר: עפעס אזוי. אקעי, ווייל מיר האבן שוין פריער געלערנט,

ר' יצחק: אזעלכע הלכות אז היות אז...

ר' יואל אשר: איך ווייס נישט. ניין, איך האב געוואלט זאגן אז היות אז ס'איז תצא מזה ומזה, גלייבט מען נישט געוויסע מענטשן.

ר' יצחק: דאס איז נישט דער זעלבער ענין.

ר' יואל אשר: א שאלה פון אקעי. דער מענטש וואס איז נאמן אויף א מענטש, קען נישט זיין דער וואס האט מיט איר נאכדעם חתונה,

ר' יצחק: יא?

שליח שהביא גט, עד אחד שהעיד שמת בעלה, והחכם שאסר את האשה בנדר

ר' יואל אשר: אקעי, זאגט דער רמב"ם אזוי: **שליח שהביא גט מחוצה לארץ** וואס דארטן איז די הלכה האבן מיר שוין געלערנט אז אין חוץ לארץ דארף מען זאגן "בפני נכתב ובפני נחתם", ווייל דער בית דין קען נישט אזוי גרינג מקיים

ר' יצחק: מאשר זיין א גט.

ר' יואל אשר: אהה. איז דאך ער דער מענטש וואס האט איר מתיר געווען מיט זיינע וועדטער, ער איז דער הויפט נאמן, בעיסד אויף אים ווערט זי מותר לשוק. איז די הלכה: **הרי זה לא ישאנה**, ער טאר נישט חתונה האבן מיט איר יעצט. פארוואס? ווייל **שאנו חוששין שמא עיניו נתן בה ולפיכך העיד לה**. היות אז די חכמים האבן געגעבן פאר אזא שליח אזא גרויסן כח, אז בעיסד אויף זיינע וועדטער ער ווערט אזוי ווי צוויי עדים, בעיסד אויף זיינע וועדטער ווערט זי מותר, איז דאך דא א וועג פאר א מענטש וואס האט זיך פארגלוסט אויף א פרוי, אהה. צי ער ווייסט אויך פאר א געוויסער פרוי וואס דער מאן איז אוועקגעפארן, וועט ער קומען און ער וועט זאגן איך האב זייער א גוטע אידעע, און ער וועט זאגן "בפני נכתב ובפני נחתם". און וועגן דעם האט ער מעיד געווען, וועגן דעם האבן חכמים גע'אסר'ט. איינמאל ער איז גע'אסר'ט, נעמט מען אראפ דעם חשש. רייט. לכאורה דאס איז אויך וואס גיט נאמנות אין דה פירסט פלעיס,

ר' יצחק: ס'ארבעט סירקולער. די זעלבע זאך עד אחד לגבי א מאן.

ר' יואל אשר: וכן עד אחד שהעיד לאשה שמת בעלה, מיר האבן געלערנט אז ס'איז דא א יוניק הלכה אז הגם אייביג אין דבר שבערוה פחות משנים, איז דא געציילטע מאל וועט איין מענטש

האט נאמנות, אזוי ווי דער איין מענטש שליח וואס זאגט בפני נכתב. נאך א פאל איז דא, אז אויב איינער זאגט "מת בעלך", איז דא א היתר פון עגונה, א ספעשעל קולא, אז מ'קען חתונה האבן בעיסד אויף אן עד אחד פאר עגונות. **עד אחד שהעיד לאשה שמת בעלה ונישאת על פיו**, זי איז געגאנגען זי האט חתונה געהאט בעיסד אויף דער עדות, **הרי זה לא ישאנה**, ער טאר נישט חתונה האבן דער זעלבער עד פאר דער זעלבער סיבה, ווייל היות מ'גלייבט אים, אפשר האט ער געזאגט ליגנט.

ר' יצחק: דער אייגענער, סא מ'דארף מאכן זיכער אז ער גייט נישט, וויאזוי מאכט מען זיכער? דורך אים אסר'ן, און איינמאל מ'ווייסט אז ער מיינט ערנסט,

ר' יואל אשר: ס'גיט אים נאמנות. **וכן החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה**. נאך א מעשה.

ר' יצחק: א חכם האט געפסק'נט אז זי האט נודר געווען אז תשמיש אדער וואטעווער,

ר' יואל אשר: און ס'איז טאקע אסור, און ער האט איר געאסר'ט על בעלה, און ער מוז איר גט'ן. רייט. ער איז דער וואס האט געפסק'נט אז מ'דארף זיך גט'ן. **הרי זה לא ישאנה**, ער טאר נישט חתונה האבן מיט דער פרוי וואס ער האט איר ערלעדיגט א גט.

ר' יצחק: ס'איז נישט ערלעדיגט. ער האט איר געפארסט, רייט?

ר' יואל אשר: ער האט איר געפארסט דעם גט, אבער פארוואס? אויכעט. **וכן**, פאר דער זעלבער סיבה.

הנטען על השפחה ונשתחררה או על הנכרית ונתגיירה

ר' יצחק: ניין, ס'איז די זעלבע זאך, **הנטען**. **הנטען על השפחה ונשתחררה**, דאס הייסט, נטען מיינט מען זאגט אויף אים לשון הרע אז ער דרייט זיך מיט איר, אדער **על הנכרית ונתגיירה**. דאס הייסט, וועז זי איז נאך געווען א שפחה וואס ס'איז אסור,

ר' יואל אשר: וועז איינער האט געהאט שייכות מיט א שפחה וואס וועז מ'האט שייכות מיט א שפחה, שפחה איז נישט תופס קיין קידושין, אבער מ'זאגט אז ער האט מיט איר א קשר. און יעצט איז זי געווארן נשתחרר, יעצט וויל ער חתונה האבן מיט איר כדת וכדין. אהה. אדער **על הנכרית**, וואס נאכדעם איז זי געווארן נתגיירה, **הרי זה לא ישאנה**. וואס איז דאס? א רעגולער קנס? אויכעט. ווייל ער האט געהאט צו טוהן מיט איר באיסור? איז עס אזא איסור, איז עס אזא קנס אויף אים?

ר' יצחק: ער זאגט אז מענטשן וועלן זאגן אז זי האט זיך מתגייר געווען ס'איז נישט געווען קיין עכטער שחרור. ביי אים חתונה האבן. יא, ס'איז נישט געווען קיין עכטער אקעי,

ר' יואל אשר: ביי גיור קען איך נאך הערן, אבער שפחה. שפחה דארף זיין לשם שחרור? יא, אוודאי.

ר' יצחק: וואס האט איר משחרר געווען? וואס אברא? ס'איז נישט געמיינט צו משחרר זיין. מ'האט נאר געמיינט אז יענער זאל ח...

ר' יואל אשר: איז אפשר געווען זיין אייגענע שפחה.

ר' יצחק: קען איך גלייבן פארן...

ר' יואל אשר: געווען זיין אייגענע שפחה, גיי ווייס. ניין, ניין. זיין אייגענע שפחה און ער האט איר משחרר געווען, וואס איז דער פראבלעם? יעצט איז זי מותר.

ר' יצחק: ס'איז נישט קיין וועג, איך ווייס נישט.

ר' יואל אשר: ס'איז נישט קיין וועג אזוי צו טוהן. ביי גיור, זאגסטו מיר דא עפעס א חידוש אז היות גיור לשם איש איז עס נישט קיין גוטער גיור, איך ווייס נישט, דא זאגט עס דער רמב"ם?

ר' יצחק: פרעגט שוין די מפרשים די קשיא. נאו פראבלעם.

ר' יואל אשר: ניין, אבער דאס וואס דו האסט געזאגט ביי גיור איז געווען אז דאס...

ר' יצחק: איך האב געזאגט וואס ס'שטייט. אלעס וואס איך זאג ס'שטייט.

ר' יואל אשר: וועך? אבער דער רמב"ם אין הלכות גיור געדענק איך נישט דער רמב"ם זאל זאגן אז... וואס?

ר' יצחק: אוודאי זאגט ער אזוי. ער זאגט אז ס'ארבעט גראדע, די גיירות איז חל, אבער ס'איז נישט קיין וועג. ס'איז נישט קיין וועג אזוי. איינער זאל זיך דרייען מיט א גויה און נאכדעם, אה, זי האט זיך מגייר געווען. דו כאפסט אז ס'איז פישי?

ר' יואל אשר: דאס איז בעיסיקלי סתם א קנס. **הרי זה לא ישאנה**, א קנס, מען לאזט אים נישט.

ר' יצחק: אלע זאכן דא זענען קנסות, כלי ספק... ניין,

ר' יואל אשר: ניין, ס'איז זייער אנדערש. די אנדערע זאכן איז ווייל דאס גאנצע נאמנות פארוואס זי מעג חתונה האבן ליגט אין אים. דא רעדט מען דאך אז **ונשתחררה** און וועך זאגט אז זי איז געווארן באפרייט?

ר' יצחק: אמת, אמת, ס'איז נישט די זעלבע.

ר' יואל אשר: אדער זי זאגט, אדער וואטעווער,

ר' יצחק: זי האט א גט שחרור. בקיצור, ס'איז א קנס אז **לא ישאנה**. אזוי ווי מיר האבן א כלל גדול, אלע זאכן וואס דו ווייסט נישט און איך ווייס נישט, ווייסט קיינער נישט. און די מפרשים מוטשען זיך טאקע אויף דער קשיא. רש"י זאגט אפשר אן אנדער סברא אז ס'איז אזוי ווי דו זאגסט,

דער טעם פונעם איסור ביי א שפחה וגוי/עבד (קנס אדער לעז)

ר' יצחק: דו כאפסט אז די מעשה איז פישי?

ר' יואל אשר: דאס איז בעיסיקלי סתם א קנס, **הרי זה לא ישאנה**. א קנס, מען לאזט אים נישט.

ר' יצחק: אלע זאכן דא זענען קנסות, כלפי עגלה...

ר' יואל אשר: די אנדערע איז זייער אנדערש ווי די אנדערע זאכן איז, ווייל די גאנצע נאמנות פארוואס זי מעג חתונה האבן ליגט אין דיר. דא רעדט מען דאך אז **נשתחררה**, וועך זאגט אז זי איז געווארן באפרייט?

ר' יצחק: אמת, אמת, ס'איז נישט דאס זעלבע.

ר' יואל אשר: אדער זי זאגט אז דער האר האט געשיקט א גט שחרור.

ר' יצחק: בקיצור...

ר' יואל אשר: ס'איז א קנס.

ר' יצחק: לא ישאנה. אזוי ווי מיר האבן א כלל גדול, אלע זאכן וואס דו ווייסט נישט און איך ווייס נישט, ווייסט קיינער נישט, און די מפרשים מוטשען זיך טאקע אויף דער קשיא.

רש"י זאגט אביסל אן אנדער סברא. רש"י זאגט אז ס'איז נישט קיין שיינע, מען וועט זאגן, אפשר וועט מען מאשר זיין דעם קול, מען וועט זאגן: אה, ס'איז טאקע געווען אמת. ער זאגט: ניין, וואס עפעס? איך האב יעצט פונקט חתונה געהאט מיט איר, זי איז יעצט נתגייר געווארן.

בקיצור, קנס איז וואס? איך כאפ אז ס'איז נישט קלאר אויף וואס דער קנס איז.

ר' יואל אשר: פאר דער עבירה וואס ער האט געטוהן אז ער האט געוואוינט מיט א שפחה וואס איז אסור, יא?

ר' יצחק: דער עולם האט דאך אויסגערעכנט אז... יא, איך הער, דערפאר וואס? ס'איז נישט קלאר, ס'איז נישט קלאר.

ר' יואל אשר: יא, יעצט גייסטו נאך ווערן א נבל ברשות התורה, א שיינע האסטו נאך באקומען... ביז יעצט האסטו געהאט א דארק סיקרעט, און דו ביסט געווען טרויעריג דערווייגן, און האסט געהאלטן אינעם תשובה טוהן. יעצט גייט דיר אלעס גיין גוט.

ר' יצחק: אקעי, אקעי. קיצור המעשה, ס'איז נישט קלאר, און ס'איז דא מפרשים וואס מוטשען זיך וויאזוי מסביר צו זיין, אבער אזוי, דער רמב"ם האט טאקע נישט קלאר. פארוואס דער רמב"ם האט שוין קאנעקטעד, די הלכות זענען קאנעקטעד פריער? יא, ס'איז אלעס א משנה אין יבמות פרק ב'. מ'דארף מאכן אז מען זאל קענען עפענען די משניות בעסער.

ר' יואל אשר: אקעי. [[#2]] איך וואלט וועז געזאגט אז וועז ער איז דער וואס זאגט עדות אז זי איז געווארן נשתחרר אדער...

ר' יצחק: אבער ס'שטייט נישט דאס, ס'שטייט נישט דאס. אקעי.

גוי ועבד הבא על בת ישראל, און דער דין פון "אם עברו ונשאו"

ר' יואל אשר: דו מאכסט מער... **וכן גוי ועבד הבא על בת ישראל** – זעלבע זאך. **גוי ועבד הבא על בת ישראל, אף על פי שחזר הגוי ונתגייר והעבד ונשתחרר הרי זה לא ישאנה,** פאר דער זעלבער סיבה, אדער איך זאג וועגן קנס.

וכולם אם עברו ונשאו, אויב מען האט נישט געפאלגט און זיי האבן יא חתונה געהאט, **אין מוציאין מידם.** ס'איז א דין דרבנן, און די רבנן זענען נישט געגאנגען אזוי שטארק און אזוי ווייט ווי מוציא זיין מידם, אפילו וועז ס'איז נישטא קיין קינד. פריער האבן מיר יא געלערנט, געוויסע דרבנן'ס זענען נאר...

ר' יצחק: אויב ס'איז דא א קינד. ס'איז נישט אלע דרבנן'ס. ס'איז מער אזוי ווי א...

ר' יואל אשר: ווי דו זאגסט.

ר' יצחק: ס'איז א גדר אז כדי... קודם כל ביי די...

ר' יואל אשר: לאמיר פארשטיין, ביי די הלכות פון נאמנות, **אין מוציאין מידם** איז ווייטער קשיא פונעם שליח...

ר' יצחק: [[#3]] ניין, ווייל די הלכה איז דאך געווען אזוי. ער קען עס איבערקלוגן, אבער דאס העלפט דאך אז ס'זאל זיין נאמנות. יעצט איז שוין געווען. אקעי, פארשטייסט. יא, ס'איז ענליך אזוי ווי איינער וואס איז, וויאזוי ס'גייט אזעלכע מעשיות, ער איז געווען א טעראפיסט, ער האט געזאגט פאר דער פרוי זיך צו גט'ן, נאכדעם האט ער חתונה געהאט מיט איר. ער זאל נישט, פארשטייסט, ס'איז אזא...

ר' יואל אשר: דער גדר העלפט אז מענטשן זאלן נישט זאגן אזעלכע עצות. יא.

זיי זענען מעורר אן אינטערעסאנטע זאך, אז ער זאגט דא **אם עברו ונשאו** – אויב האט ער נאר געגעבן קידושין, וועט מען אים פארסן צו געבן א גט. אבער אויב ער וואוינט שוין מיט איר, דער רמב"ם זאגט **ונשאו.**

ר' יצחק: ער זאגט, די ראשונים האבן שוין געערעדט פון דעם. יא, איך ווייס נישט צי מ'קען מדייק זיין אזוי, אבער אקעי. ס'איז דאך פשוט אז מ'לאזט נישט לכתחילה, וועז איז דאס נישט לאזן לכתחילה? יא, ס'איז נישט קלאר.

אויסנאמען וועז עס איז מותר לכתחילה

ר' יואל אשר: אקעי, זאגט דער רמב"ם ווייטער: **וכולם שהיו להם נשים,** וואס טוט זיך וועז דער שליח, אדער דער עד, אדער דער חכם, וואס האט א ווייב, סאו וועז ער איז מתיר פאר דער פרוי דעם נדר על בעלה, האט ער דאך א ווייב, ער מיינט נישט חתונה צו האבן מיט איר. אהה. אפשר וויל ער נאך א ווייב? אקעי, ווייס איך נישט. **ומתו נשיהם, או נתגרשו,**

ר' יצחק: והיו הנשים הן שהרגילו את בעליהן לגרשן. אהה, רייט. נאכאמאל. נישט ער האט איר געג'גט; א מענטש האט א ווייב און ער גט זיך, איז עס נישט קיין ראיה. ער גט זיך אויך לכבוד דעם. ער גט באופן אז די ווייב איז געווען שולדיג.

שמועס: דאס לשון "הרגילו" און דער כח פון א פרוי צו ברענגען א גט

ר' יואל אשר: ס'איז אינטערעסאנט אז די ווייב קען דאך נישט צווינגען א גט, זי האלט אין איין רעדן...

ר' יצחק: דערפון ביז ס'איז געווארן א פאקט.

ר' יואל אשר: זי קען מאכן א גילוי, זי קען טוהן...

ר' יצחק: איי דאנט נאו, ס'איז אן אינטערעסאנט לשון. מ'האט נישט געהאט ביז יעצט אזא משנה אין גיטין: **הרגילו.** ער זאגט **הרגילו** אז זיי האבן זיך צעקריגט.

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט. איך מיין אזוי, אז מענער האבן א כח צו פארסן זאכן. **שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך**, ווייל מענער קענען מוסר אביך, דאס איז עס. אקעי. פרויען, תורה מיינט עפעס מ'חזר'ט איבער, עפעס מ'איז מרגיל. א פרוי איז מרגיל די קינדער, מרגיל די קינדער צו טוהן זאכן. זי קען אויך מרגיל זיין דעם מאן. וויאזוי? זי רעדט דערפון טויזנט מאל, צום סוף האט דער מאן געגעבן א גט.

אקעי. **הרי אלו מותרות להינשא להם לכתחילה**, ווייל דאס וואס זיי האבן געהאט דעמאלטס א צווייטע ווייב, רייט, נעמט אראפ דעם חשד. דעטס איט. קען איך אלץ טראכטן אפשר האבן זיי געוואלט נאך א ווייב, אבער דאס איז שוין ווייטער...

ר' יצחק: ניין, ער האט זיך יא גע'גט, ער האט זיך גע'גט. אבער ער איז נישט געווען פארסד, ס'איז נישט געווען זיין שולד דער גט. ער האט נישט געמיינט... נישט ער האט געמאכל'ט דעם גט.

ווען די פרוי האט קודם חתונה געהאט מיט אן אנדערן

ר' יואל אשר: אקעי. **וכן אם הלכו נשים אלו**, און אן אנדער פאל, די פרויען וואס ער האט מתיר געווען, אדער וואס דער שליח האט מתיר געווען, זיי האבן חתונה געהאט מיט א צווייטן – **ונשאו לאחרים** – און יעצט זענען זיי געווארן נאכאמאל אוועילעבל ווייל **ונתאלמנו או נתגרשו**. דעמאלטס איז ווייטער **הרי אלו מותרות להינשא להן לכתחילה**, ווייל דאס גיין חתונה האבן האט געוויזן, האט אפגעהאקט כאילו אז דאס איז די סיבה פונעם שליח.

ס'הייסט אזוי, די אלע מענטשן זענען אונטער שפילן, וויאזוי זאגט מען ביי טשעס, מ'שפילט 4D טשעס, וויאזוי הייסט עס?

ר' יצחק: ניין, פארקערט.

ר' יואל אשר: מ'שפילט נישט, זאכן זענען פשוט.

הלכה ט"ז: חתונה האבן מיט די קרובים פונעם עד/חכם ("אין אדם חוטא כדי שייהנה אחר")

ר' יצחק: ווייטער. **וכל אחת מהן.**

ר' יואל אשר: וכל אחת מהן מותרת – דאס וואס מ'טאר נישט חתונה האבן מיט'ן אייגענעם עד...

ר' יצחק: דאס איז נאר דער עד.

ר' יואל אשר: און וואס איז מיט זיין זון? אה, רייט? א מענטש וואלט געקענט איינפאלן אז מען זאל נישט טראסטן א שליח, ווייל אפשר וויל ער די פרוי זאל ווערן אוועילעבל פאר זיין זון. ער האט א זון אן אלטן בחור. ס'גייט נישט אזוי ווייט.

זאגט דער רמב"ם: יא, ס'איז אן אינטערעסאנטע זאך. **וכל אחת מהן מותרת להינשא לבן העד שהעיד לה.** מען מעג יא חתונה האבן מיט זיין זון. **או לבן חכם שאסרה על בעלה, או לבן הנטען עליה**, אדער דעם זון פון דעם וואס מ'זאגט אז ער איז מיט דער שפחה, **או לשאר קרוביהן, שאין אדם חוטא כדי שייהנה אחר.** ס'איז דא א כלל אז וועו א מענטש זינדיגט, זינדיגט ער פאר זיך. גוטע זאכן טוט מען פאר יענעם; זינדיגן זינדיגט מען פאר זיך.

שמועס: די פסיכאלאגיע פון זינדיגן און פארוואס א טאטע וועט נישט זינדיגן פאר זיין זון

ר' יצחק: זייער גוט. איי, זיין אייגענער זון? נאכאלץ. א מענטש זינדיגט פאר אייגענער תועלת. צו זאגן ליגנט, א גאנצע מעשה, מתיר זיין אן אשת איש פון איר מאן...

ר' יואל אשר: ס'איז מער פשוט ווי דעם. א מענטש זינדיגט מיט זיין גוף, מיט זיין בויך, נישט מיט זיין קאפ. טרעפן א וועג וויאזוי צו העלפן דעם זון, נישט דאס איז דער...

ר' יצחק: וועג וויאזוי מען זינדיגט. אקעי, כ'וואלט זיך געקענט פארשטעלן מענטשן טוען עס. ענייוועיס, אקעי.

ר' יואל אשר: ומותרת האשה...

ר' יצחק: אפשר היינטיגע צייטן איז דער מענטש ערגער געווארן אויף דעם געביט סתם, מ'זינדיגט שוין פאר יענעם אויך.

ר' יואל אשר: נו, דאס וואלט געווען, וועו א מענטש זינדיגט באמת **כדי שייהנה אחר**, וואלט עס געווען אן עבירה לשמה, ס'איז אן אנדער מדרגה גאר, ס'איז א שמועס פאר זיך.

ר' יצחק: טו מיר א טובה. פארשטייט אירי? מענטשן זענען נישט אויף יענער מדרגה. מענטשן וואס זינדיגן, אזוי ווי דו זאגסט – דאס האסטו גוט געזאגט – א זינדיגער זינדיגט, די גאנצע מציאות פון זינדיגן איז אז מיין הנאה איז בעסער ווי דער עיקר. ער וועט העלפן יענעם?

ר' יואל אשר: פלאס איז דאך אויך, ער וויל דאך נישט אריינרוקן זיין זון מיט... ער איז דאך דער אינציגסטער וואס ווייסט אז די פרוי, יא? במקום ווען איך וואלט אים יא געגלייבט דעם חשד, ער ווייסט אז די פרוי איז אן אשת איש, ער גייט אריינארן זיין זון?

ר' יצחק: ניין, מ'גייט נישט האבן אמונות. פאר זיך, נעבעך, ער האט תאוות. מ'גייט נישט האבן אמונות. מ'האט נישט קיין אמונות. אקעי.

ר' יואל אשר: ניין, כ'זאג דער אנדערער צד איז וואס? אז ער גייט אריינרוקן זיין זון מיט אן אשת איש ווייל ער וויל העלפן זיין זון?

ר' יצחק: האט זיך געהאלפן דעם זון. [[#4]] **ומותרת...**

צוויי עדים (גירושין, מיאון) אדער דריי דיינים (חליצה)

ר' יואל אשר: ומותרת האשה להינשא לאחד מעדי גירושיה. אויב א מענטש קען טראכטן, בעיסד אויף דער הלכה וואס דו זאגסט אז איינער וואס העלפט די חלות זאל געשען – למשל דער וואס האט מעיד געווען און געזאגט בפני נכתב – זאלן מיר אזוי זאגן אויף די צוויי עדים וואס שרייבן אונטער אויף א גט, אדער עדים אין פראנט פון וועמען א פרוי האט געמאכט מיאון – **או לאחד מעדי מיאונה** – ווייל די עדים זענען דאך מקיים אז זי זאל הייסן אן אשה גרושה, **או לאחד מן הדיינים שחלצה בפניהם**, וואס איז דא דריי דיינים וואס מ'האט געמאכט חליצה.

זאגט דער רמב"ם: ניין, **שאין חוששין אלא לעדות אחד.** איין מענטש קען טראכטן, דער איין מענטש האט אויף זיך פולע

קאנטראל אויף דעם ענין פאר זיין תאוה, פאר זיינע חשבונות. אבער וועז ס'איז דא צוויי עדים פאלט אוועק די זאך.

זאגט דער רמב"ם: **ולעולם יתרחק אדם מעדות מיאון...**

ר' יצחק: ער ברענגט דא א לשון ירושלמי: **אין שנים מצויין לחטוא בשביל אחד.** פונקט אזוי ווי א מענטש זינדיגט נישט פאר א צווייטן, צוויי מענטשן זאלן זינדיגן פאר איינעם – דאס הייסט דער צווייטער עד איז אלעמאל, עקזעקטלי, דאס איז די סברא.

אקעי, וויטער, זאגט דער רמב"ם אן אינטערעסאנטע הלכה.

"ולעולם יתרחק אדם מעדות מיאון וידבק בעדות חליצה"

ר' יואל אשר: וועז א מענטש זוכט זיך מצוות, איז דא די מצוה-מענטשן, וועלכע מצוה זוכט ער זיך צו זוכן? אויב איז עס אן עדות מיאון, א מעשה וואו א מיידל וויל זאגן אין פראנט פון צוויי מענטשן מיאון, שטיי אוועק דערפון, ווייל ס'איז זייער מעגליך – איך מיין אזוי ברענגט ער פון דער גמרא – אז מיר טראכטן אז א מיידל איז דאך נעבעך א מיידל, א יונג מיידל, און זי האט נישט ליב איר מאן יעצט, אבער זי גייט עלטער ווערן וועט זי חרטה האבן אויפ'ן מיאון. ווער האט געבעטן צו גיין אין בית דין זאגן די עדות? סאו זוך זיך נישט די מצוות.

אבער צו זיין עדים אויף חליצה – **וידבק בעדות חליצה** – דאס איז א גוטע זאך. דאס איז מתיר צו זיין א יבמה לשוק. מיר האבן שוין געלערנט א פאר מאל אז א יבמה וויל ווערן מותר לשוק. אבער א מיידל וויל פטור ווערן פון...

ר' יצחק: ניין, חליצה איז נישט דא קיין אויסן וואס מ'האט חרטה. אה, דאס האב איך געמיינט אז דו זאגסט.

ר' יואל אשר: חליצה איז אייביג א טובה פאר דער פרוי. מיאון, איז זי נאך א קליין מיידל, מיר האבן נישט קיין חזקה אז זי וויל טאקע דעם מיאון.

שמועס: די שוועריגקייט אין דער הלכה פון "יתרחק אדם מעדות מיאון"

ר' יצחק: ניין, נישט קלאר. איך ווייס נישט, שוין, מ'וועט זען דיני מיאון לקמן. אבער בכלל, וואס טייטש, וואס מיינט די הלכה?

ר' יואל אשר: וואס מיינט דאס **יתרחק אדם**, איז נישט קלאר.

ר' יצחק: ווייל אויב איז דא...

ר' יואל אשר: צוויי מענטשן וואס האבן געהערט ווי א מיידל שרייט "איך וויל נישט מיין מאן", סתם קען עס זיין נישט אז ס'איז **אם לא יגיד**, איז אויף אן אנדער דרגה.

ר' יצחק: אבער זי גייט צו טעראפי.

ר' יואל אשר: אבער ער רעדט דאך, וואס? ניין, אויב איז עס צוויי מענטשן וואס האבן געהערט זאגן אז זי איז ממאן, אז זי וויל נישט איר מאן, אבער זיי האבן דאך עס געהערט. **יתרחק אדם** מיינט עפעס אזוי ווי: זאלסט נישט זוכן, דו זוך עס נישט. איי דאנט נאו.

ר' יצחק: יא, אבער וואס מיינט דאס? אז אויב ס'איז דא א מיאון, וואלט קיינער... אויב אלע אידן וואלטן געווען זייער ערליך און פרום און מקיים געווען די הלכה, וואלט מען נישט געקענט מאכן קיין מיאון, ווייל ס'איז נישטא קיין עדים!

ר' יואל אשר: איינער וואס זאגט דארף מען עס אננעמען, אדער זי גייט צו בית דין דארף עס דער בית דין אננעמען. אבער זיי נישט דער מענטש וואס דרייט...

ר' יצחק: זיך צו קליינע מיידלעך און גיט אן עצה. פארשטייסט, אזא פאזי, יא, זייער א פאזי הלכה, נישט? און ס'איז מיר נישט קלאר וויאזוי מ'קאנעקט עס בכלל. פארשטייסטו וואס איך פרעג, יא? ס'איז פון די הלכות וואס זענען אזוי ווי, איי דאנט נאו.

ר' יואל אשר: לעולם, זאגט ער, **לעולם** מיינט עפעס. ס'איז דאס...

ר' יצחק: איז בערך אביסל אזוי ווי, ווייסט ווי מ'זאגט, ס'איז דא מצוות וואס נישט יעדער איינער דארף טוהן אלע מצוות, פארשטייסט? די מצוה פון עדות מיאון זאל א צווייטער טוהן. אבער ווער וועט זיין דער צווייטער? רייט. און חליצה, און וואס קומט דא אריין חליצה? חליצה בכלל קומט נישט דא אריין אין דער גאנצער נושא.

ר' יואל אשר: אקעי. חליצה טוט מען ביי בית דין. אקעי.

ר' יצחק: נישט קלאר די גאנצע זאך. שוין. אויך מיאון, אקעי.

הלכה י"ז: המגרש את אשתו וחזר ובעלה

ר' יצחק: [[#5]] יעצט גייען מיר לערנען נאך א וויכטיגע הלכה פון וואס געשעט נאכדעם וואס מ'האט מגרש געווען.

ר' יואל אשר: א גט. רייט. נאך א הלכה וואס איז אונטער דער קאטעגאריע פון נאך א גט. זאגט דער רמב"ם: עפטערמעט, פאוסט-גיטין. זאגט דער רמב"ם:

ר' יצחק: המגרש את אשתו, אן איד האט מגרש געווען זיין ווייב, שפעטער: **וחזר ובעלה בפני עדים קודם שתינשא לאחר.**

בעלה מיינט אוודאי נישט ער האט געמאכט בעילה ממש בפני עדים, עס מיינט אזוי ווי אלעמאל מיר וועלן לערנען אזוי ווי קידושי ביאה, ס'מיינט אז די עדים האבן געזען ער איז זיך מתייחד לשם ביאה.

בין שגירשה מן הנישואין בין מן האירוסין, נישט קיין חילוק אויב די גירושין איז געווען וועז זי איז שוין געווען א נשואה לו אדער זי איז נאר געווען אן ארוסה לו, אזוי איז דער כלל: **הואיל ואשתו,** די רגע וואס זי איז שוין געווען זיין ווייב, אפילו זי איז נאר געווען...

המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **"המגרש את אשתו",**

ר' יצחק: אן איד האט מגרש געווען זיין ווייב, שפעטער **"וחזר ובעלה בפני עדים קודם שתינשא לאחר".** "בעלה" מיינט אוודאי נישט אז ער האט געמאכט בעילה ממש בפני עדים, ס'מיינט אזוי ווי

אלעמאל וואס מ'לערנט אזוי ווי קידושי ביאה, ס'מיינט אז עדים האבן געזען ער איז זיך מתייחד לשם ביאה.

"בין שגירשה מן הנישואין בין מן האירוסין", נישט קיין חילוק אויב די גירושין איז געווען ווען זי איז שוין געווען א נשואה לו אדער זי איז נאר געווען ארוסה לו, אזוי איז דער כלל: **"הואיל ואשתו היתה"**, די רגע וואס זי איז שוין זיין ווייב – אפילו זי איז נאר אן ארוסה, זי איז נישט קיין נשואה וואס איז דא א מער נאנטשאפט, ממילא וואלט מען מער געקענט טראכטן אז אפשר האט ער נישט לשם נישואין בעל געווען – עם כל זה, **"הרי זו בחזקת שהחזירה"**, ס'הייסט אז ער האט מחזיר געווען גרושתו, און יעצט האט ער איר מחזיר געווען, **"ולשם קידושין בעל לא לשם זנות".**

ס'הייסט, ס'איז דאך דא צוויי אפשענס: א מענטש טרעפט זיין גרושה אין דער גאס, קען ער מאכן א בעילה לשם זנות, סתם ס'געפעלט אים איר, אדער קענסטו מאכן לשם קידושין. אויב מ'ווייסט אז ס'איז געווען עדים, איז דא א חזקה אז ער מיינט לשם קידושין.

"ואפילו", זאגט דער רמב"ם, **"אפילו ראו אותו שנתן לה מעות"**, אפילו ער צאלט איר כאילו בתור זנות, יא? מעות אזוי ווי מ'פירט זיך מיט א זנות, מ'גייט, נאכדעם צאלט מען, עם כל זה זאגט מען נישט אזוי. פארוואס? **"שחזקה היא שאין אדם עושה בעילתו באשתו"** – דאס איז דעם רמב"ם'ס חידוש און מ'גייט באלד זען וועגן דעם – **"בעילת זנות, והרי בידו לעשותה בעילת מצוה".** ער קען דאך זייער גרינג; פארוואס זאל א מענטש טוהן סתם א רשעות ווען ער קען נעמען א מצוה?

ר' יואל אשר: ער קען זיך דאך מאכן א פרישע קידושין און נעמען איר.

ר' יצחק: פארוואס זאלסטו טוהן באיסור? **"לפיכך הרי זו בחזקת מקודשת קידושי ודאי"**, ס'איז נישט קיין ספק, ס'איז א חזקה; יעדע חזקה מאכט א ודאי. **"וצריכה ממנו גט שני"**, זי דארף נאך א גט. העלא יאסל. דאס איז די הלכה וואס שטייט אין דער גמרא,

ר' יואל אשר: פרק הזורק.

ר' יצחק: ס'מוז זיין עדים פשוט ווייל אויב נישט איז דאך נישט קיין קידושין, קידושין דארפן עדים, רייט? די עדים איז נישט צו זאגן אז ס'איז געווען, די עדים איז פשוט ווייל קידושין דארף עדים.

ר' יואל אשר: ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווען מ'זאגט "לשם קידושין בעל לא לשם זנות", איז אלעס אויף דער זאך אז מ'ווייסט אז זיי זענען זיך מתייחד?

ר' יצחק: יא, אוודאי. אינטערעסאנט. מ'זעט דאך זיי,

ר' יואל אשר: אוודאי. אפשר איז דא עפעס א פאל וואס מ'ווייסט אז זיי האבן בועל געווען?

ר' יצחק: ס'איז טייטש אפילו, אזוי ווי אלע עדי ביאה, האו-עווער עדי ביאה ווארק. אקעי. נתייחד,

---

הלכה י"ח: נתייחד עמה בפני עדים – דער חילוק צווישן נישואין און אירוסין

ר' יואל אשר: יעצט. דאס איז אויב "בעלה", אבער אויב **"נתייחד עמה בפני עדים"**, ער האט זיך נאר מתייחד געווען – נישט באופן אז די עדים ווייסן אז ס'איז געווען בעילה, נאר ער האט געהאט א פיקניק מיט איר, נאר נתייחד עמה – איז אזוי: **"אם היתה מגורשת מן הנישואין"** – דעמאלטס וועגדט זיך, דעמאלטס ווערט א חילוק צווישן מן האירוסין און מן הנישואין.

מן הנישואין, האבן מיר זיך שוין געלערנט, איז "לבו גס בה", ר' יצחק האט געטייטשט ס'מיינט זיי זענען זייער היימיש. איז **"חוששין לה שמא נבעלה"**, אז היות און זיי זענען געווג היימיש, צינדט דער יחוד אן א רעד לייט און מ'זאגט שמא נבעלה. זאגט דער רמב"ם, אבער **"והוא שיהיו שני העדים כאחד והן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה".**

ר' יצחק: זייער גוט, אזוי ווי דער רמב"ם האט שוין געזאגט. ס'הייסט אויב ס'איז מן הנישואין איז מען חושש. ס'איז נישט קיין ודאי אזוי ווי פריער, אבער ס'איז א חשש. און דאס איז ווילאנג די זעלבע עדים – וואס הייסט "כאחד"? ס'איז געווען דא צוויי עדים,

ר' יואל אשר: די צוויי עדים זענען אז זיי האבן זיך מתייחד געווען,

ר' יצחק: איז דאס גענוג, ווייל הן הן עדי

ר' יואל אשר: ייחוד הן הן עדי ביאה. איי ער מאכט ביאה אן עדים? ער מאכט דאך אויך ביאה, ער האט דאך געזען צוויי עדים דארטן, דאס איז וואס ער מיינט צו זאגן,

ר' יצחק: יא? ניין, ווייל "הן הן" – ער איז מסביר וויאזוי עס קען זיין: מ'האט דאך יעצט געזאגט עדים, מ'האט דאך געזאגט אז קידושין דארף עדים, און דא זאגסטו א חילוק אז מ'האט נאר געזען נתייחד, ווו זעט מען די ביאה? זאגט דער רמב"ם ס'איז דא א כלל: הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה. יעדער מקדש בביאה דארף נישט בועל זיין בפני עדים, נאר ביי געווענליך וויאזוי ווייסט מען? ווייל ער זאגט זיי. דא האבן זיי א ספק ווייל ער האט נישט געזאגט,

ר' יואל אשר: אפשר האט ער נאר געמאכט ייחוד אן ביאה, אבער בעצם ייחוד און ביאה איז די זעלבע עדות, מ'דארף נישט צוויי עדות.

שמועס: די כוונה פון די עדים און דער חילוק צווישן ספק יחוד און ודאי ביאה

ר' יואל אשר: ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל צו מאכן א קידושין דארף מען דאך האבן אייביג עדים. סאו דער מאן זעט צוויי מענטשן קוקן. זיי קוקן ווייל זיי זענען גראבע דזשאדזשמענטל מענטשן, זיי האלטן אז ער גייט דא מאכן... זיי קוקן ווי ער טוט עפעס א ראנג זאך, יא? זיי זעען ווי ער איז זיך מתייחד, יא? ער איז אזא צדיק'ל, ער איז זיכער אז זיי זענען דא עדי קידושין.

ר' יצחק: ניין, דאס איז די חזקה, און ס'איז דא א ספק אז אפשר מיינט ער דאס.

ר' יואל אשר: לפיכך... ניין, נאכאמאל. אפשר מיינט ער ביאה, אבער ס'דארף דאך זיין עדים. אייביג וועט מ'מאכט סיי וועלכע קידושין אן עדים

ר' יצחק: איז דאס נישט קיין קידושין.

ר' יואל אשר: נו, ס'איז דא עדים. ס'איז דא עדים. וואס זעען די צוויי עדים? די צוויי עדים כאפן נישט אז

ר' יצחק: זיי וואטשן א קידושין...

ר' יואל אשר: ניין, מ'פרעגט דאך שוין די שאלה. ניין, זיי מיינען אז זיי זעען איינעם וואס טוט אן עוולה,

ר' יצחק: יא? ניין, דאס איז דער ספק.

ר' יואל אשר: אזוי ווי פריער די שאלה ביי...

ר' יצחק: ניין, ניין. זיי זעען יחוד. יעצט, יחוד איז נישט זיכער ביאה, ממילא האבן זיי נאר א ספק. אויב זיי וואלטן געזען ביאה, וואלטן זיי געזען א קידושי ביאה, וואס ס'איז דא א חזקה אז א מענטש טוט נישט דאס. דער ספק דא איז נישט צי ס'מיינט ביאה לשם קידושין אדער נישט. ס'איז זיכער אז אויב ער מיינט ביאה מיינט עס קידושין. דער ספק איז נאר צי ער מאכט ביאה בכלל, ווייל אפשר האט ער סתם געמאכט יחוד. ממילא איז א ספק.

דער רמב"ם לייגט דארט צו דעם גאנצן הסבר, ווייל ער האט דאך יעצט געזאגט דעם חילוק פון יחוד און ביאה. וואס דאס מיינט יחוד: ביאה מיינט אז ער זאגט זיי אז ער גייט יעצט בועל זיין – איך ווייס נישט ויאזוי מ'ווייסט קלאר אז ס'איז יחוד פון ביאה – אבער בעצם הן הן עדי יחוד, הן הן עדי ביאה, ממילא איז נישט קיין חילוק לגבי די עדות. דער חילוק איז נאר אז ווען זיי האבן נאר געזען דעם יחוד, קען אויך זיין אז לא נבעלה,

ר' יואל אשר: ממילא האט מען נישט קיין חזקה אז קידושין.

ר' יצחק: **"לפיכך צריכה גט מספק."** אהא. **"והרי היא ספק מקודשת"**, ס'איז א ספק.

ר' יואל אשר: פארוואס זאגן מיר נישט דא א ודאי אזוי ווי די חזקה?

ר' יצחק: איך האב שוין געזאגט,

ר' יואל אשר: ווייל דאס איז נאר

ר' יצחק: א חזקה אויב ס'איז געווען א בעילה. אויב ס'איז נאר געווען א יחוד, איז נאר א סברא אז ס'איז געווען א בעילה. ס'איז נישט זיכער אז ס'איז געווען

ר' יואל אשר: א בעילה.

ר' יצחק: אהה. אין דער משנה שטייט: **"המגרש את אשתו ולנה עמה בפונדק"**, זיי זענען געשלאפן אינאיינעם.

ר' יואל אשר: די עדים ווייסן נאר אויף זיכער אז ס'איז געווען א יחוד.

ר' יצחק: ניין, זיי ווייסן נישט זיכער אז ס'איז געווען א בעילה. אויף וויפיל דאס מאכט שוין א ספק בעילה, האבן זיי עדים אויף דער בעילה, אבער דאס הייסט נאכנישט עדים אויף ודאי בעילה,

ר' יואל אשר: דארף מען א גט מספק, והרי היא ספק מקודשת. דער יחוד מאכט א ספק קידושין.

"ואם היתה מתגרשת מן האירוסין", דעמאלטס **"אין חוששין לה, שהרי אין לבו גס בה"**, ער איז דאך נישט אזוי נאנט מיט איר, טראכטן מיר אז ער מאכט נישט מיט איר קיין בעילות,

ר' יצחק: ס'איז נאר א יחוד.

הלכה י"ט: די שיטה פון מקצת הגאונים ביי א פנויה און א שפחה

ר' יצחק: איז יעצט, אויף דער הלכה זענען געקומען פארשידענע גאונים מיט א חידוש גדול ונורא.

ר' יואל אשר: יא? **"הורו מקצת הגאונים"**, בעיסד אויף דער הלכה וואס מיר האבן יעצט געלערנט אז ס'איז דא א חזקה אז א מענטש מאכט נישט בעילתו בעילת זנות, האבן געוויסע גאונים פון דעם ארויסגעלערנט אן אינטערעסאנטע הלכה אזוי, זיי האבן דאס געזומען ווייטער. זיי האבן געזאגט: **"שכל אשה שתיבעל בפני עדים"**, יעדע פרוי א פנויה וואס צוויי עדים האבן געזען אז זי ווערט נבעל פון א מאן – נארמאל וואלטן זיי געטראכט, אקעי, וואס איז דא געשען? ער האט געטוהן אן עוולה און ער האט בועל געווען

ר' יצחק: א פנויה אן קידושין.

ר' יואל אשר: מ'וואלט דאס אנגעקוקט ווי סתם א זנות זאך. זאגן זיי: **"צריכה גט"**, ווייל זיי האבן געזומען די חזקה ווייטער. זיי האבן געזאגט אז ס'איז דא א חזקה אז **"אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות"**, ווייל מענטשן מאכן נישט א בעילת זנות, און אייביג ווען א מענטש האט אן אפארטוניטי צו בועל זיין א פרוי וועט ער בועל זיין לשם קידושין. אזוי האבן מקצת הגאונים געזאגט, ווייל זיי זענען נישט מדקדק געווען אין די ווערטער פון דעם רמב"ם: "אין אדם עושה בעילתו באשתו".

ר' יצחק: דער רמב"ם האט געמאכט דעם דיוק ווייל ער האט שוין דאס געווואוסט. זיי האבן נישט געווואוסט אז ער איז דא

ר' יואל אשר: געווען. אין דער גמרא שטייט: **"אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות"**, אז ס'איז דא אזא חזקה. האבן געוויסע גאונים אפגעלערנט אז דאס איז א חזקה אז מענטשן אין כלליות וועלן נישט וואוינען מיט א פרוי באופן זנות,

ר' יצחק: נאר זיי וועלן אייביג מאכן בעילה

ר' יואל אשר: לשם קידושין.

ר' יצחק: אבער דער רמב"ם האלט נישט אזוי. דער רמב"ם זאגט: **"והגדילו והוסיפו"**, זיי

ר' יואל אשר: האבן געזאגט נאך מער: **"והגדילו והוסיפו בדבר זה שעלה על דעתם"**, דעם חידוש וואס זיי האבן געטראכט האבן

זיי אויף

ר' יצחק: דעם צוגעלייגט נאך חידושים. "עלה על דעתם" איז א וועג פונעם רמב"ם צו זאגן אז עס איז געטראכט און עס איז געווען ראנג, רייט? יא.

ר' יואל אשר: "עד שהורו", זיי האבן גע'פסק'נט, **"שמי שיש לו בן משפחתו",** אז אפילו א מענטש וואס

ר' יצחק: האט א קינד פון זיין שפחה,

ר' יואל אשר: וואס דארט איז דאך דא א סיבה צו טראכטן אז עס איז דאך נישט זיין ווייב וואס ער האט מקדש געווען, וואס ער האט בועל געווען,

ר' יצחק: ס'איז זיכער בעילת זנות, ס'איז זיכער א שפחה.

ר' יואל אשר: אבער **"חוששין לו",** זאל מען יא חושש זיין אז דאס קינד איז יא א געהעריג כשר'ס, איז געהעריג זיין קינד, **"ולא תתייבם אשתו".** פארוואס? דער מענטש האט נישט געהאט קיין קינדער, ער האט נאר געהאט א שפחה, און פון דער שפחה האט ער געהאט א קינד. וואס געווענליך ווייסן מיר אז א קינד פון א שפחה האט נישט קיין יחוס, ס'הייסט נישט זיין קינד. אבער זיי האבן מורא געהאט אז בעיסד אויף דער חזקה אז א מענטש וואוינט נישט בעילת זנות, וועלן מיר אויך זאגן אז דער מענטש האט נישט געוואוינט סתם מיט זיין שפחה רענדאמלי, נאר ער האט איר בועל געווען לשם קידושין,

ר' יצחק: ס'הייסט ער האט איר משחרר געווען,

ר' יואל אשר: ער האט איר משחרר געווען, יא,

ר' יצחק: ווייל אנדערש וואלט נישט

ר' יואל אשר: געווען תופס קידושין, אוי יא, און מיר וועלן זאגן אז אין אזא פאל דארף מען נישט מייבם זיין זיין ווייב, ווייל ער האט איבערגעלאזט א קינד,

ר' יצחק: "שמא שחרר שפחתו ואחר כך בא עליה".

ר' יואל אשר: דער רמב"ם ווייזט אונז די עוואלושען פון א טעות, ווי ווייט ס'קען גיין.

ר' יצחק: אזוי לייגט ער דאס אראפ.

ר' יואל אשר: "ויש מהן שהורה", איינער איז געגאנגען אזוי ווייט און געזאגט **"שודאי שחרר",** נישט נאר אז מ'זאל חושש זיין אז די ווייב זאל נישט באקומען קיין יבום נאר חליצה למשל. **"שודאי שחרר, שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות",** און ס'איז א כשר קינד. ממ-הם. שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

אבער דער רמב"ם זאגט: נישט אזוי. זאגט דער רמב"ם: **"וכל הדברים האלו רחוקים הם בעיני עד מאד",**

דער היסטאריישער הינטערגרונט: די מעשה פון בוסתנאי ראש הגולה

ר' יצחק: דארף איך אייך פארציילן א שטיקל לשון הרע פון דער זמן הגאונים,

ר' יואל אשר: זייער וויכטיג. ניין, ניין,

ר' יצחק: ניין, ווייל איך וויל פארציילן – דו האסט פארציילט זייער שיין דעם רמב"ם'ס צד פון דעם, איך וויל פארציילן א מעשה. ס'איז געווען איינער אן איד בוסתנאי, געהערט פון אים?

ר' יואל אשר: ס'איז דא א פלעיס מיט אים,

ר' יצחק: בוסתנאי. בוסתנאי איז געווען דער ראש גלותא. אקעי, בזמן הגאונים. ראש גלותא מיינט ער איז געווען דער מלך פון די אידן. יעצט, דער ראש גלותא איז געווען, אזוי ווי דו זאגסט, מקורב למלכות. ס'איז געווען דארט א מלך, ער האט געהייסן עמר בן כטאב. איך ווייס נישט. ניין. יא, עמר בן כטאב איז געווען דער מלך ישמעאל. ער האט געגעבן פאר דעם בוסתנאי די טאכטער פון עפעס א פרינצעס, די טאכטער פון דעם מלך פרס וואס ער האט געהאט אויסגעפאנגען אדער עפעס, האט ער איר געגעבן לבוסתנאי לשפחה. האט ער געגעבן א מתנה א שפחה. אזוי איז געווען דער סדר בין המלכים אין יענער צייט. ממ-הם.

און די שפחה האט געבוירן א זון. זי האט אפילו א נאמען: איזדאדואר. איך ווייס נישט. איזדאדואר איז געווען די שפחה פון בוסתנאי וואס ער האט באקומען די מתנה פון דעם מלך, וואס ער האט געכאפט פון דעם אנדערן מלך. ממ. יעצט, איז זי געשטארבן. יעצט, דער בוסתנאי איז געשטארבן, דער חכם, דער צדיק, איך ווייס נישט. און די שפחה האט געהאט קינדער.

זענען געקומען די יורשים פון בוסתנאי, די האלבע ברודערס, זיי האבן געוואלט פארקויפן דעם זון. ער איז דאך אן עבד, זיי האבן אים געוואלט פארקויפן ווייטער. איז געווארן א גאנצע דין תורה צי מ'מעג אים פארקויפן, צי ער איז אן איד אדער א גוי, צי ער איז א בן שפחה אדער אן איד.

זענען געווען גאונים וואס האבן געזאגט אז ודאי, דער בוסתנאי איז דאך געווען איינס פון אונזערע לייט, און וויאזוי קען זיין ער האט געהאט א קינד פון א שפחה? מוז זיין ער האט משחרר געווען די איזדאדואר, ווייל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. אנדערע האבן געזאגט עפעס אזוי ווי דער רמב"ם טענה'ט. דאס הייסט, ס'איז געווארן זייער א פאליטישע, בכלל נישט קיין סימפל זאך. און ס'איז געווען אסאך צדדים אין די גאונים צי זאל מען אינגאנצן זאגן אז ער איז אן עבד, צי מ'זאל אפשר זאגן אז ער איז...

די סברא פון די גאונים ביי אן אדם חשוב (נשיא)

ר' יואל אשר: די סיבה פארוואס ס'איז געווען אזא גרויסע מחלוקת איז ווייל ס'איז דאך נישט סתם אן עבד, ס'איז דאך זייער א יחוס'דיגער עבד, מ'האט דאס פארקויפט אין די פענסי אקשענס. עבד של הרב הקדוש משה דאס.

ר' יצחק: יא? בקיצור, און זיי האבן געזאגט כל שכן נשיא, ער איז נישט סתם אן אדם, "אין אדם עושה".

ר' יואל אשר: שטעל זיך פאר דער לידער פון די אידן.

ר' יצחק: בקיצור, זאגט דער הייליגער רמב"ם: אויב דו כאפסט אז די גאונים האבן געהאט א גוטע ריזן פארוואס צו פסק'ענען דעם פסק.

ר' יואל אשר: אבער מ'קען הערן אז מ'מוז נישט זאגן א חזקה כללית, אבער מ'קען זאגן אויף אזא אדם גדול האבן זיי אזא חזקה.

ר' יצחק: דו ווייסט צי ער איז געווען אן אדם גדול, אדער נאר געווען אן אדם גדול אין די גדולי הדור?

ר' יואל אשר: אדם חשוב, רבי. מ'האט געהאט א סיבה צו טראכטן.

ר' יצחק: כל שכן נשיא.

ר' יואל אשר: א נשיא וואוינט נישט מיט א...

ר' יצחק: איך מיין אז ביי אונזערע חסידישע אידן נעמט מען נישט אזעלכע מתנות. אקעי, עניוועיס. אקעי, **"וכל הדברים האלו"**, זאגט דער רמב"ם, דער רמב"ם איז פיין נישט האלטן פון דעם.

די ווערטער פונעם רמב"ם: וועו זאגט מען "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות"?

ר' יואל אשר: דער רמב"ם האלט נישט פון דעם, **"וכל הדברים האלו רחוקים הם בעיני עד מאד מדרכי ההוראה"**. זאגן, נעמען די חזקה "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות", און עס נעמען אזוי ווייט,

ר' יצחק: און מחמיר זיין אזוי שטארק,

ר' יואל אשר: איז נישט ריכטיג. **"ואין ראוי לסמוך עליהן. שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגירשה בלבד"**, די חזקה אז "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות", זאגט ער, זאגן די חכמים אז א מענטש מיט זיין ווייב, וואס ער האט שוין מגרש געווען, איז דאך געגוג היימיש מיט איר, און ער קען דאך מאכן מיט איר א געהעריגע בעילה, זיי זענען נישואין, אדער **"או במקדש על תנאי ובעל סתם"**, וואס מיר האבן אויך געלערנט, אז האבן מיר אזא חזקה

ר' יצחק: אז ער האט

ר' יואל אשר: מבטל געווען אויף זיין תנאי, **"שהרי היא אשתו ובאשתו הוא שחזקתו שאינו עושה בעילתו בעילת זנות, עד שיפרש שהיא בעילת זנות"**. די חזקה איז אז א מענטש האט שוין יא ענדליך א ווייב, מיט דער איין ווייב גייט ער נישט וואוינען ווי א...

ר' יצחק: הגם ער איז זי מגרש געווען, אבער ס'האלט אים די אפשן,

ר' יואל אשר: יא. **"עד שיפרש שהיא בעילת זנות, או שיפרש שעל תנאי הוא בועל. אבל בשאר נשים, הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות, עד שיפרש שהוא לשם קידושין"**. פונקט פארקערט. בשאר נשים, אזוי ווי די מעשה וואס מ'האט געזאגט, איינער האט געהאט א קינד פון זיין שפחה, איז דאך א פשטות, וואס איז הבא על שפחתו? איז א סארט זנות. עד שיפרש שהוא לשם קידושין,

ר' יצחק: "ואין צריך לומר בשפחה

ר' יואל אשר: או גויה שאינה בת קידושין, שאין חוששין להן כלל, והרי הבן מהן בחזקת גוי ועבד, עד שייודע בודאי שנשתחררה אמו או נתגיירה".

[[#2]]

חקירה אין דעם יסוד החזקה: חזקת כשרות קעגן דרך אישות

ר' יצחק: בקיצור, דער רמב"ם האט זיך דא אינגאנצן צעקריגט מיט דער רבי'שער פאמיליע פון בוסתנאי, און ער האט זייער שארף געזאגט ס'זענען אלע גוים. דער רמב"ם מיינט, איך מיין למזל די סברא פונעם רמב"ם, איך זע ער ברענגט א תשובה.

דער רמב"ם מיינט א פשוט'ע זאך. ס'איז דא א מענטש, ער פירט זיך בדרך אישות. ער האט חתונה געהאט, אמאל האט ער זיך גע'גט, אבער מיר געדענקען דאך גיטין איז דאך א זאך וואס איז חוזר חלילה. אמאל האט ער זיך מפייס געווען און זיי וואוינען. מ'זעט דאך אז א ווייב, זי גייט צוריק אין זיין הויז, ער שלאפט אין זיין בעט, אקעי, מסתמא, ס'איז דאך זיין ווייב! א גע'גט מאכט נישט אויס ווייב. א גע'גט מאכט נאר לומד'יש אויס ווייב, אבער פראקטיש איז דאך אלע זאכן,

ר' יואל אשר: "לבו גס בה" בלייבט דאך.

ר' יצחק: רייט, איז די חזקה איז אז פארוואס זאל ער זאגן אז דאס איז זנות? ס'איז דאך זיין ווייב! אבער סתם מ'זעט א מענטש גייט צו א זונה, שייכות, דא איז דאך סתם בעילת זנות, זאגסטו עפעס א חזקה פונקט שלעכט?

ר' יואל אשר: צוויי מאל שוין, ער איז צווח ועומד, איך מיין יא,

ר' יצחק: ער איז צווח ועומד, ער קומט, מארגן קומען זיינע אייניקלעך אין בית דין זאגן, זע, אדער א שפחה. א שפחה איז א שפחה. דאס איז א שפחה, פארוואס זאל מען טראכטן אז ער איז משחרר געווען?

ר' יואל אשר: אויב מ'ווייסט ער איז משחרר געווען, נאו פראבלעם, ער קען משחרר זיין. אבער פארוואס?

ר' יצחק: דאס איז דעם רמב"ם'ס סברא, ס'איז א גוטע סברא. מ'קען הערן די אנדערע סברא אויך, דאס איז נישט דער קעיס פון א זונה. ניין,

ר' יואל אשר: אבער איך וואלט געזאגט אביסל מער לומד'יש.

ר' יצחק: איך וואלט געזאגט אז די אנדערע חכמים האבן עס אנגעקוקט ווי עפעס אזא מין חזקת כשרות, אז אן איד איז דאך אן ערליכער איד. רייט, אה.

ר' יואל אשר: אן ערליכער איד גייט נישט גיין האבן זנות, ער גייט עס טוהן א שנעלע קידושין.

ר' יצחק: ווייל מ'קען טעקניקלי, נישט שנעל, נאר טעקניקלי. וועו ער קען, רייט, וועו ער קען, אה, זייער גוט, וועו ער קען.

ר' יואל אשר: ער דארף גארנישט טוהן.

ר' יצחק: וועו ער קען.

ר' יואל אשר: ער קען מגייר זיין,

ר' יצחק: ער קען משחרר זיין.

ר' יואל אשר: ער דארף דאך גארנישט טוהן, מ'דארף נאר אננעמען, משחרר זיין דארף ער יא. וואס מיינט עס אז די חזקה מאכט שוין דעם שחרור? דאס הייסט, מיט דעם איז מען משחרר.

ר' יצחק: וואטעוועד, יא, שחרור איז, לאמיר זאגן אז א שטר דארף מען. ניין, אבער איך וואלט געזאגט אז די אנדערע חכמים האבן עס אנגעקוקט ווי ס'איז א חזקת כשרות אזא.

ר' יואל אשר: דער רמב"ם זאגט ס'איז נישט קיין חזקת כשרות, ס'איז עפעס א מין נעיטשער פון רייט, אז א מענטש, געוועזענע מענער מיט ווייבער, און הגם לבו גס בה און זיי אינסטיטושענאלייזן צוריק זייער מערידזש און וואוינען מיט א קביעות.

ר' יצחק: אקעי, יא.

ר' יואל אשר: מאכט סענס. ס'האט שייכות צו טוהן מיט ווייל זיי האבן שוין געוואוינט ווי א קאפל, ווילן זיי ווייטער וואוינען ווי א קאפל, אבער דער מיט דער ווייל ער נישט וואוינען ווי א קאפל. רגע,

ר' יצחק: דער רמב"ם רעדט אז די חזקה איז וועז מענטשן וואוינען בדרך אישות, אבער ס'זעט אויס, דער רמב"ם האט עפעס אן איידיע אין קאפ וואס הייסט דרך אישות, אויף דעם הייסט עס געווען, איך מיין אז דו זאגסט גוט. אויכעט,

ר' יואל אשר: ווייל מיט די גאונים וואלט מען עוקר געווען דעם גאנצן וועג וויאזוי דער רמב"ם הייבט אן קודם מתן תורה. יעצט איז אן איד אז יעדער איינער וואס וואוינט מיט א פרוי על אם הדרך האט שנעל געמאכט עפעס א קידושין, יא? די גאנצע זאך וועגן נישואין איז דאך צו מאכן עפעס אן עכטע זאך. אבער מיט א געווזענער ווייב איז דאך שוין...

ר' יצחק: ער זאגט אז דער שולחן ערוך פסק'נט אזוי ווי דער רמב"ם בעיקר, אבער ס'איז דא דער רמ"א ברענגט די יש אומרים, די אנדערע שיטה. אקעי, ס'איז נישט קלאר, די הלכה קען מען נאך, קען מען זיך נאך שפילן אויב מ'וויל, און מ'דארף אמאל וויכטיג א היתר.

דער באדייט פון "רחוקים הם בעיני עד מאד מדרכי ההוראה" (חומרא קעגן פאליטיק)

ר' יואל אשר: אבער איך האב געטראכט, וועז דער רמב"ם זאגט דעם לשון אז ס'איז רחוק עד מאד מדרכי ההוראה, איז אויף דעם וואס זאגט לכתחילה שודאי שחרר, און ער וויל אפילו מיקל זיין אויף דעם, נו? רייט? יא. איך מיין, מ'דארף מיט ודאי שחרר מיינט ער קען בלייבן ווייטער וואוינען מיט איר, יא? דארף מען קיין קידושין לחומרא אויך נישט. נו? דאס איז זיכער אז דער רמב"ם האט דא א פראבלעם ווייל דו ביסט מיקל, אבער ער זאגט יענער, דער אנדערער מיינט אז ער איז דא מחמיר, אבער ס'איז ווייט פון דרכי ההוראה. ניין,

ר' יצחק: ס'קומט אויס, די הלכה, די חקירה האט זיך אנגעהויבן מיט דעם בן השפחה, אזוי זע איך פון דער מעשה.

ר' יואל אשר: גוט, אבער איך זאג, ניין, אבער איך טראכט אפשר, וועז דער רמב"ם זאגט רחוק מדרכי ההוראה מיינט צו זאגן, אויב איז עס נישט אויסגעהאלטן, דאך פשוט ס'איז נישט אויסגעהאלטן, אבער אפילו אז דו ווילסט דאס אננעמען לחומרא. דער רמב"ם, דאס איז רחוק מדרכי ההוראה צוצולייגן אזא חומרא און זאגן אז מ'זאל אייביג חושש זיין צריכה גט.

ר' יצחק: יא, יא, דער רמב"ם זאגט קלאר אז דער רמב"ם פרעגט די קשיא אין זיין תשובה,

ר' יואל אשר: וועסטו זאגן יעדער איינער וואס איז מזנה מיט א פנויה דארף מען א גט מיט עדים? ניין, איך הער, יא, אמת, איך זאג נאר אבער דער לשון אויף ביי יענעם איז מיקל, ס'איז דאך פשוט, טוסט אן עוולה. די רחוק מדרכי ההוראה איז אויף דער חומרא. דו מיינסט דו ביסט יעצט זייער א גרויסער פרומער?

ר' יצחק: ניין, ניין, איך בין נישט מסכים. זיין לשון איז, דער רחוק מדרכי ההוראה איז ווייל קוק אין דער מעשה וועסטו זען. דער רמב"ם זאגט, קום אהער, א באנטש אוו פאליטיקעל טינגס און ס'איז פארבונדן מיט טעם.

ר' יואל אשר: דער רב הרשע האט דאך געזאגט,

ר' יצחק: ס'איז דאך פארט אן עבירה. ס'איז נישט קיין וועג, קוק אין, יעדער איינער, איך מיין אז דער רמב"ם האלט, אזוי זע איך נאר פון קוקן די מעשה, איך טראכט אז דער רמב"ם האט געהאלטן אז וועז מ'פרעגט דעם מענטשן אין בית המדרש וואס איז די הלכה, וואלט ער אויך מודה געווען צו אים. ס'איז נישט קיין דרכי ההוראה, ס'איז דרכי פאליטיק. אקעי, בעיסיקלי ס'איז פאליטיק.

דער חילוק צווישן א פאליטישן פירער (ריש גלותא) און א תלמיד חכם ("תורה וגדולה במקום אחד")

ר' יואל אשר: די פראבלעם איז דאך דאס קינד, דאס געבוירענע קינד, וויל מען דאך מאכן גאון אויכעט איין טאג,

ר' יצחק: יא? ניין, ניין, מ'האט אים געוואלט פארקויפן. איך מיין, די שאלה איז צי מ'זאל זיך פירן מיט אים ווי אידן, איך ווייס נישט.

ר' יואל אשר: אה, די שאלה איז נישט געווען

ר' יצחק: צי ער קען ווערן גאון, ווייל... איך גלייב נישט אז ער איז געווען... ער איז נישט געווען דער גאון, נישט דער גאון. דער ראש גלותא, ראש גלותא איז דער פאליטיקער, לידער, נישט דער... אמאליגע צייטן האט מען געוואוסט דעם חילוק פון דעם צדיק און דעם מלך, היינט איז דא אסאך מענטשן האבן זיך צעמישט. אבער א ריש גלותא מיינט דאך, מיינט א ראש ממשלה אזוי ווי א פאליטישער פירער.

ר' יואל אשר: ס'איז אמאל געווען די גמרא זאגט, ניין,

ר' יצחק: ניין, ניין, מימות רבי, הער אויף, הער אויף, הער אויף, הער אויף, ס'איז זייער א ריכטיגע זאך. ס'שטייט, יעצט דא איז זי, ס'איז דא אן אידיאטיק זאך וואס הייסט "תורה וגדולה במקום אחד". דער עולם מיינט אז תורה וגדולה מיינט א תלמיד חכם וואס איז אויך א גביר, ס'איז א טעות גמור. ס'שטייט **"מימות משה ועד**

רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד", מיינט אז דער נשיא זאל אויך זיין דער ראש ישיבה. רבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא איז געווען סיי דער נשיא, דער פאליטישער לידער פון די אידן, און סיי ער האט געקענט אין תלמוד תורה.

אבער באופן כללי איז נישט דא קיין תורה וגדולה במקום אחד, מיט דעם אין דער גמרא שטייט לא ימצא בת תלמיד חכם ישא בת גדולי הדור. גדולי הדור איז בחזקה אז ער איז נישט קיין תלמיד חכם. אויב איינער זאגט היינט אז דער גדול הדור איז אויך א תלמיד חכם, זאל מען נישט גלייבן. ער איז דער גדול הדור, מ'דארף אים מכבד זיין בתור גדול הדור. אבער תורה וגדולה במקום אחד געשעט כמעט נישט, און רב נחמן איז געווען אן איידעם פון דעם ריש גלותא, אבער ס'האט אים נישט געמאכט קיין תלמיד חכם.

ר' יואל אשר: דער ריש גלותא געווענליך איז געווען פשוטי עם.

ר' יצחק: די תנאים ווי די אמוראים פארהאלטן פאר דעם ריש גלותא? אן ענין לולב הגזול מ'פארהאלט פאר דעם ריש גלותא. גוט, אמאל האט מען געקענט פארהאלטן, אמאל נישט. און אמאל האבן זיי געמאכט דיינים אויכעט, אזוי ווי זיי פירן זיך היינט, אבער נאר מ'זאל נישט ווערן צעמישט. ס'איז דא אזא זאך פון ריש גלותא, אדער פארשידענע וועגן וויאזוי מענטשן זענען פאליטיקעל לידערס, אבער געווענליך איז ער נישט דער זעלבער ווי דער תלמיד חכם.

ר' יואל אשר: געווענליך איז עס צוויי אנדערע זאכן. סאו,

ר' יצחק: די זעלבע זאך, בוסתנאי איז געווען דער ריש גלותא, ער איז נישט געווען דער תלמיד חכם. מ'האט געפרעגט פון די רבנים פון ישיבה. יא, מענטשן זענען זייער פאני. מ'דארף מכבד זיין אז איינער איז א רבי, עקזעקטלי, אז איינער איז א רבי פון א גרויסער קהילה קען מען אים מכבד זיין בתור גדול הדור. אבער נישט בתור א תלמיד חכם, בתור צדיק. וויאזוי ווערט מען א צדיק פון זיין דער לידער? ס'האט נישט קיין שייכות די צוויי זאכן. אקעי, וואס קומט עס דא אריין? גארנישט.

[[#3]]

הלכה כ': קול גירושין קעגן חזקת אשת איש און קול קידושין

א קול פון גירושין ביי א מוחזקת אשת איש

ר' יצחק: אקעי. חזקה, לאמיר גיין ווייטער, יא? סתם א חזקה. יעצט, אז מ'רעדט שוין פון חזקה פון אשת איש, זאגט דער רמב"ם די הלכה פון חזקה פון חזקת מגורשת און חזקת מקודשת.

ר' יואל אשר: "מי שהוחזקה אשת איש", איינע וואס איז א חזקה, מ'קומט, מ'רופט איר מיסיס, מ'ווייסט זי איז א פרוי, **"בין מן הנישואין בין מן האירוסין, ויצא שמה בעיר מגורשת"**, איין טאג האט מען געהערט א שמועה, די פרוי האט זיך גע'גט. **"אפילו רוב העיר או כולן מעבירין קול שנתגרשה, אין חוששין לה"**. ס'איז א שטארקער קול, רוב העיר שמועסט אזוי, אין חוששין לה, אהה, דארף מען נישט מורא האבן אז אפשר איז זי נאכאלץ אן אשת איש, **"והרי זו בחזקתה"**.

ר' יצחק: ווארט, די חזקה, דער קול, ס'איז נישטא א זאך קול גירושין, מיר האבן געלערנט, זיי גייען עס שוין לערנען.

ר' יואל אשר: אבל פארקערט. **"אין חוששין לה"**, מען טראכט נישט אז זי איז געווארן א גרושה, **"והרי זו בחזקתה"**, יא.

ר' יצחק: יא, והרי זו בחזקתה אז זי איז

ר' יואל אשר: נאך אן אשת איש. אז זי איז נאך אן אשת איש. קול נעמט נישט ארויס פון חזקה.

ר' יצחק: רייט. אבל, פארקערט,

א קול פון קידושין און דער באדייט פון "הוחזק הקול בבית דין"

ר' יואל אשר: "אבל אם יצא שמה בעיר מקודשת, והוחזק הקול בבית דין, שהרי היא מקודשת בספק". בנוגע אין הלכות אישות,

ר' יצחק: אז ס'איז דא א זאך קול קידושין, ס'איז נישטא קיין זאך קול גירושין לערנט מען דא. פאר גירושין איז נישט געגוג א קול, ווייל יעדער גירושין-קול איז קעגן א חזקה, אן עכטע חזקה פון קידושין.

ר' יואל אשר: פון אשת איש. פון אשת איש.

ר' יצחק: אבער די גאנצע אשת איש, אויב די גאנצע ריזן וואס מיר טראכטן אז זי איז מקודשת איז נישט פאר דעם

ר' יואל אשר: וואס ס'איז געווען דא די חתונה אין דעם זאל און די גאנצע שטאט האט געזען. רייט,

ר' יצחק: ס'איז געווען א קול,

ר' יואל אשר: עפעס א קול אז זיי זענען א קאפל אדער אז זי איז א מקודשת פרוי,

ר' יצחק: יא. והוחזק, אפילו הוחזק הקול בבית דין אז דער בית דין זאגט אז דאס איז א, נו,

ר' יואל אשר: אודאי, דעמאלטס אפילו ווען דער בית דין זאגט, קוקן מיר עס אן מקודשת בספק,

ר' יצחק: "כמו שביארנו". דאס האבן מיר געלערנט אין הלכות אישות פרק ט'. **"ואחר כך"**, יא?

ר' יואל אשר: ווארט, מיר האבן געלערנט דארטן אז אפילו א קול וואס הוחזק בבית דין הייסט נאר א קידושי ספק?

ר' יצחק: יא. און דער רמב"ם זאגט אליין אז מען האט אזוי געלערנט,

ר' יואל אשר: גרוסט אייך היים.

ר' יצחק: וואס הייסט? איך פארשטיי נישט, אבער געווענליך גייט מען דאך נאך א קול. ניין, וואס פאלט אייך איין? מ'האט געלערנט קלאר, ספק מקודשת, ווייל ס'איז אין כאן עדות ברורה.

ר' יואל אשר: אה,

ר' יצחק: אין כאן עדות ברורה. **"ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקידושין"**, נאכדעם קומט א קול אז די זעלבע,

ר' יואל אשר: אה, הוחזק, אה ניין, כ'בין געווען אביסל צו... ס'איז דא אזא זאך ווי הוחזק בבית דין מיינט וועו בית דין האט אויסגעפארשט. דא מיינט עס אז בית דין האט פראטאקאלירט אז ס'איז געווען א קול, עקזעקטלי. אבער ס'איז בסך הכל נאר א קול. בית דין איז נישט מברר געווען גארנישט. רייט. און דעמאלטס איז נאר די קידושין בספק כמו שביארנו. **"ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקידושין"**, איז זי יא מגורשת, **"שקול אסרה וקול התירה"**. די גאנצע פרוי איז תלוי נעבעך, אלעס...

קול אסרה וקול התירה – דער חילוק צווישן א קול און א חזקה

ר' יואל אשר: אקעי, קיין עדות ברורה.

ר' יצחק: "ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקידושין", נאכדעם קומט א קול אז די זעלבע... הוחזק? ניין.

ר' יואל אשר: כ'בין געווען אביסל צו... ס'איז דא אזא זאך ווי "הוחזק בבית דין" מיינט אז בית דין האט אויסגעפארשט, דאס מיינט אז בית דין האט פראטאקאלירט אז ס'איז געווען א קול. אבער ס'איז בסך הכל נאר א קול, בית דין האט נישט מברר געווען גארנישט.

און דעמאלטס איז נאר די **"מקודשת בספק כמו שביארנו ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקידושין"**, איז זי יא מגורשת, **"שקול אסרה וקול התירה"**. די גאנצע פרוי איז תלוי נעבעך, אלעס וועגדט זיך אין וואס מענטשן שמועסן, זי איז נישט סיריעס.

אבער מה שאין כן וועו ס'איז דא א חזקה, אן עכטע חזקה – כ'ווייס נישט פונקטליך וואס מיינט א חזקה, לאמיר זאגן יעדער ווייסט אז זי האט חתונה געהאט אין דעם און דעם זאל, דעם און דעם טאג, איז א שטארקע חזקה – אויף דעם דארף מען האבן צווויי

ר' יצחק: עדות אז זי איז געווארן מגורשת. זא, עד כאן לענין וואס געשעט וועו מ'גט זיך.

הלכה כ"א: איסור חתונה צו האבן אדער וואוינען מיט א פרוי וועו דעתו לגרשה

ר' יצחק: יעצט, פאר סאם ריזן, כ'מיין ס'קומט עפעס אריין, זאגט דער רמב"ם וועו אדער צי מ'זאל זיך גט'ן בכלל. פיינעלי גייט מען אויסגעפינען צי מ'זאל זיך גט'ן! ניין, לאמיר זען, קודם כל אזוי: אפשר דאס איז א המשך צו די פריערדיגע הלכות, אזוי ווי די וואס ברענגט און נעמט צוריק, און נעמט אהער און נעמט אהין? נישט קלאר. א נייע הלכה:

ר' יואל אשר: "לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה", א מענטש זאל נישט חתונה האבן מיט א פרוי וואס ער טראכט פון איר גט'ן.

ר' יצחק: און די זעלבע זאך,

ר' יואל אשר: דער רמב"ם איז מסביר: ס'איז נישט... אקעי, צווויי זאכן.

ר' יצחק: דאס קומט אין גמרא, ער ברענגט צווויי גמרות:

ר' יואל אשר: "ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה". ניין, איך מיין יא ס'איז מער אזוי

ר' יצחק: ניין, ניין, ס'איז צווויי זאכן. סיי מ'זאל נישט: א מענטש האט חתונה, ער האט א פלאן צו גט'ן. ער זאגט נישט אז ער זאגט איר; אויב ער זאגט איר איז אפשר אן אנדער שאלה, אבער ער רעדט נישט פון דעם, דא רעדט מען קלאר אז ער זאגט איר נישט. ער זאגט איר: קום האב חתונה, און ער פלאנט איר צו געבן א גט איבערמארגן. אויב ער איז אזוי ווי רב: **"מאן הויא ליומא"**, איז נישט קיין שאלה, ווייל ער זאגט קלאר: כ'גיי היינט חתונה האבן מיט דיר און מארגן א גט.

ר' יואל אשר: אויב נישט, חתונה האבן ודעתו לגרשה איז א מין וועג פון איר אפנארן.

ר' יצחק: און די זעלבע זאך, שוין חתונה געהאט אבער

ר' יואל אשר: חתונה געהאט האט ער מיט א געהעריגער כוונה צו וואוינען מיט איר,

ר' יצחק: אבער ער האט מחליט

ר' יואל אשר: געווען איר צו גט'ן. אבער ביז ער גט, ביז ער וועט ענדיגן דאס יאר, ווייל ער נאך האבן די רווחים פון איר, כ'ווייס נישט. **"ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו"**, ער קען איר נישט האלטן אונטער אים און מאכן אז זי זאל אים ווייטער באדינען אזוי

ר' יצחק: ווי מ'האט געלערנט אז די פרוי דארף

ר' יואל אשר: משמש זיין דעם מאן. רייט, **"ודעתו לגרשה"**, ווייל ער טראכט וועגן מגרש זיין.

דער יסוד האיסור: "אל תחרש על רעך רעה" און אויסניצן א צווייטן

ר' יואל אשר: ס'איז זייער נישט א שיינע זאך. די גמרא ברענגט א פסוק: **"אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך"**. ס'איז א גרויסע עוולה ווען צווויי מענטשן אפישעלי זענען חברים, דו טראכטסט אויף אים שלעכטע מחשבות, דו ווילסט אים אויסניצן, און ער נעבעך, ער טראסט אין דיר, ער מיינט אז דו ביסט א גוטער חבר – ס'איז א גרויסע עוולה. ניין, ס'איז זייער א סימפל זאך: דו ניצסט איר אויס,

ר' יצחק: זי באדינט דיר געטריי,

ר' יואל אשר: זי באדינט דיר געטריי, ווייל זי איז א געטרייע וויב, ווייל זי מיינט אז דו האסט איר ליב, דערווייל טראכסטו וועו דו גייסט פטור וועלן פון איר. און אין דע מינטאים כאפסטו נאך אריין די תשמישן

ר' יצחק: וואס זי טוט פאר דיר. ס'מאכט זיך אסאך מאל אז מענטשן וועלן

ר' יואל אשר: אויסניצן אן אנדערן מענטש,

ר' יצחק: מאכן זיך חברים פאר יענעם, באט ער האט א פלאן אים אוועקצואווארפן.

ר' יואל אשר: רייט, טא דער רמב"ם, ער רעדט נישט הלכות... אנדערע בינו לבין חברים, מסתמא דאס איז דאך א פסוק,

ר' יצחק: **"אל תחרש"**, דער פסוק רעדט נישט פון א פרוי, ס'איז דאך א קל וחומר

ר' יואל אשר: אויף א פרוי אדער וואטעוועור. אבער אויב דו ווילסט ער זאל שניידערן א גראבע נדבה – אויב ווילסטו פון אים א נדבה, בעט אים א נדבה; אויב דו ווילסט אים מכבד זיין, זיי אים מכבד.

ר' יצחק: יא, דעטס א פראבלעם. זאגט דער רמב"ם ווייטער... דעטס א פראבלעם, נישט ממש דאס. יא, ס'איז אמת, א חניפה, דאס איז א נושא פון חניפה, באט אקעי, דאס איז איין הלכה. [[#2]] נאך א הלכה איז:

איסור גירושי אשתו ראשונה און דער חילוק פון אשה שניה

ר' יואל אשר: **"ולא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא אם כן מצא בה ערות דבר"**. מ'האט שוין געלערנט אלע פעלער פארוואס א מאן מעג גט'ן זיין ווייב, אבער ס'איז נישט רעקאמענדעד. חכמים זאגן מ'זאל נישט גט'ן די אשה ראשונה, חוץ אויב **"שנאמר כי מצא בה ערות דבר"**, נאר אויב מ'טרעפט ערות דבר. און אזוי ווי ס'איז באקאנט דאס לשון פון חז"ל, אז וועמ איינער איז מגרש אשתו ראשונה דעמאלטס איז **"מזבח מוריד עליו דמעות"**. דא שטייט אויך דאס ווארט **"אשתו ראשונה"**.

ר' יצחק: דאס איז די הייליגע הלכה, ס'שטייט אינעם רמב"ם.

חידוש: פארוואס "ערות דבר" גייט נאר אויף אשתו ראשונה – די התחייבות צו אשת נעורים

ר' יואל אשר: ס'איז אינטערעסאנט: פארוואס זאגט מען אז **"כי מצא בה ערות דבר"** גייט נאר אויף אשתו ראשונה? אויב לערנט מען עס ארויס פון דעם ווארט **"כי מצא בה ערות דבר"**, דארף עס זיין א כלליות'דיגע זאך!

ר' יצחק: די גמרא מאכט אזא חילוק. ער טענה'ט אז דאס איז א המשך, אזוי לויט ווי דער רמב"ם לערנט, דאס איז א המשך פון דער פריערדיגער הלכה. דאס הייסט, אן אשתו ראשונה האט א מענטש א געוויסע התחייבות כלפי איר, דאס איז דאס ווארט. אזוי ווי **"אל תחרש על רעך רעה"**, זי איז דאך דיין חבר, זי האט חתונה געהאט מיט דיר, האסטו א געוויסע התחייבות.

אויב איז זי **"ערות דבר"**, פשט איז זי האט בוגד געווען אין דער התחייבות, אפילו ס'איז נישט ממש... ערות דבר מוז נישט מיינען דוקא ממש עריות, עס קען מיינען א שם רע. אקעי, אויב זי פירט זיך נישט, קען ער איר מגרש זיין, אבער טאמער נישט, איז נישט שיין צו מגרש זיין אן אשתו ראשונה. די צווייטע איז שוין מער אזא דיעל, דו ביסט נישט שולדיג פאר איר אזוי פיל – אזוי מיין איך איז דער חילוק.

דער רמב"ם זאגט: **"ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה"**, ער זאל זיך נישט איילן צו גט'ן די אשה,

ר' יואל אשר: **"ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה"**, אן ערשטע ווייב זאל מען נישט אזוי שנעל גט'ן. פונקטליך וויפיל זאגט ער נישט, אבער מ'זאל עס טרייען צו מאכן ארבעטן. **"אבל שניה"**, די צווייטע ווייב, **"אם שנאה"**, אויב האט ער איר פיינט, **"ישלחה"**, מעג ער איר פארשיקן, ער דארף זיך נישט איינהאלטן לאנג, ער דארף נישט טרייען צו מאכן ארבעטן. זעט אויס אז אן ערשטע ווייב איז עפעס זייער א הארציגע זאך, **"אשת נעורים כי תמאס"** שטייט א פסוק, יא.

ר' יצחק: ס'איז א פשוט'ע זאך, ווייל זיי האבן זיך ביידע געעבן, ס'איז א התחייבות בינו לחבירו, אזוי ווי איך לערן. יא, ווייל זי האט אים געגעבן איר ערשטע, זי איז געווען זיין ערשטע, זי האט זיך געגעבן פאר אים, איז נישט שיין עס אוועקצואווארפן, רייט.

וועג ביידע ווייסן און זענען מסכים אויפ'ן גט (דברי הכסף משנה והרמ"א)

ר' יצחק: [[#3]] איך זע אז ער ברענגט קלאר, ס'שטייט אויפ'ן רמב"ם אין כסף משנה, אז אויב מ'זאגט קלאר פאר א פרוי אז ער גייט איר שפעטער גט'ן, מעג מען. דער גאנצער **"לא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו"** איז ווייל זי כאפט נישט, און זי איז נעבעך איינגעראטן. אבער אויב מ'זאגט און מ'ווייסט – אפילו לאמיר זאגן א קאפל ווייסט קלאר אז זיי גייען זיך גט'ן, מעגן זיי נאך אלץ לעבן צוזאמען, אזוי. יא.

ר' יואל אשר: ווייל גאנץ אפט זאגט מען: לאמיר עס טרייען צו מאכן ארבעטן. דאס איז אקעי, טרייען צו מאכן ארבעטן איז אקעי. אפילו מ'האט שוין מחליט געווען נישט.

ר' יצחק: אפילו מ'האט שוין מחליט געווען נישט,

ר' יואל אשר: זיי קענען נאך אלץ האבן צווישן זיך א דיעל אז זיי גייען נאך זיין צוזאמען.

ר' יצחק: יא, פארוואס נישט?

ר' יואל אשר: אויסער דעם אנדערן איסור, אויב ס'איז דא אן איסור פון תשמיש בדעתו לגרשה, דאס ווייס איך נישט.

ר' יצחק: קען זיין אז דאס איז אויך תלוי אין דעם, אזוי ווי דא.

ר' יואל אשר: ניין, אויב ס'איז דא א מריבה, ס'איז נאך א מין מריבה, יא.

ר' יצחק: קען זיין. אבער ס'קען זיין אז דאס איז אויך ווען ער נארט איר, אבער אויב זי ווייסט, א מענטש מעג לכאורה חתונה האבן לשעה – איך מיין נישט לשעה, על מנת, נישט על מנת...

ר' יואל אשר: אבער מ'קען דאך זאגן אז בדעתו לגרשה.

ר' יצחק: יא. אזוי ברענגט ער דא, איך זע ער ברענגט אז ס'איז דא וועגן דעם א שמועס.

און דער שולחן ערוך פסק'נט אויך אזוי, אז מ'טאר נישט מגרש זיין די אשתו ראשונה אלא אם כן מצא בה ערות דבר. דער רמ"א זאגט א היתר, לויט וואס איך לערן – אזוי ווי איך האב אויך געזאגט – דער רמ"א זאגט אז דאס איז געראדט נאר וועז מ'איז מגרש בעל כרחה. ווייטער, ווייל ער איז בוגד אין איר; אבער טאמער זענען זיי סתם אזוי מסכים, איז נישט דא די הלכה.

חידוש: די הלכה פון "אין ראוי למהר" וועז די פרוי וויל דעם גט

ר' יואל אשר: אקעי, אבער בעיסד אויף דעם, בעיסד אויף דער הלכה, וועז ס'קומט פונעם מאן וועט דער בית דין אפשטופן און אזוי ווייטער, ווייל **"אין ראוי לו למהר"** און **"ולא יגרש אדם אשתו ראשונה"**, וועגן די צוויי הלכות.

ר' יצחק: היינטיגע צייטן, וואס רוב גיטין איז ווייל די פרוי זאגט אז זי איז שונא אותו – אזוי ווי "מאיס עלי" וואס דער רמב"ם האט געזאגט – דארף זיין די זעלבע הלכה מצד שני.

ר' יואל אשר: פארקערט, אז מ'זאל זיך נישט איילן איר נאכצוגעבן כדומה.

ר' יצחק: זי זאל זיך נישט איילן. דאס איז אין אנדערע ווערטער, וואס שטייט בעיסיקלי, אז דאס אז מ'האט זיך פיינט איז נישט קיין גוטער, נישט קיין לעדזשיטימעט תירוץ פאר דער ערשטער ווייב. פאר א צווייטער ווייב איז עס א לעדזשיט תירוץ. פון דער ערשטער ווייב, האסטו איר פיינט, אבער זי איז דאך דיין ווייב! סאו, איך מיין אז ס'איז פשוט אז ס'גייט בעקווערדס אויכעט.

הלכה כ"ב: אשה רעה בדעותיה ושאינה צנועה – מצוה לגרשה

ר' יואל אשר: [[#4]] שוין, יעצט גייט דער רמב"ם אויסרעכענען ווען מען עס איז יא א מצוה צו גט'ן, אפילו אן אשה ראשונה לכאורה: **"אשה רעה בדעותיה"**, א פרוי וואס האט שלעכטע מדות, זייער גוט. "דעותיה" מיינט נישט אז זי האט השקפות; דעות אינעם רמב"ם מיינט

ר' יצחק: דעות מיינט מדות.

ר' יואל אשר: זי פירט זיך נישט אויף, **"ושאינה צנועה כבנות ישראל הכשרות"**.

ר' יצחק: אה.

ר' יואל אשר: דאס וואס דער רמב"ם האט אויסגערעכנט, עובר על דת האט דער רמב"ם אויך געזאגט, די וואס פירט זיך נישט אויף כבנות ישראל הכשרות, איז **"מצוה לגרשה"**, איז א מצוה איר צו גט'ן. **"שנאמר גרש לץ"**, א ליץ דארף מען מגרש זיין, און מיט דעם וועט אוועקגיין דער מדון, **"ויצא מדון"**. יעצט, ס'וועט אוועקגיין דער מדון וואס איז דא אין דיין לייף.

ר' יצחק: די שלעכטע פריקשן. אה, אפשר מדון מיינט אז זי מאכט פייטס, אזוי טייטשט עס. יא, **"רעה בדעותיה"** מיינט זי שלאגט זיך א גאנצע צייט.

ר' יואל אשר: זי מאכט פייטס, הער אויף די פייטס.

ר' יצחק: וויאזוי הערט מען עס אויף? א גט. א גט דארף ענדיגן פייטס.

שמועס: דער גדר פון הלכות צניעות לויט דער סביבה און מנהג המדינה

ר' יואל אשר: ס'איז אביסל אינטערעסאנט, ווייל פונקט יעצט האט א יונגערמאן געפרעגט ביי מיר – איך האב אסאך די שאלה – הלכות צניעות,

ר' יצחק: דאס וואס דא שטייט, הלכות צניעות,

ר' יואל אשר: ווען איך זאג אז ס'האט צו טוהן אביסל צו וועלכער קהילה ענק באלאנגען, וועלכע משפחה ענק זענען, מיינט ער אזוי ווי איך ענטפער אים אז אלעס איז פאליטיק. אבער ס'איז נישט אזוי. ווייל קוק, וואס הייסט צנועה? **"צנועה כבנות ישראל הכשרות"**. קוק זיך אום אויף דיין סביבה וויאזוי אידישע פרויען גייען, דאס איז צניעות.

ר' יצחק: נישט נאר דעם קאמא, ווי ס'איז געשריבן אין א סייז אין א רבי'ס א ספר. דער רמב"ם האט געזאגט אז ס'איז דא א מנהג המדינה וואס די פרויען פירן זיך מער דאס; דער רמב"ם האט מסתמא געהאלטן אז ס'איז נישט בסדר, אבער לענין כתובה, לענין הלכות דאס, קענסטו נישט האבן קיין טענות. דו קענסט דאך נישט האבן קיין טענות אויף איינער וואס פירט זיך אזוי וי ס'איז מנהג עירה.

ר' יואל אשר: אבער דער רמב"ם האט שוין געזאגט אז מ'טאר נישט וואוינען אין אזא שטאט, אלס ווייל אדם נפעל פון זיין סביבה, זייער גוט.

ר' יצחק: ווייל ס'איז פשוט, ס'איז דא זאכן וואס... אקעי, בקיצור,

---

א פרוי וואס איז גע'גט געווארן משום פריצות

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **"ואשה שנתגרשה משום פריצות"**.

ר' יצחק: אקעי, מ'דארף מדייק זיין,

ר' יואל אשר: לאמיר עס רעדן אינדרויסן. זאגט דער רמב"ם אזוי: א פרוי וואס איז מגורש געווארן משום פריצות, יא, **"אין ראוי לאדם כשר שישאנה"**, ס'איז נישט קיין קלוגע זאך, ס'איז נישט קיין גוטע זאך פאר אן אדם כשר אז ער זאל חתונה האבן מיט איר. **"שאין זה מוציא רשעה מביתו וזה מכניסה לתוך ביתו"**. "אין זה" איז סתם א שוועך לשון, סתם א לשון גמרא. ס'איז נישט קיין קלוגע זאך אז דאס וואס ער איז ענדליך פטור געווארן פון דער רשעות אין זיין הויז, און דו נעמסט אריין די רשעות.

אינטערעסאנט, ווייל מיר האבן דאך פריער געהאט אז אסאך מאל טוען זיי תשובה, יא?

ר' יצחק: אין דער פריערדיגער הלכה. איי, תשובה געטוהן – האט זי תשובה געטוהן!

ר' יואל אשר: מ'רעדט דאך אז זי איז נאך אלץ נישט... אן אדם כשר וויל נישט נעמען קיין טשענסעס. ס'איז גוט צו זאגן: איך בין זוכה אז זי האט תשובה געטוהן. קודם תשובה טוהן, יא.

ר' יצחק: אויב איך געדענק איז דאס די גמרא דארטן, רש"י מיין איך ברענגט עס אין חומש, יא? **"והיתה לאיש אחר"**, זאגט רש"י: ער איז אן אנדער פאני, ס'איז אן אנדער סארט מענטש. דער ערשטער איז א נארמאלער מענטש, ער האט מוציא געווען די פרוצה מביתו; דער "אחר" איז עפעס אן איש אחר, ער פירט זיך פארקערט, ער נעמט נאך אריין די פריצות.

שמועס: צי א כשר'ע פרוי מעג חתונה האבן מיט א שלעכטן מאן – די מעשה פון דינה און עשו

ר' יואל אשר: [[#5]] וואס איז די הלכה ביי אן איש וואס פירט זיך אויף נישט לייטיג, איז אויך "אין ראוי לאשה" חתונה צו האבן מיט אים? אין דער וואכעדיגער פרשה שטייט א מעשה מיט דינה און עשו, אז דער מדרש זאגט אז ס'איז א תביעה אויף דינה אז זי האט אים נישט געגומען.

ר' יצחק: יא, ס'איז עפעס א חידוש, א פלא'דיגער מדרש.

ר' יואל אשר: קען זיין ס'שטימט מיט דער הלכה, אז נאר אויף דער אשה דארף מען נישט פיקסן; ס'איז נישט די דזשאב פון אן איש צו פיקסן. אינטערעסאנט.

ר' יצחק: ס'איז א שטיקל פלא'דיגער מדרש יענץ וועגן דינה, מ'קען נישט זאגן אז ס'איז אזא הדרכה ווי מ'זאל זיך פירן.

ר' יואל אשר: א שווערער מדרש, ווייל מיט דער הלכה וואלט איך געזאגט: אשה, אדרבה, האב נישט חתונה מיט א שלעכטן מאן. אקעי.

ר' יצחק: ביסט געראכט. דא רעדט מען פון... געווענליך די גמרות, דער מדרש, דער רמב"ם, אלץ עסומט פון דער נושא אז דער מאן איז דער בעל הכח; היינט איז עס אן אנדער ריעליטי, מ'קען נישט צושטעלן. אויב זאגסטו דינה, רעדסטו דאך אז יעקב האט געדארפט געבן דינה, נישט אז זי האט אליין געדארפט, יא? כ'הער, כ'הער. אפשר מיט ווערן א מחותן קען מען מאכן תשובה, ס'איז אן אנדער נושא.

הלכה כ"ג: גירושי חרשת ושוטה

ר' יואל אשר: כ'הער. יעצט גייען מיר צו א נייער הלכה. מיר האבן געלערנט אז ס'איז דא קידושין דרבנן: א חרש אדער א חרשת, וואס מן התורה קענען זיי נישט מאכן קיין קנין, אזוי ווי יעדער חרש שוטה וקטן קען נישט מאכן קיין קנין, אבער די חכמים האבן יא מתקן געווען קידושין פאר א חרשת כדי זיי זאלן נישט זיין הפקר, מ'האט איר געראטעוועט פון בלייבן אליין.

איז **"מי שנתחרשה אשתו הרי זה מגרשה בגט"**, קען ער איר געבן א גט, **"ותהיה גרושה"**, חכמים

גירושי חרשת: דער חילוק צווישן קידושין און גירושין

ר' יצחק: יא. כ'הער, כ'הער. אפשר מ'וועט ווערן א מחותן קען מען איר מאכן בתשובה, ס'איז אן אנדער נושא.

ר' יואל אשר: כ'הער. יעצט גייען מיר זען נייע הלכות. מיר האבן געלערנט אז ס'איז דא קידושין דרבנן, א חרש אדער א חרשת, וואס מן התורה קענען זיי נישט מאכן קיין קנין, אזוי ווי א חרש, שוטה וקטן קען נישט מאכן קיין קנין. אבער די חכמים האבן יא מתקן געווען קידושין פאר א חרשת כדי זי זאל נישט זיין הפקר, מ'האט איר געראטעוועט פון בלייבן אליין.

איז **"מי שנתחרשה אשתו, הרי זה מגרשה בגט"**, קען ער איר געבן א גט, **"ותהיה גרושה"**. חכמים האבן מתקן געווען... פארוואס נישט?

ר' יצחק: א חרשת,

ר' יואל אשר: ס'איז לויט איר דעת?

ר' יצחק: א חרשת קען מען מגרש זיין. ניין, ניין, א גט דארף נישט קיין דעת האשה בעצם. יא, ס'דארף נאר נישט זיין משלחה וחוזרת. אבער א חרשת קען מען מגרש זיין.

ר' יואל אשר: א חרשת קען מען מגרש זיין, ווייל מ'קען דאך געבן א גט בעל כרחה פון א פרוי, זי דארף נישט האבן דעת.

גירושי שוטה: מדאורייתא אדער מדרבנן?

ר' יצחק: "אבל אם נשתטת",

ר' יואל אשר: איז זי געווארן א שוטה, דעמאלטס **"אינו מוציאה עד שתבריא"**, קען מען איר נישט מוציא זיין ביז זי ווערט געזונט. און דאס לערנט די גמרא ארויס...

ר' יצחק: דער רמב"ם זאגט דא אנדערש. ס'דארף נישט זיין משלחה וחוזרת, אבער איך זע,

ר' יואל אשר: איך זע אז דער רמב"ם זאגט אז ס'איז נאר א דרבנן. אה, איך געדענק נישט ממש, דאס איז די ערשטע זאך וואס מען לערנט אין חדר אין גיטין.

ר' יצחק: יא, אבער איך געדענק, כ'כאפ נישט, דער רמב"ם זאגט אז

ר' יואל אשר: ס'איז נאר א דרבנן. דער רמב"ם זאגט ס'איז א דרבנן,

ר' יצחק: "ודבר זה תקנת חכמים הוא",

ר' יואל אשר: "כדי שלא תהיה"... דערפאר טאר ער איר נישט מוציא זיין. אה, **"כדי שלא תהיה הפקר לפרוצים"**, צייג איבער, **"שהרי אינה יכולה לשמור את עצמה"**. די פרוי האט דאך ביז יעצט געהאט א מאן, יעצט איז זי געווארן נעבעך א שוטה, אויב גייט ער איר מפקיר זיין, גייט זי יעצט זיין הפקר

ר' יצחק: פאר אלע פרוצים פון דער שטאט,

ר' יואל אשר: און זי קען זיך נישט אליין אפהיטן, זאל ער איר איינהאלטן, ער זאל איר נישט גט'ן.

ר' יצחק: **"לפיכך"**, וואס טוט ער מיט...

ר' יואל אשר: דאס הייסט, דער רמב"ם לערנט דא אז מן התורה הייסט עס א גוטער גט.

ר' יצחק: רייט, רייט, אזוי איז די מסקנא אז רבי יצחק האט אזוי געהאלטן, ס'איז א מחלוקת זעט אויס.

ר' יואל אשר: אזוי איז די הלכה כרבי יצחק.

ר' יצחק: איך ווייס נישט פארוואס איך האב אנדערש געדענקט. רבי יצחק האט געזאגט, דבר תורה איז א שוטה מתגרשת. פארוואס? ווייל ס'איז דאך בעל כרחה, אזוי ווי א פקחת, מ'דארף דאך נישט. נאר וואס? די רבנן לאזן נישט וועגן דעם פראבלעם פון פריצות. **"לפיכך"**, כ'הער, וואס טוט ער מיט איר?

די חיובים און פטורים פונעם מאן ביי א שוטה

ר' יואל אשר: מאי, זאל דער מענטש דארפן וואוינען מיט איר? רייט, נעבעך, דער רמב"ם גייט תיכף זאגן מ'קען נישט צווינגען א מענטש צו וואוינען מיט א שוטה

ר' יצחק: אין א דירה אחת. יא, יא.

ר' יואל אשר: מיט א נחש בכפיפה. אלזא, עס איז דא... יא. **"לפיכך מניחה ונושא אחרת"**, ער קען חתונה האבן מיט נאך א פרוי,

ר' יצחק: **"ומאכילה ומשקה משלה"**. ער דארף נישט מער געבן מזונות,

ר' יואל אשר: ווייל די רבנים פארסן אים צו **"ומאכילה ומשקה"** אויף וואס זי

ר' יצחק: האט פון איר

ר' יואל אשר: ער קען איר נישט לאזן, פון איר, זי דארף צאלן. לאזן מיר דאך נישט, אבער ער נעמט אירע נכסי מלוג וואטעוועך זי האט. **"ואין מחייבין אותו בשאר כסות ועונה שאין כח בבן דעת לדור עם השוטים בבית אחד"**. א בר דעת האט נישט געגונג כח צו וואוינען מיט א שוטה.

ר' יצחק: אי אפשר. דאס איז א וועג פון זאגן אי אפשר, אין אדם.

ר' יואל אשר: מ'קען נישט. פארוואס, דער שוטה האט כח צו וואוינען מיט א בן דעת?

ר' יצחק: א שוטה איז א שוטה. ער ווייסט נישט צי ער האט כח אדער נישט. **"ואינו חייב"**, איז ער נישט חייב גארנישט.

ר' יואל אשר: ס'נעמט אויס זייער אסאך כח פאר א בר דעת צו זיין מיט א שוטה.

די מחלוקת רמב"ם און ראב"ד איבער רפואה פאר א שוטה

ר' יצחק: ס'איז נישט מעגליך, מ'קען נישט מחייב זיין אזא זאך. יא, **"ואינו חייב לרפאתה"**, וואס דא איז דער ראב"ד מחולק. דער ראב"ד זאגט אז אויב מ'קען איר לרפאתה, דאס הייסט פון דער שטות,

ר' יואל אשר: זאל ער איר אויסהיילן.

ר' יצחק: דער ראב"ד זאגט: **"כמה יש משתטות מכח חולי וכשחוזרים מתרפאות"**. אבער דער רמב"ם לכאורה רעדט נישט פון א לרפאתה פון דער שטות. דער רמב"ם רעדט לכאורה לרפאתה סתם פון אן אנדער זאך.

ר' יואל אשר: דאס הייסט, פאר שטות איז נישט דא אזא גרינגע רפואה.

ר' יצחק: ניין, דער ראב"ד זאגט יא, דער ראב"ד זאגט: **"כמה יש משתטות מכח חולי"**. דער ראב"ד רעדט פון פאוסטפארטום דיפרעשאן. ס'איז דא זייער אסאך ווייבער וואס ווערן משוגע, און זיי ווערן צוריק געזונט שפעטער.

ר' יואל אשר: נישט דירעקט פאוסטפארטום, מחולי. כ'מיין חולי,

ר' יצחק: ער מיינט צו זאגן ס'איז אביסל שוואכקייטן.

ר' יואל אשר: פיזישע זאכן וואס ברענגט יא.

ר' יצחק: אה, כ'ווייס נישט, אפשר דמיונות. ענייוועיס, געדענקסט אז דער רמב"ם האט געזאגט אז ביי א פקחת טאר ער נישט אפלאזן דאס ווייב אפילו אויב די רפואה קאסט צו פיל, ס'איז נישט קיין דרך ארץ. אבער דא זעט אויס יא, וואס א...

ר' יואל אשר: **"ואם גירשה"**, ווייל אין כח בבן דעת, יא,

ר' יצחק: מ'קען נישט פארסן א מענטש צו לעבן מיט א שוטה. **"ואם גירשה הרי זו מגורשת"**,

ר' יואל אשר: די שוטה ווערט מגורשת, אזוי ווי דער רמב"ם זאגט אז ס'איז נאר תקנת חכמים, **"ומוציאה מביתו ואינו חייב לחזור ולהיטפל בה"**, ער דארף זיך נישט אפגעבן מיט איר. יא.

מוסר השכל: כח התורה און דער חילוק צווישן שוטה, בור און עם הארץ

ר' יואל אשר: ס'איז אסאך אינטערעסאנט, ווייל **"אין כח בבן דעת לדור עם השוטים"**. פון דא זענען מיר דעם גרויסן כח התורה: ביי תורה דארף מען דאך לערנען תורה מיט עמי הארץ. יעדער תלמיד חכם קען גלייך שרייען: "כ'האב נישט קיין כח"! דאס הייסט מ'פאדערט, וועט מ'זאגט פאר א מענטש אז ער דארף מרבה תורה זיין, זאגט מען אים אויכעט מיט דעם אז מ'זאל זיך נישט דרייען נאר מיט בעלי דעת וואס זענען אויף זיין לעוועל, נאר מ'זאל זיך דרייען מיט באופן יחסי שוטים, יא? ער זאגט, כ'האב נישט כח. אבער לימוד התורה איז זייער וויכטיג. צו זיין חתונה געהאט פאדערט מען נישט פון א מענטש, אבער זיצן מיט תלמידים דארפסטו זיצן ביז זיי ווערן אויס שוטים. יא.

ר' יצחק: איך הער, אבער נישט קיין שוטים חס ושלום, בורים, בורים. ס'איז דא א חילוק פון א בור און א שוטה. א בור איז טייטש איינער וואס איז אומוויסנד,

ר' יואל אשר: ער ווייסט נאכנישט. בור, שוטה און...

ר' יצחק: ער רעדט לגבי עבירות. יא, דאס איז געווען: א בור מיינט איינער וואס ווייסט נישט, ער איז נישט א שלעכטער און אויך נישט קיין טיפש אקטיוו. א שוטה איז אן אקטיווער טיפש, ער מאכט זיך משוגע. א בור איז איינער וואס ווייסט נישט. דער רמב"ם אין אבות

ר' יואל אשר: זאגט אז א בור ווייסט גארנישט,

ר' יצחק: עם הארץ קען נאר נישט קיין תורה. יא, לגבי אן אנדער נושא. יא, יא, ס'איז נישט הלכה פסוקה, דארט איז מער אזוי ווי... אקעי, דאס איז סתם דרך אגב, ס'איז שוין גענוג לאנג דער פרק. סאו עד כאן איז פרק י' פון הלכות גירושין.

Generated by Shiur Upload Automation